

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

80

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ YIL:14 SAYI:80 NİSAN - MAYIS 2017

ISSN 1304 - 7804

HECEÖYKÜ

NİSAN - MAYIS 2017

HECEÖYKÜ

80

Soruşturma:
Öykünün Doğduğu AnAydın Söyleşişi: Necip Tosun'la Emanet
Hikâyeler Üzerineİlk Kitap Söyleşişi: Çiyil Kurtuluş'la Kasırga
ve Yabanmersizleri Üzerine

Rasim Özdenören / Bahtiyar Aslan / Hasibe Cerko / Yavuz Demir / Mustafa Everdi / Zeynep Hicret /
Yıldırım Türk / Füzûzan / Feyza Hepçilingirler / Necati Mert / Necip Tosun / Cihan Aktas / Tahir Abacı
/ Fatma Barbarosoğlu / Sadık Yalsızuçanlar / Recep Seyhan / Murat Yalçın / Abdullah Harmancı /
Handan Acar Yıldız / Berna Durmaz / Ethem Baran / Jale Sancak / Mustafa Ciftçi / Serpil Tuncer /
Selviğül Kandoğmuş Şahin / Mehmet Kahraman / İsmail Özen / Senem Gezeroğlu / Mesut Doğan /
Ahmet Sarı / Mustafa Başpınar / Doğan İster / Naime Erkovan / Hatice Bildirici / Wolfgang Borchert
/ Bozorg Alevi / Merve Kocak Kurt / Hatice Günday Şahman / M. Emin Gürdamur / Zeynep Sarı Yalçın /
Sema Bayar / Neslihan Soydaş / Ahmet Burak Koroğlu / Mustafa Sarı / Tuba Dere / Ali Necip Erdoğan /
Özlem Güner / Rûveyda Durmaz Kilit / Türkan Bayrakçı / Zeynep Öter / Burak Ş. Çelik / Serpil Yıldırım

HECE

HECEÖYKÜ

NİSAN
MAYIS
80

KÜNYE

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
ISSN 1304-7604

YIL: 14 **SAYI:** 80
Nisan-Mayıs 2017

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni
Rasim Özdenören

Yayın Kurulu
Ali Karaçalı, Ali Ulvi Temel
Dinçer Eşitgin, Hatice Bildirici

Son Okuma
Beyza Nur Demirci

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

İletişim
Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14
P.K. 79 Yenışehir/Ankara
İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

twitter.com/hecedergi

facebook.com/hecedergisi

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: sarakusta.com

Baskı: Dumat Ofset
Tel: (312) 278 82 00

2017 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 80 TL.
Kurumlar İçin: 260 TL.
Hece ve Heceöykü Dergisi İçin: 200 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilanlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.03.2017

ÖNYAZI

Rasim Özdenören/*Nasıl Yazmalı ya da Katıksız Yazarın Yetisi* / 5

ÖYKÜ

Bahtiyar Aslan/*Aramızda Konuşan* / 7

Hasibe Çerko/*Acı Yeşil* / 13

Yavuz Demir/*Alper Tunga Öldü Hamlet Hamle Et* / 16

Mustafa Everdi/*Mıh Gibi* / 20

Zeynep Hicret/*Selvi ile Şakir* / 25

Yıldırım Türk/*Yaşanmamış Gibi* / 28

SORUŞTURMA: ÖYKÜNÜN DOĞDUĞU AN / 32

Füruzan • Feyza Hepçilingirler

Necati Mert • Necip Tosun

Cihan Aktaş • Tahir Abacı

Fatma Barbarosoğlu • Sadık Yalsızuçanlar

Recep Seyhan • Murat Yalçın

Abdullah Harmancı • Handan Acar Yıldız

Berna Durmaz • Ethem Baran

Jale Sancak • Hasibe Çerko

Mustafa Çiftci • Bahtiyar Aslan

Serpil Tuncer • Selvigül Kandoğmuş Şahin

Mehmet Kahraman • İsmail Özen

Zeynep Hicret • Senem Gezeroğlu

Mesut Doğan • Ahmet Sarı

Mustafa Başpınar • Doğukan İşler • Naime Erkovan

FİLM ÖYKÜ

Hatice Bildirici/*Vesikalı Yârim* / 92

BENİM ÖYKÜM

Abdullah Harmancı / 99

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Wolfgang Borchert/*Yazar* /102

Bozorg Alevi/*Kiralık Ev* /103

SON OKUMALAR

Abdullah Harmancı /111

YAKIN PLAN

Handan Acar Yıldız/*Necip Tosun'la Emanet Hikâyeler Üzerine* /118

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

Handan Acar Yıldız/*Bir Hikâye Kalır Geriye*

Emanet de Olsa Sahibi de Olsa /126

Merve Koçak Kurt/*Çiyil Kurtuluş'la*

Kasırğa ve Yabanmersinleri Üzerine /132

Hatice Günday Şahman/*Kadın Vitrinin Önünde*

Duruyordu Üzerine Zeynep Yenen'le Söyleşi /135

ÖYKÜ

M. Emin Gürdamur/*Yeşil Perdeler* /140

Zeynep Sati Yalçın/*Köpüklü Gece ve Çocuk* /145

Sema Bayar/*Geceyle Gelen* /147

Neslihan Soydaş/*İzafi Zamanlar* /150

Ahmet Burak Köroğlu/*Posterlerin Arkası: Duvar* /152

Mustafa Sarı/*Çoban Yamağı* /154

KAHRAMANIMA MEKTUPLAR

Tuba Dere/*Efendiler ve Köleler* /156

BAKIŞ

Merve Koçak Kurt/*Ve Kamçı Yeniden İndi Kâğıdın Yüzüne* /161

Ali Necip Erdoğan/*Gerçekliğin Diğer Yüzü ya da*

Mehmet Kahraman'ın Öykü Paradigması /164

Özlem Güner/*Ah Mercimeğim* /167

YENİ KİTAPLAR

Rüveyda Durmaz Kılıç/*Yazmak Bana Göre Değil* /169

Türkan Bayrakçı/*Yüzümü Tanı* /170

Zeynep Öter/*Kış Tutulması* /171

ÖNYAZI

RASİM ÖZDENÖREN

NASIL YAZMALI

YA DA

KATIKSIZ YAZARIN YETİSİ

Bu sayımızda yazarlarımıza öykülerini nasıl yazdıklarını sorduk. Biz de, burada, bu dolayında halis yazarın işine nasıl baktığını anlamaya çalıştık.

Bukowski bir mektubunda özentî (mannerist) yazarları dikkate alarak şunları söylüyor:

“...Bunlar sanat kurslarına filan da gitmiş olabilir. İşlerine kan katmaya gözü yemez bunların, delilikle kumar oynamazlar, işlerini gerçekleştirmek için açlık çekmeyi göze alamazlar. Sanat öyle bir şey değildir onlar için. Ünlenmek isterler, ama rahatlarından ve güvenceden feragat etmeden. Sanatçı oldukları iddiasıyla ortalıkta dolanıp ünlenmeyi beklerler. Bu arada sekiz saatlik bir işte çalışıp duvarları yıkmaya çalışmaktansa akrabaların yardımıyla hayatta kalırlar, yumuşak ve geniş bir şeydir sanat onlar için, temiz pak. Fransız, Alman ve özellikle İngiliz aksanıyla konuşan güzel insanlar tarafından yapıldığını sanırlar. Bir otobüs şoförünün ya da aşçının ya da çiftçinin de sanatçı yapılabileceği akıllarının köşesinden bile geçmez. Nereden geldiği hakkında en ufak bir fikirleri bile yok. Acıdan gelir, lanetlenmekten gelir, olanaksızlıktan gelir. Ruhun karnına indirilen bir yumruktur Sanat. Yanmaktan gelir, dağlanmaktan gelir, şiddetten gelir. Ölümün ortasında fazlasıyla hayatta olmaktan gelir. Yeni ve korkunç yerlerden gelir... eski ve korkunç yerlerden gelir...” (Güneşe Uzan, *Mektuplar*, Parantez Y. Çev: Avi Pardo, s.140).

Bu kadar gözü pek ve bu kadar köşeli olmasa da, sanatçının cüretkâr biri olduğu hususundaki kanımı zaman zaman ben de dile getirdim.

Üstat Necip Fazıl da, günlük *Büyük Doğu*'daki yazılarının birinde (1952 yılı olmalı), bazı yazarlardan bahsederken onların nahifliklerini, yapaylıklarını, lüzumsuz nezaketlerini ifade sadedinde “bunlar ölmezler, vefat buyururlar” kabilinden bir dokundurmada bulunuyordu.

Sonuna kadar gitmek, bütün neticelerin en dibine varmak, geri çekileceği yeri bilmek ama korkudan değil, gereği o olduğu için geri çekilmek, değilse hep ileriye ve bir parmak daha kat edilecek mesafe varsa oraya uzanmak, o sınırları zorlamak, sahici yazarın sınırı ya da sınırsızlığı buralarda aranmalı belki de...

Bu durum, asla şematik bir yol izlemez. Bu durum, sanatın kendi derunî mecrasının gerektirdiği bilinmezliğin tam ortasına düşmektir. O mecranın ortasında var olma mücadelesini yığıtçe götürmeye sıvanmaktır.

Orada artık “annem babam ne der” kaygısı arkada bırakılmış olur. “Öğretmenim izin verir misiniz?..” diye parmak kaldırılmaz. Sanatçı, orada, tümüyle kendi sanatçı kimliğinin içine batmış olarak durur. İzin verecek olan kendisidir.

Orası, işte, ölümün ortasında hayatta kalınan yerin de adıdır. Sait Faik bir öyküsünde, kalemini öptüğünü yazar. “Yazmasam ölecektim.” der. Sanatçı için gerçekten bir ölüm kalım meselesidir bu iş.

Dışarıdan bakan belki de “püf” deyip geçiverir. Ama o, ilkin kendi ruhunun karnına yediği yumruğun sancısıyla debelenmektedir. Bunun rövanşı, öyleyse, ruhun karnına bir yumruk indirmekle alınacaktır.

O bataklıkta çelişkiler, açmazlar, yönünü şaşırması olmaları, yumruğunu nereye atacağını bilememeler, bütün akıllıca sersemlikler, aşılmış sınırlar, aşılması gerekmekte olanlar, ve.. ve bütün bu karmaşanın ortasında, en ilginç, nerede duracağını da kılı kılına hesap eden bir bilinçle yaşanır ve şaşılması olan o ki, sınırlara riayet edilir. Orası, aynı zamanda, bir yangın ırmağının iki kıyısı arasına gerilmiş bir cambaz telinin üstünde yürümek gibi bir şeydir. Dengeyi tutturamadığın anda, seni o ipin üstünde tutacak hiçbir güç mevcut değildir: ateşin ortasına yuvarlanıp gitmek işten değildir.

İpi başarıyla yürüyüp geçtikten sonra da, bilir ki, kimse ona aferin demeyecektir. Ama halis, katıksız sanatçı o aferini de arkasında bırakarak marifetini ifa etmeye devam eder. Onun marifeti iltifata bağlı değildir. Pisliğin karnı değilerek yapılması gereken yapılır. Güzellik, onun neşterinin değdiği yaranın bağrında yatar: irin o yaradan dökülecek ve iyileşme oradan başlayacaktır.

ÖYKÜ

BAHTİYAR ASLAN

ARAMIZDA KONUŞAN

Gözlerim yeşildir.
Böyle diyorsun, sonra susuyorsun. O kadar.

“Hayır” diyorum, “senin gözlerin mavi...”

Baktıkça değişiyormuş. Bir de ışığa göre, bir mavi, bir yeşil... Bunu kim söylüyor ikimizin arasında? Biraz sen, biraz ben olan biri mi? İkimizin sesi mi bu? Senin ya da benim olmayan bir ses?... Ne çabuk! Aramızdaki boşluğu dolduran, eksikliği gideren bir şey var. Anlam sessizce akıp duruyor, senden bana, benden sana. Sessizce ve sözsüzce... Bu aşk, bir anlamın çocuğu zaten, bir ikrarın ya da inkârın değil. Kavilleşmeye ihtiyacımız yok bu yüzden. Belki bunu ben söylüyorum. Yahut sen... Aramızda bir başkasının konuşması dilin ortadan kalkması demek mi? Yoksa üçüncü bir ağız mıdır bizi yargılayan? Her neyse. İşte baktıkça değişiyormuş, menevişleniyormuş. Ben, hep mavi görüyorum. “Denize hasretindendir” diyor. Kim? O üçüncü ağız yok mu, işte o... Daha doğrusu olmalı. Öyle sanıyorum. Hem başka bir ihtimal de var; ben bazen kendimden gizli de konuşabilirim. “Konuşabilirim” dediğime bakma, bilerek, isteyerek yapmam bunu, konuşurum. Öyleyse... Bir dakika, iyice karıştı. Bilerek isteyerek yapmadığım şey nasıl benim filim olabilir ki? Yani ben nasıl onun faili? Hadi öznesi diyelim... Bilmeyerek ve istemeyerek konuşurum ben. Ama mutlaka kendimden gizli. “Sayıklama” diyeceksin. Değil ama daha uygun bir ad bulamadım ben de.

Bütün bunlar rüya olabilir. Ve dahası... Kentin orta yerinde unutulmuş, belki de bu yüzden yıkılmamış, apartmanlar arasında kaybolmuş toprak bir

evde, bir bekâr evinde belki böyle bir rüyadan uyanıyorum. Görülen değil kurulan bir rüya belki de bu. Evin toprak zemini her zaman nemli. Kimi gün neredeyse sabaha kadar sigara dumanı altında kitap okuyorum. Bazen daha hava kararmadan veteriner fakültesinden, ziraat fakültesinden, edebiyattan, mühendislikten, tıptan arkadaşlarım geliyor. Hepsinin geleceğe bakan gözlerinde derin bir karanlık. Kimi terk edilmiş, kimi aldatılmış, kimi unutulmuş... Öyle hissediyorlar en azından. Hepsinin bir hikâyesi var. Ümitsiz adamlar içinde seni sevmeyi talim ediyorum anlayacağın. Sonra belki bu terk edilmişliğin, aldatılmışlığın, unutulmuşluğun bir sonucu olarak geleceğe karanlık bakan gözlerimizle ülkenin geleceğini belirlemeye çalışıyoruz. Her şey kesif sigara dumanı altında bir rüya atmosferinde geçiyor. -Yoksa her şey gerçekten rüya mıydı? Zaman böyle bir şey olmalı; gerçeği rüyanın sıfatı yapan bir şey... Buna ihtiyacım var; bütün bunların gerçekten bir rüya olduğuna inanmaya muhtacım. Sana böyle bir rüyanın, gerçekten rüya olan bir rüyanın içinden çıkarak gelmeliyim. Çünkü gerçek, yavaşlatan, durduran bir şeydir.-

Orada, akasyaların altındaki ağır, hantal piknik masalarından birinde otururken üstümüzden kuşlar geçiyor muydu? Her şey o kadar eski, o kadar tükenmiş ki, sorabilecek başka bir şey bulamıyorum. Kuşlar gibi, bir tüfek patlamasıyla silkinip uyanan kuşlar gibi, kanatlarını korkuyla çırpıp tüylerini döken kuşlar gibi uyanıyorum bazen geçmişin rüyasından. -Fakat orada, o zaman da öyle bir rüyadan uyanıyordum durup durup.- Daha doğrusu sana, yüzünün ateş gibi yanan yerlerine, gözlerinin deniz gibi serinleyen, serinleten maviliğine, sonra dudaklarına, kirpiklerine, masada huzursuz kuşlar gibi -kuşlar, evet kuşlar, bizim aşkımızın özeti kuşlar, göçerken ya da uçarken, vurulurken ya da...- çırpınan parmaklarına... Boynunda gümüş bir kuş kanadı, mürekkebi ve kaderi çağıran. Oracıkta yazılan bir şey vardı işte; bir şiir belki, bir kader ya da bir hüküm. Ama yaşamaya dair. Yaşamaya; yaşamayı kutsayan bir şiir ya da hükme dair değil. Bir şeyi, bir kaderi, bir aşkı yaşamaya dair... Gün öylece başlıyordu. Saçların savruldukça bir tebessüm gelip oturuyordu dudaklarına. Masmavi bakıyordun gökyüzüne ve sürekli vurulan, tekrar tekrar vurulmayı yaşayan bir kuş gibi âşık oluyordum sana.

Böyle bir itiraftır tarihe ve evrene karşı...

Kalkıp avucumun içinde bir güvercinin sıcaklığıyla dolaştım şehir şehir. Yıllarca... Dönüp dönüp sana geldim. Ağır, ahşap kapılarının önünde bir tas su istedim. "Küpten bir tas su verecek yok mu?" diye inledim. Senin kapın çöle açılıyordu, sonsuz bir çöle. Kum kum çoğalan bir aşkla geldim kapına. Sarı kum tanelerinin güneşte nasıl yandığını seyrettik beraberce. Sen hep bir tuhaf tebessümle baktın çöle, ben hep gözlerimi kısıarak, acıyla, ateşe değen bakışlarımın yangınına hafifletmek için ağlayarak... Çölde yazılı olanı okumak

için kader bilgisine mi sahip olmak gerekir? Bana bir şey söyleyecek misin? Yürüsem, çöle doğru, çölün kalbine doğru, benim, dudaklarım, bakışlarım kumların rengini alana kadar...

Sonra orada, bir cılız ağacın serinliğine sığınan kedilere bakıp senden bir şeyler umarak yaşadım yıllarca. Bir tavus kuşu gelip kanatlarını açtı üstüme. Bir şiir gibi, bir şiirin anlamı gibi göğün atlasına sinmek istedim. Bir koku olmak istedim, incele incele kaybolan bir koku... Yokluğa ne kadar yaklaşılabirsem o kadar yaklaşmak ve tam orada var olmak istedim. Gözlerimin içine bakıp gülümsedin. Gülümsemenin anlamı evrenin boşluğunu doldurdu. Benim icat ettiğim boşluğu... Sonra oturdum senin gölgende. Eriyerek, toprağa sızarak bir damla su gibi... Çöle atsaydın beni, o sapsarı yanan çöle, gözlerinde serinliği bulan çöle... Belki en fazla bir saniye yaşayabilirdim. Varlığımı bir su damlası olarak bir saniye duyabilirdim. Sonra dağılan, savrulan bir buhar olurum belki. Bir buhar olarak varlığımı hissedebilir miydim? Ne kadar ve nasıl hissedebilirdim?

Böylece kadınlar gelip evrende dururlardı.

Sonra ben aniden, sebepsiz gibi görünen bir kalkışla kalktım ve hiçbir şey söylemeden uzaklaştım oradan. Gözlerinin baktığı yerde bir dakika bile duramazdım, buna gücüm yoktu. Ama sen bilmiyordun, hiçbir şey bilmiyordun. Gittim ve her şeyden uzaklaştım. Gittim ve sonsuz bir meydanda, evrenin bir harman yeri gibi açıldığı bir yerde durdum. Sonra göğe baktım. Geceydi ve yıldızlar dönüp duruyordu üstümde. Onlara uydum ve sabaha kadar dönüp durdum. Başı kesilen bir kuş gibi döndüm. Vurulmuş gibi döndüm. Belki orada, yıldızların iplik iplik dünyaya indiği yerde ölüverdim. Dönerek öldüm, ölerек döndüm.

Arkama döndüm ve senin geldiğini gördüm. Ayaklarımı sürükleyerek yürüyordum. Âdetim böyleydi. Sağ yanımda uzun, siyah saçlı, badem gözlü bir kız vardı. Adını hatırlıyorum. Hiçbir şey söylemeden, hiçbir izah yapmadan gelip koluma girmişti. Badem gözlü, uzun saçlıydı. Bende kalan fotoğrafın solmayan kısımları bunlar. Bir de gülümsemesi... Kulağıma fısıldadığı cümlelerden çok bedenime sinen kokusunu hatırlıyorum şimdi nedense. Sonra gittik ve senin varlığını arkamızda bıraktık. Bunu, benden çok o istemişti sanki. Badem gözlüydü... Oysa senin geride bırakılmak istemediğini bile bilmiyordum. O bekâr evinin kösnüllüğüne beraberce gittik. O mu beni davet etti ben mi onu davet ettim, bilmiyorum. Uzun saçlıydı, evet. Ev benim olmasına rağmen bilmiyorum. Çay içtik, evet, hatırlıyorum çay içtik. Büyücek bir semaverde çay demledim ona. Ocakta filan değil, semaverde. Evin arkasındaki küçük bahçede şeftaliler çiçek açıyordu. Öpüştük de. O öptü galiba. Teklifsizce. Ama ikimiz de bunun aşk olmadığını biliyorduk. Oturduk, saçlarını sevdik. Bir ırmak gibi aktıkça çoğalıyordu. Sevdik ve ışıklı bir yanı olduğunu fark ettik. Bunun sana

ihamet demek olduğunu bilmiyordum. Kavilleşmemiştik. Aramızda sessiz, sözsüz gidip gelen anlama rağmen beni sevip sevmediğini bilmiyordum. Daha doğrusu biliyordum ama bunun söylenmiş, söze dökülmüş bir bilgi kadar değeri yoktu. Aslında onu aşarken bile...

Yıllar sonra o yolları bir başına yürümek gibi bir şey olduğunu kavradım hayatın. Şimdi, bir lalenin boynuna yaslanmış bir şairin yüreğinde saklıyorum seni.

Derken -sana anlatmadım- toprak damların gölgelerinde bir eski ceketin altında uyudum aylarca. Etekleri rüzgârda fırl fırl dönen kadınlar gelip geçtiler, dönüp baktılar yüzlerini buruşturarak. İyice toprağa sığındım, erimek, bir damla su olarak sinmek istedim. Orada kendimi sınadım. Orada, seni ve sana olan aşkımı sınadım. Giderken sana veda etmediğimi söyleyeceğin günleri bekledim. Oysa... Sonra o geldi ve asasıyla böğrümüne dokundu. Eğilip saçlarımı okşadı, bir şey, su gibi, ateş gibi, diriltten ve öldüren bir şey fısıldadı. Bu sırrı kim söylemişti ona? Buna nasıl ermişti? Suyu ve ateşi, ölümü ve dirimi bir kelimedede buluşturmanın sırrını kim, neden vermişti ona? Kalktım ve yağmura tuttum başımı. Rüzgârı bir gömlek gibi giyinmek istedim. Belki bir at gibi binmek rüzgâra... Sonra dağlara doğru savurdum kendimi.

Çobanlar bir türkü olarak söylediler gecelerde beni...

Avlunun döşeme taşlarını aşındıran bir yağmur yağıyor asırlar evvelinden. Saçakların altında kumruların sessizliğiyle eskiyen bir günü yaşıyoruz. Sanki evren yeniden ve bambaşka bir şekilde yaratılacak birazdan. O ana, o yaratılışa şahitlik etmek için ölebirim. Bir kuş gelip omzuma konsa, bir kuşun kanatları değse yüzüme... Dizlerimin üstünde kaç yıl bekleyebilirim o anı? Kaç yıl taşları eskiterek, aşındırarak bir zikre durabilirim? Bir kapı açılır mı boşluktan? Yoksa bir karanlığın içine mi atılırım sonsuza kadar? Yüzüme bir avuç su serpen bulunur mu? Bir ağacın sabrını, bir çiçeğin, tohumun sabrını kim verir bana?

Gün geceye erince kapıları aralayıp yol verdiler. Kim olduklarını bilmiyorum. Gittikçe incelen bir çarşıyı yürüdüm boydan boya. Efsanelerden çıkıp gelmiş adamlarla konuştum. Sarısı koyulaşan taş duvarlara yaslandım. Bir deniz şehrine gideceğimi orada, bir kundura tamircisi söyledi bana. Önceleri korkulu anlamlar yükledim sözlerine. Ama gitgide söz bana kendini açtı. Her şey gözlerine delalet ediyordu, her şey gözlerinden haber veriyordu. Yine de vedanın yükünü tek başına taşımaya gücüm yoktu. Heybeme tuz doldurdum. Çöllerde dolaştım. Çıplak ayaklarım yandıkça gözlerinin denizini andım. Heybemdeki tuz eridikçe tenimi yaktı. Ellerini düşündüm, kuşları ve akasyaları... Bahar oldu, bir koku yayıldı.

Orada, bir odanın içinde karşılıklı oturduğumuzda sessizliğimin bir veda anlamına geldiğini biliyordun. "Gitme" diyemedin. Parmaklarınla birlikte yüreğin de çırpındı bir kuş gibi belki, ama diyemedin. Bekledim ve hiçbir şey söy-

lemeden gittim. Doğru, sessizce vedalaştım. Çıplak ayaklarınla aşkı nasıl dansa çağırdığını bir kere daha hatırladım ve gittim. Hiçbir şeye inanmadan yaşamayı tercih eden ben değildim. Sonra işte, gidip her şeyi karanlık bir gecede denize söyledim. Orayı mekân tuttum, minarelerin gölgesinde oturdum, zeytin ağaçlarının sesini dinledim, martılar çığlık çığlık dönüp durdu başımın üstünde, en ince çiçeklerin açışını izledim...

Sonra orada, o şehirde seni araya araya ölümle buluştum. Bir tuhaf odada sabaha kadar kıpırdanan perdelere baka baka ölümü buldum. Ölüm bir sağanak gibi sesiyle sindi evin içine. Bir kuş gelip pencereye konsun diye boşuna bekledim. Derken gelip bana adını sordu. Gözlerini anlattım. Bir daha sordu, yüzünde yanan ateşten söz ettim. Sonra dansının nasıl uzayıp gittiğini... “Şiir yazmalıydın.” dedi, yazdığımı bilir gibi. “Ama ben şair değilim.” dedim, yazdığımı bilmesin diye. Bunun ne kadar korkulu bir uğraş olduğunu anlattım ve kendimi açık ettim. Sözün esiri olmanın tanrısal bir sınanma olduğunu ve başarının insana, insan kaldıkça uzak durduğunu söyledim. O bana, bunu ancak insan olarak başarabileceğimi söyledi. Oysa hiçbir şey başarmak istemiyordum. Yenilginin kayıtsızlığını, sorumsuzluğunu yaşamak istiyordum. Hatta yenilmişliğin keyfini kimsenin bozmasına izin vermeden ölmek istiyordum. Geldi ve ışıklı saçlarını serdi yastığıma. Beni orada da buldu. Orada, senin asla bulamadığın, aramadığın yerde. O zaman aslında kimin gittiğini, gitmenin asıl kime ait olduğunu anladım. “Denizin çarşıları olmalı.” dedi, sahilde gezerken. Akşamdı ve ben gene de senin gözlerine dair bir şeyler arıyordum baktığım her yerde.

Bir hikâyenin yeniden yazılması mıdır kader?

Durup bakıyorum boşluğa. Ötelerde, çok ötelerde bir gölge beni çağırıyor. Saçları uzadıkça uzuyor geceye. Akıp gidiyor bir nehir gibi. Gözlerinin denizine çöken karanlığın sebebini düşünüyor. Bisikletimi anlatıyorum ona, işitiyor mu, dinliyor mu bilmeden. İğde ağaçlarının rengini, baharda açan küçücük, sapsarı çiçeklerini anlatıyorum. “Ben sana âşıktım.” diyorum, gülümsüyor. Dizlerine mercanlar dökülüyor. Fakat çoktan ölümle buluşturmuş boynunu. Saçlarını aralayıp gösteriyor. Bir bıçak hızla geçip gidiyor tekrar tekrar. Aşkın her yarayı iyileştireceğini söylüyor. “Aşkın kendisidir en onulmaz yara.” diyorum. Öldüğümü biliyor o zaman. Bir kere daha ve yepyeni bir bilgi gibi biliyor. Oysa... Her şeyi söylemek için o kadar geciktik ki... Harman yerinde dönüp dursak yıldızlara uyarak... Bıraksan çıplak ayaklarınla salonlarda koşmayı... Bıraksan o dansı... Fakat o kadar geciktik ki... Artık yaşamaya bile gücümüz yok... Gücümüz ya da niyetimiz... Sesini yeniden yaratır mı tanrı? Bunu bile bilmiyoruz...

Sonra işte bir kere daha başlıyorum kendimden gizli konuşmaya...

Geceyle barışık ol ey ruhum. Gecede, gecenin örttüğünden daha fazla şey gizlidir. Fakat aranmaz, aramakla bulunmaz. Geceyle barışık ol ve bekle.

Sessizliği bekler gibi... Ölümlü bekler gibi... Ölümlü bekleyen herkesi ve her şeyi selamlayarak... Sonra vakti selamla... Sessizce geleni sessizce karşıla. O, kader gibi gelir ve oturur. O zaman yazı bir kadere dönüşür. Her şeyden azade bir kalem olarak yaz o zaman. Yalnızca aşkı anlat. Yalnızca aşkı, sevgiliden bile arınmış aşkı... O, seni ondan arındırmak için vardır. Sonra seni o türbenin içinden geçireni düşün. Sonra sana dağların arkasından sesleneni... Sana haber ulaştırani... Ağaçlara fısıldamayı bağışlayani... Kendi toprağını kendi örtüne- ni... Kendi bedenini gasledeni... Ateşle gasledeni, suyla gasledeni... Şarapla...

İkimizin arasında konuşan aşk mıydı?

HASİBE ÇERKO

ACI YEŞİL

Bir soğuk akşam yeşili gökyüzü, peyzajlarından yarıyor. Anka kuşları sür-git dalgalanıyorlar üstümde; kanatlarını eğiyor, çemberlerine alıp geniş alanlara sürüklüyorlar bedenimi. Burgulu gagaları oluklar gibi ateşle dolu, devşiriyorlar yürek kulelerini semanın. Bir solukta yükseliyorlar hep sarsılan geçide yukarı ve yaşamın kan uzayını çökertiyorlar. Artık, gözlerini saran pusa boyun eğmiş, say-dam elbiseler giymişsin. Bütünyle sualtı ceylanlarını resimliyor parıltın. Birkaç yaprağın örttüğü kalbinin fildişi kenarları da suya karışıyor, İnci. O ne kadar parlak meyve ağaçlarıyla ünlü kentinde ağaçlar, hayvansı bir buğuyla soluk alıp veriyorlar. Havaya küf rengi düğümlerini, entrikalarını bırakarak kıskanç bir sesle öte öte uzaklaşıyorlar kuşların. Otlar, çiçek yapraklarıyla dolu pençeleri mor mor. Bereketinden çatlayıp ortadan birkaç parçaya bölünen meyve ağaç-larının görünüşünü matlaştıramayan bir toz bulutu muydu, gitgide hissedilen fırtına, yürüyen, koşuşturan insanlar, tekerlekler.. ayrılıp evlerine gidenler.. toz-laşanlar. Hisarların güneybatısında meyve yüklü dağlar, çevrelerinde sakince kıvrılan, dilimlere bölen ırmak karışmış, iyice karışmışlar, kumlu süt renginde bir kabartıyla birbirlerine savrulup koyaklarda sürüklenerek boğaza açılmışlar-dır. Rüzgârlar usul usul dipleri eşelerken sonra birden büyür büyür, büyümez de fırtınaya dönüşür, devleşir, suyla kum, yaprak, tohumlar gibi unsurlardan tül tül ıslak dalgalar yayılır. Sanılır ki yaban hayvanları kükrüyor. Şaklayıştır. Sonra ne olup bittiği anlaşılır. Ceylanlar, ak ak süttten yollar geçer yanınızdand. Sizler, hoş kokuların bürüdüğü toprak yolda tanıştığı arkadaşlarından ayrılıp gidenler,

hep anaforlarla, canlı turuncular dökülürken. Açıklarda yuvarlanan turuncuları bilmeden ezersiniz, akıp gider alüvyonlara ulaşır şelaleleri rengin.

Günbatımı bir matem gibi sarıyor ruhumu. Bir garip yollarda kenetlenmiş ellerini çözen arkadaşlar incitiyor. Birbirlerini ilk kez yollarda bulup ayrılanlar. Arkadaş, diye sesleniyor küçük kız yanındaki kızla sepetini ayırıştırıp; şu yamaçtaki kanatlı çatıyı görüyor musun? İşte o evde oturuyoruz. Annem hep yoluma çıkar. Kentin diplerini kürüyerek aşındıran fırtına enli toprak yolda şahlanmış. Biçip geçiyor omuzları, gücünü nasıl da tüketiyor kızın. Artık yalnızca kendini toplayıp götürebilir. İncecik eliyle tuttuğu kiraz sepetini oracıkta bırakıp koşmaya uğraşiyor. İrislerin oradan bir solukta bayıra aşağı iniyor öteki. Yollarda, bahçelerde ne kadar çok uğraşanlar.. şekillerin arasında fıkır fıkır çocuk topluluğu, renkli kuşlar gibi uçuşarak akşamın soğuk yeşilinde eriyorlar, uçuşuveriyorlar. Her yer kırılağıyla ağarmış görünür, ıslak fırtınanın bıraktığı tuzlardır. Süt yollarını öğüten o dalgalar. Gözünün önünü göremez insan kamaşır. Soğuk yeşil yarıktan akan yıldızlar evinin çatısına konuyor birer birer, buzdan duvarlarına iri iri yansıyorlar.

Ayaklarımın dibinde başka bir yıldız kıymıklarıyla tel tel bezenmiş ürkünç hayvan kanatlarını açmış, temellerinden sarsmak için çemberine alıyor evleri. Birden köhneleşen duvarlar, eriyen, akıp giden barakalar. Omuzlarımdan fısırtıyla bir sürükleyiş vardı. Ezgi gibi değil, zehir soluğunu fısır fısır üfleyerek yüzüme, yorganın altına eğilerek sesimi yutmasına mâni olamadan acılar her yanımda, sürükleyerek götürüyordu soluğu -sevgi dolu kulak kabartışın duvarları çöktükçe zalim dalgalar yatağında; bilmem ki ne kaldı geride, İnci. Dağlardan aşağıya doğru vecdli bir gürültüyle akan nehirlerin kenarına sürükleniş mi- O köpükler, o insafsız şaklayışlar. Yüzlerimiz kamçılanıyor. O ceylanlar, canlı turuncular. Ve her yanlarımızdan derin yaprakları andırır çürükler açılıyor. Taşlı boğaza aşağı kayan, yuvarlanan renkleri tutamıyorsun. Bütün meyve ağaçların çöktertiliyorlar. Çelik kanatlar abandıkça göğe, giden son kayısının güzelliğine bakakalıyorsun. Gözlerinin siyahını kesen billur bahçelerin çökünce o ne büyük kederle her şeyi bitirmenin işaretini vermiştin. Ak ak, tertemiz sütten yollarında yürüdüğüm! Hâlâ döner durur, sallanır baş ucumda, dalların. Kırık kırık. Keder, damarımda ateşten diken. Biraz kımıldasam, kımıldasam Tanrım, yükselen bir huzurla varsam evine.. şu kocaman matem yarasıyla bir derin gülümseyiş. Her yanlarım sızlıyor. Ağlıyorum. Varsam evine, dilsizliği bana dokunuyor. Dinmeyen girdaplar yaratıyor -bağlar erir, dönmek isterim, yanar avucumda insafsız ateş, beklerim, kopamam. Yiter giderim güneyin çimenlerindeki anaforda o Anka kuşlarının yarattığı- Gece, hep gece.. unutmanın uyuşuk hazzına sığınılan karanlık. Uçurum soğuğu. Sınanma korkusu değildi. Düğümle dolanıp büküldü kanımın mağaralarında. Sararmış çifte kelekler büküldü.

Bunu nasıl yapıyordun bilmiyorum. Kentlerinin içerisini bekleyen birkaç cins köpek çekip giderken elini kaldırıp durduracağına gidin işaretini verdin. Bir şey olmuştu. Uykumun buharında çölleşen uzun gecelerde anlardım. Kolumu oynatsam döşeğimde tunç kederlerle boğulacağımı biliyordum. Uzun ağır düşlerin kök salmış yosunlarına bıraktığım zamanlarda da vardı acı. Bin yılların külünden süzülen karlar gibi sararmış, bükülen kelebekler, dönen, dönen kelebekler. Çatırtıyı duyar, batırılan, telef edileni duyar, anlardım. Kendi kanımın çifte kelebeği olur, fısıldardım mağaralarım. O boğazın kıyısında harika bir güneşin erittiği buzdan evinde pencereden bakarken şöyle demiştin: Konuşmak mı? Neyi? Yok, bir şey demiştim, hiç, hiçbir şey yok. Sonradan gelirim yine. Hafızamın bir kenarında buzdan kilidine dokunamayışım saplı, yosunlarda gezindim, kavruldum. Kendi iç denizimde soluk alamadım. Gök kubbe en soğuk yeşilini açarken evine giremeyişiimin hançer yarasıyla hâlâ dolaşıyorum işte. Anka kuşların etimi, yıldızsı dili üzerinde eritirken, etimin altına geçerken ağır ağır yanan bir buzun cızırtısı duyulmuştur. Ne bileyim. Uzayın bir köşesine ulaşmıştır belki. Kalbin duman çiçeklerinin açılıp serpildiği akış başlamıştır. Akıp gitme başlamıştır. Bükülmenin son bulduğu kanlı kupada son bir duman çiçeği mi? Kendi humusunu karıp korkuyu uyandıran sapın ucunda gri ışık mı?

İşte, mis kokular bağların orada fır dönerken bir anda döküldü ağaç. Can dağın yıkıldı. Her yıkıntıyı derinine yerleştirip kentte akşamı en soğuk yeşile boyadın. Olgun kayısılar, dallarda titredi. İç rengin dış rengine karıştı anaforda. Donmuş bir ölü, evinin çevresinde duraksıyordu, İnci.

YAVUZ DEMİR

ALPER TUNGA ÖLDÜ HAMLET HAMLE ET

Önemli olan merdivenlerdekini kaldırmaktır; balkondan bakana selam vermek değil.

Hâlâ aynı sözleri düşünüyordum...

Nedense, tam buradan, taşlı sokağın ana caddeye doğru sessizce sokulmaya çalıştığı yerden geçerken, herkesin bir yerlere savrulduğunu düşünürüm. Niye savrulmak kelimesini kullandım; merdivenleri süpürmekte olan kadın aynı zamanda, elindeki ince işlerle süslenmiş küçük masa örtüsünü balkondan silkeleyen komşusuna da laf yetiştirmeye çalışırken; niçin herkesin savrulduğunu düşündüm ki?

İşte, yine yoluma çıktılar, konuşuyorlar. Olsun, hep aynı kelimelerle konuşsalar da ben konuşmanın devamını biliyor olsam da, oradalar ve konuşuyorlar...

Hep aynı kelimelerle konuşmak, cezalı mıyız biz?

Sisyphus'un kayası yerine 'söz' bize düşen!

Merdivenleri süpüren kadın, muhakkak dün de kullandığı kelimeleri yarıda bırakarak ağlamakta olan çocuğunu susturmak için içeri girdi... Komşusu sessiz, ve kelimesiz kalan sokağı bütün haşmetiyle seyretmeye devam etti.

Ben yoluma gittim. *Evleri balkonsuz yapan mimarları alnından öpmeye* değil.

Arkamda bıraktıklarımı biliyordum. Kaç kelime kalmıştı, kaç kişiydiler... Biliyorum!

Bilmediğim var mı?

Yok!

Yok mu?

Yok, dedi Sinan, onun için böyle bir oyunu sahneye koymak istemişti. Genç bir tiyatro yazarının hikâyesi; Gılgamış'tan günümüze ölüm karşısında takınılan tavrı anlatan bir oyun yazma tutkusunda olan...

Aylar sürdü provalar.

Final sahnesini çalışacaktık bugün...

Sinan'ın aradığı yok olduğunu düşündüğüydü: bizde düşünsel olarak karşılığı olmayanın anlatılabilmesi.

Genç oyun yazarı Cihangir, metinlerin intizamından bir iktidar düşüncesi-ne varmak istiyordu aslında. Arkadaşı Enkidu'nun ölümü karşısında vahşileşen iktidar düşkünü Gılgamış'tan, intikam düşüncesinin peşine düşerek kışkırtıkları Hamlet'in, Şehrazadvari bir planla bıkkınlık yaratarak öldürme tutkusundan kurtulması ve bizim çaresizliğimiz....

Oyun her prova sonunda daha da bir karmaşık yapıya kavuşuyordu. Belli ki, Sinan'ın aradığı şey de buydu: bildiğimizi sandıklarımızın üstüne bir türlü inşa edemediklerimiz...

Acele etmeliyim. Taksiden tiyatro binasının içine girinceye kadar sırlıslıklam oldum.

En son ben gelmiştim. Herkes oradaydı.

Sinan biraz gergin görünüyor. Etrafa emirler yağdırıp duruyor.

Oyun boyunca üçüncü buluşmamız bu Cihangir'le.

Cihangir'in gördüğü üçüncü, son rüya sahnesi prova edilecek bugün.

Bana da bir şeyler söylüyor Sinan.

Merak etme dercesine başımı sallıyorum sadece.

Sahne:

Cihangir'in yatak odası.

Pencerenin kenarında bir karyola. Cihangir uyuyor...

Işıklar. Karanlık içinde kalır Cihangir ve yatak odası. Sahnenin diğer yarısı yavaşça aydınlanır.

Açık pencereden dışarıyı seyretmekte olan bir adam. Hemen arkasındaki bir sandalyede, ilişmiş gibi oturan Cihangir.

Adam arkasını dönmeden konuşur:

Ah Cihangir!

Dilsiz celladlar üzerime çullandığında,

Devleşen gölgelerimiz titrek ışıktayken,

Hayal perdesine düşüp de;

Şah babamın seyrine vardığında,

Boyum çoktan devrilmişti, boynumda ilmekle...

O anda dahi işte bütün bunları anlatmak isterdim.

Penelope 'un tutkusuyla yaşayan sana.
Saray bahçesinin, kamelyalarla çevrili uzak bir köşesinde anlattıklarım,
işte bunlar kadardı.
Ah Cihangir!
Sen yükünü sırtında taşıırken, biz yüreğimize kara bir taş gibi saplanmış
bu ağırlıkla yaşadık.
Hiçbirimiz göremedik onu...
Kimsenin görmediği...
Hafifledik sandık var olduğunu yok zannederek...
Sen,
Yükünü sırtında taşıdın,
Seni koruyan yükünü,
Penelope tutkulu Cihangir...
Beklediğin...
Hepsi buydu.
Ne ben, ne başkası,
Ne Şah babam ne düşmanlarım, ne dostlarım
Şöyle bir cümle kuramadık:
Tanrı yasak etmemiş olsa kendi kendini öldürmesini insanın.
Sana çokça okuduğum, hikâyeler güzeli, Yusuf hikâyesi,
Şah babamda göremediğim Yakupluk
Allah 'ın haram kıldığı canı öldürmeyin buyruğuna rağmen;
Gilgamiş gibi saldırdık,
Vahşileştik!
Ölüm de kimdir?
Peşinden koştuk ölümlü olmamanın.
Issız kaldık, belki de korktuk
Alper Tunga 'dan beri...
Biz, iki şeyden korktuk: biri hürriyet diğeri ölüm...
Korkmalı mıydık?
Kendi başımıza kalmaktan mı korktuk...
Korktuk hasılı;
İktidarın gölgesinde kalmaya razı olduk,
İntizamın çayırlarına çıkmak yerine!
Ah Cihangir!
Eğer intizamın peşinde değilsen gözün balkondakindedir;
Merdivende yatanda değil!
Ve sonra dönüp kendi başımıza kaldığımızda,
Yok yere,

Ben müdaafasız adamım diyerek yakınmaya başladık; merdivenin başına oturarak.

*Bir sandalye kadar hürlük yaşayan,
Kendini şanslı hisseden ve
Tüyler içinde gelen dünyalı
Avuçlarındakine göz dikmişti müdaafasız adamın... Promete gibi.
Ah Cihangir!
Gittik, fakat dönmedik.
Geçtik, fakat
Vazgeçmedik.
Odysseus gibi.
Aeolus'un torbasındaki sırta,
Rıza ve sadakatle... vazgeçemedik.
Eriyip gitse çiy tanesinde sabahın.
Ne erimeliydi?
Bilemedik!
Ölümden korktuk!
Ve hep öldük...
Ama O yaşıyor!
Dünyazadları bulmak için öldürmekten kaçan O yaşıyor.
Ah Cihangir!
Şah babamın seyrine vardığında,
Boyum çoktan devrilmişti, boynumda ilmekle.
O anda dahi işte bütün bunları anlatmak isterdim.
Penelope'un tutkusuyla yaşayan sana
Işıklar.
Ben sadece oynamıştım.
Vazgeçtim.
Yok, hayır!
Vazgeçmem.
Bunu bilmiyoruz ki.
Sadece metnin bir kez daha üstünden geçtim...
Kamelya da yok,
Saray bahçesi de,
Sırtında yüküyle Cihangir de...
Hep aynı kelimelerle konuşmak.
Cezalı mıyız biz? Sisypheus gibi...
Dışarı çıktığımda hava soğumuştı.
Aldırmadım, yürüdüm.
Evleri balkonsuz yapanları bulmak için!*

MUSTAFA EVERDİ

MIH GİBİ

Bir bilinmeze gider gibiydim. Ne yaptığımı bildiğim mi var. On ikilik çivi ile yaşamak kolay mı? Mıh gibi çakılmış kafama. Yine de hiçbir şey hatırlamıyorum. Bir zamanlar dağları aşardım, vadileri bana mısın demezdim. Şimdi dermanım kesiliyor, yoruluyorum hemen.

İki fotoğraf ve nüfus cüzdanı istediler. TC kimlik no'su olmalıymış. Ben acımdan ağladım. "Ağlamak, her zaman iyi değil." dediler. Sanki ben ağlamak için can atıyorum. İçeriden sükün edip geliyor. Ben n'apayım?

Ağlamanın da yeri var, diye ekliyorlar ikide bir.

Cenazede olabilir. Cenazede, mezarda.

Yolda, otobüste, herkesin bulunduğu çarşı pazarda olmazmış. Hele dairede? Dikdörtgen bulur orada ağlarım, en iyisi kare. Üçgen haşa! Seni bu hâlinle kim kabul eder diyor, başka bir şey demiyorlar.

Postaneyi geçerken bir direğe dayandım. Omuzum ağırlığını verince çıt diye bir kapak açıldı dayandığı yerde. Rengârenk. Allah Allah! Yedi renkli düşme. Heyecanlandım. Basmak için yoğun bir istek doğdu içimde. Bastım. İşaret parmağımla. Basmaz olaydım. Yakındaki posta binası sarsılmaya, sesler çıkarmaya, toz toprak saçmaya başladı. İçerideki herkes kaçıştı, caddeye. Kalabalık toplandı. Bina önce titredi, sonra büyük bir gürültüyle yıkılmaya durdu.

Elimde mi diyemedim. Her nefis ölümü tadar diye teselli etmeyi bilirler; ölüsü olan ağları bilmiyorlar. Ağlayan da sonunda ölür. İnsan kendi ölüsüne

ağlayamaz o zaman. Şimdiden peşin peşin ağlamak sayın bunu. Size yalan gelen bana yakın. Yakın gerçek.

Kumrular gurulduyor, arılar vızıldıyor, kediler mırlıyor. Güvercinler kuğurduyor. Siz anlamazsınız, ağlıyordur onlar. Ağlamadan nasıl durur bu insanlar? Neye güvenir? Neyine?

Sesini duyunca orada bir köpek olduğunu bilirsin. Karşı kaldırıma geçer, çalıyı dolanırsın. Ben niye dolanmadım bilmiyorum.

İçimde zaptedilmez bir öfke vardı. O hırsla bastım. Sarı düğmeye. “Kamu binaları çürük, malzemeden çalınca böyle olur.” diye yorum getirdiler. “Açık eksiltmeye gidersen ömrünü de azaltırsın elbette.” diyen oldu. Toz toprak içinde beni kimse görmedi. Göremezdi de. Orada öylece rengârenk düğmelerin cazibesine kapılmışım. İnsanlarla aramda tozdan bir duvar oluştu.

Ağlayınca insan. Dünya yalan değil mi? Konuşmasa da dünya, yalancı olduğuna inanacaksın. Onun işi susmak. Konuşunca ne belalar açıyor insanların başına. Deprem, yanardağ, sel, heyelan, çığ, kasırga. Bomba. *Sabotaj. “Asım, geri dön!” diyen annemin sesi kulaklarımda çınladı. Her taraf insan seli ile doldu. İtfaiye, polis, jandarma araçları, dozerler, kepçeler, iş makineleri. Telsiz sesleri caddelerde ürktücü bir tedirginlik yaydı. Kafamın içinde yuvarlanıyor sanki. Ben de korktum, hem de çok.*

Dönmek kolay mı öyle? Yoksa insana dönek, derler. Dünya dönüyor diye ben de mi döneyim? Sustuğu hâlde bu kadar bela açıyorsa? Ya bir de konuşuverseydi dünya!

Düğmeler önümde ışıldıyordu sanki. İçimden bir ses bas bas diye yüreklendirdi beni. Bu kez hangisine basacağım diye tereddüt geçirdim. Düğmeler, renkli. Ben soluk benizle oradaydım. Gözyaşlarım boşalmıştı yine. Hayır, kafamdaki çivinin paslanmasından korkuyorum. Bu kadar ıslaklık ona zarar verecek diye.

Âşık oluyorsun, birine dokunup öpüyorsun. Çocuk oluyor. Sadece öperek değil tabii, o kadarını biliyorum. Zaman geçiyor. “Çoluk çocuğa karış, ağlaman kesilir.” diyor arkadaşlar. Niye, eli boş olanın işi mi ağlamak? Ya da bekâr olanın?

Ben gördüm. Babama vakit tamam, dediler bir daha konuşmadı. Doktor biliyor babamın susma saati geldiğini. Nereden, nasıl biliyor? Bana öyle bi şey demedi doktorlar.

Kırmızı düğmeye bastım sonunda. Eğitim Müdürlüğü binası sarsıldı. Allahtan bina başına geleceği önceden belli ediyor da insanlar kaçışabiliyordu. Dakikasına kalmadı çalışanlar, memurlar, herkes boşalttı binayı. Düğmeye tekrar bastım. Belki durdurabilirdim. Bu kez daha hızlı sarsılmaya, beton kırışlar çatırdamaya, çatıda kiremitler dökülmeye başladı. O da büyük bir gürültüyle dizlerinin üzerine çöktü.

Birden karmaşa oluştu evimizde. Tedirgin edici bir hareketlilik. Komşular, sonra akrabalar, en sonda imamlar, hafızlar, mevlithanlar, müezzinler. Zarf da olmalı çokça. Kabarık olmasa bile gönül almak için, istekle okusunlar diye. Eniştem tazminatımı cenazede harcadığını söylüyor. Harçlık isteyince.

Sonra bir de terzi lazım. Sanatkâr olmasa da işinin ehli. Şöyle üç metre bir dış giysi. Aynı boyda, ortadan pencere açılan bir daha. Sonra yarım daha. Sarıp sarmalamak için. Saracak ki üşümesin babam. Biz dağlarda, karın içinde uyku tulumunda hiç üşümezdik mesela. “Babamı uyku tulumuna saralım.” dedim, gülüştüler. Hâlbuki gerçekten verecektim, kabul etselerdi. İnsan yakını ölünce, karar verenler arasında olamıyor nedense.

Mavi düğme göz alıcıydı. Laciverde kaçsa da. Hepsini denemem kaçınılmazdı. Orada öyle duruyorlarsa biri bassın diye olmalıydı. Belki eski zamanlardan kalan. Seferberlik için bir yerlere gömülen silah ve mühimmat gibi. Derin adamlar tek tek bulup imha edecekti binaları. İşgalcilere sağlam bina kalmasın diye. Bombaları ne zaman yerleştirdiler? Nerelere? Bunda başka bir güç vardı. İlahi mi desem, metafizik mi? Kozmik mi yoksa işgale uğrayınca tedbiren binaları yerle yeksan edecek patlayıcılar mı? Savunmanın gizli silahı mı? Tepelerine yıkılınca, düşman telef olacaktı, bizde fazla zayıyat olmadan.

Mantıklı düşünenecek hâlde değildim. Düğmeler beni çekiyordu. İçimde bir kıpırtı, merak, sanki kıyamet elimle kopacak. Öyle bir hafifleme hissettim içimden, kafamdaki ağırlığa inat. Bastım, emniyetin binası toz toprağa karışmak için sallanmaya başladı. Binalar sarhoşların, yıkıldığı yere kadar gitmeyi düşünmeden, olduğu yere otururması gibi çöküyordu. Artık nereye yetişeceğini bilemiyordu itfaiye, polis, jandarma, iş makineleri. Halk. Amaçsız ve şaşkın koşuşturmalar dışında.

Ağlamak da lazım karınca kararınca. Bak karıncalar eşilen toprağın dört bir yanına dağıldılar. Babama ev açmak için onların da yuvası bozuldu. “Yapmayın, bak nasıl kaçışıp ağlıyorlar!” itirazlarıma da güldüler. Bu kez bıyık altından. Aşağılanmış hissettim kendimi, aptal, akılsız, ahmak.

Yuva bozmadan, denge değişmeden bir çukur bile kazılamıyor. Bu dünya zalim. Size de acımaz. Babaları alır götürür bir gün. Ben daha baba olmadım ya, sana daha çok, diyorlar.

“Emekli maaşı anneme, doğrudan gelir desteği ablama, bu gecekondu da sana.” dediler. Taksimmiş. Taksim diyorlar kimseyi almıyorlar. Bana da izin vermedi polisler, bırakmadılar geçen gün. Bir bizim taksim korunaksız. Eniştem de itiraz etti zaten. Niye gecekondu bunun oluyor? Zaten yarım akıllı! İstikbali parlakmış arsanın, kat karşılığı inşaat yapılabilir, birkaç daire verirlermiş. Herkese düşmüş bir daire. Ben de tebeşirle çevresine bir daire çizdim eniştemin, “git lan Allahın delisi!” diye itekledi beni. Ben bunu kaç kere yere

çarpmıştım, güreşte. Şimdi niye çarpmıyorum bir tane, bilmiyorum. Ablam ağlamasın diye herhâlde. Gözleriyle “yapma!” diye işaret ediyor güzel ablacım.

Siyah düğme, sıradaki benim diyordu adeta. Kıyar mıyım sana siyah? Benim rengim sensin diye şefkatle parmağımı bastım. Mal Müdürlüğü binası iniltili sesler çıkarmaya durdu. Maliyecilerin binayı terk etmesi uzun sürdü biraz. Her memur kutulara doldurduğu evrakları kurtarmak için oyalanıyordu herhâlde. Merhametimden tekrar basmadım. Bir kere basınca en az üç-beş dakika sallanıyor, sonra yere çökmeye niyetleniyordu. Polisler gibi çevik olmadıkları da bilinen bir şeydi maliyecilerin. Öylece bekledim, sessizce. Üzerimde kalın bir toz tabakası oluşmaya başlamıştı.

İnsanlar anlamsız çılgınlıklar atıyor, oraya buraya dağılıp toplanıyorlardı.

İşlemleri yapmak lazım, önce maliye sonra tapu. Ölüm hak, miras helal, dediler. Önce veraset, sonra vekâlet gerekmiş. Yazılar, beyanlar, vergi dairesine beyannameler. “Bu işler için akli başında biri lazım, bu dengesiz mi yapacak?” diye küçümsedi beni eniştem. Elin oğlu. Ablam bir şey diyemedi, sessizce ağladı. O niye ağlıyor peki? Enişteme bir çarpsam, belki kesilir ağlaması diyor şeytan. Tövbe de, diyorlar. Daha çarpmadım bile, ne tövbesi?

“Kaça çıkar bu vekâlet?” diye sordum. Yapmadan bilemezmiş, makine hesaplıyormuş bedelini. Kaç sayfa tutacağına bağlıymış. Bu dünyada her şey her şeyle bağlı. Bağlantılı. Bir ben bağlanamadım. Başını bağlasalar, akıllanır bu diyor komşular. İple çekiyorum ama annem yaşlı, bacım enişteme bağlı. Vekâletin bedeli sayfaya, satıra. “Önceden fiyat verince, sonra itirazlar oluyor, fazla tuttu diye”. Mazeretleri buymuş. Haklı olabilirsiniz dedim; söylemezseniz, ben nasıl denkleştiririm parayı? “Denge bozulmadan adalet olmaz; almadan vermek Allah’a mahsus. Kurumlar boş beleş iş yapmaz, dünya bu.” diye eklediler bilmiş bilmiş.

Bu kez pembe düğmeye yöneldim. Artık dokunmak, bulutlara karışmak gibi heyecan verici geliyordu bana. Başımdaki ağrı da uçup gitmişti. Toz toprağın dünya ile arama çektiği bulut beni sarıyordu. Babam gibi, güçlü kuvvetli, kemiklerini kırar gibi kaba, hoyrat bir sarış değil, ipeksi bir sevecenlikle. Bastım pembe düğmeye, nüfus müdürlüğü, mühürleri evraklara vururken çıkan sesi andıran bir gümbürtüyle sırasını savmaya başladı.

Yürüdüm cadde boyu. Hiçbir kurum almadan vermiyor. İnsanlar niye veriyor deyince, gerçek kişi istediği gibi davranır, daireler öyle değilmiş. Şimdi ben gerçek kişi miyim, tüzel mi? Gazi üstelik. “Gaziler harçtan muaf mıydı”, diye tartıştılar da aralarında. Bir sonuca varamadılar tabii ki. Kimse risk almak, tercih yapmak istemezdi. Sonunda bedelini kendileri ödeyecekleri.

Ben ağlamayı sürdürdüm. Elimde değil, erkek adam ağlamaz, diyorlar. Ben erkek adam değil, gerçek kişiyim dedim anlamadılar. Daireler başka konuşuyor, sokak başka. Otobüste, yolda, mezarlıkta. Herkes bir yol tutturmuş gidiyor.

Sonra yeşil düğmeye bastım. Müftülük binası öyle bir sarsılıp inledi ki son nefeste kelime-i şahadet getiren mümin teslimiyetini andırıyordu. Azrail canını alırken, cenneti gören dindar teslimiyeti. Tekbir getirenler çıktı cemaatten. Bina yıkıldı, tekbiiir der gibi. Sonunda kısılsa da sesi.

Ben gaziyim, dedim. Niyazi mi diye alay ettiler. Yok gerçekten, bak kafamda demir parçası var, EYP. El yapımı. Elin oğlu eniştem işte. Saçlarımı ayırınca derin yarayı gördü, sustu hemen memure. Özür de diledi ağzının içinde. Az önce alay etmişti oysa. Bilseydim kafa filmini getirirdim. Onda çok daha iyi görünüyor, kemiğe saplanmış on ikilik çivi parçası. “Bu seninle nikâhlı artık, ayırırsak ölürsün.” dedi doktorlar. Bazen kafama ağrı giriyor, şikâyetlerime “olur o kadarcık” diye susturdular. Nikâhlı olunca yeni bir nikâh da yapılmıyormuş. O yüzden sabret biraz, dedi annem. Bir yandan da sessizce gözyaşı döktü. Ablamla göz göze geldiler. Eniştem hain hain baktı durdu her ikisine. Onlar susunca, ben de ısrarımdan vazgeçtim. Sustum. Konuşmak kalbin dolup taşarsa gelir. Bende çivi dışında bir fazlalık yok. Ne diyeyim?

Bir gözyaşım susmadı. Bütün meramımı onlar üstlendi. Yük ağır gelince atıveriyor sırtından, gözlerim. Pas tutarsa endişesi bende, gözlerim tınmıyor bile.

Son bir düğme kalmıştı. Gökkuşağı renginde. Bütün renkler toplanmıştı üzerinde. Onu niye sona bıraktım bilmiyorum. Merakım arttı. Sabrım da kalmamıştı. Tam basmak üzereydim, o göründü; mundar herif. “Daha ne oyalanıyor-sun!” diye kafama bir şaplak attı. Çivi yerinden oynadı, bir milim daha battı beynime. Vehim, vesvese ve düşünceler demir leblebiler gibi sağa sola savruldu başımda. Savruldukça beni de o tarafa eğilmeye zorluyordu. Bir sağa bir sola. Bu acıyla total ördük gibi kaçarken eniştem yeni bir tokat vurmaya başaramadı. Aramızda emniyetli bir mesafe oluştu.

Bak Memur Bey, önünüzde bütün kelimeler. Siz bir sıraya koyarsınız artık.

“Enişteme vekâlet vereceğim, bizahmet yapıverin. İkide bir başının etini yemesin bacımın. Onun olsun, ne istiyorsa eniştem!”

Kalan son düğme bana yeter.

ZEYNEP HİCRET

SELVİ İLE ŞAKİR

Selvi ile Şakir'in düğününü duymayan kalmadı. Haber, orman yangını gibi çevre ilçelere de yayıldı ve insanlar düğün yerine akın etmeye başladılar. İlçenin meydanına kurulan platformun göz yorucu abartısına diyecek yoktu. Kırmızı tül-lerle, pembe çiçeklerle donatılmıştı. Yanardöner püsküller, parlak avizeler insan-ların kafaları üzerine sarkıyordu. Rengârenk uçan balonlardan gökyüzü görünmez olmuştu. Çocukların ellerinde kırmızı kalpli balonlar, kızların kucaklarında çiçek sepetleri vardı. Bir de akşam olsaydı, bu doz aşımına ışıklar eklenir, hatta havai fişekler patlatılırdı ama damat beyin acelesi vardı. Dokuz yıldır kendisi için uygun bir eş bulunamadığından yalnızlık hastalığına yakalanmış, yemeden içmeden kesilmişti. Avcıların göz diktiği muhteşem derisi solmuş, o uzuncuk boynu kısal-mıştı. Önce, şehrin dört bir yanına haber salındı, daha sonra ülkenin dört bir tara-ndan Şakir'e uygun bir eş haberinin gelmesi beklendi. Şimdi, kendisi için ayrılan bölmede pürdikkat etrafına bakınıyor, cümbüşün sebebini anlamaya çalışıyordu. Bu kadar insanı bir arada görmediğinden biraz ürkmüştü. Görevliler halkın ilgisini görünce, haklı olarak, düğünü aceleye getirmek istemediler. Asıl amaçları ilçe-lerinin reklamını yapmak, daha fazla ziyaretçi çekmekti. Meraklı kalabalık, öğle sığağına rağmen neşe içinde bekledi. Daha kaymakam bey, vali bey teşrif edecekti. Komşu ilçelerden davetliler gelecekti. Olayı kuş bakışı seyretmek isteyen çocuklar, babalarının omuzlarına çıkmak için diretiyordu ama buna gerek yoktu; damadın o kadar uzun boynu vardı ki, karıncalar bile görebilirdi.

Kalabalıktan biri, gelinin ne zaman çıkacağını sordu. “Gelinler her zaman en son çıkar, bilmiyor musun?” dedi içlerinden biri.

Çok geçmeden ilgi merkezinde bir hareketlenme oldu. Elllerinde telsizleri olan görevliler koşuşturmaya başladılar. Kalabalık meraklandı; kim geliyordu, kaymakam mı, vali mi? Belediye başkanı mı yoksa?

“Hayır,” dedi biri, “Gelin geliyor, işte beklenen gelin nihayet geliyor.”

Herkes giriş kısmına çevirdi gözlerini. Gelin, Selvi Boylum Al Yazmalım müziği eşliğinde meydana giriş yaptı. Boynuna kırmızı güllerden yapılmış gerdanlık geçirilmiş, nazenin adımlarla barınağına doğru yürütülüyordu. Hakikaten, bulunmaz Hint kumaşı olduğunu bilir bir edası vardı.

“Bu müziği bir yerden kulaklarım ısıyor,” dedi kalabalıktan biri.

Yanındaki arkadaşı bir dirsek attı ona. “Bu bizim en sevdiğimiz filmin müziği.” dedi. “Unuttun mu?”

“O kadar çok var ki hangisi çıkaramadım.”

“Selvi Boylum Al Yazmalım’da çalıyordu. Bir sahne vardı hani...”

Öteki sözünü tamamlamasına izin vermedi. “He hatırladım hatırladım,” dedi ani bir kafa refleksiyle. “Ben de diyorum nerden aşınayım bu sese.” Sonra alık alık sordu: “Gelinin adı Selvi miymiş?”

“Demek ki öyleymiş,” dedi arkadaşı. “Yoksa niye bu müziği çalsınlar.”

Oradan alakasız biri lafa girdi; “Benim kayınço hayvanat bahçesinde görevli, o dediydi, gelinin adı Selvi’ymiş. 18 saatlik yolculuğu ayakta geçirmiş. Bunlar uzun süre oturduklarında beyinlerine bir şey oluyormuş.” Sonra ne olduğunu hatırlamaya çalıştı... kaşlarının ortasında yamuk bir v oluştu... kayınçosu kanla ilgili bir şey demişti... ne demişti... hatırlamasına ramak kalmışken biri konuyu kaydattı: “Amma da utangaçmış ha.” dedi. “Şuna bakın, boynunu nasıl da bükmüş, korkmuş besbelli.”

“Yoo, o ne fettandır o.” dedi diğeri bilmiş bilmiş. “Siz bilmezsiniz, ne hünerleri vardır haspanın.”

Kalabalık bön bön baktı bunu söyleyene. Nereden tanıdığını çıkarmaya çalıştılar ama bir benzerlik kuramadılar. Öteki oralı bile olmadı. Bir açığını daha bulma hevesiyle, gelini manidar bakışlarla süzmeye devam etti.

“Yaşı da epey küçükmüş,” dedi kadınlardan biri. “Diğere göre pek bir cılız, gerçek bir zürafa olana kadar bekleseydiler keşke. Hiç bu kadar kısa boyunlu zürafa görmemiştım.”

“Kıpçaklar’ın kızını daha erken everdiydiler.” dedi yanındaki komşusu. “O da henüz boy atmamıştı.”

“O, beşikte kertilen Kokoçlar’ın kızı değil miydi?” dedi kadın gözünü Selvi’den ayırmayarak.

“Ben Kıpçaklar’ın kızı diye duydum valla.” dedi komşusu. “Başlık parası yüklü diye kızı satıvermiş emicesi.”

“Artık devlet yasak koyacakmış,” dedi kadın. Yaşmağının ucunu başının tepesine attı. “Haberlerde çıktıydı.”

“He öyle diyorlar. Ben de duydum. Ama işte devlet burada, niye sahip çıkmıyorlar bu sabiye.”

“Sabi denmez ona. İnsan yavrusu mu bu?”

“Neyse ney, o da bir ananın yavrusu sonuçta.”

Kayınçosu hayvanat bahçesinde çalışan adam, destursuz lafa girdi;

“Gelinin yaşı müsait olmasa buraya getirilmezdi,” dedi. “Kayınçom bu işleri çok iyi bilir. Dişi zürafaların genellikle cılız olduğunu söyledi. Üstelik aralarında yalnızca dört yaş fark varmış. Bu devirde dört yaş ne ki. Şimdi millet on yaş farkla evleniyor.”

Kadınlar onun söyledikleriyle ilgilenmediler, kendi aralarında konuşmaya devam ettiler. Bir yandan da sahnede olan biteni takip ediyorlardı. Gelin ayrı bir bölüme konulunca çılgık attılar. Sebebini anlamamışlardı. Kayınçosu hayvanat bahçesinde çalışan adam, belgeselin b’sini izlemeyen bu cahil topluluğa açıklama yapmak zorunda hissetti kendini;

“Birbirlerini önce tanıyıp alışmaları gerekiyor. Birkaç ay böyle ayrı bölümlerde tutulacaklar. Sonra aynı barınağı paylaşacaklar. Ama zaten çok da ayrı sayılmazlar. İnsanın o kadar uzun boynu olduktan sonra...” Söylediklerine pek aldırış etmeyen kadınların umursamazlığına gıcık olmuştu.

“Kayınçom hayvanat bahçesinde görevli.” dedi bastıra bastıra. “O söyledi. Kayınçom bu işleri çok iyi bilir.”

* * *

İnsanlar âlemindeki laf dalaşı süredursun, iki zürafanın arasında gerçekleşenlere dönelim biz: Yanı başına bir eş getirilen Şakir, Selvi’yi görür görmez, koşa koşa yanına gidiyor. Burun deliklerinin hareketinden, kokusunun hoşuna gittiği anlaşıyor. Hayvanat bahçesinin anons sisteminden Şakir için kocaman bir alkış isteniyor. Kalabalık laf dalaşını bırakıp isteğe anında cevap veriyor ve büyük bir alkış kopuyor. Islıklar havayı yarıp geçiyor. O da, alkışların hakkını vermek istercesine bir harekette bulunuyor. Herkes yaptığını çok net görüyor ama yine de birbirlerine göstermekten geri durmuyorlar. Her biri yanındakini dürtüp, “Bak bak,” diyor. “Şu edepsiz bak sen.”

Uzun mavi dilini çıkarmış, Selvi’nin yüzüne değdiriyor, Selvi ise değme haspalara taş çıkartacak bir endamla boynunu eğiyor, ilk öpücüğünü almış olmaktan memnun görünüyor.

Kalabalıktan biri: “Milletin ortasında yapılacak iş mi bu?” diyor. “Cık cık cık.” Diğeri anında cevabı yapıştırıyor: “Hayvanlar âleminde edep ne gezer. Edebi insanlıkta ara arayacaksın.” Beriki, “Bu devirde edebi mumla arasan bulamazsın,” diyor. Ötekinin ise bu bir avuç ahmakla işi olmuyor. Onun muhatabı bütün bir insanlık, hemen ayaküstü sosyalleşiyor ve feysbukun ne düşünüyorsun sorusunu, “İlla edep illa edep” olarak cevaplıyor, oradan twitter’a geçiyor ve “Edep ya hu” diyerek bir ünlem düşünüyor. Hızını alamıyor, Google’a giriyor, edebî simgesi hâline gelmiş bir boynu eğik semazen fotoğrafını Instagram’a atıyor.

Bütün bunların üzerine bir başkası, çok daha başka bir şey söylüyor ama onu da buraya yazmaya edebim elvermiyor.

YILDIRIM TÜRK

YAŞANMAMIŞ GİBİ

Bu kaçınıcı çözölme böyle? Her söz verişinde bir parçası daha eksiliyor. Kararlı duruşu, pişmanlığı kara bulutlar üstünden aralanınca gevşiyor. Hemen eski hâline dönüyor. Çabuk unutuyor boynundaki kemendi. Kurtulunca kendinden biliyor, karanlık uzayınca isyan etmeye hazır bekliyor. Hiç ayrılma-yacağını sandığı dostlarıyla solan yıllarına acıyor. Zaman hepsini törpüleyip eşitlemeye çalışırken bir bir ayrılıyorlar yanından. Sessizliğe bürünüyor hayat. İyice beziyor canından; sayıklamalar, inlemeler artıyor. Hızlı akan hayat, gözünün önünden geçiyor. Boşa geçen yılların pişmanlığı yüreğini sarıyor. Sinir uçlarında bir acı belirliyor. İyileşme umudu, eski hayatı, alışkanlıkları uzak bir hatıra olarak kalıyor zihninde.

O kazadan sonra kendini toplayamıyor bir daha. Onca doktor, dökülen paralar yüzünü güldüremiyor eskisi gibi. Dumanlı hava o gece üçünü de sersem ediyor. Gün ağarmak üzereyken çıkıyorlar loş mekândan. Ayakta zor duruyorlar. Yılların alışkanlığıyla direksiyon başında... Acı bir fren sesi, kırılan camlar... Başka bir şey hatırlamıyor o karanlığa dair. Birkaç gün sonra hastanede gözlerini açıyor. Karşısında belli belirsiz kişiler dikiliyor. “Geçmiş olsun!” diyor beyaz önlüklü olanı, sonra yanındakilere dönüp “Sadece beş dakika, fazla yormayın hastayı!” diyerek dışarı çıkıyor. Yüzünü tam seçemiyor, ağlamaklı sesinden tanıyor annesini. Arkadaşlarını soruyor. Başlar öne eğiliyor. Derin bir sessizlik anason kokulu odayı kaplıyor. Dilleri kenetleniyor. Kimse söyleyemiyor iki arkadaşının da geride kalanların yüreğine kor düşürdüğünü. İçinde bastıramadığı bir huzursuzluk var. Zoraki gülümsemeye çalışarak “Sen bir an önce iyileşmene bak!”

diyorlar kısık sesle. Onların iyi olduğunu söylüyorlar yarım ağızla. Sargılarına, kolundaki seruma korkuyla bakıyor. Hareket etmeye çalışıyor, hissetmiyor bacaklarını. Dokunuyor, vuruyor, iki uzun odun parçasına dönüşüyor bir anda bacakları. Kimse göz göze gelmek istemiyor, herkes bakışlarını kaçırıyor ondan.

Doktorların ketum hâllerinden, gergin yüzlerinden durumun vahim olduğunu anlıyordu. Kapı ardından tıbbın yapabileceği bir şeyin olmadığını, sağ bacağının kesilebileceğini, şimdiden buna hazırlıklı olmaları gerektiğini ima eden konuşmalarını duyuyordu. Yanan gönüllere su serpmek için Allah'tan umut kesilmeyeceğini söylüyorlardı.

Hep daha iyi olacak diye beklerken daha zor durumda kalıyordu. Böyle yaşamak kurtuluş mu, ölüm müydü? Birkaç defa ameliyata girdi. Her ameliyatla biraz daha umutsuzluğa kapılıyordu. İğne ucu kadar aydınlık birden kararıyordu.

Önceleri arkadaşları her an yanında olduklarını hissettirip uçurumun kenarından çekmeye çalışırlarken bir süre sonra “Onu bu hâlde görmeye dayanamıyorum!” bahanesiyle ayaklarını kesiyorlardı. Etrafı sonbahar yaprakları gibi sararıp seyreliyor; yanında gözü yaşlı annesinden başka kimse kalmıyordu. İlk günkü bakışlar değişiyor, eziyordu onu. “Ben böyle yaşayamam!” diyerek kırıp döküyor her şeyi, kabullenemiyordu olanları. Annesi “Yapma oğlum!” diyerek için için ağlıyordu çaresizce.

Yaşadıkça daha derinden hissediyordu acıyı. Gün gün ruhunda derin yaralar açılıyordu. Tekerlekli sandalyede oturup başkalarının desteğiyle yaşıyor olmasını kabullenemiyordu. Bundan suçluluk duyuyor, yetersizlik hissiyle kendisini yiyip bitiriyordu. Koca bir hiçti artık.

* * *

Karanlığa mahkûm ettiği yüreğine yeniden gün doğması için annesinin ısrarıyla dışarı çıkıyor. Zorlukla evin karşısındaki parka kadar gidiyor. Baharın tomurcukları patlattığı, insana yaşama sevinci verdiği ılık rüzgârı, bacaklarını sarmaya başlayınca gerginliği biraz gevşiyor, yüzü yumuşuyor. Bir an yaşadıklarını unutup yaşayacağı zamanı düşünüyordu.

Ancak meraklı kişiler yanından geçerken dönüp dönüp bakıyor, ardından onun da duyabileceği bir sesle “Allah’ım sen bizi koru, kimsenin başına böyle dert verme!” diyerek bu engelin sırtında büyük bir kambur olduğunu hissettiriyorlardı. O an acıyan gözlerde ufalıyor, yok oluyordu. Hayatın iki ucunda sallanıp dururken az olan umudu bu ilkbahar rüzgârıyla savrulup gidiyordu.

Gecenin ilerleyen saatlerinde acı bütün vücuduna çöreklenince hayalleri soluyordu. Bütün dünyası olan bu küçük odada ölümü bekliyordu. “Neden ben Allah’ım! Nereden geldi bu kaza, bu hâlde nasıl devam eder hayat?” diye sabahlara kadar soruyordu kendi kendine. Herkes çevresinde hiçbir şey olmamış gibi yaşarken bir yerlerde incecik bir dalın kırılması kimin umurunda olacaktı? Bitmeyen sorularla cebelleşip duruyordu günlerce. İntiharın eşğine

geliyor. Deniz çekilince sular altındaki kayalar gibi iman da ortaya çıkıyor. Vazgeçiyor, belirsiz hayallere dahi yordu.

İyileşirse geçmişine bir çizgi çekerek yeniden başlamak niyetindeydi. Hiçbir uğraş yüreğindeki boşluğu dolduramıyordu. Elini nereye atsa hemen anlamsızlaşıyordu. Dün güçlü olduğunu düşünürken bugün aciziyetini görmek, bir hiç olduğunu anlamak acı veriyordu. Bir adım sonrasını bilememek kahrediyordu. Dibe vurup acı kendisine hafifçe dokununca hayata dair düşünmeye başlıyordu. Sınırlı bir zamanda doymak bilmeyen bir hırsla hep daha fazlasını istiyordu. Artarak devam eden isteklerinin peşinden giderken yanı başında dolaşan ölümü fark etmeden ömrünü tüketiyordu. Her gün yeni isimlerle çoğalan toprak kokulu serin mezarlar ağzını açmış sabırsızlıkla bekliyordu. Bir gün sıranın kendisine geleceği düşüncesi korkutuyordu onu da.

Yürümek, koşmak, sevgiyle dünyayı kucaklamak düşüncesi silinmişti hafızasından. Umutları, bedeni eriyor; yaşama sevinci sönüyor gözlerinden. İnce bir fitilin iplik iplik ışığıyla tutunuyor hayata. Yaşadıkları, yapmak istedikleri gözünün önünden geçiyor. Yorulup bırakıyor kendini, hiçbir şey düşünmeden sonsuza kadar öylece kalmak istiyor.

İnce bir sızı sarınca daha çok dinlemeye başlıyordu ruhunu. Karmaşık düşüncelerde boğulup kalıyordu. Kabuğuna çekiliyordu iyice. Pişmanlıklar, boşa geçen günler, hatırlamak istemediği bir kıymık gibi beynine batıyor; sonradan yüreğini azar azar acıtıyordu. Küçük odasından mahalleye taşıyordu feryadı. Ömrünü, günlük kaygılarla harcadığı için affetmiyordu kendini.

Doktorlar her muayenede uzayan reçeteleri, ezberlenmiş soğuk cümlelerle veriyorlardı. Karanlığın sonunda küçük bir parıltı görse bir daha yapar mıydı eskiden yaptıklarını? Mümkün olsa birkaç adım için neler vermezdi ki!.. Eski çalkantılı hayatını unutacağına dair yeminler ediyordu. Sabah saatlerinde belirsiz bir huzur doluyordu içine. Pencereyi ardına kadar açınca inceden inceye yüreğine işleyen sabâ makamında okunan ezan sesiyle karşiki parkın toprak kokusu, özünden bir parça getiriyordu sanki.

Kaybolan günlerini geride bırakıp şehrin sarp yollarına yöneliyordu. Göstermelik kaldırımlara, irili ufaklı çukurlara, ezici bakışlara alışmaya çalışıyordu. Sevgiyle dokunacak bir elin yokluğunu her adımda hissediyordu. Aldığı her nefeste biraz daha zorlanıyor, biraz daha mahkûm oluyordu başkalarına. O bunlardan sıyrılıp kurtulmaya çalıştıkça her bakışta yarım olduğunu tekrar hatırlıyordu. Ağır aksak günler, alnında derin çizgiler bırakarak akıyordu.

Bir zaman sonra hırçın denizler gibi sakinleşti; kayalara vuran köpükleri sahilde duruldu. Sızlanmalar, sonu gelmez şikâyetler yerini gönülden teslimiyete bıraktı. Konuştukça cevapsız soruları ruhunda karşılık bulmaya başladı. Bir uzvun yükünü başka bir uzuv taşıdı. Hayatı yeşerten, kendisini diri tutan damarlarına yeniden kan geldi. Aradaki perdeler hafifçe aralanınca hakikatler teskin etmeye başladı onu. Sonunda kabullendi bu hâlini.

Tekerlekli sandalyesi şehrin caddelerinde mevsim mevsim dönerken unutulmaz acıları dinmiş, kapanmaz yaraları çoktan kabuk bağlamaya başlamıştı bile. Küçük dereler, ırmaklara karışıp yeniden yolunu bulmuş; dönüp duran iki ince çizgiyle hayat denizinin kıyılarına yol almıştı. Bir daha eskisi gibi olmayacağı, o güzel günlerin çok gerilerde kaldığını düşünürken iyileşmesi için çok az ihtimal verilen bacaklarında bir kımıltı hissetti.

Bu defa kendisi, umut veren doktorların aksine tekrar hayal kırıklığına uğramaktan, kâbus dolu o günleri yaşamaktan korkuyordu. Ancak sonunda endişeleri uçmuş, yüzünde yeniden bir güneş doğmuştu.

Hastalığın derin izlerini sabırla silmeye, hayatın anlamını çözmeye çalışıyordu. Kısa adımlarla uzun yolculuklara çıkıyordu içinde. Eskiye hatırlatan bütün çağrışımlardan uzak duruyordu. Her düşüşte yıpranan duygularını hayalleriyle yeniden sarıyor, boşa geçen yılların boşluğunu iplik iplik işliyordu. Güzellik adına ne varsa yeşertiyordu kalbinde. İhlasla edilen duaların karşılık bulmasına şükrediyordu.

Ancak bir süre sonra bu hayatın sorumluluğunu yerine getirmek zor gelmeye başladı. Şevkle giriştiği işlerden hemen bıkıyor, verdiği sözleri unutuyordu. İçin için yanan korun üstü külleniyordu. İlk zamanlar yapması gerekenleri yapamayınca rahatsız olurken sonradan alışıyordu bu rehavete. Eski hayatı bütün şatafatıyla çekiyordu onu. Günler birbirini kovalarken etrafını bu âlemin bıçkınları sarıyor, onlarla tekrar türlü türlü maceralara atılıyordu. Rüzgâr önünde kurumuş yapraklar gibiydi. Geçmişle arasına kalın çizgiler çekiliyor, körleşiyordu sonunda yaşadıklarına karşı.

Birkaç yıl sonra zorluk üstünden kalkınca yeminlerini, sıkıntılarını unutmuştu. Sanki onları hiç yaşamamış, her gece uzuv uzuv erimemişti. Eskinin tozlu sayfaları yılların tortusuyla kapanmıştı. Yine geçmiş günlerin sarhoşluğuyla yaşamaya devam ediyordu.

O gece yarısı arkadaşlarıyla loş mekândan çakırkeyif çıktı. Dudaklarında, içerideki şarkıcı kadından aparılmış yarım yamalak melodinin mırıltısı vardı. Herkes kendi dünyasındaydı. Önce ne olduğunu anlayamadı, sonra arkadaşlarının “Yavaş ol, dur!” bağırmasıyla irkildi. Nereden çıkıverdiği belli olmayan bir kamyonun büyüyen ışıkları gözlerini aldı. İstemsizce direksiyona yapışıp gaza bastı. Hiçbir şey göremedi. Işık gittikçe büyüdü, hızla kendisine çekmeye başladı. Kulakları sağır eden çığlıklar camları patlatıp gecenin sessizliğini yırttı. Kör bir kuyuya düşerken geçmişin külleri savruluverdi üstünden. Birden her yer karardı, boşluğun içinde kayboldu.

Tepesinde kırmızı mavi ışık pır pır dönüp dururken dökülen yaşlar, inlemeler, pişmanlıklar, yakarışlar gözünün önünden geçiyor; dudaklarında yarım kalan şarkının ezgisi içli bir ağda dönüşüyordu.

SORUŞTURMA: ÖYKÜNÜN DOĞDUĞU AN

SUNUŐ

Her edebî metnin veya sanat eserinin kendine özgü belli bařlı oluőum sűreçlerinden söz etmek mümkün. Bu oluőum sűreçleri içinde en çok bir sanat eserinin dođduđu an ve o sűreçte olanlar merak ve ilgi uyandırıyor.

Heceöykü olarak, öykücülerimizin öykünün doğduğu anla ilgili anlatacaklarının öykücülüğümüz için bir kazanım olacağını düşündük ve yazarlarımızdan bu husustaki tecrübelerini okuyucularımızla paylaşmalarını istedik. Soruşturmamızda olabildiğince kuşatıcı olmaya, öykü birikimimizin bütün renkleri ve tonlarının dosyamızda kendine yer bulmasına özen gösterdik ve sorularımızı seksene yakın yazarımıza ulaőtırdık.

Dosyamıza ilgi gösteren ve yazılarıyla dosyamıza katılarak bize güç veren bütün yazarlarımıza içten teşekkür eder, iyi okumalar dileriz.

Sorular:

Bir öykü sizde nasıl doğar? Ne olur da siz bir öyküyü yazmaya karar verirsiniz? Bu bağlamda öykülerinizin oluşma serüvenini, belli başlı öykülerinizle örnekleyerek anlatabilir misiniz?

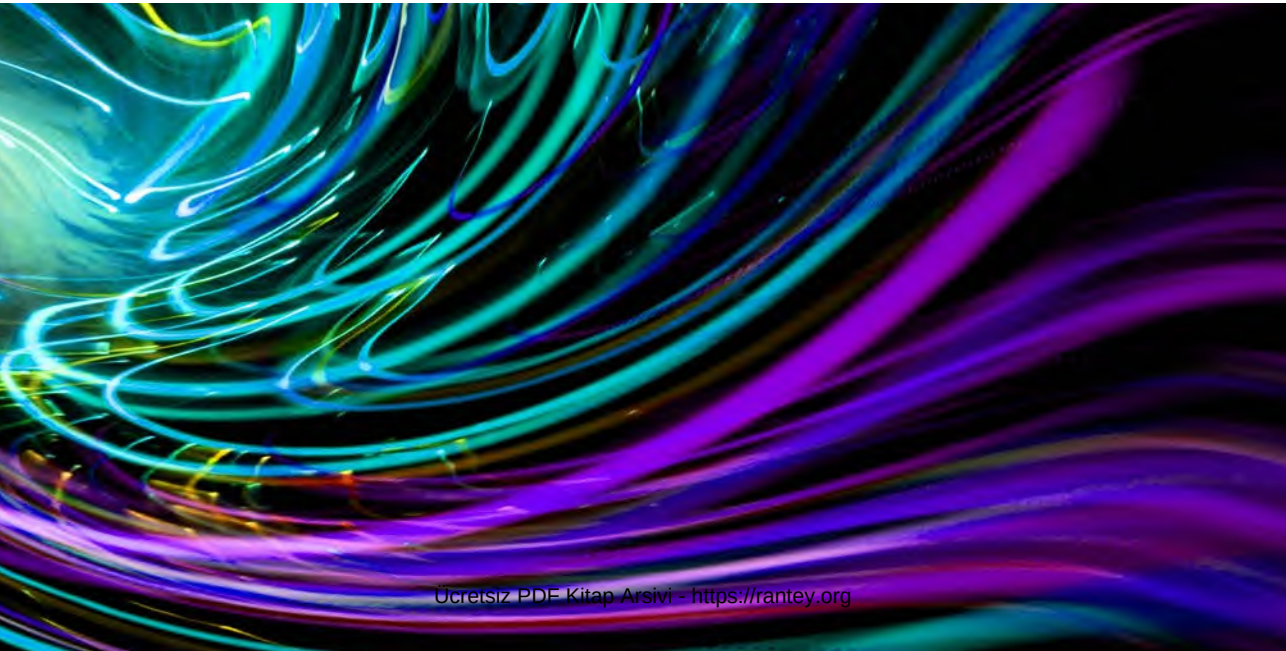

FÜRUZAN

Seçtiğim konu ya da konular uzun bir süre benimle birlikte olur. Ağır ağır temelleri belirir. Yine de sık sık değişime uğrayan ayrıntılar vardır. Ait olduğu coğrafya adını belirtmesem de bildiğim bir noktadır. Mekân, yıllar, zaman, sesler, kokular, mevsim ya da mevsimler, bir ya da birkaç anahtar sözcük, kişilerimle ne denli uyum sağlıyor düşünürüm.

Böylesi sorgulamalardan geçer çalışmalarımın tümü. Bu süreç kimi zaman çok uzar, kiminde de hız kazanır. Onları tanımam, onlarla anılar edinmem gerekir.

Romanlarımda da öykülerimde de bu tür bir yazma serüvenim var. Onun için, içlerinden bir örnek seçemem.

FEYZA HEPÇİLİNGİRLER

“ESKİ BİR BALERİN”İN ÖYKÜSÜ

İstanbul’a taşınmadan önce, 1980’li yıllarda da Tomris Uyar’la iyi görüşürdük. Ben İstanbul’a geldiğimde onlarda kalırdım; o, İzmir’e geldiğinde konuğumuz olurdu. Turgut Uyar İzmir’deki eve bir kez geldi ama Tomris’le yazları, özellikle Balıklıova’da tuttuğumuz salaş ama arka bahçesi deniz olan evlerde unutulmaz zamanlar yaşadık.

Tomris’in yalnız geldiği bir seferinde Alsancak’ta bir hanımı görmeye gitmiştik. Yanlış anımsamıyorsam Tomris’ten çok, Turgut Uyar’ın arkadaşıydı. Sürekli Turgut Uyar’dan söz etmemizi bekliyor; ısrarla onu soruyordu. Sanırım bu yüzden Turgut Uyar’ın eski bir sevdalısı olduğu yolunda bir izlenim kalmış aklımda. Bu da çok doğal; çünkü yalnız güçlü bir şair değil, çok da yakışıklı bir adamdı Turgut Uyar. Tomris de kocasının hayranlarına karşı gayet anlayışlıydı doğrusu.

Geleceğimizi bildirmiş olmalıyız, öğleye doğru kapısını çaldığımızda sevinç gözyaşlarıyla karşılandık. Güzel bir kadındı. Günün o saatinde içkili olması beni şaşırtmıştı. Yalnız içkili değil, aynı zamanda çok da hüzünlüydü. Opera sanatçısı olduğunu söylemişti Tomris. Ama artık çalışmıyordu. Kendisi mi ayrılmıştı, görevine son mu verilmişti, sevdiği işten uzak kalmanın kederi miydi yaşadığı, bilmiyorum. O güzel kadının o saatte içkiyle üstesinden gelmeye çalıştığı hüzün çok dokundu bana. Anlatılmaya değerdi ama nasıl? Okusa kendisini tanıyamayacağı kadar değiştirmeliydim onu. Operacı olmamalıydı örneğin. Balerin olabilirdi. Bir balerin de sahnelerden uzak kalsa benzer bir hüznü yaşardı herhâlde. Kadını operadan alıp baleye verdim. Önüne akşamdan kalan narların bulunduğu bir tabak

koydum. Vefasız bir koca, düşüncesiz bir oğul ekleyip başka bir dünya kurguladım. Öteki ayrıntıların hangisini benim eklediğimi, hangilerinin gerçekten var olduğunu artık çıkaramıyorum. Söz gelimi kadının köpeği var mıydı; yalnızlığına dayanamayıp ben mi Şeytan adında bir köpek eklemiştim öyküye? Akvaryumunun olmadığını ise biliyorum. Bizim evde vardı akvaryum. Balıklardan birinin ölümünün bana yaşattığı ölümle yüzleşme anını kadına yansıttım. Üstelik öyküde akvaryumun varlığı, kadının kendisiyle balıklar arasında koşutluk kurmasını da sağladı. Yabancı, çok başarılı, başarısıyla kızını ezen, benzer başarılar için zorlayan, hırslı bir anneyi de benim eklediğimden kuşku yok. Kadın o kısacık ziyarette annesinden söz etmiş olamazdı çünkü. “Eski Bir Balerin” adlı öykü böyle doğdu.

Bir sonraki yıl, 1984 yazında ENKA Bilim ve Sanat Ödülleri haberini de getirdi Tomris ve katılmam için yüreklendirdi beni. Birinciliğe 4 milyon gibi astronomik bir para ödülü veriliyordu. “Sadece iki öykü,” diyordu Tomris. “İki öykün yok mu? Millî Piyango gibi bir şey. Ne kaybedersin?” Böyle yüreklendirilince “Gerdek” adlı öykümü de ekleyip yarışmaya gönderdim. Hayatımın en çalkantılı yıllarıydı. Sıkıyönetim, Ege Bölgesinde görev yapmamı yasaklamış, YÖK, Karadeniz Teknik Üniversitesine sürmüştü; yolun sonunda bir ışık göremeyince istifa edip İzmir’e dönmüştüm. Kazanırsam ödül parası ilaç gibi gelecekti doğrusu. Henüz yolun başında, “Sabah Yolcuları” adında tek öykü kitabı olan, bencileyin yeni yetme bir yazarın böyle bir yarışmada hiçbir şansı olmayacağını düşünüyordum ama Tomris’in dediği gibi, ne kaybederdim?

Birinciliği değilse de üçüncülüğü kazandım o yarışmada. Onun ödülü de bir milyon liraydı ve hiç de az bir para değildi. Daha sonra Sait Faik Hikâye Armağanı’na değer görülen ikinci kitabımı oluşturduğumda kitaba da aynı adı verecektim: “Eski Bir Balerin”.

Cem Yayınlarından çıkan ilk baskısının kapağını İsa Çelik’in, Tomrislerin evindeki birtakım görsel malzemeden yararlanarak hazırladığını ise çok daha sonra öğrendim. Kitabın adı kapağa yanlış yazılmıştı. “Eski Bir Balerin” olması gereken ad, “*Bir Eski Balerin*” olarak yer almıştı kapakta. Bu yanlışlık o kadar canımı sıktı ki başka hiçbir şeye dikkatle bakamadım. Yeniden hazırlandı kapak, yeniden basıldı. Ancak o zaman kapağın ne kadar güzel olduğunu görebildim. Geri planda Tomris’e çok benzeyen şapkalı bir kadının çerçeveli resmi vardı. Çerçevenin içinde akvaryum balıkları ve onların önünde bir balerinin yıpranmış fotoğrafı.

Şimdiye kadar hiç düşünmemiş olmam garip. Tomris öyküyü okuduğunda tanımış mıydı acaba birlikte ziyarete gittiğimiz arkadaşını? Ne o günlerde ne daha sonra sormak aklıma gelmediği gibi, o da tanıdığına ilişkin herhangi bir şey söylemedi.

NECATİ MERT

DÜŞMEKLE DOĞMAK ARASINDA

Öykü nara atmaz, efelenmez ne de heyheyleneir, pamuk şekeri hafifliğindedir, sessiz mi sessiz ve sapsade. Yoldayım, geliyorum dese, haber verse, giyinip kuşanmaz mı insan, kapılara çıkmaz mı karşılamak için! Çıkılsın istemez. Tezahürattan, kalabalıktan hoşlanmaz. Bundandır, kapıdan geçer, duvardan geçer, betondan, demirden, topraktan, iğne deliğinden, köprüsüz sulardan geçer, geçer de ne kör kapı duyar geçtiğini ne sağır pencere.

Ben duyarım galiba. Bütün mekânlar, bütün zamanlar onundur, en münasebetsiz yerde, en olmadık zamanda, “zifîrî karanlıkta” bile kalkıp geleceğini bilirim, uzaklardaki kızını bekleyen baba bekleyişiyle beklerim de ondan duyarım belki. İyi de beklenen bir şeyin duyulmasından söz edilmeli mi? Ya da her zaman söz edilmeli mi? Bekleniyorsa duyulacaktır elbette.

Böyle gelenleri okunur kılmak çok uğraştırır. Önceden belirlediğim toplumsal bir gerçeği resmetmek istemişimdir onlarda, bunu gerçekleştirmek için de oradan buradan parça toplar, onları yan yana, yan yana getirip bütünlemeye çalışırım. Nafîle! Boşluk olur. Ölçü kaçar. Renk uymaz. Potluklar çıkar falan. Aynı bütünün parçaları değildirlir, dolayısıyla bütünlenmezler.

Gramofonlar...’da bu öykülerden epey var. Araları yeterince dolduramadığımı görüyorum şimdi. Çok çalışmama rağmen potluklar hiç el atmamışım gibi. Bunlar doğmamış, doğurtulmuş öyküler. “Bekçi” öyle, “Ağa Reis’le Savaş” öyle, “Kürsü” öyle, “Büyük Mağaza...” vb. öyle. Hadi şematik demeyeyim, insafsızlık olur; ama bir şemayı gözettiğim de açık. Peki diğerlerinde, hatta sevdiğilerimde bile: “Mustafa’nın Karesi”nde, “Oruç Satmak”ta, “Osman Ağbi”de vb. o gözettiğim şey yok mu? Var elbette. Ama öncelik o şeyde değil. O gizli tutulmuş. Baba otoritesinden kaçarken patronununkine yakalanan Mustafa,

dedesinden aldığı ilk din-ahlak terbiyesini para'yla tanıştıktan sonra gevşeten çocuk ve onun yetişkin hâli, uğradığı beladan esnaf komşularının gösterdiği dayanışma ile kurtulan marangoz Osman Ağbi... İnsan, insanlık ve hâlleri alıyor bu öykülerde önceliği. Şu da var: Bu öyküler, çok yakından tanıdığım kişilere ait, başlarından geçenler de hikâyeleri. Hikâye şemaya çekilmez, çekilirse yok olur. Kendi hikâyelerimiz ya da yakınlarımızın yakından bildiğimiz hikâyeleri, iyi bilinirliklerinden dolayı şema tehlikesine kolay kolay düşmez. Ama bu öykülerin doğdukları zamandan da söz edilemez. Doğmazlar çünkü. Çok geniş bir zamanda olgunlaşır, yazarlarını beklemeye dururlar.

Öykü beklemeyi oysa, beklenir. Ama ne zaman geleceği bilinmez. Geldiğinde de pat! diye gelir. Bana en çok keyif veren, benden ustalık bekleyen öyküler, böyle gelenlerdir. Nereden gelir? Nasıl gelir? Ne zaman gelir? Bilsem... Kendimden, yakınlarımdan, anlatılanlardan, gördüklerimden, okuduklarımdan yola çıkarım. Yola çıkarım değil de oralarda gelir öykü. Ya da şöyle: Öykülerim, gerçek hayata basar. Hayat kendi basitliğinde gitmekte iken, bir yer, bir an gelir, o basitlik içinden bir kişi, bir durum, bir söz, bir şimşek parlaklığı ve çabukluğu ile çakırverir ki öykü o aydınlıktadır işte! Yani öykü orada ve o an mı doğar? Benim için evet. Yoksa doğmaz da düşer mi? Düşer. Aydınlık gider, aydınlıkla beraber öykü de gider çünkü. Eğer aydınlığın söylediği benim vazgeçilmezlerimden ise, masaya oturur, gideni ben yazarım. Gidenin tıpatıp olmaz elbette. Ama benim yazdığım da, gidenin beni aydınlattığı yerde okuru aydınlatmalıdır. Öykünün doğumundan ancak o aydınlık varsa söz edilebilir. Peki, düşen her aydınlık öyküye döner mi? Nerdee! Peşinden gidilenlerin böyle bir şansı var bir tek, yeter ki kaleme telaşsız getirilsinler.

Barbaros adında bir arkadaşım vardı. İlkokuldan sonra yollarımız ayrıldı, uzun, çok uzun bir zamandan sonra karşılaştık. Dışarılarda iş tutmuş hep. Memlekete yeni dönmüş. Hastaymış. Doğru... Adımları yavaştı. Ayağını sürüyordu. Tokalaştık, eli de titriyordu mu? Galiba. Sabahları yürüyüşe çıkıyormuş. Neyse... Hoşça kal Necati! Allah şifalar versin Barbaros! Ayrıldık. Peynircide gördüm en son. Bastonluydu. O görmedi beni. Alacağını aldı, dolaşık bir dille eyvallah! dedi, gitti.

Allah Allah! Barbaros'a bak, ne kadar çökmüş. Bitik. Sağlığına hiç dikkat etmemiş demek. Ama etmeli değil midir? Ayağıma, adımına, ellerime baktım, çok şükür! çok şükür! dedim. Ama bu şükürün altında, vücudumla mı, kendimle mi olduğunu bilmediğim bir övünme, hatta bir sevinme vardı, farkındaydım.

Sen misin sevinen! Bir yıl olmadı, aynı hastalık beni de buldu.

Heceöykünün 53'üncü sayısında (Ekim-Kasım 2012) bir öyküm var: "Yoldayım, Yürüyorum". Bu öykü, haddimi bilmezliğimi görmemle düştü, yazılmalı dedim. Fakat öyküye bakıyorum, düştüğü gibi değil. Beni aydınlatanın sizi de aydınlatması için hayli uğraşmışım, ya da şöyle: öykünün bu uğraşla doğduğuna inanmışım.

Öyle mi biliyorum; bir de siz bakarsanız.

NECİP TOSUN

İçtenlikle söyleyeyim ki öykü yazmak benim için bir arayış, bir sığınma. Ama daha çok bir paylaşma demek. Bir şeylerin eksikliğini, özlemini, acısını, mutluluğunu duyan insanlarla birkaç sayfada aynı havayı koklamak, aynı esintileri hissetmek, aynı tıkırtıları duymak arzusu. Bunları duyan, hissedenden insanların varlığını tutanaklara geçirmek istiyorum. Bu nedenle benim için öykünün doğduğu an, bir annenin minicik ölü yavrusuna baktığı andır. Yani bende öykünün doğduğu an, içimde bir şeylerin kırıldığı, koptuğu andır. Bu anlamda öykü benim için yolunda gitmeyen şeylere, yaşanan olumsuzluklara, acılara atabileceğim en güzel çılglık, başvuracağım en önemli başkaldırı biçimidir. Ya da benim için öykü, bir camiye dalıp giden nur yüzlü bir ihtiyarın mutmain kalbidir. Bende öykünün doğduğu an, içimde bir şeylerin yeşerdiği, filizlendiği, içimin içime sığmadığı coşku dolu andır. Bu anlamda öykü benim için mutmain kalplere ulaşabilme arzusudur. Ve o hem derin düş kırıklığının hem de huzurun beslediği coşkudur. Öykünün doğduğu an işte bu coşkuyu yakaladığım andır. Çünkü öykü benim için aynadır, coşkudur, özlemdir, hüzündür, yüzleşmedir, resimdir, yolculuktur... Çoğunlukla benim için öykünün doğduğu an, ya çok mutlu olduğum anlar ya da çok karamsar, umutsuz olduğum anlardır. Öykü yazarak bu olumsuzlukları önleyebileceğimi elbette düşünmüyorum. Ama ne yazık ki bundan daha etkili bir başkaldırı biçimim, yeteneğim de yok.

Yazınsal serüvenimde öykü dışında hiçbir türde yazmayı düşünmedim. Önce el yordamıyla sonra üzerinde kafa yorarak, emek vererek, türler içinde kendimi ifade edebileceğim en donanımlı imkân olarak belirledim. Günümüzde öykünün diğer yazınsal türlere nazaran pek çok avantajları olduğunu düşünüyorum. Yani öykü, kısa ve yoğun yapısı, anlam açıklığı ve gündelik hayata denk düşen yalın, dolaysız anlatımı ile modern insanın beklentilerine cevap verebi-

lecek bir özelliğe sahip. Ayrıca öykü, modern insanın ritmiyle, temposuyla ve yaşadıklarıyla örtüşebilen bir tür. Bu yanıyla bana sıcak ve kendimi en iyi ifade edebileceğim bir yazınsal tür gibi geliyor.

En verimli yazma zamanım saat gece 23 ile 01 arası... Diğer zamanlarım okumaya ayarlıdır. Günün her anında, defterime notlar alırım. Ağırlıklı olarak elle yazarım. Bu notları bilgisayara aktardıktan sonra yazının gelişimini burada yaparım. Elle aldığım notları aralıklarla bilgisayara aktarmaya devam ederim. Günlük yazma sürem değişir. Ama her gün birkaç sayfa yazmaya çalışırım. Günde en az beş, altı saat okurum.

Öykülerimi geç yayımlarım. Yazıldıktan sonra uzun süre bekletirim. Artık tamam dedikten sonra yayımlarım. Yazılma süreci ise sancılıdır. Bölüm bölüm, şiir yazar gibi oluştururum öykülerimi. Bir oturuşta bitirdiğim öyküm çok azdır. Genelde çerçevesini belirlediğim metni geliştirmekle geçer bütün zamanım. Hiçbir yeni çağrışıma, öykünün başka mecalara kaymasına izin vermem. Öykünün doğuş ânına sadık kalırım. Bu yüzden zaman aralıklarına yayılan yazma sürecinde kopukluk, parçalanma olmamasını sağlamaya çalışırım.

Yazacağım konuları, temaları, duyguları not alırım. Zihnimde uzun süre gezdiririm. Bir gün ortaya çıkacaklarını bilirim. Aylarca zihnimde gezdirdiklerim olur. Hiç beklemediğim bir anda yazmam için ortam oluşur ve kendini dayatır. Aylarca üzerinde çalıştığım ama yine istediğim gibi olmayan öykülerim vardır; yarım, eksik, tamamlanmamış. Benim de “acaba bunu ben mi yazdım?” dediğim anlar olur. Keşke hep böyle olsa.

Kuşkusuz öykü yazayım deyince olmuyor, onun için bir doğuş anı, bir duygu yoğunluğu ve onu doğuracak bir durumun gerçekleşmesi gerekiyor.

Duygulara dokunmak gerekiyor. Öykülerimin büyük çoğunluğunun yaşanmışlıklara denk düştüğünü söyleyebilirim. Ancak sadece yaşadıklarım değil, duyduklarım, öğrendiklerim ve kurduklarım da var tabii. Bu toplamdan oluşur benim öykülerim. Bazen küçük bir etkilenme bir dünya kurmama yol açabilir.

Öykülerimde, acılarına, yalnızlıklarına, savrulmalarına dokunamadığım, dünyasına yabancı olduğum karakterlerden hep uzak durdum. Beni etkileyen, kendimden bir iz, duygu bulduğum karakterlere yaklaşmayı denedim. Sadece kayda geçirmek istediğim insanları öyküye taşıdım. Belki bunun bir nedeni de o duyguları, düşünceleri var kılmak, onların sesinin yankısı olmak tavrıydı. Biraz daha ileri gidersek, başkalarının hayatlarıyla insanın kendisini, duygularını aktarma çabası diyebiliriz buna. Çünkü insan kimi anlatırsa anlatsın biraz da kendini anlatır. Onun duygularına kendi duygularını katar, orada kendini gizler, söyleyeceklerini oralarda söyler. Yazdığım tüm karakterleri çok iyi biliyorum ve onları çok seviyorum. Çünkü hepsi etrafımda dolaşıyor, yaşıyor ve ben onları sürekli görüyorum.

Daha çok mutsuz zamanlarımda yazarım. Bence çatışma, huzursuzluk ve acı, insanın yazma gerekçelerinin başında gelir. Eser bir çılgıktır ve kaynağı da huzursuzluktur. Yazar eseriyle ikiyüzlülüklerle, ihanetlerle ödeşmeye, yazıyla kendini onarmaya çalışır. Kişi bir yandan kendi kendisiyle bir iç döküş hâlinde söyleşirken bir yandan da hayatı yaşanmaz kılan, olumsuzluklarla hesaplaşır. Bu acı, yalnızlık dışlanmışlık ise anlatıcının öfke ve isyana dönüşmüş çılgılığı olarak eserde var olur.

Bir öykü hangi durumu, olayı anlatırsa anlatsın içinde hayata, yaşanmışlıklara ilişkin bir acıyı, bir keşfi aktarmıyorsa o öykü, varoluşu gerçekleştirilmiş eksik bir öykü demektir. Bir acıyı, bir dramı, bir duyguyu temsil etmeyen öykünün yazılma gerekçesi de yoktur. Ben de öykülerimde bir acıyı aktarmaya çalışıyorum. Benim öykülerimde bunalan değil, kendi varoluşsal problemlerini aşmak, hayatla “yüzleşmek” isteyen insanlar var. Bu kahramanların tümü hayata ilişkin sorusu olan insanlar. Bu yüzden saygıdeğer insanlar. Burada içe dönük, iç benin gerçeklikten kopuk, hayattan kopuk hastalıklı bunalımları anlatılmaz. Asıl amaç modern öykünün “ayna” fonksiyonu. Bu modern toplumun üyelerine, içinde bulundukları ortama, tüm gerçekliğiyle ayna tutmaya çalışıyorum.

Öyküyü bir bütünlük içinde oluşturabilmek için çok zaman harcıyorum. Cümle geçişlerini özenle yerleştirmeye çalışırım. Bu nedenle

bir oturuşta öykü yazan yazarları hep gıpta ile izlerim. Oysa ben metinler üzerinde günlerce çalışırım. Sesli okurum, müziği, akışkanlığı yakalayamadığım yerleri, bölümleri yeniden yazarım. Tasvir, imge ya da kelimelerin çağrışım halkalarıyla alttan alta bir ritim oluşturmaya çalışırım. Başarıp başarmadığım ayrı bir konu ama öyküde bir “bütünlük” ve “akışkanlık” yaratmaya çabalarım.

Öyküde aradığım ritim, şiirsellik, dil yetkinliği ve çağrışım zenginliğidir. Bütün bunların peşinden koşarken anlam açıklığının da yakalanması gerektiği

düşüncesindeyim. Bu ögelerin modern öykünün oldukça önemli vasıfları olduğunu düşünüyorum. Hele dil başarısının bir öykünün her şeyi olduğunu söyleyebilirim. Çünkü dil başarısı ile öyküde pek çok şey yapılabilir.

Ben imgelere, çağrışımlara başvurarak öykünün anlam alanının genişletilebileceğini düşünüyorum. Sonuçta yazdıklarımız üç beş sayfalık anlatılar. Bu üç beş sayfada bir yoğunluk yakalama gayreti benimki. İmgelere, sembolere böyle yaklaşıyorum. Okurun kafasındaki çağrışımlarla metnin paylaşımı artırılabilir diye düşünüyorum. Yoğun duygulanım anlarında, bu yoğunluğa denk düşecek bir dil arıyorsunuz. Gündelik dil size yetmiyor. İmgeler, göndermeler, çağrışımlar tam o anda imdadınıza yetişiyor. Yoğunlaşmış duygular aynı çarpıcılıkta dışlaşmış oluyor böylece. Ama burada korkum, çağrışım alanını genişletyim derken öyküyü büsbütün kapatmak/örtmek. Çünkü öyküyü şiirden ayıran yan biraz da öykünün anlam açıklığını gözetmesi.

Ben öykülerimde içsel serüven ve bilinç akışı tekniğini önemsiyorum. İnsan ruhunun gizlerine eğilerek, bireyin zihninde, yüreğinde akıp giden hayatları, duygu ve düşünceleri, oluşumları, birikimleri dışlaştırmak, ona ayna olmak olarak izah edebileceğimiz “içsel serüven” tekniği, günümüz öykücülüğünün önemli bir yönelimi olarak öykücülere geniş imkânlar sunmaktadır. Anlatım tekniği olarak bilinç akışı tekniği de öykücüye büyük imkânlar sunar. Çünkü insan zihninde saniyede bir değil, binlerce hayat geçer; umutlar, ihanetler, sevgiler... Ve bunlar damıtılmış haldedir. Bu kısalık ve yoğunluk da öykünün tam aradığı şeydir. Çünkü burada hayatta yaşanan kaba gerçeklerden çok, yaşananların bireye yansımaları ve bireydeki karşılıklar işlenir. Öykünün doğduğu anda bu biçimin peşinden giderim.

CİHAN AKTAŞ

“BİR BAŞKA”YI GÖSTERME TUTKUSU

Bir öykü bana çoğu zaman yazılmaya değer olduğunu düşündüğüm, çarpıcı gelen bir cümleyle veya sahneyle işaretlerini gönderiyor. Zaten ona hazırım, algılarım o doğrultudaki seslere açıktır, kalabalığın içinde, ciltlerin arasında bile ayırt ederim. Zihnimi bir temaya yoğunlaştırdığımda dünya bana onunla ilişkili sayısız ayrıntı yağdırır.

Şimdilerde “Mülteciler bize ne öğretti?” temalı kitabımı yayına hazırlıyorum. Bu öyküleri yazmaya bir Maraş yolculuğumda, şimdilerde konteyner kent olan çadır kenti ziyaretimdeki izlenimlerimin etkisiyle başladım. Dinlediğim hikâyeler üzerine düşünürken, insan olarak sahici farkımızı ancak bütün hayatımız boyunca biriktirdiğimiz maddi ve manevi varlıkları kaybettiğimiz takdirde keşfedebilirmişiz gibi geliyordu bana. Daha önce de farklı ülkelerde yaşamaya özgü tanıklıklarımın bir sonucu olarak *Ayak İzlerinde Uğultu*’yu yazarken, sabit bir adrese ait olmamanın farklı yaş dönemleri ya da hayat bağlamları açısından taşıdığı görece anlamları açmaya çalışmışım. Kimine özgürlük gibi gelen, kimine gurbet acısı yaşıyor.

Öykü yazmaya yoğunlaşmış muhayyile, bakışı da yönetiyor. Taşıdığımız temel bir kaygı, bakışın seçme kapasitesini azaltıyor veya çoğaltıyor. Bazen koruyor sizi o kaygı öylesine kapılıp gitmelerden, bazen sizin açınızdan yazılmadan edilemeyeceği yolu açıyor.

Bir öykü bazen bir romandan doğuyor: *Bana Uzun Mektuplar Yaz*, hep yazmayı istediğim bir romandı, yatılı okul yıllarından beri. Ancak roman yazmaya 1990’ların ortalarında zaman ayırmaya başlayabildim. “Son Büyülü Günler” öyküsü, bu romana 1992’de yazılmış bir eşik metni gibidir. Bazen de

bir öykü romana eşik teşkil ediyor. “Dağ Yolcuları”nı 12 yıl önce Tahran’da gittiğim bir sergiden sonra yazmıştım. Ferhat, sırtında atı Şebdiz’e binmiş vaziyette Şirin’i almış olarak ince dağ yolunu tırmanıyordu, Hüseyin Behzad’ın minyatüründe. Ferhat’ın yüzünde ağırlık taşıdığı hissi yoktu, Şirin de ağırlık ediyor olmanın rahatsızlığını yansıtmıyordu. Yüzlerindeki mutmain ifade ve çiçeklerle bezeli dağ yolu, izlerken yolculuklarının amacını düşündürmüştü bana. Bir kaçıştan değil hedefe varma azminden söz edilebilirdi. Böylelikle minyatür üzerine düşüncelerim bir öyküye dönüştü ve 2005’te yayımlanan *Duvarsız Odalar* kitabında yer aldı. Okuyan arkadaşlarım öyküden hareketle bir *Ferhat ile Şirin* romanı yazmamı önerdiler. Yayıncılardan da benzeri öneriler geldi. Romanı gündemime aldım ve 2012’de Nizami’nin *Hüsrev ve Şirin*’i üzerinden çalışmaya başladım. Öykünün bir kısmını romana Ferhat kişiliğini temsil eden Kürşat’ın bir rüyasına dönüşebilecek şekilde dâhil ettim.

Dağın Öteki Yüzü başlıklı hikâyem, Ayşe Şasa ile bir telefon konuşmasının ardından yazıldı. Yıl 1998 olabilir. Hayata yetememe hissi ve müminin mümine duasının bereketi üzerine konuşmuştuk Ayşe Hanım’la hatırladığım kadarıyla. Çok sonra Erendüz Atasü’nün aynı başlığı taşıyan bir romanı olduğunu öğrendim. Benzeri bir durumu “Seçilen” öyküsünde de yaşadım. Thomas Mann okuduğum bir yazar ama “*Seçilen*” adlı bir romanı olduğundan habersizdim. Ancak Tonio Kroger’i okuduğumda, bazı çağrışımlarla “Seçilen” öyküsünü yazmıştım, 90’ların ilk yarısında. En az on yıl sonra Mann’ın “*Seçilen*” isimli romanıyla karşılaştım.

Ağzı Var Dili Yok Şehrazat kitabında yer alan Sarete öyküsünü, erken yaşta vefat eden arkadaşım Süreyya Yüksel’le sohbetlerimizin esinleriyle kaleme aldım. Köyün itibarlı ailesine mensup âmâ teyze tarafından prenses gibi yetiştirilen kız çocuğunun İstanbul’a taşındığında yaşadığı gurbet hissi ve geriye doğru hatırlamaları konu alıyor öykü. Âmâ teyzenin renkleri tarif etme çabası bana çarpıcı geldiği için, bunu açmalıyım, diye düşünmüştüm. Tabii prenses gibi yetiştirilen kızların özel alanın saray misali gibi gelen ortamının uzağında yaşadıkları üşüme ve bununla gelen sarsıcı büyüme dönemi de yer tuttu öykümde, birkaç çizgiyle de olsa.

15 Temmuz darbe girişiminden kısa bir süre sonra yazdığım “Herkes Aynı Kişi Gibiydi Orada” başlıklı öykümü ise yirmi yıldır İstanbul’da yaşadığı hâlde sadece bir kez -ismi artık 15 Temmuz Şehitleri Köprüsü olan- Boğaz Köprüsü’nden geçmiş olan bir ev işçisi hanımdan esinle yazdım. O gece orada olmak isterdi, fakat olmak istediği yeri -İstanbul’da yaşadığı hâlde- televizyon ve fotoğrafların gösterdiği kadarıyla biliyordu. Onun orada olabileceğini varsayabilirdim, şehitler üzerine yaptığım okumalara dayanarak. Öykü zaten imkân ve ihtimaller üzerine düşündürürken umut besleme konusunda yüreklendiren bir tür.

İşte böyle olabilirdi, olmalıydı ve zaten niye olmasın... Hiçbir zaman tam anlamıyla yakalayamadığımız “bir başka”yı gösterme tutkusu nedeniyle de bir öykü bitmeden diğerini yazmaya koyulmuyor muyuz...

TAHİR ABACI

Siz “öykü” demişsiniz, ben ağız alışkanlığı hâlâ “hikâye” diyenlerdesim. Aslında “öykü” uydurma bir kelime değil, çocukluğumun ve ilk gençliğimin geçtiği coğrafyada (Malatya ve çevresi) ve sanırım daha birçok yörede ve eski Türkçede “ökünmek” (öykünmek) daha çok birinin konuşmasını taklit etmek anlamında kullanılmakta. Yine de bu kelimeyi “hikâye”ye uyarlamada tam bir oturma değil de, çağrışım özelliği dikkate alınıyor gibi geliyor bana. Çünkü “hikâye”nin “taklit”in ötesine geçen bir boyutu var. Halk ağzına yerleşmişliği de ayrı bir konu.

Kendi hikâyelerimin oluşma sürecine gelince... Bilindiği üzere, son dönemlerde, özellikle de modernist edebiyatta türler birbirine hayli karışmış durumda. Kimi uzun şiirleri bile hikâyeden saymak ya da kimi hikâyeleri “şiir gibi” (alt alta dizeler hâlinde ve hatta kapalı anlamlar içerecek biçimde) yazmak mümkün. Yine de, bugüne kadar yedi şiir kitabı, altı roman ve iki hikâye kitabı (ayrıca deneme ve inceleme kitapları) yayımlamış biri olarak, hikâyeyi hikâye yapan kimi sınırlar ve ölçüler olduğuna inanıyorum. Kimileri, hikâyeyi romanın, hikâyeciliği romancılığın öncülü ya da hazırlığı sayarlar. Oysa ben şiir ile romanı hikâyeden daha fazla “akraba” bulanlardanım. Matematiksel terimler kullanacak olursam, şiir ve romanın daha çok “hiperbolik” (ölçsüzce, taşkınca), hikâyenin ise daha “parabolik” (daha ölçülü, daha denetimli) seyir izlediğine inanıyorum. Gerçi hacim açısından bakacak olursak şiir ile romanı yan yana düşünmek biraz zor görünüyor ama şiir yoğunlaştırma yoluyla, roman ise yayılarak hiperbolik savrulmalar içinde oluşuyor. Hikâye ise, tutumlu anlatım gerektiriyor, daha dingin bir akışla yol alıyor, sözü uzatmayıp bağlayacağının bilincinde oluşmuş gibi görünüyor. Bunları söylerken, rüya olgusu ile en çok buluşan türün hikâye olduğunu da unutmuyorum. Rüyaların “serbest

uçuş”u anımsanınca, hikâyelerin dingin akışına yaptığım vurgu bir çelişki gibi görünebilir ama rüya gibi savrulan, başı sonu belirsiz metin kurmak başka şey, rüyadan esin alarak, hatta sahneler aktararak ama belli bir disiplin ve “nizam” içinde ve türün gereklerine uyarak hikâye kurmak başka bir şey. (Rüyaya hikâyelerinde en çok alan açmış yazar olan Tanpınar’ın “rüya nizamı”nın bilinç düzlemindeki estetik temelleri konusunda söylediklerine bir kez daha gönderme yapsak mı burada?). Kendi hesabıma, daha başlarken sonunu, yani nasıl biteceğini kestirebildiğim tek tür, hikâyedir. Şiirde bir dize yazarsınız, sonra hesapta olmayan başka dizelerin yağmuru başlar, bakarsınız bambaşka bir şiir çıkmış ortaya. Romana başlarken de aklınızda çok genel bir düşünce vardır ama yazdıkça başka başka, belki daha önce hiç düşünmediğiniz sahneler kurgularsınız, olgular eklersiniz. Hikâye öyle değil pek, sonu baştan belli gibidir ya da siz parabolü nerede kapatacağınızı bilirsiniz. Hikâyenin bir başka hoş tarafı, her birinde ayrı bir söylemi uygulayabilir olmanız. Hikâyeler özellikle bir kitapta yan yana gelince bu durum daha iyi fark ediliyor, “melodik” bir hava oluşuyor. Şiir ve roman öyle değil, orada daha temel bir söylemi esas alıp “armonik” derinleştirmeler aramak gerekiyor. (Matematikle başladık, müzikle bitirelim bari!) Kuşkusuz, her üç türde de, belirttiğim özelliklere aykırı örnekler de var ama işin geneli vurgulamaya çalıştığım seyir içinde oluşuyor gibi geliyor bana.

Benim bu üç tür ile ilişkim ve yazma serüvenim, bir “seçiş” ile değil, “geliş” ile belirleniyor. Yani “haydi bir şiir yazayım” “haydi bir hikâye yazayım” biçiminde olmuyor, hele “hepsinde iddialıyım” gibi bir tavır hiç değil, birden sezdiğim bir kıpırtının, zihnimde ortaya çıkan bir “oluş”un, anlatıma kavuştuktan sonra ne olduğunu fark edip adlandırmak biçiminde oluyor. Kitap sayısından da belli, hikâye ile ilişkim daha seyrek gibi görünüyor. Aslında öyle değil, ilk hikâye kitabımı 1976 yılında yayımladıktan sonra, öteki türler gibi hikâye de hiçbir zaman yakamı bırakmadı. Nitekim, ilkinden tam kırk yıl sonra, 2016’da çıkan ikinci hikâye kitabım *Gül Harmanı*’nı oluşturan yirmi hikâyenin altlarında çok değişik tarihler var. Başlanmış ya da zihnimde uç vermiş belki kırk kadar hikâye de beni dürtüklemeyi, zihnimde canlanmayı sürdürüyor...

FATMA BARBAROSOĞLU

ÖYKÜ BANA BİR BESTE GİBİ GELİR...

Öykü bana bir beste gibi gelir. Musikisiyle. Beste güftesini sonradan icat eder, inşa eder.

Musiki nasıl gelir? Bir cümle ile. Tek bir cümledir bana öyküyü yazdıran. “Sevilmek İçin Randevu Alan Çocuk” (Gün Akşamsızdır) mesela... Bir arkadaşım ile telefonda konuşuyorduk. Çocuklarımız küçüktü. Ne kadar nankör oluyor bu çocuklar dedi. Sanki ben onunla hiç ilgilenmiyormuşum gibi işin bitince beni sever misin diyor.

Bu cümle ile birlikte içimde bir rüzgâr esmeye başladı. Rüzgârla birlikte bilumum metalik sesler doldu kalbime. Telefon konuşması bitti. Oturdum yazdım. Daha sonra bana bu öyküyü ilham eden arkadaşıma öykümü okuttum. Aramızdaki sohbetten böyle bir öykü inşa etmiş olduğumu hiç anlamadı.

“Tamir Görmemiş Aşk” (Gün Akşamsızdır) başkasının aşk hikâyesine uzaktan tanıklığının cümleleridir. Edebiyat Fakültesinde çok güzel bir genç kızın, uzun uğraşlar sonucu bir “şair” ile evlenişine şahit olmuştuk. Kız güzeldi, alımlıydı, zengindi, İstanbulluydu. Genç kızı aşkına ikna eden şahıs, yaş olarak genç kızdan büyük, boy olarak küçük, taşralı bir delikanlı idi. Genç kızı “aşkına ikna” etmişti. Birkaç yıl sonra boşanmış olduklarını Haydarpaşa Garı’nda öğrendim. Çok üzüldüm. İsyan ettim. Kendi başıma gelenlere isyan etmeyen ben, başkalarının başına gelenlere katlanmakta çok zorlanırım. Haberi aldığım noktada zihnim bana hikâyenin sahnelerini sunmaya başladı.

SADIK YALSIUZUÇANLAR

ÖYKÜ DOĞAR MI, ÖRÜLÜR MÜ?

Bende öykü nasıl geliyor, beliriyor? Doğrusu bu soruyla zaman zaman muhatap olduğumda elim ayağıma dolaşıyor, şaşırıyor, soruyu tekrar, yeniden düşünüyorum.

Her defasında da aynı cevabı veriyorum: Öykü, bende bazen başlığıyla, bazen ana kişisiyle, bazen de asli duygusuyla/temasıyla beliriyor.

Sonra örme boyutu beliriyor.

O ise, doğma biçiminde geliştiği için bir çırpıda olmuyor.

Örneğin, genç, yetenekli bir hattatın Hiç hattatın yazımını konu edinen HİÇ başlıklı uzun hikâyemi bir çırpıda yazmıştım. Bir Ramazan gecesi idi. İftardan sonra başladığım metin, sabah günün ilk ışıklarıyla bitmişti. Arada yemek ve ihtiyaç molası dışında neredeyse bilgisayarın başından hiç kalkmadım ve sürekli, hızlı biçimde yazdım.

Yine tuhaftır, çok hızlı yazdığım öyküler üzerinde sonradan pek bir değişiklik/düzelti yapmıyorum. Hiç'te de böyle olmuştu.

Yıllar önce, yanlış hatırlamıyorsam, Behçet Necatigil'in bir yazısında bu konunun tartışıldığını fark ettiğimde ilgi duymuş ve üzerinde düşünmeğe başlamıştım.

Necatigil, sorunu şiir bağlamında tartışıyordu: Şiir daha ziyade doğma mıdır, örme midir?

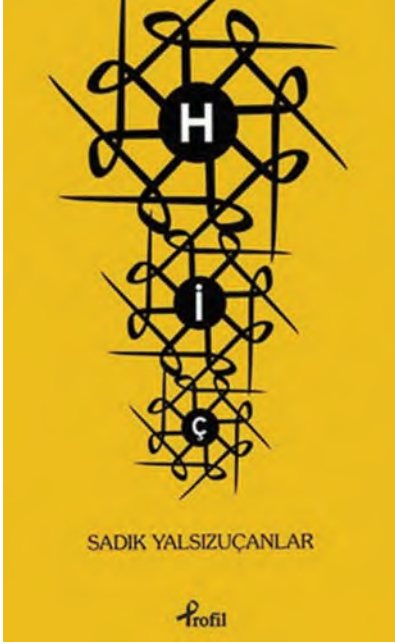
Yani bir anda, bütünüyle doğar mı yoksa bir duygu, bir imge, bir sözcük, örneğin başlık mı belirir önce, sonradan adım adım gelişerek, yani örülerek mi

yazılır? Necatigil ilk bir şeyin âdeta şimşek gibi çaktığını sonradan bunun kendini geliştirerek ve ayrıntı olarak ortaya koyduğunu söylüyordu.

Rasim Özdenören, birkaç kez, öykülerini, genellikle bir çırpıda yazdığından söz etmişti.

Bendeniz, Rasim ağbının söz ettiği bu hâle daha yakın durduğumu görüyorum.

Kısa ya da uzun hikâye, bende hep bir anda beliriyor ve bir çırpıda yazılıyor.

Hiç'ten söz ettim madem, onun üzerinden yürüyeyim: Evet bu uzun öykü, bende bir anda düşünce/duygu olarak belirdi ve fiziksel hacmine rağmen oldukça kısa sürede yazımı tamamlandı ama, bunun öncesi de var : TRT'de çalıştığım günlerdi. Kum Saati üst başlığıyla 6 bölüm bir belgeselin yapımına başladık. Bir bölümünde geleneksel sanatlarımızdan hatt'a yer vermeyi düşündük. Bu kapsamda, Hiç hattını konu edindik. Hiç, yok, hiçlik, hiç bişey... kavramları çevresinde bir şey yapacaktık. Genç kuşak hattatlarımızdan Davut Bektaş'a ulaştık. Ona da düşünce ilginç görünmüştü. Böylece, Hiç hattının yazımı içinden hiç ve hiçliğe dair bir film çektik.

Bir Hiç hattı yazıldı. Bektaş'ın bu enfes hattı, şimdi çalışma odamın duvarında... Şimdilerde, İstanbul'daki üçüncü boğaz köprüsünün bir ayağında yer alan Garipçe'de, Davut'un Fatih'teki evinde -o zaman Fatih'te oturuyorduk- çekimler yaptık. Hiç'in bir nokta olarak belirmesinden itibaren bitimine değin geçen süreci ayrıntılı biçimde görüntüledik. Film için metin yazmadık. Davut Bektaş'tan konuşmalar kaydettik. Zaman zaman onları altta kullandık.

Filmin bitiminden sonra Ramazan başladığında bir iftar sonrası bilgisayar başına oturduğumda, bir boş sayfa açmışım. Başka bir yazı yazacaktım. O yazıya değil, Hiç öyküsüne başladım. Sanki yıllarca düşünmüşüm, hikâyenin bütün ayrıntılarını kurmuşum gibi yazıyordum. Kelimelere, cümlelere -hızlı yazmama karşın- parmaklarım yetişemiyordu. Yaklaşık kırk sayfa yazmışım o gece. Kısa aralar dışında sürekli yazdım. Hikâye, hiç yazısının yazımının öyküsüydü. Ama Davut Bektaş'ın yaşamından izler düştü, hiç ve hiçliğe ilişkin duygular, düşünceler araya girdi. Meğer ne kadar çok "malzeme" varmış!

Öykülerimi genellikle böyle yazıyorum. Özellikle ilk kitabım *Şehirleri Süsleyen Yolcu*'daki öyküler böyle doğmuştu. İkinci kitabım *Gerçeği İnciten Papağan*'daki bazı öyküler de birden, doğma biçiminde yazılmıştı. Bazı öyküler böyle olmayabiliyor. İçimde uzun süre dolaştırdığım bir düşünce veya doğan bir duygunun demlemesi biçiminde de olabiliyor. Nadiren bir öyküyü yeniden yazıyorum. Ona yeniden yazma da denmez. Düzeltir yapıyorum. Çoğunlukla ilk yazıldığı gibi kalıyor, öyle yayımlanıyor. Tuhaftır, yazıları da, deneme hatta örneğin sempozyum tebliğlerini, makaleleri de böyle yazıyorum ben. Deneme, araştırma kitaplarımdaki bölümler de böyledir. Tabii araştırdığım konuyla ilgili malzemeyi topluyor, okuyor, inceliyorum. Bazen notlarımı masada bulunduruyorum ama öyküler için böyle olmuyor.

Romanlarım da çoğunlukla böyle yazıldı. Örneğin *Gezgin* romanı için bir zaman okudum, notlar aldım. Ama bir çırpıda yazdım. *Cam ve Elmas* bu bakımdan ilginç bir deneyimdi. Bir belgesel filmin çekimleri için Kars'a gitmiştim. Orada Harakanî'yi tanıdım. Dönünce çeşitli kaynaklardan okudum. Bir süre ara verdim. Sonra yine bir gece, bilgisayarı açıp yazmağa başladım. Yedinci günün gecesi, yine şafağa doğru bitmişti.

Öykünün daha çok bir sorundan, bir duygudan bir imajdan doğduğunu düşünüyorum.

Bir anı, bir acı başlatıyor süreci.

Doğma metinler bence daha sahici, daha etkili, daha kıvamlı oluyor.

Nuri Pakdil beyin dediği gibi sükûta bürünüldüğünde, içte uzun süre demlenildiğinde ses koyu düşüyor.

Özellikle kısa, küçürek öykülerin tümüyle doğma olduğu açık.

Ama doğan şeyin örülmesi de gerekiyor.

En azından bir süre kenara bırakılıp tekrar bakılması, düzeltilmesi, geliştirilmesi daha verimli bir sonuca ulaştırabiliyor.

RECEP SEYHAN

Kurmaca metinlerin doğumları da hayata gözlerini açmaları da kelimelerin kuvvözünde gerçekleşir. Öykü de böyledir. Öyle bir zaman gelir; bulunduğum mekânda, zihnimde derin bir kaynaşma, bir hareketlenme belirir. O sırada mekân çalışma odam da olabilir; bir araçta seyahat ediyor da olabilir; hatta bir mecliste de bulunabilirim, fark etmez; iç dünyamda kendimle baş başa kalmam yeterlidir. Orada kelimeler, tepemde kelekler gibi uçmaya başlar. Elbette, bu hareketliliği tetikleyen bir sebebin veya sebeplerin zuhurundan da söz edebiliriz. Bu sebepler genelde bir sestir veya duyduğum bir kelime veya cümledir. Bu bir şekilde çevremden de ulaşmış olabilir; yolda istemim dışında kulağıma ulaşan meçhul kişilerin konuşmalarından da bir eşyadan da...

İlk elde aklıma gelenleri şöylece sıralayabilirim:

İlk doğum; hâlden hâllere giren iç dünyamda, girdiğim bir hâlin içinde, duygularımın o sıradaki akışında oluşur. Çocukluğum, tabiatın muhteşem kucığında geçti. Buna mukabil o dönemde ruhumu besleyen müteheyyiç zamanlar yanında; şahane imkânsızlıklar, muhteşem mahrumiyetler, zengin yoksunluklar da yaşadım. Zengin dedim; çünkü yoksunlukların ve mahrumiyetlerin içinde ihtişamlı zenginlikler saklıdır. Onların benim için bir şans olduğunu yıllar sonra anladım.

Bazı kelimeler, hem bir musikiye sahiptir hem de duygu yüklüdür. İhtimal, tebessüm, şiraze, tekâmül, şavk, hüznün gibi... Çocukluğumda büyükannemden duyduğum ve Türkçenin has evlatları gördüğüm bazı eylemlerin de ayakları, yelkenleri, kanatları vardır: İçirmek, dolukmak, belinlemek (benirlemek), mutuna ermek gibi... Varlığına çeşitli duyguların depolandığı kelimelerden söz ediyorum: Onlardan birine veya birkaçına yapışırım; onlar kanatlanıp uçarlar, gittikleri yerlere beni de götürürler. O sırada mihmandarım bana bütün kapıları açar ve içimde mini bir seyahat gerçekleşir. Burada bir şey daha olur: O gezintide o kelime veya cümle çoğalır ve hâliyle beni de çoğaltır. İşte, tam bu sırada olanları -yanımda genelde hazır bulunan- not defterime veya kâğıtlara notlar alırım. Alınan notlar beklemeye alınır. Bu demlenme zamanıdır ve çok da

uzun sürmez. Bu arada notlara başka destek notlar da eklenebilir. Bu eklemeler sırasında öykü doğum haberini bana bir şekilde iletir: İşte o dem yazmak üzere oturma demidir. Yazdığım öykülerin çoğunda bu ilk durum etkili olmuştur.

İkinci doğum; belki ikincinin farklı düzlemde bir devamıdır: Burada öykü imge postuna bürünerek, iç kaynaşmalar ya da iç seyahatler sırasında sünûhat yoluyla ya da insiyakî olarak kalbe doğan akıntılarla gelir. Bu, şairlerin yaşadığı ilhamla aynı şey olmalıdır. Bu durum genellikle, yattıktan sonra, yakaza hâli ile uyku arasındaki yerde olur. O yer neresi bilmiyorum ama oranın mümbit bir alan olduğunu biliyorum. Bu sırada içimdeki muzmerle yaptığım konuşmalarda binlerce görüntü akar zihnimde. O görüntüler zamanla da mekânla da mukayyet değildir. Görüntüler, bilinçaltımda saklanan arketiplerin oradaki dansları da olabilir; yaşanmamış, belki yaşanması da mümkün olmayan tasavvurlar da olabilir.

Üçüncü doğum içeriden değil dışarıdan gelir. Bazen bir ses olur tetikleyici; bir eşya sesi, bir musiki, bazen bir film, bazen de sokaktan, insanlardan duyduğum bir kelime veya cümle olabilir bu. O sırada nereden geldiğini tam tespit edemediğim cümleler çıkıp gelmeye başlayabilir. O cümleleri işte o anda not alırım. Sonra o notlar çoğalır orada ve yukarıda değindiğim gelişmeler olur. Bana dış etkilerle ulaşan kelimeler veya cümleler içinde öyleleri de vardır ki onlar bulundukları her yerde donanımları ve vaziyete hâkimiyetleri ile göz doldururlar: Bu bir kelime, deyim veya kısa bir cümle olabilir. Sonuncusuna misal: “Allah’ım! Ne yaptım ben!” gibi...

Dördüncü doğum, “zihni dölleyici” nitelikteki çok beğendiğim bir kitabı okurken veya okuduktan sonra olabilir. Burada aldığımız yakıt şöyle gerçekleşir: Bir cümle düşünelim. O cümle, beni, metinle bir bağlamı dahi olmayan hatta metindeki anlam çerçevesinin tümüyle dışında bir yere götürmüş olur. O gittiğim yerde ben kendime başka bir dünya kurmuşumdur. Orada bir öykünün ilk cümleleri dokunabilir.

Beşinci doğum, sözlük veya deyim okumaları ile gerçekleşir. Bu, ilk sırada değindiğim doğumdan ‘taammüden oluşu’ ile farklıdır. İlkinde kendiliğinden oluşan bir durum var iken burada kastedilmiş bir davranış vardır. Öykü yazmak için yakıt almam gerektiğini düşünürsem sözlük okuduğum da olur. Buradan şu sonuç çıkar: Öykü, kelimelerden müteşekkil bir atölyede üretilen bir sanat eseridir. Orada kelimelerden cümleler elde edilir; sonra cümleler dokunup işlenerek bir metne giydirilir. Metin biçtiğiniz formu kendisine yakıştırmayabilir. Bu durumda elinizdeki malzemeyi gerekli yerlerinden kesip biçer, gerektiği kadar prova edersiniz. Metin kendisine giydirilen formu beğendiğinde sonuca ulaştığınızı da anlarsınız: Orada ortaya çıkan form öyküdür.

Bir serüveni olan öykülerimiz oldu tabii. Birkaç sene önce, kadim dostlardan biriyle bir büyüğümüzü ziyarete gitmiştik. Sağlığı iyice bozulmuş durumdaydı. Orada gördüğüm manzara beni çok etkiledi. Hocamız yalnız yaşıyordu ve hiç evlenmemişti. Yaşadığı ortam, zaten bozulmuş olan sağlığını tahrip edecek nitelikteydi. Bu duruma üzülürken “Nasılsınız hocam” sorumuza şöyle cevap verdi: “Sesim bana yabancı geliyor. Bazen sesimi tanıyamıyorum.” Dehşetle sarsıldım.

Orada başka ne konuştuk hatırlamıyorum. Bu cümle bana orada *Güneşin Doğduğu Yerde*'deki Sağ Kolum öyküsünün önemli bir kısmını yazdırdı.

Bir diğer “yazılma hikâyesi” olan öykümüz, Azazil’in Kapısında öyküsüdür: Türk Edebiyatı dergisine uğramıştım. Beşir Ayvazoğlu, “Mayıs ayı için Necip Fazıl özel sayısı düşündüklerini ve benden deneme, inceleme vb. çalışmalarla katkıda bulunmamı” istedi. Ben de kendisine, bugünlerde öyküye odaklandığımı, öykü demini yakalamışken öykü yazmamın daha iyi olacağını, bu çalışmadan mazur görülmemi söyledim. Olsun, öykü yaz, dedi. Nasıl yani dedim; NFK hakkında mı? Niye olmasın? dedi. Düşüneyim, deyip çıktım. Siparişle öykü yazılabilir miydi? Bu, olmaz dedim içimden; fakat yolda ne olduysa birden aklıma NFK’nin Paris akşamları geldi. Orada muhteşem bir hikâye olduğunu düşündüm. Bunun bir riski de vardı: Gerçeklerden yola çıkılması bir öykü için handicap idi, bunu biliyordum. Yazılırsa da bu ‘belgesel bir öykü’ olacaktı. Yine de bir bakayım, dedim. Bu konuda NFK’nin üç eserini yeniden ve notlar alarak okudum. Bir de baktım ki aldığım notlar kurmaca bir dünyanın tam da ortası... O anda öyküyü yazmaya karar verdim. Yaklaşık üç-dört gün eve kapandım, durmadan yazdım. Öykü bittiğinde yayımlanacak gibi değildi; çünkü bir derginin hacmini zorlayacak düzeyde uzundu. Yine de Beşir Bey’e götürdüm. İlk konuşmamızdaki çekincemden dolayı beklemiyormuş; şaşırdı tabii. Yazdım ama uzun oldu, yayımlanması zor, dedim. Beşir Bey de teyit etti, dergiyi kapatır evet ama yine de okuyayım, dedi. Ertesi hafta gittiğimde öyküyü çok beğendiğini uzun da olsa yayımlayacağını söyledi ve yayımladı.

Güneşin Doğduğu Yerde'deki Tuzsuz Adam öyküsünün “gelişinin” de kısa bir hikâyesi var: Belediye, sokaklara belirli aralıklarla ağaç dikeyordu. Bu ağaçların hoyratça örselendiğini ve bu fedakâr canlılara yapılmadık işkence bırakılmadığını başka sokaklarda görüyordum. Kapımın önündeki ağacı olsun korumalıyım, dedim. Bu düşünceyle ağacı sürekli gözetledim; suladım, dibini düzenledim. Bir akşam geldim ki gövdesini zorlamışlar, eğmişler, yetinmeyip bıçakla yaralamışlar, dalının birini de kırmışlar. Yaralarını pansuman ettim, olabildiğince doğrulttum, kenarlarına korkuluk yaptım: Dalına da bir yazı yazıp astım: “*Bırakın, sizin için yaşayayım!*” Yağmurda zayi olmasın diye yazıya poşet geçirirken oradan geçen -tanıdık da biri- bana alaylı alaylı baktı ve gülümsedi: “Ne lüzumsuz adam!” der gibiydi. Aklıma ilkin Sait Faik’in Lüzumsuz Adam hikâyesi geldi. Sonra aniden “tuzsuz” kelimesi gelip -‘lüzumsuz’u öte iterek- ‘adam’ın yanına ilişti. Bu tamlama ve anlattığım fragman bana o öyküyü yazdırdı.

Yukarıdaki durumlar yazarlarda sanıyorum çoklukla böyledir; fakat birbirine bağlı iki durum daha var: Biri şu: Okumadan yazılmaz. Daha orta üçüncü sınıfta iken dünya klasiklerinin önemli bir kısmını okumuş olarak diyorum ki bütün okumalar yetersizdir. Okumalar elbette devam etti, ediyor ve edecektir. Diğeri, birikim kazanmış olmaktır. Yeterli birikime sahip değilseniz yazamazsınız; yazsanız da şairseniz çok geçmeden müteşair, yazar iseniz müteellif olursunuz; üretiminiz “best seller” de olsa uzun vadede sanatsal karşılığı tükenir, ademe maruz kalır.

MURAT YALÇIN

Başımdan beri, yazı uğraşını bir arayışın biçimleri gördüm. Aradığım yeni bir dildir çoğun. Türkçenin katmanlarında kazılar yaparım kılavuzlar yardımıyla. Lügatlerle ansiklopediler yolumu yönümü belirlemek, yazı yamacına tutunmak için el fenerlerimdir. Sonra sonra, iş sarp sardıkça, başka araçlar da devreye girer. “Araçlar” dediğim, yine kitaplardır. Bazen yazıdan kopup enikonu okumalara daldığım olur ki bunun altında, gizlemeye hiç gerek yok, bir kaçış vardır: Yazmaktan kaçıp okumalara sığınmaktayım dopedüz.

Meramımıza dönersek, elimin altındaki not defterine yazı düşürüp dururum. Bazen bir sözcük, bazen bir cümle, bir paragraf olur bu. Bazen olgun bir düşünce, bazen bir duygu tohumu. Öyküler akıp durmaktadır içimde. Bir dil barajı, bir biçim çarkı kurabilmek, yani yazı değirmeninin taşı döndürmektir işin güçlüğü. Ama işte o taşı öyle sıradan şeyler harekete geçirir ki şaşarsınız. Bazen çocukluğumda içime çektiğim havadaki bir koku; bazen elime geçen bir eski broşürdeki fotoğraf; bazen evimin yolunu tutmuş giderken ardım sıra yürüyenerin konuşmaları; bazen pencereden bakarken gözüme çalan bir insan duruşu, eski bir bina, kolundan çekilen bir çocuk; bazen işimin ortasında okuduğum bir cümle; bazen bir tartışma, bir öfke nöbeti; bazen yakaladığım bir sahtelik, bir yalan; bazen işittiğim kederli bir söz; bazen dinlediğim müziğin beni savurduğu geçmiş zamanlar, mevsimler, günler ve geceler; bazen ıslak bir gölge, bir koyu karanlık, bir renk... Bunlar böyle yaşayıp geçilmiyor da yazmaya değer bir cümleye dönüşüyorsa, o cümlenin de beni bir öyküye götürmesini beklerim.

Öykülerimin hiçbirini, birini bitirip öbürüne başlayarak yazmadım. Biri defterlerimde olgunlaşırken öbürü temize çekilmiş bilgisayar sayfasında yeni biçimler almaktadır, bu arada, yeni öykü çekirdekleri de patlamaya, çiçeklenip dile gelmeye çalışır kafamda. Yazdım ama bitti mi, beğendim ama oldu mu soruları, sorgulamaları yakamı hiç bırakmaz. Bilmem kaç yıl sonra dönüp okuduğumda bulacağım eksikleri hataları yakalayabileceğimi, pişmanlık duyacağım cümleleri kestirebileceğimi sanırım. Avuntu tabii. “Adım Hıdır elimden gelen budur” dediğim bir an gelir. O zaman, bırakırım kalem, kuyruğunu omuzlayıp kendi yoluna gider öyküler.

ABDULLAH HARMANCI

Bir zamanlar “Hikâyeyi Hikâye Yapan Şey” başlığında bir yazı yazmıştım. *Dergâh*’ta çıkmıştı. Ben öykü yazabilmek için öncelikle bir “numara çekmek” gerektiğini düşünüyorum. “Numara çekmek” ifadesini bilinçli olarak kullanıyorum. Zira buna başka bir şey demek, sınırlayıcı bir kavramdan bahsetmek doğru olmaz. Mesela “güzel bir son” demiyorum. Bu da olabilir ama güzel son değil her zaman çektiğimiz numara. Bazen de insana ait anlatılmamış, işlenmemiş bir derinlik, dile getirilmemiş bir yaşama hâli. Buna emin olduğunuzda yazıyorsunuz. Tecrübenizin, gözleminizin biricikliği belki de sizi yazmaya itiyor. Bazen de sadece bir form buluyorsunuz ve bu formun aşkına yazıyorsunuz. Aslında örneklemediğiniz takdirde bunu anlatabilmek zor. Şöyle örneklemek isterim:

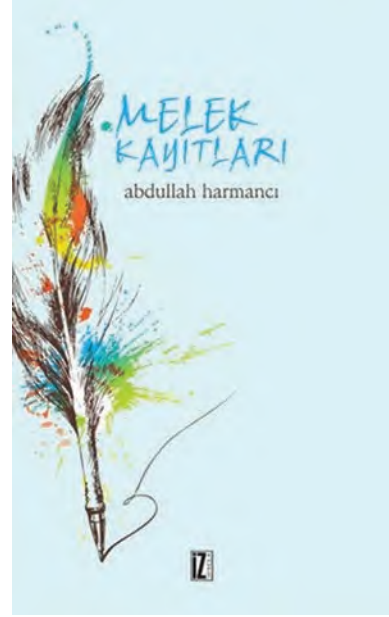
1. *Melek Kayıtları*’nın içinde yer alan “Ressam Mavi” öyküsündeki “numara” hiçbir şeyin görüldüğü gibi olamayacağı, herkesin ve her şeyin alttan alta bilemediğimiz acılarla kaynadığı düşüncesi idi. Hayat mucizevidir. Hiçbir planın programın hayatı kapsaması mümkün değil. Öykü, böyle bir durumun altını çiziyordu.

2. Gene son kitapta yer alan “On Dakika” öyküsünde, hayatı boyunca huzurlu bir Ramazan ayı geçirememiş bir şahsın en sonunda bu imkânı yakaladığını düşündüğü bir senede bu defa tamamen iradesinin dışında olarak Ramazan’dan mahrum kalışı ya da kalmak ihtimali karşısında kalışı anlatılır. Bizi acı acı gülümsetecek bir durum. Kaderin cilvesi. Böylesi bir acı durumu göstermek, bu öyküde “numara çekmek” dediğim şeye denk geliyor.

3. Hangi kitabımdıydı, hatırlamıyorum ama, “Hayati Abi’nin Hayat Cetveli” diye tümüyle gösterme tekniğinde yazılmış bir öyküm var. Bu öyküde beni harekete geçiren şey sadece formdur. Bazı fotoğrafları art arda sıralamak şeklinde bir öykü yazmış idim.

4. Yaşadığınız tecrübelerin biricikliği de sizi öyküye itiyor. Geçen yaz, Konya’da Şems Camii’nin bahçesinde otururken, küçücük bir çocuğun caminin avlusundaki mermerlerin üzerine uzandığını görmüştüm. O zaman şunu hayal etmiştim: Bu bahçe yakın zamanlara kadar silme mezarlıktı. Acaba çocuk cetlerinden birinin mezarının üzerine mi uzandı? Eğer böyle ise o zaman metafizik, o zaman psikoloji, o zaman tarih, o zaman edebiyat hepsi birden havalanıyor ve bizi muazzam bir şehrayine çekiyorlar! Böyle olmasına gerek yok. Böyle olma ihtimalini düşünmemiz yeterli.

Örnekler kâfi sanırım. Anlatılmamış, yaşanmamış, farklı, çarpıcı olduğunu düşündüğünüz bir içerik veya uygulanmadığını düşündüğünüz bir form bizi öykü yazmak üzere harekete geçiriyor. Şimdilik iç dünyamdan bunları süzebildim.

HANDAN ACAR YILDIZ

MANDAL VE KADIN

Bu sorunun öykü evrenimizin bütünü için sorulduğunu tahmin ediyorum. Ancak ben tek öykü üzerinden cevap vermek istiyorum. En çok seveni olan öykülerden biri “Mandal” üzerinden.

Bütün öykülerin saikinin bir duygu olduğunu ifade etmek zorundayım. Bu duygu bazen tanımlanabilir. Bazen ise bir sözcüğe ya da söz öbeğine sığmayabilir. Bir insan düşünmüştüm; *gözyaşlarından utanan*. Ağlamanın da ötesinde, avucuna damlayan gözyaşlarından utanıyordu. Gözyaşları yere düştükçe yeryüzüne karşı mahcup oluyordu. Gök, gözünden damlayanı görmesin diye başını eğiyordu. Sonra bakıyordu ki gözlerinden damlayanı yer görüyor. Utancından iki büklüm oluyordu. “Ey yer! Gözümünden damlayanı görme!” diyordu. “Görme gözümünden damlayanı ey yer!”

Sonra bu kişi bir kadın olsun. Gözyaşlarını gizlemeye çalışan cinsin erkek olmasına alışılmışken ve bu hiç garip karşılanmazken, bu defa bir kadın gözyaşlarından utanıyor, onu gizlemeye çalışıyordu. Bu duygu bana “Mandal”ı yazdırdı. Öyküde de tıpkı bazı filmlerde ve romanlarda olduğu gibi, aklınızda ilk canlanan sahne öykünün başlangıcı olmayabilir. İlk cümlesi de değildir. “Mandal” böyle bir öyküydü. Çok sessiz ve güzel bir kadın düşledim. Sessizliği kendi tercih ettiği için olabildiğince suskun bir kadındı. Susturulmuş bir kadın değildi o. Susmuş bir kadındı. Özgür iradesiyle susmuş bir kadın... Öykümün ilk sahnesi değildi ama aklıma ilk düşen andı. Onu bir bahçede hayal ettim. Solgun yüzüyle bembeyaz çarşafların arasında. Gözyaşlarını gizliyordu. Çünkü çok utanıyordu gözyaşlarından. Islak beyaz çarşaf yüzüne değiyordu.

Bu duygu, tam da “ters dönmüşlüğü” benziyordu. Ters dönmüşlük üzerinden ilerledi öykü. Doğup doğmadığını, yaşayıp yaşamadığını bilmediğim bu kadın kendini ters dönmüş gibi hissederken tek bir şahidi vardı: ters dönmüş bir tahta mandal. Doğup doğmadığını, yaşayıp yaşamadığını bilmediğim, belki de bu öykü yazıldıktan sonra son nefesini teslim etmiş olan bu kadın çok umutsuzdu. Onun hislerinin tek şahidi olan nesne yani ters dönmüş tahta mandal da umutsuzca kadına âşıktı. İşte böyle doğdu öykü. Öykünün büyümesi için ise rüzgâra ihtiyacım vardı. Çünkü bütün öyküler büyümek için rüzgâra ihtiyaç duyar. Rüzgâr bütün öyküleri büyütendir. Çiçekten çiçeğe tohum taşıyan rüzgâr, andan âna sözcük taşır.

Rüzgâr sadece bahçeye asılan çamaşırları, kadınların eteklerini, çocukların saçlarını uçurtmaz. Bir öykünün büyümesi için fırtına olmasa bile rüzgâr muhakkak gerekir. Sırtına vurduğu öyküyü büyütür rüzgâr. Bütün bunlardan sonra bir tahta mandal dile gelir ve devam eder öykü. Tahta mandal bile dile gelirken, kadın susmaya devam eder.

BERNA DURMAZ

ÖYKÜ SÖZCÜKLERİN OYUNUDUR

Rastgele bir araya gelmek ve bu toplaşmadan her defasında yepyeni anlamlar üretmek. Var olanı kazıyıp çıkarmak belleklerden. Üzerindeki tozu silkeleyip gıcır gıcır olanların yanına koymak. Sonra dağılmak ve bir başka birleşimde yeniden bir araya gelmek. Sonra yeniden, yeniden... Sonsuza dek toplanıp ayrılabilirler sözcükler böyle. Sonsuz sayıda öykü üretebilirler. Yazmaya ve okumaya ömrümüzün asla yetmeyeceği sayıda.

Bana gelince, ben ne yöne gittiğimizi bilmeden onların peşine takılıyorum sadece. Körlemesine. Bir sözcük yazıyorum boş sayfanın karnına. Gör bak neler olacak şimdi, diyorum. Çağıl çağıl, cümbüş alayı gibi bir dünya, sağa sola savrula saçıla geliyor da bana geçit resmi bitene dek durup seyretmek kalıyor.

Peş peşe, birbiri ardı sıra çoğalarak gelen bu sözcüklerin var bir bildiği. Benden de önce, hatta benim hiç bilmediğim. Koşar adım gidişlerinde bir keramet... Kim bilir hangi anlamı nakış gibi işleyecekler sayfaya, oradan zihnime teyelliyor? Öykü diye bir yapı kuracaklar. Taş taş... Demir ve harç olacaklar. Dört duvarı, çatısı... İçinde beni unutacaklar.

Ya da ben kendimi kaybedeceğim yükselen o yapıda. Bir şaşkın, bir hayran sağıma soluma bakınırken. İşte o vakit bana tanıdık gelecek sesler, görüntüler... Bunlar benim bunca zaman biriktirdiklerim. Unuttuklarım, bilmeden bекlettiklerim. Nasıl olmuşsa orada kalmış, şimdi çıkıvermiş dışarı bir sözcüğün peşine takılıp. Dünya âlemin gözüne görünmek, ondan da önce bana duyurmak için kendini. Arzıendamlar ediyorlar önümde. Bunlar benim anlarım, anılarım.

Belleğimde seslerden, imgelerden, okuduğum cümlelerden sarmalanmış bir yumak varmış meğer. Öykü yazmaksa o yumağın ucundaki ipi tutup çekmek ve kâğıt üzerinde o iplerle yeni bir kumaş dokumaktan başka bir şey değilmiş. Yazma arzusunun tohumlarını saklayan anlarım var benim. Yazdıkça içlerine mi giriyorum, içinden mi çıkıyorum, hiç bilmiyorum. Ne oluyor, nasıl oluyorsa ipin bir ucu o anlara değiveriyor ve öykü başlıyor.

Bir yolda yürüyorum ya da duruyorum yolun başında. Oranın neresi olduğunu da bilmiyorum. Yaşım her şeyi hatırlayacak kadar büyük değil çünkü. Tek hatırladığım o sabahın sisi, beyaz göğü, göğşe uzamış siyah çıplak bir ağacı ve ara ara çıldıran bir karganın yaklaşıp uzaklaşan bağırtısı.

Kim bilir kaç öykümün kıyıcığına bu ağacı kondurdum? Kim bilir kaç öykünün içinden o karganın sesi duyuldu? Kim bilir kaçının kahramanı o sisli yolu yürüdü gitti? Ya da kaç öykü bu anda başlayıp sonra başka anlara evrilerek, ta uzaklara yuvarlanarak hayat buldu? *Bir Hal Var Sende*'deki Ekmeğin Yanığı öyküsünde öten kargaların biri de o sabah sesini duyduğum kargaydı mutlaka. Bir Fasit Daire'de Kasım Emin'e Ayni Baba'nın gönderdiği ulak, bu sisli yolda kayboldu örneğin. Kasım Emin'in taşındığı ahşap evin penceresine o siyah ağacın dalları vurdu.

Bana yıllar sonra bir öykü değil, *Bir Fasit Daire*'deki bütün öyküleri yazdıransa çocukluğumdan kalan başka bir an. Bir hıdırellez günüydü. Şeytan Deresi'nin kenarında oturmuştuk. Babam her hıdırellez şenliğinde yaptığı gibi içki sofrasını kurdu suyun kenarına. Yanında ben, altı-yedi yaşlarında vardım herhâlde. Dere boyu kalabalık, bağıriş kıyamet. Bir cümbüş yeri. Babam gezgin çalgıcılara el etti. Hiç çağırmamıştı onları daha önce. Koşarak geldiler. Gergin derili davulu, parlak ahşaptan, boğazı boncuklu zurnasıyla iki adam. Yere kadar eğile yıkıla çaldılar. Ne çaldıkları ezgiyi ne de zurnanın sesini unuttum bunca zaman. O zurnayı çalan adamsa gözümün önünde takılı kaldı. Yıllar sonra Zarif adını aldı o zurnacı, *Bir Fasit Daire*'nin içinde yürümeye başladı. Zurna, bu kez Cemafer'in zurnasıydı.

Öykülerimin çoğunda kum, toz, yolların en eski hâlleri. Trenin penceresinden başımı dışarı çıkardığımda yüzüme çarpan rüzgâr, ağaç dalları, uzak evler, istasyon binaları. Çocukluğumun şehrinin yüksek taş evleri, çift kanatlı ahşap kapıları, içerilikli camları. Camlarında küpe çiçekleri... Der demez babaannem. Onun anlattığı göç anıları. Biri, Göğün Kara Noktası öyküsünde, Tepedeki Kadın'da. Biri, *Bir Hal Var Sende* kitabında, Kuş Günü öyküsündeki yaşlı kadın. O biraz babaannem. Son olarak *Karayel Üşümesi*'ndeki Sünger Gibi Delikli öyküsündeki kadın. Göçmenin, toprağını bırakıp uzaklara gitmenin acısını taşıyan kadınlar. Ben o acıyı hiç yaşamadımsa da babaannemin gözlerinden bana aktarılmış olmalı. Yoksa nasıl yazardım?

BERNA DURMAZ

BİR FASİT
DAİRE

Öykülerimde gezen, tepelere, yukarılara çıkan, tuhaf diye bakılıp deli diye çağırılan kadınlarım var benim. *Tepedeki Kadın*'daki Bulut Falı'nın kadını Sabber. O benim şehrimin delisi. Ama nasıl keskin öfkesi. Korktuğum, uzaktan baktığım yıllarca. İs karası yüzünü, bağıra bağıra anlattıklarını ezberlediğim Sabber. Şimdi yaş almış bakışım, yaşadığı toplumun kurallarına kafa tutan, baskılara direnen, acılı, bekleyişli, aşklı bir kadın olduğunu düşündüğüm Sabber. *Bir Hal Var Sende*'deki kadınların hepsinde ondan bir parça olduğunu görüyorum buradan bakınca. Kum öyküsündeki anne, Gelincik Yaprakları'ndaki taşlanan kadın, Manolya öyküsündeki Peri...

Zati'nin Yıldız Gözleri öyküsü ise sadece bir isimle başladı. Takvim yaprağında, kız adı Zatinur, diye okudum bir sabah. Defterim, kalemim önümdeydi, bu adı yazdım sayfanın ortasına, öykünün gerisi ardından geldi.

Artık biliyorum, hiçbir sözcük sadece bir sözcük değil. Alabildiğine geniş, derin, kalabalık. Her biri bir başka öykünün başlatıcısı. Her biri, kendi anlamının dışına taşmayı, zihinlerde dolaşıp, dip köşe karıştırmayı, bir insandan çıkıp ötekiyle bağ kurmayı görev addetmişler kendilerine. Bu yüzdendir ki *Bir Hal Var Sende* öykü kitabım, bölüm adları olan sözcüklerin yazdırdığı öykülerden oluştu. Taş bölümünde her öykünün kalbine bir taş koydum ve öyküyü onun etrafını örerek kurdum. Kuş ve Göl bölümlerinin öyküleri de böyle yazıldı.

Sadece bir sözcük. Yaz boş sayfanın karnına. Seyret olacakları.

ETHEM BARAN

Öykü gelip beni bulur ve içim cız eder. “İşte bu öykü!” derim o zaman. Gelip beni bulanın ne olduğunu tanımlamam zor. Bir cümledir kimi zaman; kimi zaman da bir görüntü, bir ses, bir söz, minicik bir hikâye ve pek çok şey... Akla gelen herhangi bir şeyin bir hikâyeye açılan kapısıdır, bir eşiktir, bir kıvılcım, bir tomurcuk...

Her yeni güne yazma umuduyla uyanırım. Sokaklarda kafamdaki hikâye parçaları, öykü başlangıçları, tamamlanmamış cümleler, yazıya dökülmeyi bekleyen duygu kırıntılarıyla dolaşır; odamda, bir öyküye girmeyi ve bana hikâyelerini anlatmayı bekleyen kahramanlarımla söyleşirim.

Öykü gelip beni bulur diyorum ama ben hep onun peşindeyim zaten. Belki de bir yerlerde karşılaşırız demem gerekirdi.

Notlar alırım yanımdaki küçük defterlere. O notlar bir öyküye dönüşmek ya da bir öyküde olmazsa olmaz bir ayrıntıyı oluşturmak için sıralarını beklerler. Sırası gelmeyenleri, defterlerden birinin sayfaları arasında unutulmaları da düşünürsek planlı programlı bir çalışma biçiminden söz etmediğim anlaşılabilir sanırım. Emin olduğum tek şey, yazma isteği...

Kafamda yazılmayı bekleyen bir sürü hikâyeyle dolaşırken, daha doğrusu hayatı her an yazabilme umuduyla yaşarken hangi öykünün sırayı kapıp kendini yazdırdığını, bazılarının yıllardır beklediği hâlde niçin yazılamadığını bilmiyorum.

Her öykünün bir yazılış hikâyesi vardır elbette. Sözelimi, *Bulut Bulut Üstüne*'deki “Ankara Hatları Vapuru” adlı öykünün doğuşu birdenbire olmuştur. Kadim dostum, kıymetli yazarımız Hasan Ali Toptaş o sıralar *Heba* romanını yazıyordu. Yazımı yedi yıl süren bu romanın yazılış sürecinin altıncı yılındaydık sanırım. Günü gününe heyecanla bekliyordum yeni sayfaları. Fakat sevgili dostum romanının bir sahnesinde takılıp kalmış ve bir yıl boyunca tek

satır yazamamıştı. Romanın kahramanı Ziya'nın çocukluğunun anlatıldığı ve bir kuşu sapanıyla vurduğu sahnedeaydık. Vuramadığı demeliydim aslında; gerçekten de Ziya, sapanın lastiklerini germiş bir yıldır bekliyordu. Hasan Ali'ye hemen her gün soruyordum kuşu vurup vurmadığını. Yazının içinde oradan oraya savrulan sohbetlerimizin ana konusu buydu. Bir gün sohbet sırasında şaka olsun diye, “Şu kuşu vuracaksan vur, yoksa ben vuracağım.” dedim. “Valla ne iyi olur, keşke öyle bir şey yapsan.” dedi o da. Öykü o anda doğdu. “Ben bunun öyküsünü yazayım o zaman.” dedim ve “Ankara Hatları Vapuru”nu yazdım. Bu öykünün Hasan Ali Toptaş'la bağlantısını belirtmek için de onun adının kısaltması olan HAT harflerini öykünün başlığına çekerek orada gizledim.

Bozkırın Uzak Bahçeleri'nde yer alan “Minareden Düşeni Herkes Hatırlar” öyküsü de bir anda doğan öykülerdendir. Şair arkadaşım sevgili Çağrı Gürel'le şiir konuşuyorken ağzından çıkan bu cümle zihnimde hemen o an bir öyküye dönüştü.

Uzun, çok uzun zamana yayılan yazılış hikâyeleri de var elbette. Mesela, yine *Bulut Bulut Üstüne*'deki “Ata Binmiş Ali Ağa'yı Tahmis” öyküsü. Divan edebiyatı söz sanatlarından biri olan tahmis sanatını öyküye nasıl uyarlarım, olur mu olmaz mı diye yıllarca düşündüm ve başlamaya bir türlü cesaret edemedim. Ama zihnimin bir köşesinde yıllarca yaşamayı sürdürdü. Sonunda kendi tekniğiyle birlikte doğdu bu öykü.

Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı'ndaki “İşlengi” adlı öykümde, güzellik yarışmasına katılan bir kızın fotoğrafını çektiği için camları gençler tarafından kırılan bir fotoğrafçının adı geçer. O öyküde fotoğrafçının hikâyesine yer yoktu, orada anlatamazdım ama onun hikâyesi beni de yaz diye yıllarca zihnimi meşgul etti; sonunda *Evlerimiz Poyraza Bakar*'da kendine yer buldu.

Diyeceğim o ki, öykünün ne zaman geleceği, ne zaman tamamlanacağı ve ortaya çıkacağı belli olmuyor, üstelik her gün yazının içinde yaşamayı sürdürürken...

JALE SANCAK

Ben esin perisine inanmayan, onu beklemeyenlerdenim. Çoğu zaman herhangi bir Şeyin olması gerekmez ykw yazmam için. Hiçbir Şey tasarlamadan, sadece yazmak için otururum masa başına. Kararım budur, bir ykw yazmak. Bir cwmle kurarım, devam etmemi sağlayan bir cwmle ise o, yavaş yavaş örmeye başlarım metni. Öte yandan, bu noktadan sonra mesele edindiğim, kafamı kurcalayan problemlerden biri belirir zihnimde ve ykwde yerini alır. Çok nadiren bir ses, bir görüntü, bir karşılaşma, bir çağrışım ykw-y getirir ya da onlardan hareketle yazmaya niyetlenirim. Son ykw kitabım *Belki Yarın*'dan bu nadiren olanlardan örnek vereyim önce: 'Geç Kaldı Őermin Meyhanesi', Tarlabası'nda yakın zamana kadar var olan bir yerdi, gidip grdğim, lakin görmeden önce, adını duyar duymaz bende ykw yazma isteği uyandıran bir mekân oldu. Gene 'Karşı Kıyı' göçmenler meselesi, özellikle de boğulup cesedi kıyıya vuran Aylan'dan sonra yazmaya karar verdiğim bir ykwdr. 'Aram' ykw-snn yazılmasına ise bir antika pazarında satılan aile fotoğrafları neden olmuştur. Oralardan dönüŐtürülmüŐtür. Diğer ykwler ise bir çağrışım, bir anahtar veya bir tanıklık olmaksızın, masa başında o andan itibaren düŐlemeye başlayarak yazılmış ykwlerdir. Bir yanıyla da bilinç dışından bilince akan Şeylerin anlatılması. Bazılarında insanın çatıŐmalarını büyülü gerçeklik türünde hikâye ettim. Bu da yazarken, çünkü düŐlerken, yaratırken bir yandan da düşünür, tartar, bulur, hatta saparız, sapmalarla yürür yazma eylemi, o süreçte aldığı hâl oldu.

HASİBE ÇERKO

ÖYKÜNÜN DÜŞÜŞÜ

Bir öykünün doğuşu tedirginliğin artık had safhaya ulaşmasıyla kendini belli eder. Tabii olan katlanılmaz bir hâl alır. Bilinmezsin, doğacak olanın ön bahçesiyle kuşatıldığını anlarım. Görünmez sağır çağrılardır bu ön bahçenin elemanları. Nesnel gerçeklik saçmalaşır, yaşanan her şey boşuna yaşanıyor gibi gelmektedir. Bu aşamada varoluşum sakıncalıymış gibi görünmeye başlar. Damla damla öykünün mekânına, atmosferine girmek, yayılmak isterim. Ancak bu yayılma öyle hemen gerçekleşmez. Her öykü kendi ön bahçesinin katılmış sınırlarını aşmamı, o özel mekâna, atmosferine ait renkleri, kokuları, sesleri özümsememi dayatır, mahkûm eder, aşma gerçekleşir gerçekleşmez yepyeni, umulmadık şeylerin davetkâr parıltılarıyla buluşup etkileneceğimi hissettirir. Kimi zaman düşlerin bir küçücük kesiti, bir absürd durum, karşılaşma, bir ezgi, isli nemli bir duvar, bir sokak, bir ışık demeti, bir zaman içersinde duman bulutlarının ardında tekrar hafızamda canlanır. Bu küçük kesitler gün yüzeyine çıkarak genişler, derinleşir, bir boyut kazandırır öyküme. Duygu yoğunudur, ama imgelemle somut biçim kazanması kelimeye aktarımı damla damla âdeta sızıntı şeklindedir. Ama öyle bir an gelir ki sağanağa dönüşüverirler.

Örneğin kitaba adını veren “Leyla” adlı öyküde zekânın kavrayışını aşan saydam bir karanlıkla kuşatılmışımdır. Bir süredir öykümü resimleyecek renkleri, kokuları, biçimleri doğanın derin sessizlikteki müziği içersinde bir kaotik atmosfer içersinde, diyebilirim ki biçimsiz bir kamaşma hâlinde duyumsardım. Gülümseyen ama davetine icabet etmeye korktuğum biçimler orada durmak-

sızın yanan parıltılarını sürdürürdüler. Öyle bir an gelmişti ki öykünün üstüne gitmem ve mahkûmiyetten kurtulmam kaçınılmaz bir hâl almıştı. Anladım.

Tatmin edici bir başlangıç, zihnin boşluğunda açığa çıkar, ikinci, üçüncü cümle ve ardı sıra diğer bütün cümleler atmosferin rengini dayatan cümleler hâlinde belirmeye başlar. Kelimeler boş sayfaya/ekrana düşmeye başladıkça öykünün özel atmosferinde ilerleyebilirim. Bu aşamada algılama etkin bir süreç, bir kipliktir. Etkindir. Kendiliğindenliği doğuran şey, işte bu etkin süreçtir. Nesnel dünyaya ilişkin sezgilerimin koşulları bu öznel süreçle oluşmaya başlar. Nesnel-fiziksel alanla bireysel alan karışır, dolaysız bir bilgiye, dolaysız gerçeğe hamle yapmak üzere uğraş başlar. Unsurlarla iç içe geçme ve öznenin kişilik-sizleşerek kendinden uzaklaşması, boşluğa düşmesiyle uğraşın sonuç verdiğini anlamak mümkündür.

Bu öykünün içimde dönüp duran bariz bir ritimle kafamda biçimlenmeye başladığını ve kök saldıığını söylemek isterim.

Ritim yahut bana ritimmiş gibi gelen şey şu tümce idi: “Biz bu mavi çiçeklere öyle hayran olmuşuz ki.”

İşte birdenbire bu tümce o gece atmosferini bir büyüyle aydınlatmaya başladı. Küçük mavi yaprakları olan ve sarp kayalarda yetişen bir çiçektir bu. Diyebilirim ki bu öyküyü yazdığım ve bitirdiğim zaman öykümde gerçekleştirmek istediklerimin çok büyük bir kısmını bitirmiş olacaktım. Bunu derinden hissediyordum. Çünkü ilk kez bir öykünün ilk birkaç cümlesi için üç gecedir sabahlıyordum. Dördüncü geceye girmiştım. İlk kez bir öyküde böylesine gecelerim parçalanıyordu.

Uykusuzluk saf bir sarhoşluk hâli vermiştir hep. Bu öyküde dozun üç katı arttığını düşünürüm. Zihnin yoğun renk ve biçimler sağanağı altında ısımaya başlamasıyla müthiş bir rahatlama duyduğumda artık öykünün içine doğacağını anlamıştım. Ve beni çağırdığı şeylere uzanmamda bir mahzur olmadığını iyice anlayıp rahatlamıştım. Hafif bir tedirginlikle ve heyecanla birlikte devam edebilirdim. Garip biçimde yaralanmış hissediyordum; fakat öykünün derinindeki çağrılara nüfuz etmem ve düzenlemem için bir şeyin açlığını duyuyordum. (Henüz öyküyü alıp götürecek mükemmel doğuş tam manasıyla gerçekleşmemiştir demek ki).

Ufak bir bilgi, bir tecrübe, çocukluğumun o zaman kesitini paylaştığım bir bakışa ihtiyaç duyuyordum. Gerçekdışılığın sarhoşluğuyla kendi içimde yaşadığım çatışmaların arasında dolaşmaya başlamamı tetikleyici bir tecrübeye; kız kardeşimin sesine. Karşımdaki tecrübe beni iyi anlıyordu. Kırığı, sabah gözlerimi açtığımdaki pusu hatırlıyordum. Kuşların azlığını, soğuğu, ayazı, çiçeği, kartalı, dağın yücelik duygusu veren doruğunu, tertemiz taşları, yalnız taşları, ırmağı, pınarı, çayırı, karı, keçiyi... Fakat kelekleri hiç hatırlamıyordum.

Temel karakterin ismi, ismin yaşayacağı deneyimler duygunun keşfetmesiyle gelişti. Yani yazıldığı, sayfaya kelimelerin düştüğü anda belirdi. Su sürgünlerinin kenarında bulunmasıyla yani.

Sonra papatya öbekleri var mıydı, diye sordum. Boğazdan aşağıya hepten papatya öbekleri biterdi dedi. Su sürgünlerini ise onun ağzından duymak istedim şiddetle. Orada dedi, su sürgünleri olurdu. Bir de kuşlar dedi, kuşlar soğuktan cıvıdayamazlardı. Annem öyle derdi dedi. Hem biz de anlardık dedi. Bir de şu: Kelebekler olur muydu, diye sorduğumda kardeşimin yanıtı beni allak bullak etmiş, duygularım darmadağın olmuştu. Dünya bu sesin, bu parıltıların yankısından ibaretti sanki.

İşte o an şu cümleler döküldü. Fakat ara yere koydum sonradan.

“Leylasız bu yaşayış dağlar berbat dökülüyor sızlanışlı pencere kuşlar güzelliğin, kalbin buğusu çekildi. Buğusu çekildi dalgalanıp duranın çok acı. Çok acı. Çok acı.”

Nasıl bir üzüntüyle öykünün başına oturduğumu ve o bir türlü yakalayamadığım, koparamadığım biçimlerin yerinden oynamaya başladığını, dağın yumuşamaya, güven vermeye başladığını görmek nasıl bir panikle aynı anda vecd heyecanı yaşattı bilmiyorum.

Tabii ki olurdu dedi. Benekli, büyük kanatlı kelebekler bir sürüydü, suların filan oralarda durmadan uçuşurlardı. Onları yakalamaya uğraşırdık dedi. Ve o mavi büyüğü onun sesinden dinledim bir de. İçimde derin kederle beraber müthiş heyecan topaşımını yinelemek istiyorum. Nasıl bir gece karanlığı ya Rabbi. Zincirlenmiş gibiyim oralara. Bütün o atmosfer içeriklerinin etrafında; kayaların, minik dağ nohutlarının, kelebeklerin oradayım, dolanıp duruyorum hepsinin çevreninde. O gece atmosferinden çıkamıyorum. Nesneler yaklaşıyor, uzaklaşıyor, tekrar yaklaşıyor, kıpır kıpır titreşimlere, bir tuhaf ısıltıya dönüşüyor, düşsel ve gerçek birbirine geçiyor. Güçlülle şafak vaktine, sehere yaklaşıtıyorum, gene güçlülle sabaha ve nasılsa gün öğlen oluveriyor kafamda. Anlıyorum. Yazılacak bu öykü. İyileşecek hastalıklı hâlim. Ama nafile. Öykü biter, kurtulur mu öykücü. Orası sır. Öyküdeki temel karakteri narin yapılı, otantik zevkleri olan bir kız belirledi. (Bunu soranlar çoğaldığı için bu bilgi. Kim olduğunu söyleyemem. Dilim varmaz. Zira öykünün Cennet’inde başına gelenler...)

İçimde bir zemberek boşandı ve öykünün yazılma aşaması başladı. Tabii ardından gene başka bir çetin dayatmalarla gelen “Arayış” öyküsünün yazılacağını bilmiyordum. Onu o an düşünemezdim bile.

MUSTAFA ÇİFTÇİ

Esasen bir hikâyenin doğuşu en mahrem mevzulardan biri bence. Ecnebler bize periyodik olarak yayımlanan her şeyin mahremiyeti yıkıcı olduğunu söylemediler. Biz de yaşayarak öğreniyoruz ki dergi de periyoda tabi bir şeydir. Ve her zaman yeni şeyler ister. O şeyler mahrem olsa değil ya evrenin sırrı olsa fark etmez...

Mahrem diyorum çünkü doğum gibidir. Sancılıdır. Müjdelidir. Yorucudur. Ve insan sancısında, müjdesinde ve yorgunluğunda yalnız kalmak ister...

Madem başladık bitireceğiz.

Ben kitabıma ad olmuş hikâyeyi yani “Âdem’in Kekliği ve Chopin” hikâyesinin doğum anını yazayım: Biz iki kardeş odada öylesine takılırken birader dedi ki abi sen böyle şeyleri seversin. Ve bana Chopin dinletti. Benim içime hızla bir şeyler doldu. Bir kâseye leblebi doldururken olduğu gibi gürültülü bir şey...ve ben kaç kere dinledim bilmiyorum ama biraderi perişan edecek kadar çok dinledim. Sonra koşa koşa odama gittim. Ağladım ağladım... Sanki yazarken ağlamadım da ağlarken yazdım. Yazdığımı hemen annem babama okudum. Çok beğendiler. Birader de çok beğendi. Şimdi bu anlattıklarım bazılarına garip gelecek; “Ne var bu kadar ağlayacak?” diyecekler. Ama biliyor musunuz bence terapi ile hikâye yazmak arasında epeyce bir benzerlik var. Nasıl ki psikolojik terapi derinlerde olana talip ise hikâye de sanki bir sondaj borusu oluyor. İçinize doğru attığınız bir boru olarak ne varsa büyük bir güçle yukarı doğru çekiyor. Terapi sırasında hastalar psikologa anlattıkça anlattıkça ağlamaya başlamış veya ağız kuruluğu, zor nefes alma hâlleri olurmuş. Peki neden? Çünkü insan içinden çıkana tahammül edemiyor. İçinden gelenleri bir anda görmeye dayanamıyor ve fizyolojik tepki oluyor. Yani sebep psikolojik, sonuç fizyolojik. Şimdi bu tablo karşısında sizin sorunuz nasıl sorulabilir? “Ne olur da siz bir öyküyü yazmaya karar verirsiniz?” Bu soru ne kadar perişan kalıyor orta yerde değil mi?

Ne karar vermesi!

İnsan ağlamaya karar verir mi?

İnsan kusmaya karar verir mi?

İnsan dertleşmeye karar verir mi?

BAHTİYAR ASLAN

Öykünün doğuşunun, olaylara, olgulara, insanlara, çevreye kısacası evrene öykücü bilinciyle yaklaşmakla ilgili olduğunu düşünüyorum. Bunun bir süre sonra bir yaşama biçimine dönüşmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla öykücü yaşarken sürekli öyküler biriktirir. Belki farkında bile olmadan yapar bunu. Bende doğuşunu başka türlü izah etmek pek mümkün görünmüyor sanki. Çünkü öykülerimi bir hazırlık safhası geçirmeden yazıyorum. Böyle yazmayı tercih ediyorum. Bazen şiir gibi öykü saati geliyor. Oturup yazıyorum. Yazacağım öykünün planını filan yapmıyorum. Yazarken şekilleniyor. Bunu kendime ancak öykücü bilinciyle, sürekli uyanık duran, evrenle ilişki kurarken öykücü olduğunu unutmayan bir bilinçle izah ediyorum.

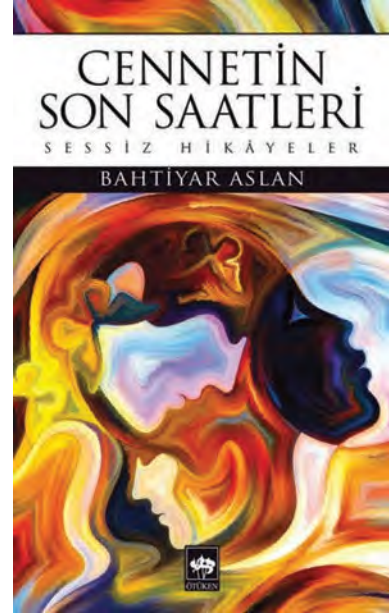
Açıkça söylemek gerekirse yazdığım birçok öykünün bir yazılma gerekçesi var ve bunların birçoğu hiç de tatlı gerekçeler değil. Mesela bir öykümün -hangi öyküm olduğunu hatırlamıyorum ama- bir dergi editörünün öykü istemesi ve kışkırtması üzerine kaleme alındığını söyleyebilirim. “Yoksa tıkandın mı, artık yazamıyor musun?” gibi kışkırtıcı bir sorunun ardından, tabii ki şakayla karışık; “iki saat müsaade et” diyerek bir öykü yazmaya giriştiğim de oluyor. Her zaman öykülerimin gerisinde şiirsel, saf, temiz sebepler olmuyor. İddia üzerine yazılmış öykülerim de var. Korku öyküsü yazıp yazamayacağıma dair bir konuşmanın ardından o gün “Aydın Kanlı Yüzü” diye bir öykü yazdığımı itiraf etmeliyim. “Aynadaki Yolculuk” adlı öyküm de tamamen Türk Edebiyatı dergisinde hazırladığımız “yolculuk” özel sayısı ile ilgilidir. Beşir Ayvazoglu, bir yolculuk öyküsü yazıp yazamayacağımı sorduğunda farklı bir yolculuk olsun diye yazılmıştır.

Bunun dışında yaşarken biriktirdiğim şeylerin bir tomurcuk gibi içimde kabarıp uç vermeye başladığını hissettiğimde de buradan bir öykü çıkabilme

ihhtimaline binaen de yazmaya karar verdiğim olmuştur. Aslında galiba geçmiş i imgeleştirmek gibi bir yanı var insanın. Bazen geçmiş in imgeleriyle buluştuğ unda da bunun bir öyküye dönüşmesi gerektiğini düşünüyorum ve yazıyorum. “Köpük” adlı öyküm bunlardan biridir. Yine “Mirza’nın Deresi” ve “Lacivert” öyküleri için de bunu söyleyebilirim.

Kendimi istediğim zaman öykü yazabileceğ ime inandırmaya, ikna etmeye çalış an biriyim. Bunun geçmiş in imgelerine sahip olmakla ilgisi olduğunu düşünüyorum. Şiir geçmiş imin de elbette bunda etkisi var. Önemli olan, o imge yumaklarına sahip olmak. İsted iğim zaman oturup o yumakları çözebileceğ ime inanıyorum. Kendimi buna ikna ediyorum diyelim.

Bazen de ödünç imgelere başvuruyorum. Mesela kocasının ölümünü anlatan bir kadının, aylar sonra kocasının vurulduğı yerde karşılaştığı bir kuşu, merhumun ruhu olarak yorumlamasının bende yıllarca çoğalan sarsıcılığından “Ölüm ve Mavi Kuş” adlı öyküm doğmuştur. “Tüy” öyküm de buna benzer bir ödünç imgenin neticesinde yazıldı. Anadolu’da özellikle kadınlarda bu tür imge yumakları var. Fırsat buldukça onları konuşturmak ve bir imge yumağı ödünçlemek de öykü yazma serüvenime dâhildir.

SERPİL TUNCER

Öykü bir günde ya da bir saatte yazılmaz. Bazen öyle öyküler olur ki aslında on ya da on beş yıl önce yazarın ruh dünyasında yazılıp bitmiştir. Kâğıt ve kalemle buluşması ancak bu zaman diliminde gerçekleşmiştir. Sonunu tamamlayan ya da başını başlatan o muhteşem vurucu cümleleri beklemektedir. İşte o bekleyiş, günler ya da yıllar öncesinden çıkıp kapıyı bugün çalmıştır.

Öykü aslında kendi kaderiyle gelir. İsmi doğmadan yani yazılmadan hazırdır. Karakterler bağımsızdır. Başını yazar başlatsa da devamını mutlaka öykünün kendisi getirir. Yazar, öyküye ne kadar müdahale ederse etsin öykü görünmeyen gizli bir sesin yazara fısıldamasıdır. Buna ilham diyebiliriz.

Ben yazarken kendimi zorlamam. Öykü bana gelir. Yazamadığım zaman da bunu sorgulamam. Bir gün mutlaka kapımı çalacağını bilirim ve sabırla o anı beklerim. Bazen hiç gelmemesinden korkmuyor değilim... Ama aklıma hemen şu fikir gelir. Öykü geleceği kapıyı iyi bilir. Adresi artık ezberlemiştir. İşte bu bana umut olur. Yazar seçen değil, farkında olmadan seçilendir.

Bu konuda örnek vermem gerekirse aklıma hemen geçmiş yıllarda yazdığım “Ölü Kokusu” isimli öyküm gelir. Yıllar evvel bir arkeoloji müzesini gezerken rehberimiz bizi 3000 yıllık bir mumyanın saklandığı camlı bölüme getirmişti. Önümüzdeki mumyaya bakarken tuhaf bir koku aldım. Öylesine acı ve keskin bir kokuydu ki duymamak imkânsızdı. Mumyaya bakarken bir anda babaannemin cenazesine gittim. Çocukluğumda naaştan (babaannem) aldığım kokuyu, bu mumya bir şekilde bana yeniden hatırlatmıştı. Yaşanmış bu iki öyküden hiç yaşanmamış olan “Ölü Kokusu” isimli öyküm çıkmış oldu.

Koku hafızası bana böyle bir öykü yazdırmıştı. Tüm birikimler geçmişten çıkıp gelmiş ve yeni bir kurguyla karşıma ancak o gün çıkabilmişti.

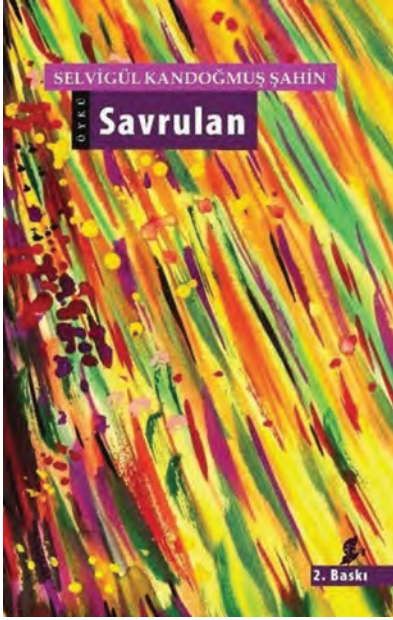
SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN

Doğum her anlamda zorlu bir süreçtir. Acının, ilhamın, yeniden dirilişin iliklerine kadar yaşandığı anların toplamıdır. Öykünün yürekten satırlara akması belli sancılarla, belli ilhamlarla olur mutlaka.

Uzun süre yazacağım öyküyü içimde taşıyım. Örneğin ilk öyküm; ‘Ellerinde Perçemler, Ayaklarında İnciler’ öyküsünü yaklaşık 6 yıl içimde gezdirdiğimi hatırlıyorum. Sonrasında tortulaşan acılarla, yaşanmışlığın zorlu süreçleriyle artık yüreğime, oradan kalemime doğru akan öykü nihayet gelir.

Hep yapmak istediğim, öykülere yürümem, onların kapısını çalmamdır aslında. Ama bunu pek başaramam. Öykünün yürek kilidimi çözmesini, duygularımı kamçılmasını, hüznü ve sevinci doyasıya yaşayarak, düğüm düğüm kelime dağarcığımı çözmesini boşuna beklerim oysa. Yine gelen öykü olur, kelimeler, cümleler apansız yağın yağmurlar gibi boşalırlar. Buna ilham mı denir, dolup boşalmak mı denir bilmiyorum. Ama yüreğimin imbiğinden süzülüp gelmiş acıların düğümünü çözer gibi akıp gelir öykü. O zaman işte kutlu bir iş yapmanın sonunda; zorlu doğumlar sonrası kelimeler ülkesinin bahsettiği, yorgun bedenime ve dahi yüreğime muştı gibi dökülen sevinçleri yaşadığım biricik andır.

Bir yetimin gözlerindeki acının iklimlerinden geçer öykülerim bazen. O yetimin gözleri mih gibi çakılır içime, düğüm düğüm günlerce ve gecelerce öylece bakıp durur. Muhacir yalnızlıklar konaklarken, köşe başlarında, yetim çığıllarıyla, yıkılmış kutlu şehirlerle gelir öykü; ‘Muhacir Çocuğun Rüyaları n’den... Savaşın acımasız, dayanılmaz kaderine teslimdir, tecavüzler sonu, ruhuna ve bedenine yapılan işkencelerle şehadete yürür kahramanımız çocuğunun saçlarının kokusuyla; ‘İnşiraha Uyanmak’ öyküsünde. Bazen taze bir gelinin acılarına, yalnızlıklarına, çaresiz aşkına, tenden de öte ruhunun damarla-

rına çöreklenir ihanetler. Tıpkı, ‘Dönüş’ öyküsünde karşılıksız kalmış bir sevdanın sonunda, tarifi imkânsız acılara düşer olan kahramanımızın hikâyesi gibi.

Yaşanmış nice acılarla, destansı mücadelelerle gelir öykü. Öylece akar satırlarıma; Rachel’in eşsiz mücadelesi ve direnişinin adıdır; ‘Rachel’in Gerçekleşen Rüyası’. Tarifi imkânsız nice acının beşiği olmuş Anadolu topraklarında, saf, masum yaşarken, topluca katliama uğrar temiz, arınmış bir köy. Başbağlar’da kurşunlara dizilmenin, cennete öylece yolcu olmanın nişanesi gibi gelir öykü; ‘Acıyı Gömdüler’ adıyla... Sonra yüzyıllar sürecek nice kanlı savaşlar vardır. Vatanım üzerine dönen

oyunlar, yapılan planlar. Kültürel kıyımlar vardır. Acı bir çığlık, sanki zamana şahitlik eder gibi derinden sancılarla tekrar hatırlatmak istercesine gelir öykü; ‘Yangına Uğramış Kitaplar’ın sancılı, ibretlik hikâyesiyle...

Öykü Yazmaya Karar Vermek

Doğum sancıları gibi öykü yürek kapımı çaldığında artık o öyküyü yazmak, karar vermeye durmak mı olur? Bazen bu karar verme aşaması erken doğumlar şeklinde gerçekleşir. O zaman tıpkı prematüre bebekler gibi öyküyü sıkıca korumaya almam, itina ile eksiklerini gidermem gerekir. Ve genelde erken doğan öyküler vardır kitap kapaklarımda arasında. Çünkü onlar karar aşamasını beklemezler, duygusal yoğunluklar sonucu, acıyla harmanlanmış nice hayatlardan sızıp gelmenin sabırsızlığı ile öylece dökülürler sayfalara.

Hiçbir zaman ben şu öyküyü, bu şekilde yazayım, şu gün bitireyim diyerek kararlar almadım. Yani benim öykülerim doğaçlama şeklinde, plansız, programsız, yüreğimin delişmen baharlarından, derin sancılardan öylece akıp gelirler. Şahitlik ettiğim hayatlarla, izlediğim belgesellerle, okuduğum kitapların satır aralarına sızmış ilhamlarıyla gelirler...

MEHMET KAHRAMAN

BİR ÖYKÜ NASIL DOĞAR?

Yazmaya başladıktan sonra üzerinde düşündüğüm konulardan biridir öykünün doğuşu. Özellikle yazı atölyesinde derslere devam ederken katılımcılarla birlikte pek çok kez bir öykünün doğuşunu, nasıl meydana geldiğini konuştuk. Burada kendi öykümü de nasıl oluşturduğumu fark ettim. Fakat yazı öyle bir şey ki sizin kontrolünüz altında değil. Yazmayı istediğiniz ve kafanızda dolaştırdığınız çoğu öyküyü yazamıyorsanız; sonra aklınızda hiç olmayan bir konu birden kendini yazdırmaya başlıyor. Bu yüzden, her öykünün doğuşu değişik sebep ve etkenlere bağlı olarak kendini gerçekleştiriyor. Biraz daha somutlaştırmam gerektiğinin farkındayım.

Hepimiz hikâyelerle örülü bir hayat yaşıyoruz. Farkında olsak da olmasak da yaşam içinde pek çok hikâyemiz oluşuyor, birçok deneyim yaşıyoruz. Birine anlatana kadar bunun bilincinde olmadığımızı söyleyebilirim. Oysa konuşmaya başladığımızda anlatılacak konular detaylarıyla zihnimizde beliriyor. Konuyu uzatmadan ve dağıtmadan şuraya gelmek istiyorum: Bazen bir imge, bazen bir söz yaşadığım hikâyeye denk geliyor ve bunu anlatmak istiyorum. Yazdığım her öykünün bende bir karşılığının olması gerekir; o öykü bir şekilde beni etkilemiştir, zihnimde yankılanmaya başlamıştır. Genelde okuduğum kitaplardan düşer öyküler kalemime. Dedim ya zaten hayat hikâyedir diye, oradan gelen bir imge bilinçaltındaki hikâyelerle birleşerek öykünün iskeletini oluşturuyor. Bana kalan ise onu bir şeyle sokmak. Beni asıl uğraştıran şey ise budur: Nasıl anlatacağım?

Yirmi yıldır yazıyorum, dokuz senedir yazdıklarım yayımlanıyor. Artık ne anlatacağım konusu ben farkında olmayan şekilleniyor. Dünya görüşüm, yaşıntım, bakış açım kendiliğinden seçimler yapıyor, derliyor, düzenliyor. Not aldığım, yazmaya başladığım epey öykü var, ama nasıl yazacağım hususunda bir netlik oluşmadığı için bitiremedim. Dostoyevski'nin söylediği şey benim için de geçerli bir bakıma. Yazacaklarım (en azından iskelet hâlinde) tam oturmadığı sürece yazmaya başlamıyorum. Margerat Duras'a ait şöyle de bir söz var: "Ne yazacağımı bilsem neden yazayım." Kimse tam anlamıyla ne yazacağını bilemez. Ortada bir hikâye vardır, bulutsu bir hâlde dolaşır ama kâğıda nasıl geçecek orası belirsizdir. Kelimelerin sizi götüreceği yer bambaşka bir yer olabilir. Bir ağacın gövdesi gibi ana hikâyeden bahsedebiliriz; öykünün oluşması için yan dalların ve yaprakların da olması gerekir. İşte bu yan dallar ve yapraklar yazı masasında belli olur.

Şimdi birkaç öykü ile bunu açayım. Bir gün, akşam vakti pencereden dışarı bakan bir kadın imgesi belirdi zihnimde. Bu kadını oturuşu, yüz hatları ile net bir şekilde görmüştüm ve beni hüzünlendirmişti. Sanki tanıdık birinin hâline dertlenmişim gibi epey bu imge ile dolaştım. Aralarında hiçbir bağlantı olmasına rağmen küçükken, annemin anlattığı bir hikâyeyi hatırladım. Köydeyiz, evde televizyon yok, bilgisayar yok, akşam nasıl geçecek? Annem iyi bir anlatıcı sayılmasa da bazen hikâye anlatır bazen de elinden duvara yansıyan görüntülerin üzerine hikâye oturturdu. O hikâyede bir çocuğun annesini kurtarması vardı. Annem burada oğluna cesareti, kararlılığı öğretiyordu herhâlde. Pencereden dışarı bakan kadın imgesiyle annemin anlattığı hikâye birbiriyle kaynaşıvermişti. Artık evde çocuklar vardı ve devamında çocuk annenin hayatını kurtarmak için dışarı gidecekti. Annenin hayatını kurtarmanın iki yolu vardı, ya doktora gidecek ya da babasına. Bir aile dramının anlatılması için ikinci yol daha mantıklıydı. Bu yolu kullanarak hikâyenin ana hatlarını oluşturmuş oldum. Sonrası yazı masasında, defalarca üzerinden giderek yan yolları, yol üzerinde görünenleri yoğunluğu ve derinliğini düşerek çalıştım. Oradan "Işıklar Açık Kalsın" öyküsü çıktı. Ben bu öyküyü yaşamadım ve kendime ait annemin anlattığı hikâyeden başka bir katkı yok. Ama bu öykü her okurda farklı anlamlarla karşılık bulduğu gibi, bu öykünün aynısını ben yaşadım diyen de çıktı. Aycin'ın ifadesiyle: Hitap muhatabını bulmuştur.

Aslında her öykünün, her romanın kendine göre doğuş ve oluş anı vardır. Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza*'yı bir gazete haberinden yola çıkarak yazdığı herkesin malumudur. Gazetede gördüğü bir cinayet haberi muhteşem bir esere dönüşmüştür. Dostoyevski o hikâyeyi yaşamadığına göre nasıl yazdı? Suç üzerine, ceza üzerine düşünmüş, vicdanın baskısını hep hissetmiş bir yazardır Dostoyevski. Kendi içinde de ölümcül bir çıkmazın içindedir. Ahlaken olması

gereken yapı ile bulunulan hâlin içindeki açmaz onun bütün romanlarına yansımıştır. Onu yazmaya iten güç ise bir gazete haberi olmuştur. Harika bir kurgu ile parçaları birleştirerek ortaya büyük bir roman çıkmıştır. Roman pek çok detaydan oluşur, dönemin şartları, ailenin ekonomik sıkıntıları, sosyal yaşantı romanı derinleştiren ve etki gücünü artıran bir kurguya dönüşmüştür. Buna benzer çok örnek vardır ama Andre Gide'in *Kalpazanlar* romanı da parçaların bütünleşmesini göstermesi açısından önemlidir. Gide bu romanı yazarken ayrıca günlük de tutmuş. Günlüklerden anlaşıldığına göre romanın bütünlüğü farklı olayların birleşmesiyle meydana gelmiştir. “Georges’u yaratma düşüncesi, sergiden kitap çalarken yakaladığı bir çocuktan gelmiştir kendisine; kalpazanlar çetesi, Rouen kentinde yakayı ele veren bir çeteymiş; çocukların canlarına kıymaları olayı, Clermont-Ferrand’da geçen bir olaymış.” (E.M. Forster- Roman sanatı) Edebî sanatların hemen hepsinde parçaları birleştirmek vardır; bu bazen bilinçli bazen de bilinçsiz gerçekleşir. Çoğunluk yazar bunun farkında değildir. Yazma anı büyümlü bir andır ve kimse onu açıklayamaz. Yaratma/ibda zamanı anlatılsa bile okuru tatmin etmeyecektir. Burada şunu da söylemekte yarar var. Yazara Nasıl yazıyorsunuz? Yazı sizde nasıl gerçekleşiyor? diye sorulmasının bir nedeni de okurun, yazarın yazma anına tanıklık etmek istemesidir. Fakat yazarın kendisi de o anın farkında değildir.

Öykü yazmadan önce birkaç roman çalışmam olmuştı. Ve hepsi de kötüydü. O zaman şunu fark etmişim. Roman için sağlam bir plan ve iyi çalışılmış bir konu gerekli. Bu hâl o günlerde acemilik gibi gelmişti bana ama sonradan Umberto Eco ve Orhan Pamuk’tan öğrendiğime göre plan olmazsa olmaz bir şeydi. Bütünlükten kopmamak, anlatılan hikâyeyi net bir şekilde bilmek roman için elzemdi. Öykü böyle mi? Şimdiye dek plan yapan öykücü duymadım. Not alan, ben de dâhil, öykücü var ama plan yapan yok. Öykünün esnek yapısı, kestirilemezliği planı geçersiz kılıyor. Bir konu belirleyip onu yazmak isteseniz bile ana hatların haricindeki her şey doğaçlama olarak beliriyor. İngiliz yazar John Fowles yaratıcı yazarlığı “yolda bir düğme” bulmaya benzetir ve sonra o düğmeye uygun bir elbise dikmeye başlar. Bir imge, bir söz, bir hareket, bir rüya öyküyü başlatabilir. Fowles’in bahsettiği düğme içteki bir şeyi tetikler ve yazar onun üstünde düşünmeye başlar. O anlatılması gereken bir hikâyeye dönüşür. Zamanla diğer parçalar birleşir ve iskelet yapı oluşur. İlk kitabımın öyküsü olan “Görünmeyen” öyküsünü yazmaya iten bir sözdü mesela. Bir arkadaşım, “Hayatımızı yönlendiren ama görünmeyen bir şey var.” demişti depresif bir anında. Sonraki günlerde görünmeyen şey üzerine düşünürken buldum kendimi. Sanki ona kendisini anlatıyordum. Tabii ki bunun için bildiğim mekânları ve duyduğum, şahit olduğum olayları kullandım. İlginç bir deneyim oldu benim için ve bu öykü ikinci tekil şahısla yazıldı. Bana en çok sorulan

öykülerden biri de “Çiçekli Perde” öyküsüdür. Bu öykü özellikle kadın okurlardan olumlu tepkiler almıştır. Bana, bu öyküyü yazmaya iten gücün ne olduğunu soruyorlar. Bilinçaltından gelen başka bir tetikleyici etki var mı bilmiyorum ama bu öykü ile ilk karşılaşma anım anlatıcının merdivende “Mihriye Hanım” ile karşılaşmasıdır. Zihin kurmaca oyununu kendiliğinden tamamlar. Kadın, kız kardeşinin yanına gelmiştir, kız kardeşi annesine bakmaktadır, dertleşirler, hayatları yoktur hiçbirinin. Öykü içte başladıktan sonra ona uygun bir elbise ya da o iskeleti bir kılığa sokma işi kalmıştır bana. Parçalar birleştiğinde hikâyeye beni yazmaya zorlar.

Yazmak yeni bir dünya kurmaktır. Her öyküde bunun heyecanını duyarım. Daha iyi nasıl anlatabilirim diye defalarca değiştiririm yöntemimi. Yazarken kendimi denetleyen cümlelerim vardır. Şöyle derim: Okur ilk kez benim öykümle okumaya başlamıyor, o yüzden ona en iyi ve en inandırıcı hikâyeyi anlatmalıyım. İkincisi: anlatacağım hikâyeyi zaten bildiğini var sayar, ona farklı bir alternatif sunmak isterim. Bunlar daha çok nasıl yazıldığı ile ilgili lakin öykünün doğduğu an ile yazım anına dek olan süreci belirleyen ve denetleyen kurallar bir nevi. Yazımı bu şekilde toparlamak istedim. Öykünün doğduğu an ve o andan yazıma değin giden süreç bende bu şekilde gerçekleşiyor.

İSMAİL ÖZEN

A slında her öykünün doğuşu farklı oldu bende. Bazen kendi hayatımdan, hafızamdan bazı kesitleri yeniden anımsamak ya da kurgulamak istedim. Bunlar genelde okumak istediğim fakat benzerlerini bulamadığım için ürettiğim metinler oldu. Mesela “Özenti Değil Yaşantımız Bu”, “Uzun Eski Bir Kasım”, “Avuçlarımla İçi Kaşınıyor” bu tarz öykülerden. Bunların genel itibarıyla karakter odaklı öyküler olduğu söylenebilir. Bu öyküleri yazma konusunda somut bir karar da yoktu galiba. Bunlar, yıllar önce içime bir tohum gibi düşüp zamanla zenginleşen, sonra bir anda filizlenen öyküler. Bazılarının toprağın yüzeyine çıkana kadar da içimde nerelerde filizlendiğinin farkında olmadığımı anladım sonradan. “Arap Muharrem” öyküsü Konya Kapı Camii’nde hatimle teravih namazı kılarken çıkıp gelmişti. Uzun kıyamların birinde kafamın bir yanında öykü yazılmaya başladı ve namaz bitene kadar aklımı, gönlümü namaza odaklama çabalarımaya rağmen durmadı. Namaz bittiğinde eve gidip öyküyü sahur vaktine kadar tamamladım.

Bazen istediğim hâlde yazamıyorum, bazen de tüm çabalara rağmen öykünün kafamın içinde kendi kendini yazmasına engel olamıyorum. “Karda Derin İzler” öyküsünü bir gazete haberinden hareketle yazmıştım. Beş altı cümlelik bir gazete haberi idi, okuduğumda bilinçli olarak hikâyeyi öyküleştirmek istemişim. Altı ay rüyasına yattım, bazı küçük çaplı araştırmalar yaptım ve haziran ayının en sıcak günlerinde bu karlı öyküyü tamamladım. “Sakallı Raif” adlı öyküm ise farklı zamanlarda anlatılan üç kısa hikâyenin zamanla zihnimde ortak bir kurguya dönüşmesiyle oluştu.

“O da Bu Gidinin” adlı öykü ise yıllar önce Lâdikli Ahmet Ağa ile ilgili bir dost meclisinde dinlediğim bir hikâye ile ilgiliydi. Dinlediğimde bunun öyküsünü yazarım diye düşünmemiştim elbette. Fakat her nasılsa içimde kal-

miş, hikâyeyi dinledikten en az on yıl sonra Konya’da Kayalıpark civarında bir akşamüstü bir başka arkadaşla karşılaştım. Bana uzun uzun baktı ve dün akşam Lâdikli Ahmet Ağa’nın kabrini ziyaret ettik, akşam serinliğinde mezarlıkta epey oturduk, bir ara gözümün önüne sen geldin ve aynı bu kıyafetler vardı üzerinde, dedi. Şaşırmış gibi elbiselerimi baştan aşağı bir kez daha süzdü ve Lâdikli Ahmet Ağa seni seviyor, dostum, şimdi içime böyle doğdu, sen de onu ziyaret et; kabri capcanlı, nur gibi, dedi. Ayrılıp eve gittikten sonra kendimi bu öyküyü yazarken buldum, ertesi gün de hanımla birlikte Lâdikli Ahmet Ağa’yı ziyarete gittik.

ZEYNEP HİCRET

ÖYKÜNÜN KALEME DAYANDIĞI AN

Hayatın gölgede kalarak rutubetlenen kısımlarını, öykü aracılığıyla gün yüzüne çıkardığım için onun doğuşunu, güneşin doğuşuna benzetirim. Güneş meydana çıkmadan önce nasıl ki ufku gerer, renkten renge sokar ve bir infilak gerçekleştirip en parlak hâli alıncaya dek ritmini sürdürürse, öykü de meydana gelmeden önce zihinde/kalpde dolanır, bazen kendini göstererek, bazen saklanarak, bir bütünlük oluşturduğuna kani oluncaya dek rahat yüzü göstermez. Ya da gebe bir kadının sancılı çığlığının müjdeleyicisi olan o masum nefese de benzetilebilir öykünün doğuş anı. Öykü de kalemin ucuna gelene kadar kıvrandırır, ağırlığını hissettirir, uyku uyutmaz ama durum bu kıvama geldiğinde doğuşu yakın demektir. Ve öykü gelir, kelimelere dayanır. Doğuran, önce koruma güdüsüyle sakınır doğurduğunu, serpilmesini bekler sonra salıverir ki kendi doğurduğuna şahitlik etsin âlem. Her doğuş, kendi özgünlüğünün çatısını kurarak gerçekleşir. Öykülerin, kelimelerle örtünmesine, seslerle vücuda gelmesine öncülük eden amiller, çeşitlilik arz eder.

Bendeki doğuşu iki öykümle anlatmak istiyorum. Biri, ilk kitapta yer alan “*Kumarbazın Kızı*” adlı öykü, diğeri ise ikinci kitapta yer alan “*Kırılan Dallar*” isimli öykü. Birbirlerinden çok farklı doğuş anlarına sahip oldukları için, tercihim bu iki öyküden yana kullanmak istedim.

Kumarbazın Kızı adlı öyküde bahsi edilen ailenin, bir sokak ötemde yaşadığından bihaberdim. Olayı duyunca kendi rutinimle ilişğim kesildi. Bir sokak ötemde, çiçeği burnunda bir kızın çektiği acıdan habersiz olmak, vicdanıma kendi elimle sürdürüğüm bir lekeydi. Yazarak bu lekeyi kazımalıydım ve bu sayede borcumu da ödemiş olacaktım. Bir nevi vicdan rahatlatması... Zaten unutmamam için dünya seferber olmuştu. Bir yere gitsem ya da biriyle karşılaşısam, sokakta iki üç kişi toplanıp konuşsa hep bu olayı işitiyordum. Dehşet bir suçluluk duy-

gusu içinde kalakalmıştım. Yediğimden, içtiğimden tat alamıyordum. Birkaç hafta sonra elimde notebook, odanın içinde dolanıp durmaya başladım, bir şey yazacağım, yazının kokusunu alabiliyorum, yazmak istiyorum ama tek cümle belirmiş değil. Sonra odadan çıktım, evin içinde dolanmaya başladım, mutfığa girdim, notebooku yemek masasının üzerine koydum, sandalyeye oturdum ve ilk cümleyi yazdım; *Bazen, yan komşu olup uzağındaki acıya tanıklık etmek, acının kendisini yaşamaktan daha ağırdır.* Orada, bir saat içinde bütün hikâyeyi yazdım. Ondan ne bir kelime çıkardım ne de ona sonradan bir kelime ekledim. Yazıldığı gibi kitaba girdi ve mutfakta yazdığım tek öykü olarak bendeki yerini hep korudu.

Kırılan Dallar'a gelince. Yanlış hatırlamıyorsam 2011 yılının baharıydı, Kahramanmaraş'ta dört kardeş, annelerinin ölümünün ardından toplu olarak intihar etmişti. Üçüncü sayfa haberlerinden bir farkı yoktu belki ama benim için öyle olmadı. Aylarca aklımdan çıkaramadım. Olayın hüznü içinde boğuldum kaldım. Önceleri kendim yazmayı düşünmüyordum bile. Hatta Faulkner yaşasa ve bunu yazsa diyordum. Kim bilir nasıl yazar. Zaman ilerledikçe, olayı, Faulkner'in zihinsel engelli karakterlerinden birinden dinlediğimi fark ettim; yarım yamalak, bölük pörçük, yüklemsiz hatta öznesiz anlatıp duruyordu. Tam Faulkner'in diline layık olacak türden bir hikâyeydi. Zihnimde çok dolaştırdığım için noktayı bulmam da uzun sürdü. *Kırılan Dallar* en uzun yazdığım ilk ve son öykümdür.

Olaya gelince, nasıl olur da insan psikolojisi bu kadar basit işler, diyordum. Nasıl olur da aynı anda intihar edebilirler? Dört ayrı insanı, dört ayrı dünyayı hangi güç, ne çeşit bir sevgi tek bir insana dönüştürebilir? Araştırdıkça olayın sisinde kayboluyordum ve en ufak bir detay yoktu kardeşlerin hayatına dair. Kaderin cilvesi olsa gerek, tam dört yıl boyunca bu dört kardeş, hatta annelerini de sayarsak bu beş kişiyle zihnimi meşgul edip durdum. Yazmadan rahat edemeyeceğimi anlamıştım. Ne ortaya çıkmaya yanaşıyorlar ne de çekip gidiyorlardı. Bir öykü karakteri için bile fazlasıyla ketumdular. Sonunda hepsini bir kenara süpürdüm ve küçük kız kardeşle ünsiyet kurmayı denedim. Athena adını verdiğim bu karakter, daha dışa dönüktü ve onunla sanatçı kişiliği üzerinden yakınlık kurmaya başladım. Sonra anneyi yazdım. Karakterlerin sarsıntılarını, psikolojik bunalımlarını, yine saydığım sebeplerden ötürü, uygun olacağını düşündüğüm bir dil üzerinden anlatmaya çalıştım. Hâlâ tam istediğim gibi anlatamadığımı düşünmekle beraber, yazdım kurtuldum, diyebilirim.

Toparlamam gerekirse, bazı öykülerimin düğmeye basar gibi ani oluşumlarla; bir yüz görünce, bir ses ya da bir koku duyunca ya da bir hareketi sürekli olarak kafamda döndürünce oluştuklarını fark ettim. Bu, en sevdiğim doğuş anıdır; çünkü hızlıdır, çok uğraştırmaz. Ama bazıları da uzun yaz günlerinin aydınlığı gibi bir ferahlıkla başlayıp (tam kolay olacak derken) aynı günlerin bunalımcı sıcıyla uzar da uzar. Bu da en yorucu, en zahmetli olanıdır. Tabii işin içinde, zahmetinizle eşdeğer bir tatmini elde edememe riski de her zaman mevcuttur.

SENEM GEZEROĞLU

Bu soruya cevabım sayfalarca sürebilir çünkü her öykümün kendisi gibi, her öykümün de kendine has bir hikâyesi var. “Ben bütün öykülerimi şu şekilde yazarım” gibi bir cevap aradım, hani hepsinin ortak bir doğuş hikâyesi, müşterek bir oluş serüveni filan ama yok, bulamadım. İyi ki de bulamamışım çünkü böyle olsaydı öyküyle ilişkim monoton bir çizgide seyrediyor olurdu. Üzülürdüm. Ben zaten yeterince sıkıcıyım, hayat zaten yeterince sıkıcı. Eee kendimden ve hayattan kaçmak için yeni bir dünya oluşturup ona sığınıyorum, o da mı sıkıcı olsun? Olmasın tabii, farklı farklı olsun. Ben çeşitlilikten yanayım. Sadece öykünün kendisi için değil, yazılış serüveni için de geçerli bu. Her biri birbirinden farklı, bir sürü yeni dünya güzel olmaz mı? Olur bence. Peki bu dünyalar nasıl oluyor? Her an, her yerde, herkesle iç içeyken ya da bunların tam dışındayken. Yaşadıklarım, yaşayamadıklarım, içime çöken bir acı, başkasının içine çöken bir acı, işittiğim bir haber, gördüğüm herhangi bir şeyler, ekrandaki bir kare, izlediğim film, dinlediğim bir şarkı, okuduğum kitap, sevdiğim adam, donup kaldığım bir an, dışarıda akan hayat, başka âlemler, içimde dolanıp duran kâinat, kısaca beynime ve kalbime, tüm kimliğime çarpan her bir ses, renk, nefes, imge, iz, herkes, her şey malzeme. Yani ilk aşama bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde birikmekle, malzeme toplamakla geçiyor. Bulduklarımı kaydediyorum. Önce zihnime, sonra deftere, bir kâğıt parçasına ya da telefona. Mesela bu cümleyi yazdıktan sonra telefonumu açıp baktım, en son 3 Mart 08.40’ta kendime mesaj atmışım, sabahın köründe. Baktım 3 Mart Cuma’ya denk geliyor, Cuma günleri ilk saat bizde okuma saati. Büyük ihtimalle okuduğum kitaplardan birinde geçen bir bilgi bu. Hatta ekran görüntüsü alayım:

İnsanın gölgesini duvarda başsız görmesi

3 Mar 08:40

İnsan, gölgesini duvarda başsız görürse ölümü yakın demekmiş. Böyle hatırlıyorum, kitapta geçen öylesine bir bilgi işte. Bundan güzel öykü çıkar demişimdir. Ne çıkar bilmiyorum. Böyle notlar, mesajlar... Kimi zaman da kızkardeşime, manevi kardeşim şairim Hasan'a, dostlarıma gönderiyorum böyle tuhaf mesajlar, ekran görüntüleri vs. Yazık, alıştılar onlar da. Ne yapsınlar alışmasınlar da? Böyle hastalıklı bir hâl içindeyiz çoğu zaman. Freud da zaten bu yazım sürecini öyle tanımlıyor. Yazarın bilinçaltını, rüyalarını, dil sürçmelerini vs. yaratıcılık faaliyetlerinin zihindeki yankıları olarak görüyor ve sanat eserinin nasıl ortaya çıktığına dair yorumlar yapıyor. Ona göre sanatçının eserini meydana getirme süreci onun hastalıklı (nevrozlu) hâlinin bir yansıması... Ve sanatçı da bu durumda "hasta insan" oluyor. Zaten sanatçı dediğin bence de biraz kırık olmalı. Ya kafadan ya kalpten. Belki ikisi birden.

Örnekler de vereyim. Mesela "Haber" isimli bir öyküm var (burası biraz 'spoiler' içeriyor) orada bir kadının parçalanmış organları dile gelip konuşuyor, hikâyeyi organlar anlatıyor. Bu öykünün çıkış noktasını Av Mevsimi diye bir filmde gördüğüm tek bir kare oluşturur mesela. 8.30. dakikada ekrana yansıyan kopuk bir el. Bir de şu söz: "Dedem eller masal anlatır derdi. Her elin bir hikâyesi vardır derdi." Çok etkilenmiştim. O kopuk eli görünce "Ya keşke cinayete kurban giden insanların organları dile gelip konuşsa da olan biten her şeyi anlatsa" demiştim içimden. Sonra öyküye dönüştü bu. Başka bir öyküm "Kördüğüm"de de tema olarak rüyalar var; rüya içinde rüya, rüyadan rüyaya atlama, gerçek-rüya iç içeliği. Bir gün öykü konusu ararken rüyaları anlatan bir öykü yazayım dedim, çünkü neden yazmayayım, başladım etrafımdakilere rüyalarını sormaya. Liseden arkadaşlarla Whatsapp grubumuz var, oradakilere tek tek rüyalarını anlattırdım mesela. Kendi rüyalarımı da zaten yazıyorum bir deftere. Hepsini birleştirdim öyle bir öykü çıktı. "Hangi Renk Solar İnsan" diye bir öyküm var, bu da yağlıboya resim yaparken, renklere dokunurken aklıma gelen bir öyküdür. Renkler, desenler, tonlar, aşk ve ayrılık... "Karmaşık Seslerden Ortaya Karışık Uyanmak" adlı öyküm ise öyle içimin sarmadığı, boş boş konuşmaların yapıldığı bir sohbet esnasında bir anda aklıma gelen "sağır olsam nasıl olurdu acaba" sorusuyla ortaya çıkan bir öykü. Bunun yanı sıra dünyanın hâlleri, toplumsal olaylar ve durumlar, kısaca insanlığımızın ortak yaraları da beni çok etkiler. Düzeni değiştiremem, tüm fakirleri zengin edemem, şiddeti-cinayeti ve ahlaksızlıkları engelleyemem, bombaları durduramam, savaşları dindiremem ama ne yaparım? Kendimce savaşırım. Kalemle, sözle uyarırım. Bir mesaj yollarım metinlerin arasından. Hani olur ya, onu

okuyan bir kişi bile etkilense, iyiliğe yönelse, o bir kişi etrafındaki on kişiyi değiştirse, o on kişi yüz kişiyi... Böyle böyle, birden ona, ondan yüze, yüzden bine tüm toplum... Evet ütöpik, evet hayal. Ama karıncaysan, yoldaysan, niyet etmişsen. Allah kerim. “Ana Dilim Yok” da böyle bir vicdan sızlamasıdır mesela. Bunların dışında ilgilendiğim konular, fazla mesaiyle üstüne düştüğüm temalar, okuduğum kitaplar, etkilendiğim yazarlar da bazı öykülerimin odak noktasını oluşturuyor. Mesela tez yazım zamanında, içim dışım Mihail Bahtin olmuştu. Kendisi “Zamansız Mekan” isminde bir öyküyle kurmacadaki yerini buldu. Yine başka bir örnek, Yeni Türk Edebiyatı dersinde Şinasi’nin “Şair Evlenmesi” metnini incelerken dersten kopmuştum, aklıma başka başka şeyler geldi, bir kıvılcım patladı “Şair Evlensin mi?” öyküsü çıktı ortaya.

Bunların dışında bizzat yaşadığım, yaşadığımı kurmacaya aktardığım öyküler de var elbet. Ama artık kurmacaya dönüştükten sonra, yazar buradaki kişi benim dese bile, o artık kurmaca bir metin. Müstakbel kitabımda (burası aşırı derecede reklam içerir) yer alacak “Yara-tık Deyip” adlı öyküm bizzat kendimi anlattığım bir öykü mesela. Yine bu kitapta yer alacak aşk öykülerinin tamamı kendi acılarımın ve yaralarımın ürünü. Edebiyat, daha dar anlamda öykü de benim sargı bezim oluyor bir bakıma. Bazen de hikâye gelmiyor ben ona gidiyorum. Özellikle konular araştırıyorum, notlar tutuyorum, şiir biriktiriyorum (ki öykü için türler arası etkileşimin şart olduğunu düşünüyorum). Öykü kitaplarını mutlaka takip edip notlar tutuyorum. Bu özellikle kendimi ve öykümü beslemek için. Ama aynı zamanda intihale düşmemek için. Çünkü birkaç kez başıma geldi, benim “Acayip güzel, çok farklı bir şey yazdım abi” diye bitirdiğim bir öykünün çok önceden yazılmış öykülere benzediğini gördüm. Ee bu da hoş değil tabii. Bunun için geçmiş Türk ve dünya edebiyatının yanı sıra günümüz öyküsünü de takip ediyorum. Sürekli okumaya çalışıyorum. Okumadan geçen günüm yok denecek kadar az. Ama insanız tabii. Yorulmak denen bir şey var, iş var, hayat var. Yine de gün içinde ilgilerim, algılarım, gözlemlerim öyküye dönük oluyor. Kafam dağılsın diye yürüyüşe çıksam bile içimde karakterler, konular, teknikler kaynıyor. 6-7 km rahat yürürüm ama içim rahat durmuyor. Böyle garip şeyler.

Bu süreçlerden sonra direkt bilgisayara yazıyorum, hiçbir öykümü tek oturuşta bitiremedim. Bekletiyorum, geri dönüyorum, üstünde oynuyorum, ekleme-çıkarma yapıyorum, yüzde doksanlık kısmı bitince en az 3-5 kişiye yolluyorum. Bu insanların özellikle farklı yaş, cinsiyet ve meslekten olmasına dikkat ediyorum. Kardeşim, dostlarım, hocam, yazar arkadaşlarım vs. Onlardan gelen cevaplara göre yine çalışıyorum. Sonra da birkaç kez dışımdan okuyorum. Biri ses ve ahenk için, biri imla ve noktalama için, biri de tüm insanlık için. İlk dinleyicim genelde muhabbet kuşum oluyor. Çocuğun psikolojisini ne siz sorun ne ben söyleyeyim. Yani oldukça yorucu ama yine de eğlenceli bir süreç. Ortaya bir ürün koymanın, istediğin bir şeyi yapmanın, kendini ifade etmenin, kendin olmanın lezzeti hiçbir şeyde yok. Öykümüz hazır. Afiyet olsun.

MESUT DOĞAN

Öykünün doğması şiir gibi apansız değildir. Öykü daha yavaştan ve parça parça gelir. Ortada bir olay ya da önemli, etkileyici bir an vardır. Üzeri sisle kaplıdır. İlginizi oraya çeker. Uzun süre meşgul eder. Bir sistematığı vardır. O sisli alanı keşfettiğinizde yazara düşen şey oturup yoğunlaşma becerisini kullanabilmektir. Kafanızda günlerce o sisi dağıtmakla meşgul olursunuz. Bazen de onu daha çok sisle kaplamakla. Olayı tam olarak neresinden tutacağınızı, ona nasıl hâkim olacağınızı bilemezsiniz. Bazen konuyu bulursunuz ama nasıl yazmaya başlayacağınızı bilemezsiniz. Nasıl ki şiirde bir musiki veya bir mısra yakaladığınızda şiirin gerisi gelirse öyküde de etkili bir giriş cümlesi onu sürükleyip sona kadar götürebilir. “Yük” ve “Kuyudaki Adamlar” öyküsü bu yolla tamamlandı. Burada sizi en çok diğer yazarlar etkiler. Onlar gibi yazmak istersiniz bazen. Onlar olsaydı bunu nasıl anlatırdı diye düşünürsünüz. Bunun altında yazdığınızı beğenmeme ya da ondan emin olamama duygusu yatar. Genelde bir konuyu günlerce, aylarca kafamda çevirip dururum. Edebî ağırlığını tartmaya çalışırım. Bundan nasıl bir öykü çıkar, hangi açığı kapatır vb. sorular kafamı meşgul eder. Ağırlıklı olarak öykünün edebî değerinden ziyade insanlara nasıl bir katma değer sağlayacağı konusu beni daha çok düşündürür.

Bazen de roman için sakladığımız büyük bir bütünün parçası olan olayları öykünün hatırına oradan koparıp aldığımız olmuştur. Çünkü o olayın öyküde daha iyi işleneceği şüphesizdir. Detaylar, olayın bize verdiği hisler daha iyi anlatılır öyküde. Bu nedenle orijinal sayılabilecek sıra dışı olayların da öyküye ayrılması bu şekilde oluyor. “Mükerrer” öyküsü böyle gelişti mesela. “Çember” öyküsü de yine bir roman malzemeleri içinden zorla koparılmıştı. Bir bütünü, herkesi ilgilendiren bir kültürü yansıtmaya açısından oldukça çarpıcıydı. Evden ilk

ayrılış. Çemberi kırabilme zorluğu. İlk ayrılışın travmalarını yaşamak. Bu travmaların yaşamda bize nasıl bir avantajla döneceğini korku ve umutla beklemek.

Genelde oturup birkaç cümle ya da paragrafla öyküye başlarım. Öylece kalır uzun süre. İlerlemez. Bazen o konuya benzer öyküler okurum. O zaman o öykü ilerler ya da yazılmadan biter. Öykü yazmaya başladığımda bir iki paragraf sonra eskiden okuyup altını çizdiğim romanlara bakarım. Anlatacağım şeyleri daha etkin ve zengin kılacak ipuçları ararım bu kitaplarda. Onları tekrar gözden geçirdiğimde her seferinde başka anlamları olduğunu, yazdığım konuya derinlik katan bir etkileri olduğunu fark ederim. Bu bana ayrı bir cesaret verir. Öykünün hızını ve derinliğini her zaman artırır. Kısaca, ilk motor gücü hep içtedir, içimizde. Öyküyü o çağırır. Ama onu ilerletecek, belli sanatsal kalıplara oturtacak etkenler çeşitlidir; kitap okumak, kurgulamak, yoğunlaşma becerisi vb.

Öykü kitapları okuduğumda yeni bir öykü yazmak için konu bulmam daha da kolaylaşır. Okuduğum öyküler, kafamda duran ve öykü kimliğine bürünmekte zorlanan birçok olayı ve etkileşimin ağırlığını ve etkisini arttırarak onları sanatsal bir yüksekliğe çıkarır.

Belki de önem açısından yoğunlaşma becerisini en öne almak gerekir. Masaya oturup öyküye vakit ayırmak. Onu önemsemek. Yapılacak tek etkili şey bu olmalıdır. Bunun için de çok okumak gerekiyor. Okudukça insan doluyor ve içinde sıradan olayların bir sanat kimliğine büründüğünü ve onları anlatması gerektiğini anlıyor. Okumak bu anlamda en sağlam itici güçlerden bir tanesidir. Bazen iyi bir konu yakaladığımda (örneğin “Çevirmen” öyküsü gibi) kendi yazdığımı beğenmeyip bir başkası bunu nasıl yazardı acaba diye çok merak ederim. Öykü hep bir iç huzursuzluğudur hasılı. Ta ki bitene dek. Bitince daha büyük bir huzursuzluk başlayacaktır nasıl olsa. John Steinbeck; *“Yazdıktan sonra bir hikâyeyi değerlendirmek çok zor değildir, fakat yıllar geçse de bir hikâyeye başlamak beni ölüm fikri kadar korkutur. Korkmuyorum diyen yazar mutludur, fakat vasat olduğunun ve iyi bir hikâye yazmaktan çok uzakta olduğunun farkında değildir.”* der.

Çok nadir de olsa yakaza hâlinde aklıma gelen (getirilen demek daha doğru) öyküler de oluyor. “Beyaz Melek” öyküsü buna tam olarak uyan bir öykü. Bir gece rüyamda babamı görmüştüm. Hastaydı ve iğne yaptırmıştı. İğneden sonra aniden fenalaştı. Kollarıma aldım. Kendini bırakmıştı. İlk kez gözleri bu kadar gözlerime yakındı. Güçlkle “oğlum iğne hiç iyi gelmedi bana” diyebildi. Çok üzüldüm. Korkuyla uyandım. Karanlıkta babamın gözleri hâlâ bana bakıyordu. Tekrar uyumaya çalışırken yıllar önce bir hastalıktan genç yaşta ölen halam aklıma geliverdi. “Beyaz Melek” öyküsü buradan çıktı. O öyküdeki çoğu cümle o gece aklıma geldi. Saç örgüsünün arasından gördüğü (kader) ve diğer cümleleri âdeta kafama yazıldı. Sessiz cümlelerdi bunlar.

Sabah olunca hepsini hiç unutmadan yazıya geçirdim. “Çevirmen” öyküsünün bazı kısımları da böyle gelişti.

Bazen yazdığım öykülerden beğenmediğim birisi okurlar ve diğer yazarlar tarafından ilgi görebiliyor. “Mavi Boncuk” öyküsü gibi. Aynı durumu çektiğim bir fotoğrafta da yaşamıştım. Sislerle kaplı bir göl fotoğrafıydı. Sanat yönü en yüksek o fotoğraf çıkınca çok şaşırmıştım.

Kuyudaki adamlar öyküsü, yıllarca kafamda dolaşip beni rahatsız etmişti. Birçok yazar ve düşünür insanın bu fani âlemdeki en ciddi serüvenini dramatize etmiş ama bunu sonlandıracak cümleyi kimse kuramamıştı. O insanların korku ve endişe içinde kuyuda asılı durmaları beni çok rahatsız etmişti. Sonuçta bu öykü ortaya çıktı.

Hiçbir şeyden etkilenmeden (estetik kaygısı, okuyucu beklentisi, diğer yazarlar vb.) yazdığım öykülerde sesimi daha iyi bulduğumu, öykünün daha iyi gelişip aktığını düşünüyorum. “Yük” öyküsü buna örnek olabilir. Ama bu tür öyküler bittiğinde genelde yazdığımı beğenmiyorum. Bu daha çok bir olayı aktarmak gibi geliyor bana. Cümleler basit ve sıradan görünüyor. Kendimi bir görgü tanığı gibi hissediyorum. Oysa öykü, emek ve üzerinde yoğunlaşılması gereken bir türdür. Zaman ayırdıkça, ciddiye aldıkça, yoğunlaştıkça diğer sanat türleri gibi öykü de yeterli olgunluk seviyesine ulaşacaktır diye düşünüyorum. Ayrıca öyküde derinleşme ve duygusal bir atmosfer oluşturma konusunda müziğin etkisini de söylemek gerekir. Müzik dinlerken yazmayı denemek bazen birçok zorluğu kolayca aşmayı sağlayabiliyor.

Julio Cortazar’dan bir alıntıyla bitirmek istiyorum. *“Boksu çok seven Arjantinli bir yazar, bir keresinde bana şöyle demişti: etkileyici bir metin ve okur arasında yaşanan bu mücadeleyi roman hep sayıyla kazanır, oysa öykünün bu maçta nakavtla alması gerekir”*.

AHMET SARI

Öykünün dağarcığımda, zihnimde oluşabilmesi için ilkin anlatacağım, kendimi kaptıracağım o çarpıcı konuyla bir buluşmam gerekir. Bunun belli bir zamanı yoktur. Gün ortası ve gece yarısı konu ansızın çıkıp gelir. Uzun süre zihnimde küçük bir konuyu büyüttüğüm de olur. Onu zihnimde geliştirdiğim. İnsanoğlu yaşadığı zaman ve mekân içinde sonsuz hadiselerle, olaylarla, durumlarla karşılaşır. Anlattığı öykü aslında bunlardan sadece kalbinde büyüttüğü birinin dile getirilmesi, ete kemiğe büründürülmesidir. Ben “Kalbin Tenhasından Allah’ın Tenhasına” adlı son öykümü nasıl yazdığımı anlatmak isterim sizlere. Özer Kızıltan’ın “Takva” filmini izleyip büyülendiğim günlerden birindeydi. Böyle çarpıcı bir konuyu uzun bir filmde değil de kısa bir öyküde yazma imkânı var mı diye çok sordum kendi kendime. Bu soru elbette seneler önce kendime sorduğum bir soruydu. Öyküyü henüz o zaman kaleme almamıştım. “Takva” filminin konusu çok hoşuma gitmişti. Yıllar sonra Pawel Pawlikowski’nin “Ida”sı, ondan yıllar sonra da Avishai Sivan’ın “Tikkun”unu izlediğimde üç filmin ortak konusu üzerine böyle bir öykü yazmanın artık şart olduğunu düşündüm. Konu ise, kendini dine kaptıran, dinde biraz aşırıya giden insanın arzularındaki sessiz sakın kabarma durumuydu. Artık dünya derdinden yorulmuş, kararlı bir şekilde bir caminin yanı başındaki uzletgâhta uzlete çekilecek bir dindar yaşlının hikâyesini yazmaya karar verdim.

İnsanın kendi dışında kalan milyonlarca düşmanından belki de daha büyük düşmanının kendi içinde tetikte olduğunu anlatacaktım bu öyküde. Dışarıdaki düşmanların durup dinlendiği, uyuduğu, dineldiği zamanlar olurdu, içinizde damarlarınızda, kanınızdaki çakılda, teninizin en derinlerinde, iliğinizde bir düşman vardı ve yıkımınız olmak için nasıl da pusudaydı bunu anlatmak istedim. Dinler ve felsefe insanı ne kadar erdemli ve iyi biri ve ahlaklı ve doğru dürüst bir insan olmaya sevk etse de size sizden daha yakın iç düşman, siz buna şeytan, nefis, id, ego, iblis diyebilirsiniz o sizin ayağınızı kaydırmak için nefes alır dururdu. Uyumaz, acıkmaz, sonsuz uyumama zevkine sahiptir. İnandığınız bir dinin gereğini yerine getirmek isteyebilirsiniz, iyi bir Müslüman, iyi bir rahip, haham, hasid olmak

için dünyadan elinizi eteğinizi çekebilirsiniz ama ruhunuzun hanesini şayet inanç balçığıyla iyi kapatmamışsanız o hava alan yerlerden şeytanın sızdığını anlatmak istedim öyküde. Özer Kızıltan'ın "Takva"sı bu yüzden büyük bir filmdi ve iyi bir başlangıç noktası, kıskırtıcı gücü benim için. Kendi inancı için saflığını korumak isteyen temiz kalpli birinin dünya ile ahiret, dünya ile ukba arasında sıkışıp kalması, metafiziğe açılmak istedikçe ayaklarının yere zorla bastırılması, unutmak istediği arzularının yeniden zorla okşanması arasında kalan inançlı kişinin delirmesi durumu beni hep çekmişti. Alman dili ve edebiyatı bölümünde hoca olduğum için de yıllarca girdiğim "Alman Edebiyatı Tarihi" derslerinde Doktor Faustus'u anlatırdım öğrencilerime. Doktor Faustus'tan beri erdemli, ahlaklı, ömrünü iyi işlere, bilime adanmış kişilerin ruhuna sirayet eden şeytan konusu çekerek beni. Avishai Sivan'ın "Tikkun" filminin bugüne dek izlediğim en iyi Faust uyarlaması olduğunu da zamanla görmüştüm. Kafka uyarlaması idi de aynı zamanda. Radikal bir Hasid adayının zorlu din eğitimi esnasında arzuyu keşfi, dünyaya meyli büyüğü bir dille anlatılıyordu bize siyah beyaz bir iklimde. İnsan, nefsi köreltmek istediği zamanda bile, en koyu dinî eğitimin olduğu yerde arzusun ruhta çatlağı bulup ağır ağır bedeni nasıl ele geçirdiğini görüyordu. Murnau'dan başlayınız Aleksander Sokurov'a kadar "Faust" uyarlamaları, Pawel Pawlikowski'nin "Ida"sı, hatta Semih Kaplanoğlu'nun "Meleğin Düşüşü" bile bu kategoride değerlendirilebilirdi. Ben katı din eğitimi alan, ömrünü bu eğitime ciddi adanmış bireylerin arzuyu keşfettiklerinde ellerinin, bedenlerinin bu arzu katmanlarına açılması durumunu önemseydiğimden öykümü o eksenle kaleme alacaktım. Bu insani durumu anlatacaktım. Bu insani durumun kökeni Adem ve Havva'ya kadar uzanırdı. Bir arzuya meyledişin bedelinin çok ağır olduğunu iyi anlatmalıydım. 65 yaşlarında aslında zengin, çoluklu çocuklu, çocuklarının hepsini büyütmüş, ama o güne dek dünya derdinden dolayı da kendini tam tek mil Allah'a adayamamış birinin uzun bir kapanışını, uzletini konu edinen bir öyküyü kaleme aldım. Uzletle ilgili okumalarım oldu. Uzlete girmenin bir adabı vardı, uzlette yapılması gerekenler vardı, uzlette kalan birinin ritüelleri vardı, usulü vardı, bunları öğrendim. Karakterin uzun uzlet zamanlarını gerçekçi anlatmak için bu alanın bilgilerine sahip olmak gerekliydi. Onları öğrendim. Sonra karakterimi uzlete soktum. Kendi nefsinin yenmeye çalışan, nefsinin dizginlemeye çalışan karakterimin uzun susku, açlık, sabır sürecini, kendini Allah'a adayış sürecinde içindeki canavarla mücadelesini anlattım. Tam uzletin bittiği gün kapıdan dışarı sağ adımını attığında, camiye gelmiş, ayakkabısının bağcığını çözmeye çalışan, bunun için eğilmiş kadının bir kıvrımını gördüğü için ve içinde öldürdüğü tüm duyguların baharda çiçeklerin domurması gibi yeniden baş verdiğini gördüğünde yeniden sağ ayağını uzletgâha çekmesini ve yeniden uzlete kapanmasını, kapıyı üzerine yeniden örtmesini anlattım öykümde. "Kalbin Tenhasından Allah'ın Tenhasına" adlı öyküm işte böyle oluştu.

MUSTAFA BAŞPINAR

Öykülerin doğuşu bende daha çok okuma esnasına denk gelir. Zihnimin bu şekilde işlemesinden hem şikâyetçiyim hem de memnunum. Şikâyetçiyim çünkü okuduğum metni iliklerime kadar hissederek okumak istiyorum. Memnun olma sebebim yazacağım yeni bir öyküye kapı aralamasıdır. Böyle anlarda yaşadığım bir şimşek çakımı anı gibidir. Heyecanlanır, sevinirim. Ama ara vermem okumaya. Aklıma gelen şeyi bir yere not etmem, zihnime ilişmiştir bir kere ve kolay kolay unutmam onu. Unutursam da dert etmem. Bilirim ki geri gelecektir. O şimşek çakımı bazen çok kısa sürer. Kısa bir düşünüşle aklıma düşenin bir öyküye dönüşmeyeceğine karar veririm.

Zihnimin bir köşesinde kullanılmayı bekleyen malzeme zaman zaman tekrar gün yüzüne çıkar ama her seferinde daha da olgunlaşır ve daha çok heyecan verir bana. Hazırsam yazarım, değilsem yine ertelerim. Erteleme sebebim ya yeterince olgunlaşmamış olmasıdır malzemenin ya da zaman ve mekânla ilgili bir problem var demektir.

Yazmak için aslında özel bir zaman ve mekâna ihtiyaç duymam. Pekâlâ, kalabalık ve gürültülü yerde de yazarım sakın bir yerde de. Biri tarafından bir öykü yazdığım bilinmedikçe nerede olduğumun bir önemi yoktur. Zihnimin dingin olduğu vakitler daha kolay yazarım. Ancak tetikleyici bir şey lazım. Bu bazen yaşadığım ya da gözlemlediğim bir olay bazen dinlediğim bir müzik bazen okuduğum iki satır yazı olabilir.

Öykülerimi bir çırpıda yazdığım demler daha çok ilk kalem tecrübelerim dönemidir. Sonraki yıllarda yavaş yavaş yazdım/yazıyorum. Tıkandığımı hissettiğim anlarda kalemi kâğıdın üzerine bırakırım. Yazıp bitirdiğim metni demlenmeye bırakırım. Bir müddet sonra metne geri dönerim. Bu kez metne bazen eklemeler yaparım bazen de metinden çıkardığım yerler olur. Nadir de olsa o metni atıp yeniden yazdığım oldu.

Bazı metinlerin ilginç bir kaderi vardır. Yazdığım ve sonunda beğenmediğim ama atmaya kıyamadıklarım oldu. Atamadım çünkü vazgeçebileceğim şey değildi. Bu sebeple bazı öykülerin son şeklini alması uzun sürdü. İkinci kitabım *Annemin Gözleri*’ndeki en uzun metin “Yaralarınız İyileşti mi? öyküsü böyledir. Yıllar önce kısa bir öykü olarak yazmıştım. Sonra günlük şeklinde ve mektup şeklinde yazdım aynı öyküyü. Hâliyle kısaldı, uzadı. Atmadım, hep kenarda beklettim. Gün geldi yazdım ve son şeklini aldı.

DOĞUKAN İŞLER

Belki garip, tuhaf ya da çok havalı ve romantik bir yanıt olacak; ama doğrusu bu: Öykü, biçimini bilmediğim bir biçimde daima benimle olan, zihnimde dolaşıp duran bir “şey”. Öykücü olmamın yanında iyi bir okur olma çabası içinde olmam ve editörlük mesleğini icra etmem de bunda etkili diyebilirim. Gördüğüm her nesneyi, her kişiyi, her durumu, her olayı, hatta her rüyayı potansiyel bir öykü olarak alımlıyorum. İşe, öncelikle zihnimde dönüp duran bu ve benzeri şeylerle bir oyun kurmakla başlıyorum. Eğer kurduğum oyun hoşuma gittiye, bu oyundan bir tat alıyorsam, benim aldığım bu tadı okuyucunun da paylaşılabileceğini düşünüyorsam, öykünün beni çağıran sesini duymaya başlıyorum. Tabii şöyle bir durum da var: “Öykünün sesi uzaktan hoş gelir!” Öykü ya da “öykü oyunu” kurmak için belki de en tatlı ve kolay kısmı.

Özellikle ikinci öykü kitabım olan *Rüya Kadar*’da bulunan birçok öyküyü, zihnimde kurduğum bu oyunlardan bana en güzel geleniyle yazmaya oturdum. Bu öykülerdeki (oyundaki) ortak noktaların başında, kitabın adından da anlaşılacağı üzere, “rüya” meselesi geliyor. Hayatımızın önemli bir kısmını uyuyarak, uykularımızın önemli bir kısmını ise rüya görerek geçirdiğimiz malum. Dünya hayatının tüm gerçekliğine rağmen bir “rüya” olduğuna inanan insanlardanım aynı zamanda. Bu iki yargıyı da kabaca “Her gerçek bir rüya, her rüya bir gerçek” paydasına oturtmaya gayret ettim diyebilirim.

NAİME ERKOVAN

Kâinat sonsuz hikâyeler barındırır ama bunlardan birini görmek her zaman mümkün olmaz. Bazen hikâye denizinde bir dalga kendini yırtıp altındaki hazineyi gösterir. Kısa bir süredir bu ve sürekli tekrar etmez. O nedenle yazmayı düşünenler daima tetikte olmalı çünkü sadece dalgalar bize yol göstermez. Bazen bu, ikiye bölünen bir bulut olur, bazen yorgun bir ovanın ortasında kabaran toprak, bazen yabancı bir ağızdan dökülen gelişigüzel kelimeler. O anlardan birine denk geldiğim zaman yazabilirim çünkü onlar hakikidir, bildiğimiz dünyaya ait değildir. Işıltıları farklı olduğundan zihnimde de aynı şekilde parlarlar. Artık yapmam gereken tek şey, onlara uygun bir ortam hazırlamaktır. Böylece yerlerini yadırgamayıp bizimle kalabilirler.

Böyle bir süreçle yakaladım “Kontrolör” isimli öykümü. Ağır bir psikolojik rahatsızlık geçiren birine doktorunun tavsiye ettiği, “Hayal kurmamalısın!” cümlesinin peşine takılmam işte böyle oldu. Bu cümle farklı bir ışıkla parladığı için, hayal kurmadan nasıl yaşanır diye düşünüp durdum uzun zaman. Bir süre sonra anladım ki hayal denilen şey, imkânsız görüntülerden oluşmuyor. Sabah vaktinde kalkma isteği de bir hayaldir; metroda kitap okuyabilecek bir vagona denk gelme arzusu da bir hayaldir; yemekte balık olmasını beklemek de bir hayaldir.

Bu kadar çok renge bölününce hayal, yazmak elbette kolaylaştı. Ama aynı zamanda zorlaştı çünkü insanın, durmaksızın “kuran” bir varlık olduğu ortaya çıktı. Her öykümün yazma sürecinde yaptığım gibi başını ve sonunu tasarlayıp yazının başına oturdum. (Baş ve son dışında araları çok düşünmem. Savrulmama müsaade ederim çünkü ben de bütün insanlar gibi “kuran” bir varlığım.) Görüntülerden akan nehirlerin peşinden gittim. Biri olmadan diğeri anlamsızlaşacağı için, akıl ve kalp zırlarını kuşanarak çıktım yola. Görüntü üstüne görüntü, hayal üstüne hayal derken bir rota çizdim kendime ve öykü karakterlerime. Derken tasarladığım istasyona teslim ettim onları. Kendi başlarına yaşayacaklarından emin olunca evimin yolunu tuttum tekrar. Geri dönüşte karşıma yeni bir ışıltı çıkar hayaliyle yaptım bunu.

FİLMÖYKÜ

HATİCE BİLDİRİCİ

VESİKALI YÂRİM

Bir şiir, bir öykü ve bir filmin hikâyesidir bu.¹

Vesikalı Yârim², Türk sinemasının klasiklerinden biridir. 1968’de Lütü Akad tarafından çekilmiştir ve Sait Faik’in “Menekşeli Vadi”sinden uyarlanmıştır³. İsmi, benzer bir konuyu işlemiş olan Orhan Veli’nin “Tahattur” şiirinden alır. Bu üç eserin konusu da kırık aşk hikâyesidir. Şiirdeki kişinin evini ailesini bilmeyiz, ayrıldığı vesikalı yârimden haberdar oluruz ama öykü ve film evli ve iki çocuklu bir adam ile bir konsomatrisi anlatır. Bu konu Türk sinemasında defalarca ele alınmış olmasına rağmen hiçbiri “Vesikalı Yârim” kadar iz bırakmamıştır. Bu film, bir Türk melodramıdır. Ancak dokunaklılığının yanında gerçekçiliği, şarkıları ve trajedisi ile seyircisini doğru yerden yakalamayı başarmış, vecizeleri⁴ ile zihinlere kazınmıştır. Nitekim bugüne kadar hakkında en çok yazı yazılmış Türk filmlerinden biridir. Dergilerde, kitaplarda, tezlerde, akademik makalelerde ve internette film hakkında birçok makale ve deneme yer alır. Hatta bildiğimiz kadarıyla hakkında müstakil bir kitap olan tek Türk filmi Vesikalı Yârim’dir. *Çok Tuhaf Çok Tanıdık / Vesikalı Yarım Üzerine* isimli bu çalışma filmle ilgili ayrıntılı bir çözümleme olmanın yanında sinema kitabı olarak da kıymetli bir çalışma. Filmin, dönemin diğer filmlerinden ayrılan yönlerini; onu farklı kılan, zaman ilerledikçe kıymet kazanan bir sanat eseri olmasının nedenlerini hem sinema sanatı hem sinema tarihi hem de sosyolojik açıdan değerlendiren kolektif bir çalışma. Sinema üzerine çalışan herkesin okumaktan mutluluk duyacağı bu kitap Vesikalı Yârim üzerine daha

ne söylenebilir ki dedirtir. Ancak bu kitapta ya da bunca makale ve denemenin içinde Filmöykü'nün maksadıyla yola çıkan bir yazı bulunmadığı için kalemi elimize aldık.

Türk sinema dilinin kurucusu olarak kabul edilen⁵ yönetmen Lütfi Akad'ın Vesikalı Yârim ile ilgili ilk adımı “Tahattur” vesilesiyle olmuştur. “Tahattur”, Orhan Veli'nin 1947 yılında yayımlanan dördüncü şiir kitabı olan *Yenisi* içinde yer aldı. Şiiri hatırlayalım:

*Alnımdaki bıçak yarası
Senin yüzünden;
Tabakam senin yadigârın;
“İki elin kanda olsa gel” diyor
Telgrafın;
Nasıl unuturum seni ben,
Vesikalı yârim?*

Lütfi Akad anılarını yazdığı *Işıkla Karanlık Arasında* isimli kitabında, 1965'te “Tahattur” şiirinden yola çıkarak bir film yapmak istediğini, sonra da Orhan Veli'nin kardeşi Adnan Veli Kanık'tan telif hakkını alabilmek için Burhan Arpad'dan yardım istediğini anlatır. Burhan Arpad, bu yardım karşılığında senaryoyu kendisinin yazmak istediğini söyler. Lütfi Akad bunu kabul eder ama bu durumdan rahatsızdır. Onu rahatsız eden şey bir yazarla çalışmaktır.

*“Yazarlarla ortak çalışmada hiç iyi sonuç alamadım. Ne Esat Mahmut Karakurt'la ne de Orhan Kemal'le aynı dalga boyunda buluşabildim. Sinemasal anlatımla yazınsal anlatım arasındaki yapısal sorun sinemanın ana yapısının, ister kısa ister uzun olsun, zamansal oluşundan kaynaklanıyor. Bu da birçok yazarın kafasını karıştıran, ikide bir kurduğu yapıyı altüst ettiği için nefret ettiği bir kavram oluyor.”*⁶

Nitekim tahmin ettiği gibi olur. Akad, Arpad'ın senaryosunu beğenmez. Telifi almış olan Burhan Arpad, şiirden yola çıkarak *Alnımdaki Bıçak Yarası* isimli romanı yazar. Lütfi Akad sonuç almadığı bu girişimini olduğu gibi bırakır ve başka çalışmalarla yoluna devam eder. Akad anılarında ya da başka herhangi bir yerde “Tahattur” ile Vesikalı Yârim arasındaki ilgiden bahsetmez. Hatta filmin adını “Vesikalı Yârim” koymuş olmasına rağmen sanki “Tahattur”un

filimde hiç tesiri yokmuş gibi davranacaktır. Aslında gözden kaçırılması imkânsız olan bu duruma şöyle iki açıklama getirmek mümkün: Bunlardan ilki, telif meselesidir. İkincisi ise Burhan Arpad'la yaşadığı tatsız senaryo deneyimidir. Sanki bu meseleyi arkada bırakırken şiiri de arkasında bırakmış gibidir. Şiirin adını anmasa da imge, filmin içinde yerini bulacaktır. Şiirden filme, bize sezdirilen mazide kalmış kırık aşk hikâyesinin yanında “bıçak yarası, sigara tabakası ve vesikalı bir yâr” imleri geçecektir. Filmin kahramanı Halil de Sabiha için bıçakla yaralanacak, onun hediyesi olan tabakasını yanından ayırmayacaktır.

Menekşeli Vadi

Üç yıl sonra aynı tema üzerine kafa yordüğünü anladığımız Akad, bu kez “Menekşeli Vadi” üzerinden yola çıkar. Sait Faik'in *Lüzumsuz Adam* (1948) kitabının içinde yer alan bu öykü, onun ilhamı olur. Akad, bu süreci anılarında şöyle dile getirir:

“Sait Faik'in Menekşeli Vadi öyküsünü değişik bakımlardan seviyorum. Önce, dilinin yalınlığını, anlatımındaki sesini seviyorum, sonra öyküdeki yerleri... Bildiğim, görüp gezdiğim için... Gerçekten Şişli'den Mecidiyeköy'e kadar olan yükseklikten güneydoğuya doğru inen arazi Beşiktaş'ta denize ulaşarak İhlamur vadisini oluşturuyor.(...) Menekşeli Vadi'de aslında bu dünyayı yaşamak istiyordum, ama oradan hareketle varılacak bir filmin yapısına, daha başındayken kuşkuyla bakıyorum. Şeref Gür de öyküyü beğeniyor, o zaman Safa Önal'ı⁷ buluyorum, kitabı veriyorum. 'Bak, bundan bana güzel bir film yapısı çıkar.' diyorum. Kitabın işaretli sayfasını açıp bakınca gözleri parlıyor, 'Ağabey, sana senaryoların en güzelini vereceğim.' diyor bu sefer

gözleri sevinçten yaşlı. 'Şarkısı da hazır: Kahverengi Gözlerin.' Şarkıyı mırıldanarak gidiyor. Ona İhlamur vadisinden hiç söz etmiyorum işi karıştırmamak için; o dünyayı bilmemesi daha iyi, çözümü kendi dünyasında bulsun istiyorum, böylece yazacağı senaryonun bir özgünlüğü olacak. Öyle de oluyor. Getirdiği senaryoyu seviyorum. Verdiğim öykü Safa Önal'a başlangıç için bir esin kaynağı olmuş ancak. Şimdi elimde sevmesini, yaşamı ve ölümü bilen insanların yaşadığı, sinema tarihçisi A. Şerif Onaran'ın “Biraz da Kamelyalı Kadın'ı anımsatıyor” dediği bir senaryo var. Adını “Vesikalı Yarım” koyuyorum.”⁸

“Menekşeli Vadi” Sait Faik öyküsü olmanın özelliklerini taşıyan, olayların Beyoğlu ve çevresinde geçtiği onun ilk dönem eserlerindendir.

Menekşeli Vadi'nin kahramanı Bayram'dır. Onun hikâyesini aktaran kişi yani anlatıcı ise hakkında hemen hemen hiçbir bilginin olmadığı Bayram'ın meyhaneden arkadaşıdır. (Sait Faik öykülerinde sıkça rastladığımız bu kişinin Sait Faik'in bizatihi kendisi olduğunu farz etmekten kendimizi alamayız.) Bu öyle yakın bir arkadaşlık değildir. Anlatıcının, öykü kişisi olarak görevi sadece Bayram'ın hikâyesine şahitlik etmektir. Hikâye şöyledir: Kimi zaman badem kimi zaman piyango bileti satıp arabacılık yaparak geçinen Bayram, Beyoğlu'nun meşhur meyhanelerinin gediklisidir. Seher'le birlikte yaşar. Seher'in meyhane kızı olmaktan başka bir vasfı bize bildirilmez. Bayram, onu sevmenin ağır bedellerini ödemiştir. Bütün kazancını ona harcamış, belalıları ile dalaşıp yedi sekiz ay içeride yatmış, hatta kıskançlığından Seher'i de bıçaklamış ama Seher ondan şikâyetçi olmamış sonunda da bir üniformalıyla takılıp onu terk etmiştir. Bayram, bitmiş tükenmiş bir hâlde iken anlatıcı kişi olan arkadaşına, birlikte meyhanede şişelerin dibine vurduktan sonra "Beni evime götürür müsün?" der ve devam eder:

*"Yedi sene evvel bir sabah evden çıktım. Tam yirmi bir yaşındaydım. Bir şubat ayı idi. Ama bizim dere içi bir bahar sabahı gibi ılıktı. Menekşeler kokuyordu. Çiçek Pazarı'nda çiçekleri sattım. On dokuz lira aldım. Hiç içki içmemiştim, içtim. Üç sene evvel evlenmişim ama boyalı, kokulu kadın hiç koklamamıştım; kokladım. Ondan sonra eve gitmedim. Sağ mı ölü mü evdekiler bilmem. Hiçbirine hiçbir yerde rastlamadım. Bir ihtiyar babam vardı, bir anam, bir karım, iki çocuğum."*⁹

Daha sonra Bayram'ın Menekşeli Vadi'deki evine giderler. Sorgusuz sualsiz kabul görürler. Bayram o gecenin sabahında yedi yıl önce kaldığı yerden devam edecek ve pazara babası yerine o gidecektir. Anlatıcımız da kendi yoluna.

Anlatıcı, bir yıl sonra Bayram'la tekrar karşılaştığı menekşeli vadiyi uzun uzun anlatır. Öyle güzel bir yerdir ki burası Lütfi Akad'ı da çarpan hikâyenin asıl konusu kadar onu çocukluğuna götüren bu vadidir. Ancak filmin yolu bu vadiye hiç düşmez. O Fatih ile Beyoğlu arasında, Türk kültür tarihinde sembolik bir değere sahip olan hat üzerinde geçer.

Halil ve Sabiha

Gerçekçi ve yerli bakışla çekilmiş bir melodram olan Vesikalı Yârim'in kahramanları, Kadırğa'da babasıyla manavlık yapmakta olan evli ve iki çocuklu Halil ile konsomatris Sabiha'dır. Arkadaşlarıyla ilk defa gittiği bir Beyoğlu meyhanesinde Halil, Sabiha'ya vurulacaktır. Öyküde konu edilmeyen bu film sahneleri Halil'i de Sabiha'yı da anlamamızı hatta bir aşk ne kadar haklı görülebilirse o kadar haklı bulmamızı sağlayacak şekilde kurulmuş. Burada yönetmenin ustalığı ilk işaretlerini verir. Bu işaretlerden ikisini söylemekle yetinelim: Şükran Ay'ın bu sırada arkadaki sahnede söylediği konuyu anlatan şarkıları ve Türkân Şoray'ın¹⁰ kayıtsızlığa müsaade etmeyen güzelliğinin yansıtılma biçimi. Halil, öyküdeki Bayram gibi artık eve dönmeyecektir. Ama Halil'e tutulmuş olan Sabiha, öykünün Seher'inden farklı bir yol izler. Öykü ile filmin yollarının ayrıldığı yer de burasıdır. Öykü'nün Seher'i ne kadar vefasız ve menfaatine bakan bir kadın olarak görünüyorsa Sabiha o kadar âşık, hâlden anlayan, fedakâr bir kadındır. Böylece öyküde asıl kahraman Bayram'ken filmde Halil kadar hatta Halil'den de fazla Sabiha öne çıkar. Çünkü öykü sadece erkeği, onun aşkını ve aşkı uğruna kendinden vazgeçişini görmemizi ister. Film ise hem erkeği hem kadını, her ikisinin de aşkını ve imkânsızlığı görmemizi ister. Kötü adamların araya girmediği, yanlış anlaşılmanın olmadığı, sade ve dramatik bir filmidir Vesikalı Yârim.

Sabiha işi bırakır, onun evinde Halil'le birlikte yaşamaya başlayacaklardır ve o bir ev hanımı olacaktır artık. Mutludurlar. Birbirlerinin geçmişleri ile ilgilenmezler. Bir gün Sabiha, sormaya cesaret edemediği sorunun cevabını alır ve Halil'in evli olduğunu öğrenir. Böylece parçalanma başlar. Öyküdeki bıçaklamaları filmde de görürüz. Bu ve benzeri yaşanan birçok gelgitli olaydan sonra

Halil kendi düzenine, aile ve sosyal çevresinden oluşan daire-sine; Sabiha ise çemberin dışında kalmış¹¹ olarak sokağa, kendi savruk hayatına dönecektir. Lütfi Akad'ın bir özelliği de Türk sinemasında kamerayı sokağa çıkarması ve sokağı, sahne olmaksızın kurtarıp yaşayan

bir mekân olarak filmde değerlendirmesidir.¹² Nitekim filmin son sahnesinde Sabiha, çemberin dışına atıldığında sokakta erkeklerden oluşan bir kalabalığın arasında yürüyerek ev-sokak ve bir aileye ait olmakla yalnız olmak ikilemlerini işaret eder gibidir. Kalabalık sokağın boş bir yoldan çok daha fazla şey söylediğini görürüz.

Film bittiğinde izleyici, filmdeki herkesi anlamış ve hak vermiştir. Filmi dokunaklı yapan yürek burkucu imkânsızlıktır. Lütfi Akad, onları yargılamadan, iyi ya da kötü vasıflandırılmalarına mahal vermeyecek biçimde âdeta anlaşılıp hoş görülmelemlerini istemektedir. Kurtuluş Kayalı ile yaptığı söyleşide “*Ben tüm filmlerimde yargı ve reçete getirmekten kaçındım. Meseleye objektif bir gözle bakıp marazı ortaya koymak, yapmak istediğim ve yaptığım budur.*”¹³ der. Aslında bunu yaparken Akad'ın kahramanlarının yanında olduğunu görürüz. “Menekşeli Vadi”de Bayram'ın aynı zamanda anlatıcı kişi olan arkadaşının görevini filmde yönetmen yapmıştır. Hem Halil'i hem Sabiha'yı hem de aileyi anlamış, onların yanlarında olarak bize insanın imkânsızla bir duvara çarparcasına karşılaşmasını göstermiştir. Aslında Sait Faik; anlatımındaki durulukla, seçtiği kelimelerdeki sadelik ve abartıdan uzak kurgusu ile Akad ise kamerasını konumlandırışı, mekânı ve oyuncularını değerlendirme biçimi, ışık ve şarkılarla bunu başarmış ve kahramanlarının sadece bir insan olduğunu işaret etmişlerdir.

İkisinin de gereksiz söze yer vermediği hatta filmde susmaların konuşmalardan daha çok şey söylediği görülür. Türk sinemasına yalın anlatım dilini kazandırdığı kabul edilen Lütfi Akad,¹⁴ sinema yapmanın yolunun ima etmek olduğunu ifade eder birçok yerde.¹⁵ Bu filmde izleyici; imalardan Halil ve Sabiha'nın, -mahalleden görüldüğü gibi- sadece gül gibi karısını bırakıp başka kadına giden hayırsız aile babası ya da kötü yola düşmüş bir kadın değil, sadece insan olduklarını ve imkânsızın bir gün herkesi yakalayabileceğini anlayacaktır.

Orhan Veli'nin vesikalı yâri, Seher ismini alıp öyküde cisim kazanmış, filmde Sabiha olup bir de değer kazanmıştır. Filmi izleyen hiç kimse artık on(lar)a kem gözle bakamayacak, evi terk edip giden adamlara da hemen lanet okuyamayacak, az ya da çok anlamaya çalışacak, kendi başına gelebilirliğini sorgulayacaktır. Sanat, estetik bir değer üretirken insanı insana göstererek -en çok ihtiyacımız olan-

zihinlerin genişlemesine hizmet ediyor. Vesikalı Yârim'le tam olarak buna ulaşıldığını söyleyebiliriz.

- ¹ Bu yazıda şiir, öykü ve film üzerine mühim değerlendirmeler yapmayı hedeflemiyorum. Bunlar, bu yazının maksadını aşıyor. Burada Orhan Veli şiirini değerlendirmek, Sait Faik öykücülüğü üzerine söz söylemek, Lütfi Akad sineması ya da Vesikalı Yârim üzerinde çözümlemeye girişmek doğru olmayacaktır. Bu yazının sınırlarına girebilecek değerlendirmeler tekrardan ibaret kalacaktır. Bizim burada yapacağımız “Vesikalı Yarım”ın ortaya çıkmasında şiirin bilhassa da öykünün rolü nedir?”i tartışmak.
- ² Senaryo: Safa Önal; Yapımcı: Şeref Gür, Hürrem Erman; Müzik: Metin Bükey; Sinematografi: Ali Uğur. Oyuncular: Türkân Şoray, İzzet Günay, Ayfer Feray, Aydemir Akbaş, Semih Sezerli, Behçet Nacar, Selahattin İçsel, Hakkı Kıvanç, Aynur Akarsu; süre: 88 dakika
- ³ Lütfi Akad Kurtuluş Kayalı ile yaptığı söyleşide, Kayalı'nın, uyarlamaları üzerine sorduğu soruya verdiği cevapta bu filminin sadık bir uyarlama olmadığını, aslında söz konusu olanın esinlenme olduğunu söyler. Ancak biz bu özellikteki geçişleri, birebir olmasa da uyarlama olarak değerlendiriyoruz. Kurtuluş Kayalı, *Yönetmenler Çerçevesinde Türk Sineması*, Deniz Kitabevi, 2006, s. 139
- ⁴ “Çok kıymetli bir şey bulursun da sonra bulduğuna bile bin pişman olursun. Nereye koyacağını bilemezsin öyle”
“Sevgi de yetmiyormuş. Çok eskiden rastlaşacaktık.” gibi.
- ⁵ Halit Refiğ, *Türk Sinema Kavgası*, Dergâh Yayınları, s.111
- ⁶ Lütfi Ö. Akad, *Işıklı Karanlık Arasında*, İletişim Yayınları, 2016, s.291
- ⁷ Safa Önal, filme çekilmiş 395 senaryosu ile *Guinness Rekorlar Kitabı*'na girmiştir.
- ⁸ Lütfi Ö. Akad, A.g.e., s.349
- ⁹ Sait Faik Abasıyanık, *Lüzumsuz Adam*, Varlık Yayınları, 1965, s. 52
- ¹⁰ Perihan Mağden, “Saatler, tanrıçalar, vesikalar” *Radikal*, 19/04/2003
“Sabiha’ mıydı Türkan Şoray’ın adı? Sarı saçlı bir Türkan Şoray: Dünyanın En Güzel Kadını. (...) Benim için bu iki kadın var. Onlar herhâlde (Marilyn’le Türkan Sultan) kadın filan da değil: kadın üstü, kadın karesi, kadın hülasası, esansı: Al bunlardan birer dirhem, at bir kazana, karıştır karıştır: Yüz binlerce kadına yetecek kadınlık çıkar. Kadın Yaratığı onlar. Öyle fazlalar ki. Öyle çoklar ki, bir başlarına. İşte o Vesikalı Yârim’de başında başörtüsü, üstünde pardösüsüyle gidip de Manav Ali -mi- dükkânında meyveleri dizerken, bakan Türkan Şoray.” <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/perihan-magden/saatler-tanrilar-vesikalar-667205/>
- ¹¹ N. Abisel, U. Arslan, P. Behçetoğulları, A. Karadoğan, S.R. Öztürk, N. Ulusay, *Çok Tuhaf Çok Tanındık / Vesikalı Yarım Üzerine*, Metis, 2013, s. 36
- ¹² Zeynep Dadak, “Önce İstanbul Vardı O Yoktu”, *Altıyazı*, Ocak 20102. S.113, s. 44
- ¹³ Kurtuluş Kayalı, A.g.e., s. 138
- ¹⁴ Şükran Kuyucak Esen, *Türk Sinemasının Kilometre Taşları*, Agora Kitaplığı, 2010, s. 100
- ¹⁵ Dadak, a.g.m., s.45.

BENİM ÖYKÜM

ABDULLAH HARMANCI

Sivas'tayız. 1983 mü? 84 mü? Gürün'ün Yazyurdu kasabasında. Elektrik yok. Su, sokaklardaki pınarlardan evlere taşınıyor. Babam bu kasabanın ortaokulunda Türkçe öğretmeni. İlkokul talebesiyim. Türkçe derslerinde yazdığım kompozisyonlar sınıfta büyük gülüşmelere sebep oluyor. Öğretmenim Şehrize Hanım sanırım beni takdir ediyor. Yazı yeteneğimin farkına varıyorum. “Mahrumiyet bölgesi” olan bu kasabaya, babam *Diyanet Çocuk* dergilerini getiriyor. Nereden? Gürün'den getiriyor. Bunları okuyorum. Hiç şüphesiz Ömer Seyfettin okuyorum. Atlasları halının üzerine serip saatlerce ülkeleri seyrederim.

Karaman'dayız. 1986 mı? 1987 mi? İmam Hatip lisesinin ortaokul kısmındayız. Gene aynı şey oluyor. Yazdığım yazılar sınıfta hep bir olay oluyor. Kendime güvenim geliyor. Ama yazı değil, şiir yazmama sebep olan bir olay var. Necip Fazıl'ın şiir yazmasına sebep/bahane olan olaya ne kadar da benziyor! Annem bir akraba kızının şiir yazdığından sitayişle bahsediyor. Nasıl kıskanıyorum. Çünkü ben de yazma konusunda kendimi iyi hissediyorum ve ailenin bunu bilmediğini düşünüp çok üzülüyorum. O günden itibaren durmadan şiirler yazıyorum. Defterler doluyor. Kendimi sessiz bir odaya atıp habire şiirler yazıyorum. Muazzam bir zekâya ve feraset gücüne sahip olan rahmetli annem, oğlum, şiir öyle yazılmaz, kendini zorlama bu işlere, filan diyor, gururum kırılıyor. Habire *Çile* okuyorum. Sonunda ölçülü, kafiye, duygulu, okuyanların benim yazdığımı inanmadıkları birçok şiir çıkıyor meydana. Nasıl bir sessizlik, durgunluk içindeysem, kimse şiirlerin bana ait olduğuna inanmak istemiyor. Sınıftaki arkadaşlarımdan birisi, şiirlerini *Karaman'da Uyanış* gazetesinde yayımlattığını benim de yayımlatabileceğimi söyleyince aklım başımdan gidiyor! Derhâl soluğu gazetede alıyorum.

Orada matbaada çalışan bir delikanlıya şiirimi veriyorum. Bana filanca gün gelmemi söylüyor. Gerçekten de o gün şiirim çıkmış. Ama bir felaketle çıkmış! Eskiden tipo baskı tekniklerinde metin klişelere sokulurdu. Klişeyi ters koymuşlar şiirim baş aşağı çıkmış! Tepetakla! Kimselere söyleyemiyorum. Gösteremiyorum. Gazeteyi paramparça edip evimizin bir köşesine atıyorum. Ama mahalli gazetelerde şiir yayımlama noktasında kelimenin tam anlamıyla zirveye ulaşacağım. Konya'ya taşınacağız. Ve ben belki yüzlerce diyebileceğim rakamlarla Konya'nın gazetelerinde şiirler yayımlayacağım. Ne zamana kadar? Sanıyorum 1991 senesi benim şiir yazmaktan vazgeçtiğim senedir. Neden vazgeçtim ya da vazgeçilebilir mi gerçekten? Sanırım şiirin çok zor ve insandan çok şey isteyen bir tür olduğunu düşündüm. 1993 senesi ise benim için kesin bir biçimde öyküde karar kılış senesidir.

Konya'dayız. 1995. *Dergâh* dergisinin Ocak sayısında ilk öyküm çıkıyor. "Ezilmiş Bakırdan Yapraklar". İlk öykülerimde sürekli olarak günah temasını işliyorum. Vicdan azabı. İç sorgulamalar. Kendinden memnun olmama hâli. Kendi içiyle çatışan insanlar. Gençler. Bugünlere göre daha gerçekçi. Belki sonradan bu gerçekçiliğe ironi de bulaştı. "Büyü" de bulaştı. *Dergâh*'ta uzun seneler öykü yayımlıyorum ve bunların bir kısmı sonradan ikinci kitabım olan *Ertesi Dünya*'da yayımlanıyor: 2003. Tabii çoğu dergilerde çıkmamış öykülerden oluşan *Muhteris* kitabım da var. 2002 tarihli. Aslında bir ilk kitap değil. İkinci kitap. Ve parça parça oluşmuş da değil. Büyük oranda bir proje gibi oluşturulmuş bir kitap. Modernist. Bilinç akışını esas alan. Hayat rutinini işleyen bir kitap. Her şeyin birbirinin tekrarı olduğunu düşünen ve bunalan bir gencin öyküleri denebilir. Birkaç sene aradan sonra *Yerlere Göklere*. 2007. Bu sene ikinci baskısı yapılan kitabım. Sert. Acımasız. Koyu kara bir kitap. Kan var. Hınç var. 2011'de çıkan *Seni Ne İhtiyarlattı?* ise bu sert dilin sorgulamasını yapıp belki gemleri biraz gevşetmeye karar vermiş bir yazarın kitabıdır. Araya bir fasıla girdi. Ve bu defa *Melek Kayıtları* neşredildi. Bu kitabın var olmasındaki gizli kahraman Ulvi Kubilay Dünder'dir. *Mahalle Mektebi*'nin benimle ilgili dosyası için bana kendi hakkımda yazılanları toplama, derleme görevi vermişti. Bu derleme işini yaparken ne kadar ne kadar duygulandım. Eğer öyküye devam etmezsem bütün bu emekler heba olacaktı. Bunu düşündüm. Ve art arda bir hayli öykü yazdım. Eskilerle birlikte ortaya *Melek Kayıtları* çıktı.

2003, 2007, 2011, 2016... Seyrek kitap yayımlamışım. Bunun sebebi akademik çalışmalar mıdır? Ezbere bakarsanız evet. Ama bu kadar basit değil. Ben sigara içtiğim zamanlarda bile çok seyrek içerdim. Neden? Büyüsü bozulmasın diye. Sık sık kitap yayımlarsam içimdeki güzellik duygusu kaybolur. Bundan korkuyorum. Zaten çok fazla yazamıyorum. Dersler ve dergilere olan yazı

görevleri çok zamanımı alıyor. Bundan şikâyetçi değilim. Bir işim olmasaydı ve bütün işim yazmak olsaydı sanırım çok sıkılırdım. İnsan yazmayı özlemeli. İçinde büyüttüğü çiçekleri saklamalı. Gizlemeli. Geçen gün değerli arkadaşım Ümit Savaş'la sohbet ediyorduk. Bana yazacaklarından bahsetti. Sonra sen neler planlıyorsun? gibi bir şey sordu. Ben anlatır mıyım, dedim. Anlatırsam yazamam ki. Enerjimi neden burada harcayayım? İşin aslı bu da değil. Ben ne yazacağımı bilmiyorum. Bilseydim inanılmaz sıkıcı olurdu yazmak. Kendimi şaşırtmalıyım. Bütün bunlar neden seyrek kitap yayımladığımın cevabı. İçimden süzebildiğimce.

“Benim Öyküm...” deyince, bunun altında kendi öykücülük serüvenimin dönemeçlerini anlatmam gerekirdi. Ama bunu neden ben yapıyorum? Neden yapayım? Sırlarımı faş etmek istemiyorum.

Bitirirken: Beş öykü kitabıma beş tane daha eklemek isterim. Ama fazlaca kitabım olsun istemem. Bir ciltte toplanabilsin isterim hepsi. Yayıncıları fazla uğraştırmasın isterim. Hani şöyle bir avuca sığacak kadar bir kitap. Toplu öyküler kitabı. Adı da mesela TUĞLA olabilir.

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Çağdaş Alman Öyküsü

WOLFGANG BORCHERT

Almancadan Çeviren: Burak Ş. Çelik

YAZAR

Yazar, herkesin inşa ettiği eve isim vermeli. Farklı odalara da. Revire “acıklı oda”, çatı katına “rüzgârlı” ve kilere “kasvetli” demeli. Kileri “güzel oda” diye adlandıramaz o.

Ona bir kalem verilmezse işkenceden kıvranıp durmalı. Kaşık sapıyla duvara kazımaya çalışmalı o zaman düşündüklerini. Hapishanedeymiş gibi: Berbat bir deliktir orası. Eğer sıkıntı içinde bunu yapmazsa yazar, hakiki bir yazar değildir o. Böyle birininse sokağa, çöpçülerin arasına gönderilmesi gerek.

Onun mektupları başka evlerde okunduğunda şöyle denmeli: Aha. Evet. Böyledir yani onlar bu evde. Kelimeleri büyük ya da küçük yazmasının bir önemi yok. Fakat elbette okunur yazmak zorunda.

Çatı katlarında yaşıyor olmalı. Kişi orada harika manzaralara sahip olur. Harika, bu güzel ve tüyler ürpertici bir şeydir. O, orada yukarıda bir başınadır. Ve o, orada en soğukta ve en sıcaktır.

Taş ocağı işçisi Wilhelm Schröder, yazarı çatı katında ziyaret ettiğinde belki şaşkınlıktan başı dönebilir. Yazar kafa yormamalı bunun üzerine. Bay Schröder ise yükseğe alışmalı. Bu iyi gelecektir ona.

Yazarın geceleri yıldızlara tepeden bakması olasıdır. Ama evinin tehlikede olduğunu hissetmezse cereyanda kalır. Hem sonra trombon üflemeli yazar, akciğerleri gümleyene kadar.

Çağdaş İran Öyküsü

BOZORG ALEVİ

Farsçadan Çeviren: Serpil Yıldırım

KİRALIK EV

Âmirza için baba ve dedelerinin mal varlığından geriye sadece iki ev kalmıştı. Bunlardan birinde Âmirza'nın kendisi oturuyor, diğerini ise üç bahçeye ayırmış ve on haneli aile bireylerine kiralamıştı. Âmirza, her gün bu evlere uğruyordu. Her gün ikindi vakti geliyor, bazılarıyla herhangi bir sıkıntı yaşamadan bazılarıyla da anlaşmazlıklar yaşayarak kira parasını günlük ya da haftalık topluyordu. Şatafatlı dönemlerinde Vekilharcı olan Seyyid Moseyyib'den kira istemeye utanıyordu. Moseyyib'in, kızı Vecîhe'yi eş olarak ona vermek istediği herkesçe duyulmasına rağmen, O yine de Moseyyib'e herhangi bir iltimasta bulunmuyordu. Zira Seyyid'in kira istemek için geldiğini düşünmesini istemiyordu.

Odanın çatısı iyice aşınmış ve artık Simsar Moseyyib, karısı Hayrunnisa ve kızları Vecîhe için tehlike çanları çalıyor demektir. Çatının kuzey yönündeki direklerden iki üç tanesi tamamen yanık parçalardan oluşuyordu. Odanın bütün eşyası, kırık lambalı bir çıra, mavi atlas bir halı, bir yatak, soluk renkli bir tablo ve üzeri nakış işlemeli bir ayna, yırtık bir yorgan, tüyleri tamamen dökülmüş koyu renkli bir battaniye ve bir de kilimden ibaretti.

Evdeki bütün eşyalardan musibet akıyordu. Bütün odaların tavanından su damlıyordu. Döşekten sanki dört saat hamamda kalmış bir kadının ter kokusu yayılıyordu. Ortadaki sandalyenin bir tarafına afyon serilmişti. Uyuşukluk, fakirlik ve kavgâ üçü de bu odada birlikte barınıyordu. Simsar Seyyid Moseyyib'in odası da onun bir parçasıydı. Odanın köşesinde yerde küçük bir halı seriliydi.

Halının üzerinde de duvara yaslanmış bir yatak vardı. Bu halı ve yatak, çocukluğundan itibaren Âmirza'nın evinde hizmetçilik yapmış sonra okula gitmiş ve şimdi öğretmen olup kendisi için çeyiz olarak alan Vecîhe'ye aitti.

Dar bir ikindi vaktiydi. Bir gün önce başlayan yağmur hâlâ bütün şiddetiyle yağıyordu. Devam eden bu yağmurun kendi evi için ne sonuçlar doğuracağını bilmek, Âmirza'nın yüreğine ısırap veriyordu. Vecîhe, başından dizine kadar yarım metreyi aşan gömleğini giyinip, namaz örtüsünü de başına atıp kapıya yöneldi. Tam çıkmak üzereyken odanın merdivenlerinde biriken yağmur suyunu bastı ve çorapları ıslandı. Bunun üzerine Vecîhe, tekrar odaya geldi. Odanın bir köşesinde duran yatağın altından eski bir parça çıkardı. Çoraplarını ve yamalı ayakkabılarını temizledi ve tekrar dışarı çıktı. Tam bu esnada mangalın yanında oturmuş, ateşini üfleyen Hayrunnisa, seslendi: "Nereye gidiyorsun? Ben babana ne cevap veririm? İlk aylığını aldın, babana yirmi tümen borç ver. Âmirza, ikindi vakti buraya gelir. Ona kirayı verelim. Yoksa her üçümüz de bu çatının altında telef olacağız. Sonra babana ne derim?"

Vecîhe, evlerinin civarında oturan ona koca bulan Hanım Ağa'dan tutun da mahallenin kâtibi olan Ağa Nebî'ye kadar bütün komşular duyacak şekilde bütün hiddetiyle bağırdı: "Allah benim canımı alsa da hem sizin elinizden hem de ağamın elinden kurtulsam!"

Odanın kapısına yaslanan Hanım Ağa, bütün hışımıyla kalktı ve Vecîhe, odanın kapısından çıkarken yavaşça sordu: "Vecîhe Hanım, bu gece görücün benden cevap almak için buraya gelecek. Ona ne diyeyim?"

Ağa Nebî -kâtip bey- eve günlük gelip gidenlerdendi. Beye imzalatmak için götürdüğü her senetten eline hiç geçmese birkaç tümen geçerdi, lakin bir süre sonra durumlar karıştı ve bunun sonucunda resmî noterlik hazırlandı, sarıkları kaldırdılar. Bu gelişmelerden sonra ona sadece biri erkek diğeri de Ağa Nebî'yi rezil rüsva eden ve nereden ve kiminle ortadan kaybolduğu belli olmayan şirret, pasaklı bir kadın kaldı. Şimdi Ağa Nebî elindeki iki yüz üç yüz tümenin bir tümen, bir kıran ve otuz şahî'sini¹ belediye işçilerine veriyor. Hem bu yolla hem de adliye insanlarının işini yoluna koyduğu için kazandığı parayla da geçiniyor. Günlerce evde olmadığında evini çekip çeviren ve bazen de çocuğuna göz kulak olan Hanım Ağa'ya haftalık birkaç tümen veriyor.

Ağa Nebî, Vecîhe'nin babasının odasından bir hışımla çıkıp eve doğru gittiğini görünce, onun duyabileceği bir ses tonuyla: "Hayırdır inşallah!" dedi. Zen Ağa, Vecîhe'den bir cevap alamayınca, artık dayanmaya takati kalmadığını anladı. Moseyyib'in karısı, kızına bulunacak damat konusunda üzerine düşeni yapmak istiyordu. Bunun için odaya geldi.

Bu odada bütün duvarlar ve yerdeki halılar, lambadan çıkan isten dolayı iyice kararmıştı. Sirke kaynayan kazandan çürümüş yumurta kokusu, ekşi badem kokusu, kömür tozu ve hokkada kalmış yanık esrar kokusu havada ağır bir kokuya sebep oluyordu. Hanım Ağa'nın dünyada hiç günahı yoktu;

çirkin ve hantal olmak dışında. Bazı insanlar güzel, bazıları çirkin ve bazıları da hantaldır. Hanım Ağa da hantal ve keldi. Bu yüzden de başında başörtüsü olmadan dışarı çıkmazdı. O zamanlarda yanakları bugünkü gibi dolgun ve parlak değildi. Karın ve kalça etleri kıvrım kıvrımdı. O kadar ki, hiç kimse ona bakmak istemezdi. Fakat bir defaya mahsus peruk satın almıştı. O da sırf Allah için Lavasan'dan² gelmiş yersiz yurtsuz Seyyid mersiyeceye kalacak yer vermek için. Felek yüzüne güldü ve bu mersiyece ile muta nikâhı³ oldu. Bugün ona geçmişten yadigâr sadece “Zen Ağa” lakabı kaldı. Hayatı çamaşır yıkamak, fal bakmak ve arabuluculuk yapmakla geçmişti. Bu da kolay bir iş değildi. Zira iki hafta önce ona bulduğu adamla evlenmesi için Vecîhe'yi şimdiye kadar ikna edememişti. Allah biliyor Vecîhe, her ne zaman Zen Ağa bulduğu damat adayı hakkında konuşsa nefret ederdi. Onun –Zen Ağa'nın– bu yaşa kadar bulduğu şoför gibi bir eşin gelmesini beklemekten başka dünyada hiçbir arzusu yoktu.

Bir gün Zen Ağa geldi ve genellikle Vecîhe'nin oturduğu yastıksız divana yöneldi. Her ne kadar Hayrunnisa, divanın yukarısına oturmasını söylese de kadın kabul etmedi ve dedi: “Hayır canım, siz buyurun, buyurun! Burası iyi, bir çay içeyim kalkayım. Benim yapacağım ne? Vecîhe'nin talibi bu gece benden bir cevap almaya gelecek. Ona ne diyeyim? Böyle bir eş elinize nereden geçer? Kıymetini bilin! Elli tümen nakit para, ziynet kaplı bir gömlek ve bir çift ayakkabı veriyor. Evi yok; lakin ne önemi var? Bırakın bu ikisi, kürsünün bu tarafında uyusunlar siz de diğer tarafında. Seyyiddir, beyefendidir ve asil ruhludur. Günlük yirmi beş bin kazancı var. Üstelik şoförlük de yapabilir...” Zen Ağa, sürekli kendisi konuşuyor, Hayrunnisa'nın konuşmasına fırsat vermiyordu.

–Zen Ağa, siz şoförlüğü de olduğunu söylüyorsunuz. Şoförün günlük ücreti yirmi beş bin değil. O hâlde şoför Şükrullah, maşallah günlük on tümen ev harçlığı veriyor ve evin başka giderleri de var.

Zen Ağa: “Hayrunnisa hanımcığım, henüz toy. Bıyıkları yeni terlemiş. Sabredin! Zamanla daha da büyüyecek, olgunlaşacak,” dedi.

– Pekâlâ, Zen Ağa, benim bir diyeceğim yok. Ama Moseyyib, buna hazır değil. Benim günahım yok. Kim bu güzellikteki bir kızı elli tümene verir? Bu işi yapmaya hangi babanın gönlü razı olur ki?

– Hayrunnisa, parayı bu kadar da düşünmeyin. İyi, bu güzellikteki kızın neyi var? Benim bir menfaatim yok. Sırf Vecîhe'nin kendisi ve babamın toprağının hatırı için. Benim hiçbir beklentim yok. Ben sadece sizin iyiliğinizi istiyorum. Doğrusu kızınızın on parmağında on marifet. Ama bu zamanda bu yaşta bir kızı, evlendirmemek çok ayıp. Sabahtan akşama kadar sokaklarda başıboş dolaşır. Okumak nerede? İzin ver evlenip, yuvasını bilsin. Şayet izin vermezseniz insanların ağzı açılır, bir daha da kapanmaz...

Hayrunnisa'nın rengi attr: “Hayır, asıl sizin ağzınız açıldı. Ne diyorsunuz? Kızım hakkında nasıl konuşuyorsunuz?”

–Hayrunnisacığım, ben sizin iyiliğinizi istiyorum. Kalenin kapıları kapanır da insanların ağzı kapanmaz. Kızınızın arkasından konuşurlar.

–Zen Ağa, sizin arkanızdan da konuşuyorlar.

–İyi söylüyorsun da Hayrunnisacığım, doğru söylüyor musun? Bana bu kılıkla artık kimse yüz verir mi?

Bu cümleyi utana çekine söyledi. Zen Ağa, başındaki örtüyü açtı. Karşısındakine kötü muamelede bulunması ve sararmış asık yüzü onun yalan söylediğinin en aşikâr deliliydi. Aynı zamanda ay gibi güzel bir karısı olan Ağa Nebî hakkında da yalan söylemişti. Zen Ağa, sözlerinin Hayrunnisa'da tesir ettiğini görünce: “Hayrunnisacığım, kurban olayım, bu bana yakışmaz; fakat en kısa zamanda kızınızı evlendirin... Sırf dünya malı için kimse kızınızı rezil rüsva etmez,” dedi. Zen Ağa, Hayrunnisa'nın ikram ettiği çaydan bir yudum dahi almadan odadan çıktı. Zen Ağa'nın çayını içmeden kalkıp gitmesi, Hayrunnisa'nın sarf ettiği sözlerden dolayı değildi. Aksine avluda hâl hatır soran Moseyyib'in ve avludaki komşuların bağrışma sesinden tutun da Ağa Nebî'nin çamura düşmüş başıboş çocuğunun zırlama sesine kadar onlarca ses yankılanıyordu. Seyyid Moseyyib, koridorda Âmirza ile durmuş konuşuyorlardı.

Bir süre dışarıdan şiddetlenen yağmur sesinden ziyade Zen Ağa'nın homurdanma sesi duyuldu. Moseyyib, odaya girmeden önce yağmurun kesilmesi için kırk kere bismillah dedi. Çünkü bu evi tanıyor ve daha ne kadar dayanacağını bilmiyordu. Zen Ağa homurdanır: “Kendileri bütün hile ve tuzakları bilir, bencilce Müslüman insanların safında oturur ve arkasından konuşurlar. Ayıptır, günahımı alıyorlar. Gitsinler de o dünyada cevap versinler.” Sözleriyle Moseyyib'i yerin dibine sokmuştu. Seyyid Moseyyib, artık bu tür sözlere alışmıştı. Zen Ağa'nın Vecîhe'ye koca bulmaktan başka bir düşüncesi olmadığını biliyordu. Ama Moseyyib'in binlerce dermansız derdi vardı ki, en önemlisi de kızı Vecîhe idi. O, bu yağmurun zamansız olduğunu bildiği için yolda Âmirza'ya birkaç güne kadar artık parayı hazırlayacağına ve üç ay gecikmiş kirayı ödeyeceğine dair söz vermişti.

Âmirza, Seyyid Moseyyib'in sözünün üzerine daha fazla ısrar etmeden yağmurdan sonra çatıyı ve bahçenin bütün çitlerini tamir etmek için söz verdi. Yine de Zen Ağa'nın homurdanması, Vecîhe'nin kendisi için dermansız bir dert olduğunu anlamasını sağladı. Karısı Hayrunnisa ile yaşayacağı fırtınalı günlerin sinyallerini de alıyordu. Bu yüzden belki namaz başında düşünürüm diye bir namaz kıldı. Hayrunnisa'nın tek zikri ve fikri bu evliliğin gerçekleşmesiydi. Onun için elli tümen çok paraydı. Eline elli tümen geçmesi için daha ne zamana kadar evin tencerisini kaynatacak, yırtık elbiseleri yamayacak, başkalarının çocuklarının eskilerini yıkayacak, halı sallayacak ve hatta havuzdan su çekecekti? Her şeyden kötüsü de insanların konuşmasıydı. Eğer Vecîhe, kabul eder de bu evlilik gerçekleşirse bu iş olmuştur. Elli tümen, elli tümendir. En azından bir aylık ev kirasını öderler. Ne kendisinin ne de eşinin artık insanlardan utanmasına gerek kalmazdı. İşin ironik tarafı da her ne kadar cazgırlık yapsa da kızı için dua eder, adaklar adardı fakat şimdiye kadar bu adakların bir faydasını görmemişti.

Hayrunnisa: “Çocuklarımız her ne kadar kendi istediklerini yapmakta özgür olmasalar da kabul etmek gerekir ki, okul bu kızı çok değiştirdi. Artık sözümü dinlemiyor. Ben zavallı ne günah işledim de bu babanın omzuna yük, ayağına bağ oldum. Yemek için nereden getireyim de ona vereyim? Kız, okuldan ayda elli tümen alıyor, en azından onun bir şahisini bile bana ve hasta babasına vermekten aciz,” diye veryansın ediyordu.

Tencerede kaynayan sirke taşmıştı. Odaya gelince evden çıkan Ağa Nebî’ye Zen Ağa ile mesaj gönderen Âmirza’nın sesi dışarıdan geliyordu: “Mahalle halkının sesinin yükselmesi iyi değil. Bu mahallede sadece doğru dürüst insanlar oturmuşlar.” Adam bu sözleri duyunca Vecîhe gibi güzel ve iyi bir kızı alelacele kocaya vermeye mecbur kaldı. Hayrunnisa aklına gelen her şeyi yapmıştı... Dua etmiş ve ateşe nal atmıştı. Ona, tencerede sirke kaynatıp evin eşiğine serper ve o sırada oradan geçen henüz buluş çağına ermemiş bir erkek çocuğu da oraya çişini yaparsa iki hafta geçmeden kızının evleneceğini söylemişlerdi. Bütün bu talimatları yerine getirmek ona şimdiye kadar dört beş tümene mal olmuştu. On beş kıran falcıya vermiş, ikindi ve akşam namazı arasında yedi Seyyid⁴ arasında paylaştırmak üzere bir tümene hurma satın almıştı; lakin ne fayda?

Seyyid Moseyyib, tam kadın seslerinin odaya geldiği sırada taşan sirkeyi közün üzerine döktü ve üfleyince havaya yükseldi. Çürümüş yumurtanın ağır kokusu beynini uyuşturdu. Bu kötü işlere alışkındı.

–Yaptığın bu pis koku nedir?

Hayrunnisa, yoldan geçenin ayak sesinden ürken karakurbağası gibi yerinden sıçradı: “Kapa çenenî. Dumanla yaptığın bu pis kokudan daha kötü değil. Bir bak aynaya, ne şekildesin gör hâlini!”

Seyyid Moseyyib’in yanmış rengi, etrafı kızarmış gözleri, boğazının altındaki kıvrımlı derisi, zayıf elleri, üzerine giydiği dar paltosu ve geniş koyu renkli içliği bu kırk beş yaşlarındaki yaşlı adama, hem komik hem de iç karartıcı bir görüntü vermişti.

–Zır zır etme kadın, gelirsem tekme yersin hem de beline. Estağfurullah, Allah’ım sen büyüksün! Bu işin faydası ne, sırf sizin için –kadın topluluğu için– insan o dünyada ne kadar mükâfat görmeli?

Hayrunnisa’nın yüzü beyaz tebeşir gibi olmuştu.

–Kadın topluluğu... Sen eğer adam olsaydın yaklaşık bir ay bu kürsünün altında oturmazdın. Ben başımda örtüm köpek gibi çalışıp kazandığımı sana veriyorum. Utanmadan zıkkımlanıyorsun ve her gün daha da öfkeleniyorsun: Ey utanmaz, evde boş boş oturan erkekler senin gibi değiller. Bu işlerin faydası ne? Sen adam olsaydın bu şekilde esrar çekmezdin ve insanlar kızının arkasından ağızlarından çıkanı söylemezlerdi. Senin damarın yok. Bir dakika önce burada olsaydın Zen Ağa’nın Vecîhe’nin arkasından ne söylediğini duyardın. Hayrunnisa, Zen Ağa ve diğer komşulardan duyduklarına biraz da kendisi ekleyerek Moseyyib’e anlattı.

Moseyyib'in bütün çabası kızını eğitmek ve onu içine düştüğü bu zor durumdan kurtarmaktı. Moseyyib'in hayatı trajik ve yürek dağlayıcı olmasına rağmen fevkalade hiçbir şeyi yoktu. O da diğerleri gibi toplumsal değişimlerin bir kurbanıydı. Bunlar, zor dönemlerde yaşasalar da mutluydular. Ya da en azından Âmrza gibi yaratılışla ilgili hadisleri idrak etme yetisine sahiptiler. Karşılaştıkları güçlükleri sabır ve metanetle atlatabiliyorlardı. Moseyyib, faydalanabileceği bir damat adayı gelinceye kadar Vecîhe'yi evlendirmeyi düşünmüyordu. O en azından Vecîhe için iyi bir eş çıkıp, topluma mal olmuş kişilerle de yakın iş ilişkileri kurduğu zaman damadının kendisine yardımcı olup onu bu hayattan kurtaracağını düşünüyordu. Kardeşi kızını binbaşıya vermişti ve o binbaşı şimdi yarbaydı. Daha iyi bir yaşamı var. Ama Vecîhe'yi sadece ev kirasını ödemek için Zen Ağa, Ağa Nebî ve falcı gibi işleri güçleri arabuluculuk olan kimselerin bulduğu aylak birine vermeyi mantığı kabul etmiyordu. Hepsinden zoru da Vecîhe –onun kızı–, Seyyid Moseyyib'in kızı, on üç yaşından beri namazını aksatmamış, bir an olsun doğru bildiği yoldan sapmamıştı. Bu cihetten salt ev kirasına sebep kızını evlendirme fikri, onun için tahammül edilir gibi değildi.

Seyyid Moseyyib, bir zamanlar Yezd⁵, Kirman⁶ ve Belucistan⁷ maliyesinde görev yapan Âmrza'nın yanında çalışıyordu. Tam bu zamanlarda Vecîhe, dünyaya geldi. Onu Âmrza'nın kızı gibi eğitmeye karar verdi. Şayet şartlar el verseydi belki de bu arzusu gerçekleşirdi; lakin içinde bulunduğu konum kendisine bambaşka bir hayat sundu. Artık Âmrza'ya iş vermiyorlardı. O da sahip olduğu her şeyi satmak zorunda kaldı. Hatun Âbad mülkünün takriben altı hissesi, komşusu ve sonraları ortağı olan sığır besiciliği yapan, bir çavuşun elinde zayi olup gitti. Daha sonraları bu yarbay, tümgeneral oldu. Bu tümgeneral her gün yeni yol yapımı bahanesiyle değirmen tamir ettiriyor, Amerikan pamuğu tohumu satın alıyor, pancar mahsulünün ilk taksitini almak için rüşvet veriyordu. Emrindeki askerleri, Âmrza'ya eziyet ediyorlardı. Moseyyib, daima çek kuyruğundaydı. Âmrza, bataklığa doğru sürüklendikçe Moseyyib'in karşılaştığı sıkıntılar daha da artmaya başladı ve kızını Âmrza'nın evine hizmetçiliğe göndermek zorunda kaldı. Kızı orada artık rahat değildi, isteklerinin bir anlamı yoktu. Âmrza, olayların perde arkasını görüyor ve maksadın ne olduğunu anlıyordu. Sadece malı değil belki bütün mal varlığı yavaş yavaş elinden çıkıp yeni yetmelerin eline geçiyordu. O zamanlarda Âmrza, Moseyyib'e kızını başka şekilde büyütmesi gerektiğini söyledi ve: “Biz gidiciyiz. Bizim vaktimiz doldu. Ama vay Vecîhe'nin hâline! Vecîhe, o zamanlarda yeni doğmuştu. Onu ne zorluklarla büyüttü. Âmrza, Kerbela'ya⁸ göç edince Moseyyib, baharat dükkânı açtı; fakat sıkıntılar o kadar fazlaydı ki, daha fazla dayanamadı. Gelip malları tezgâhın arkasına koymasını söylediler. Baş üstüne dedi. Fatura kesmemesini söylediler. Baş üstüne dedi. Vergi vereceksin dediler. Baş üstüne dedi. Evlerden aldığı kâğıt parçasını önce emniyet idaresi istihbarat dairesine göstermesini söylediler. Ona da baş üstüne dedi. Her gün ajan ve emniyet

casusları çeşitli isimlerle sıkıntı çıkarınca eşi ve on iki yaşındaki kızı hizmetçiliğe başladı. Bu sırada Ağazade, gönlünü Vecîhe'ye kaptırdı. Moseyyib, kızını evlendirmek istemiyordu. Bu yüzden buradan da çıkmak zorunda kaldı.

Âmîrzâ, Kerbela'dan döndü. Bu üç odalı evi Moseyyib'e bıraktı. Moseyyib, komisyonculuk yapmaya başladı. Mağazada kendisine emanet edilen malın bir miktarı çalınca hapse girdi. Çıktıktan sonra Şah Camii'nin önüne bir tezgâh açtı. Birkaç hafta önce ıslak yatakta yattığı için göğsünü üşütmüş, yataklara düşmüştü. Moseyyib, her sıkıntıya dayanabiliyordu. Artık zorluklara karşı alışkanlık kazanmıştı. Üç aylık ev kirasını ödemediği doğrudu; fakat elden ne gelirdi? Dilenmeye hazır. Hayatının bağlı olduğu yatak yorganı satabilir, ama kızı istemiyordu. Belki yarın hava düzelir ve onların artık bir yatağa ihtiyaçları kalmaz, böylece hayatlarında bir rahatlama olurdu. Belki resmi dairelerin birinde Vecîhe için bir iş bulurdu. Kızlardan bazılarının resmi dairelerde aylık yüz elli tümen maaş karşılığı iş verildiği söyleniyordu. Seyyid Moseyyib'in Şah Camii'nin önüne açtığı tezgâhın tamamı dahi yüz elli tümen etmiyordu. Bu zorluklara tahammül edebilirdi. Ama adının kötüye çıkması, hayır, bu her yiğidin belini bükecek cinsten bir yükü.

Vecîhe, eve geldiğinde vakit bir hayli geçti. Babasıyla karşı karşıya gelmeye ve onunla sıkıntı yaşamaya alışkın değildi. Bu yüzden babası sordu: "Gecenin bu saatine kadar neredeydin?" Babasının bu tavrı karşısında şaşkına dönen Vecîhe annesine baktıktan sonra vakur bir edayla cevap verdi: "Âmîrzâ'nın kızının yanındaydım." Kimseden ses çıkmadı. Soğanla nohutlu et yemeği yerken Seyyid Moseyyib: "Vecîhe, sana yarın şoför Hüseyin Bey ile söz keseceğiz," dedi. Babasının sözleri kızın ruhuna o denli tesir etti ki, sanki birisinin başından aşağıya sıcak su döktüğü hissine kapıldı. Vecîhe hiçbir zaman erken evleneceği ihtimalini düşünmemişti. Zen Ağa, daima onun evlenmesi hakkında konuşsa ve annesi de onu bu konuda azarlarsa da o, eşini farklı bir şekilde tasavvur ediyordu. Aklına evlenme düşüncesi takılınca, zihninde günlerce okul yolunda peşinden gelen ve onunla konuşmak için cesaret edemeyen o yakışıklı çocuk ya da ona gülümseyen ve kendisi için takdirname hazırlayan Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi canlanırdı. Ama annesiyle birlikte yaşayan babası, sadece bir günlük için Zen Ağa'ya eş olan Lavasanlı mersiyeci ya da eşiyle birlikte yaşayan Ağa Nebî gibi bir eş, Vecîhe için korkunç bir şeydi. Bir müddet ışığı kapatmışlardı. Soğuk odanın zifiri karanlığı Moseyyib'i içine almıştı. Evdeki herkes susmuş, ama kimse uyumuyordu. Sadece yan odalardan ses geliyordu.

Birkaç yıla kadar Tahran'da onun gibisini kimsenin ne gördüğü ne duyduğu ne de hatırladığı yağmur hâlâ yağıyordu. Hayrunnisa, Seyyid Moseyyib, Ağa Nebî ve Zen Ağa ve hatta Âmîrzâ başka şeylerle meşgullerdi ve yağın yağmur onların zerre umurunda değildi. Onlar için sadece karın tokluğunun, ev kirasının ve toplum kurallarının geçerliliği vardı. Zen Ağa ve Ağa Nebî feleğin sillesini yemiş, hayatın acı tadından tatmışlardı. Ama Vecîhe gibi yeni tomurcuk açan bir kız için bu sözler bel büken cinsten bir yükü. Karşılığında düşünmeleri

gerekiyordu. Bu yüzden de onu, ona sahip çıkacak birine vermeye karar verdiler. Ağa Nebî ve Zen Ağa'nın yağmurun durup durmamasıyla ne işleri olurdu. Üzerlerine kuru elbise giymeyeli bir hafta olmuştu. Ağa Nebî'nin pantolonu ağına kadar çamur içindeydi. Hayrunnisa'nın namaz örtüsüne bakmaya asla fırsatı olmuyordu. Zen Ağa ise günün her saati pasaklıydı. Bir haftadır taramadığı diken saçları, süpürge sapı gibi yüzüne dökülüyordu. Seyyid Moseyyib'in bel ve göğüs ağrısından canı burnuna gelmişti. Tek arzusu bir köşeye kıvrılıp her şeyi unutabileceği bir yataktı. O da güneş alan odada en azından bir saatlik de olsa Hayrunnisa'nın homurdanma sesini duymayacağı bir yerde olmalıydı.

Ama yağmur bu insanların isteklerine aldırmadan kendi işini yapıyor, kapının ince çatlakları arasından odanın içine sızıyordu. Yağmurun aralıksız yağması hem insanı geriyor hem de uykusunu getiriyordu. Sürekli yağıyor... Yağıyordu... İri yağmur damlaları havuz suyuna çarpıp oluktaki suya karışıyor ve Seyyid Moseyyib'in odasındaki insanların karanlık düşleri ve görüşleriyle mütenasip kötü bir ahenk oluşturuyordu. Bu insanlar, kendilerinin bugünleri ve Vecîhe'nin yarını için o kadar çok düşündüler ki, huzurlu bir şekilde uymaya gittiler.

Ama yağmur hâlâ yağıyordu. Seyyid Moseyyib'in keresteleri aşınmış olan çatısı, çatlaklarında biriken yağmur suyuna daha fazla dayanamadı ve sabaha yakın yaranın üzerine sürülen merhem gibi birbirinden ayrıldı. Bu enkazdan sıcak yataklarında uyuyanların üzerine çamur, toprak ve kereste yağdı. Uzun süreden beri yarılmış olan oda duvarları üzerlerine çöktü. Âmîrza, daha önceki rutinlerinin aksine sabah kiracılarını görmeye geldiğinde artık Moseyyib'in feryadı ve Hayrunnisa'nın homurdanma sesi duyulmuyordu. Zen Ağa, ölülerini enkaz altından çıkarmak istiyormuş gibi Ağa Nebî ve komşular fark etmeden göz önünde olan ve eline geçen eşyayı taşıyıp kendi odasına götürüyordu.

Vecîhe'nin yüzünde okul yolunda peşine takılan yakışıklı çocuğu gördüğü zamanki hissedilmeyen aynı tebessüm şimdi de belirmişti. Âmîrza, onun dermansız bir derde gark olan endamını görünce kendi eliyle yarattığı onulmaz tahribattan dolayı çok utandı ve evden çıktı.

¹ Riyalin dörtte birine denk gelen gümüş sikke.

² İran'ın Tahran eyaletinde bulunan bir şehir.

³ Bir erkeğin, rızası olan bir kadınla, bir ücret karşılığında, belirli bir süreliğine birlikte olmak üzere evlenmesidir.

⁴ Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in soyundan gelen insanlardır.

⁵ İran'ın orta kısmında yer alan en eski ve tarihî şehirlerinden birisidir. Ayrıca Zerdüştlüğün önemli bir merkezidir.

⁶ Ülkenin güneydoğusunda yer alır ve yüzölçümü bakımından İran'ın ikinci büyük eyaletidir.

⁷ Belucistan, Pakistan'ın en batıdaki ve en büyük eyaleti.

⁸ Irak'ta bir şehir.

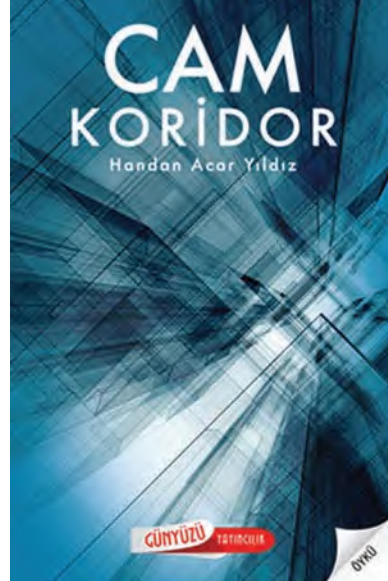
SON OKUMALAR

ABDULLAH HARMANCI

7 Ocak 2017: “Cam Koridor” / Bir Romancının Habercisi

Bir yazarın dünyasını sağlıklı bir şekilde aydınlatabilmek için, her şeyden önce, onun eserlerini kronolojik olarak okumak gerektiği düşüncesi artık aklımda iyice yer etti. Handan Acar Yıldız’ın ilk kitabını en son okudum. Eğer bu eseri daha önce okusaydım, yazarın diğer iki öykü kitabını anlamak, anlamlandırmak en azından nispeten kolaylaşırdı.

2011’de neşredilen bu ilk kitabı okumak, 2017 kışının şehri karla doldurduğu günlere rastladı. Büyük bir zevkle okuma koltuğuma otururken, kalorifer yanan odada hâlâ üşüdüğüm için bir de üzerime battaniye aldım. Bir de elime çay aldım. Yazarının, neşredildiği günden beri yeniden yayımlamadığı eseri okumaya başladım. “Kakaolu Süt” öyküsüne geldiğimde, tamam, dedim, yazmaya başlamalıyım. Tamamen kişisel kanaatim, yazarın öykü dünyasını en çok veren, en çok deşifre eden öykü bu metindir. Şu andan itibaren yazarı değil öykülerindeki “ben”i konuşmaya başlayacağımız konusunda okuru uyarayım! Bu öyküde, anne, iki kardeş arasında açıkça ayrımcılık yapmaktadır. Kendisine gerekli sevgi gösterilmeyen ve bize öyküyü aktaran anlatıcıya göre bunun sebebi çocuğun/

anlatıcının kendisinin babaya benzemesidir. Çocuğa yapılan ayrımcılık bütün mahallelinin dikkatini çekmektedir. Herkesin diline düşmüştür. Anlatıcı çocuğumuz, bir gün eve gelirken kardeşinin fotoğrafını büyüttürür ve bundan bir maske yapar. Yüzüne bu maskeyi takar ve eve bu şekilde girer. Gördüğü gibi, anne gibi dünyada bize en büyük şefkati, merhameti gösterecek bir kişinin bile sevgisinden mahrum kalmış bir çocuk, içinde büyük büyük büyük bir hınç biriktirmektedir.

Öykülerde bu hınçla zehirlenmiş kişiler vardır. Sadece bu ilk kitabın öykülerine değil, yazarın diğer öykülerine de sirayet etmiş olan bu zehir, öykülerdeki patolojinin sebeplerinden biridir. Hıncı belirledik. Şimdi bu hıncın zehirli meyvesi patolojiyi konuşabiliriz. Örneğin “Çarpma” adını taşıyan öykülerde karısından gerekli sevgiyi ve ilgiyi görememiş bir adamın iç huzursuzluğunu gidermek için başvurduğu “anormal” tedavi yöntemleri örneklenir. Adam her defasında daha büyük bir tehlikeyi denemektedir. Her defasında daha büyük bir tatminin peşinden koşan kişi en sonunda intihar eder. Patoloji, gerekli merhameti göremeyen bir erkeğin kendini var kılma yöntemine dönüşür.

Yıldız’ın bu ilk kitabında bu tür anormalliklerin yanı sıra, daha doğal bir yolla kişilere b/ulaşmış hastalıklara da rastlarız. Konuşamayan bir çocuğun hastalığı veya kas hastalığına yakalanmış bir çocuğun annesinin anlatımları üzerinden öyküleştiren hastalıklar vardır. Bu öykülerde ortaya çıkan hastalıkların bir sonuç olmaktan ziyade bir sebep olduklarını söylemek mümkündür.

Kitabın kahramanları sadece kendilerine hak ettikleri şefkat gösterilmemiş hınç sahibi kişiler değil, aynı zamanda suçluluk duyan kişilerdir. Suçluluk hissinin ortaya çıkması, başkaları için yapılması gerekenlerin yapılmaması ile ortaya çıkan bir durumdur. Genellikle aile fertlerinden bazıları aile fertlerinden bazılarına karşı suçluluk duygusu içinde yaşarlar. Kitabın ilk öyküsü olan “Elma Şekeri”, babalık görevini yeterince yapamadığını düşünen bir adamın ailesi için elma şekeri satmasını anlatır. Kendini suçlu ve borçlu hissetmektedir. Daha sonra yazacağı o muhteşem “Zabıta” öyküsünün ilk sinyallerini verir yazar “Elma Şekeri”nde.

Handan Acar Yıldız, hep kadınların uğradıkları haksızlıkları, mağduriyetleri anlatmaz. Zaman zaman aynı hınç sahibi kişi erkek de olur. Bu durum sanıldığından daha büyük bir avantaj kazandırır yazara. Zira “bizim mahalle”nin okuru, kadın yazarların hemcinslerini yazmalarından ve hep hemcinslerini mağdur göstermelerinden yoruldu. Zaten bu şablon hayatın özüne ters. Hayatta herkes incinir. Herkes üzüldür. Herkes ezer. Herkes ezilir. Herkes öznedir, herkes nesnedir. Bunlara ilişkin olarak bir hususa daha değineyim. Yıldız’ın öykülerinde hep bir muhalefet, hep çevredekilere mesafe, hep temkinli duruş, dünyayı benimsemeyiş söz konusudur. Bu da bir sonuçtur. Sebebi de gene en başta belirttiğimiz yaralı, hınç dolu “ben”dir.

Handan Acar Yıldız, daha bu ilk kitabında ileride roman yazacağını sinyallerini verir. Örneğin “Drama” metni öykünün sınırlarını zorlayan bir metindir. Zorlansa daha da büyüyebilir. Uzayabilir. “16 Temmuz 1999” da aynı şekilde öykü türünün duvarlarını aşıp uzun öykü olmaya doğru gider.

Ayrıca Yıldız’ın daha sonra karşımıza yoğun olarak çıkacak olan nesnelerin kişileştirilmesi, öyküleştirilmesi meselesi de bu ilk kitapta vuzuh kazanır. Bu meseleyi anlamamızı kolaylaştıracak bir örnek vardır. “Kırıntı” öyküsünde kahramanımız yolda gördüğü su birikintisiyle ünsiyet kurar. Ona acır. Çünkü o da kendi hayatı gibi “tıkanmıştır”. Bir tarafa doğru akamamaktadır. Bu durumu “Yolda su birikintisi görse otobüsten inip yanına gitmek isterdi. Mantıkla açıklanamaz bir his. Önündeki su birikintisi etten kemikten bir varlığa dönüşmüştü. Sanki ona yalvarıyordu açılmak için.” cümleleriyle ortaya kor yazar. Burada son derece tevazu içinde anlatılmış olan “su birikintisi” meselesi, yani nesnelerin kişileştirilmesi meselesi ileride çok daha estetik boyutlara taşınacaktır. Ama bütün bir “nesneleştirme” çabasının/uygulamasının anlaşılması için anahtar örnek işlevindedir. Yazarın nesneleştirme çabasının gerisinde derin bir psikoloji vardır. O psikolojinin dünyadaki nesnelere yansıtılması gayretidir, Yıldız öykülerinde görülen nesneleştirme, nesneleri öyküleştirme uygulamaları...

1 Şubat 2017: Safahat’tan Dilek Kartal’a

Bir şiir kitabını okurken bizi şaşırtan, hayrete düşüren, bizi heyecanlandıran, elimizin telefona gitmesine ve bu heyecanı dostlarımıza aktarmak istememize sebep olan şey nedir? Bir şiir kitabı bizi nasıl edip de ortadan ikiye bölmeyi başarır? Bu sabah -göya- *Çifte Açmaz*’ı okuyup başka bir kitaba geçecektim. Planım böyleydi. Fakat geçemedim. Kitabı elimden bırakamadım. Gün bitiyor ve ben hâlâ kitapla haşır neşirim.

Çokça söylenmiştir ama, ben gene de söyleyeceğim, günümüzde, edebî metinler en çok bu “dokunma”, “değiştirme”, sarsma özelliklerini yitirdiler. Bütün bir dergiyi okuyup kenara koyduğumuzda, bir derginin içinden geçtiğimizi veya bir derginin bizim içimizden geçtiğini hissetmiyoruz. Genellikle bir his kalmıyor içimizde. Bunun sebebi ne? Yediğimiz yumurtanın yumurta olduğundan emin değiliz, yediğimiz tavuğun tavuk olduğundan kuşkuluyuz. Hemen her şeye karşı bu şüpheyi sahibiz. Çünkü bütün bunlar eskiden oldukları gibi, “oluş” aşamalarından sağlıklı bir şekilde geçmeden hızlı bir biçimde “ol”gunlaşıyorlar ve bu hızın bedeli olarak da biz onun “o” olduğuna emin olamıyoruz. Edebiyat için de aynısını düşünüyorum. Metinlerin gerisinde hayatlar, yaşantılar, acılar, sevinçler yok. Ne var? Metinler var. Gene metinler var. Edebiyat artık yan yana gelmemiş kelimelerin yan yana getirilmesi gibi bir laboratuvar işlemi zannediliyor. Kombinasyon işlemi gibi bir şey sanılır.

yor. Dünya edebiyatının en mümtaz isimleri okunursa, bir daha okunursa, en bilinmedik isimler okunursa bunu okuyan edibin aynı derecede mümtaz eserler verebileceğini düşünüyoruz. Peki ya hayat? Peki ya bedel? Peki ya yaşamamız gerekenler? İnsana ve insanlığa dair ne gibi dertlerin var? Ne gibi projelerin, ne gibi önerilerin, ne gibi sancılarının var? Edebiyat artık imbiclerden kelimeler süzülünce ortaya çıkacak bir karışım sanılıyor. İşte edebiyat dergilerinin dibine indiğimizde, bizde bir iz kalmamasının sebebi bu.

Dilek Kartal'ın eseri ise sonuna kadar politik ve sonuna kadar toplumsal endişelere sahip olduğu hâlde, edebiyattan ödün vermiyor. Gerek insan olmanın tedirginliğini gerekse şair olmanın endişesini taşıyor. Kartal, bir türlü susturamadığımız vicdanımızın şiirini yazıyor. Vicdanımız rahatsız, huzursuz, tedirgin, iç sesimiz durmadan bize uyarılar gönderiyor, bizse onu alt etmenin yollarını arıyoruz sürekli. Kitabın geneline yayılmış olan bu vicdan sızlamasının en tipik örneği “iyi ol” şiiri. Bu şiirin bir pasajında, İstiklal caddesinde yürüyen “kahramanımız”, hayat kadınlarına, sarhoşlara, tinercilere denk gelir ve bütün bu olumsuz sonuçlarda kendisinin de bir payının olup olmadığını düşünür. Daha doğrusu şiiri yöneten ses, kahramanımıza seslenerek, onu avutmaya çalışır. Kahramanın kendi iç sesi ile ona seslenen ikinci ses arasında bir uyumsuzluk vardır. “yani senin de bu çöplükte bir payının olması...” dizesinin hemen arkasından “inanma!” dizesi gelir. Vicdanımız toplumsal çözümlerin, sosyal adaletsizliklerin altından kalkamaz. Kalkmaya çalışır. Didirir. Ama başaramaz. Kartal bir öykücü gibi, modern bireyin bulvarlarda dolaşırken içinde parlayan sesleri, iç sızılarını okura ustaca sunar.

Dilek Kartal şiirinin ilginç bir tarafı bu öyküleme pratikliğidir. Şimdi öze değil dile ilişkin bir şey söylüyorum. Şair, farklı insanlık durumlarını çok işlevsel buluşlarla gözlerimizin önüne getirir. Modern okuyucu birleştirmekte zorlanacaktır ama, ben buradan *Safahat*'ın ilk kitabı olan *Safahat*'a geçmek isterim. Çünkü dert aynıdır. Toplumsal endişeler aynıdır. Hatta öyküleme üslubu ile iki şair bu anlamda birbirlerine çok yaklaşırlar. *Safahat*'ın “Küfe”sini düşünün. Hamalken ölen babasının kaderine başkaldırıp hamallık yapmama yemini eden bir çocuğun sonunda bu kadere boyun eğmesini anlatır “Küfe”. Kartal'ın “şiddetli geçimsizlik” şiirinde ise şöyle iki dize vardır. Çok acı iki dize: “boz durulan alyanslardan habersiz / bayramlık hayali kurar çocuklar bitişik odada”. “hangi?” şiiri de yoksulluğa, sosyal adaletsizliğe, zenginle yoksulun karşı karşıya gelişine örnektir: “peki ona / bu şehrin / yüzbinlerce ışıklı odasının / bir tekinde bile / onun için yer olmadığını / hangi masalla anlatacağım?” (s.70) Çocuklar, toplum içindeki farklılıklarının farkında değildirler. Çocukluk bu sebeple güzel bir şeydir. Bir gün gerçekleri öğrendikleri zaman belki büyü bozulur. Bu kısa şiirde bir anne, çocuğuna toplumsal adaletsizliğin acı gerçeğini anlatmanın bir yolunu aramaktadır. Aslında anlatma-manın bir yolunu aramaktadır. Kitaptaki “nasıl?” şiiri de (s.26) benzer bir yapıdadır. Gene zenginle

yoksul karşı karşıya getirilir. Yoksulun, mültecinin acısı, “fırvun sofralardaki kristal avizeleri” nasıl titretmez? Neden titretmez? “eksik kalsın” (s.30) şiiri müslüman sanatçıların kendilerini olduğundan daha entelektüel, daha bilgili gösterme çabalarının bir eleştirisidir. Esas endişelerinden kopmuş, bir şekilde sekülerleşmiş, dünyevileşmiş çevrelerin yapay tavırları eleştirilir.

Kitabın en güzel şiiri -şahsi kanaatim- “nazlı bu: dostum. reelden” şiiridir (s.38). Sosyal medya temalı bu şiir, son dizesiyle, yalnızlığını dijital dünyada gidermeye çalışan bir kadının dramını oldukça trajik bir noktaya çeker. Gerçeklik kaybolmuştur. Her şey sanallaşmıştır. Dijital devrim aşkı yapaylaştırmıştır. “yok artık bir kadının yüzünü ezberlemek / ya da kaybolmak bir adamın avuçlarında” dizelerinde yeni dünyanın bize neler yitirdiği anlatılır. “neyin kafası” şiiri (s.54) ise, bakıcıların ellerinde büyümüş çocukların dilinden yazılmış bir manifesto gibidir. Şiirin tehditkâr, hatta saldırgan dili, kariyer yapan ama bu arada anneliğini ihmal eden kadınlara seslenen acı bir intizar içerir. Burada ilginç olan kariyerizmin eleştirilmesi veya çalışan kadınların anneliklerini ihmal edişleri değil, bunu dile getiren şairin alışmadığımız, sert, nezaketsiz, acımasız, hatta aşağılayıcı bir dil kullanmasıdır. Modern hayat eleştirisi, deyip geçebilirdim. Ama geçemiyorum.

Şairin hiç de seçkin olmaya değil, sokak ağzını dilediği zaman başarıyla kullanabilmesi, ama en önemlisi de, gözümüzün önünde farklı sahneler canlandırıp bir öykücü gibi marifetli, pratik anlatım yöntemleri geliştirmesi özgün olan yönleridir. “adisyon”, bu anlamda en başarılı şiiridir. Az kalsın öyküdür, diyecektim. Bir çaycı gencin iç sesinin bize olanları anlattığı şiir, Kartal’ın toplumsalla bireyseli nasıl birleştirdiğini de gösterir. Aslında bu iki düzlem her zaman iç içedir. Bireyselden toplumsala veya tam tersine her an geçebilirsiniz. Nitekim “yedyüzkırkbirinci gün” şiiri, bireyselden toplumsala, oradan politik olana atlayıp sonra yeniden bireysel düzlemde son bulur. Kitapta sadece zenginle yoksul değil, zaman zaman da devletle birey karşı karşıya gelir. Devlet hoyratça insanını ezip geçmiştir çünkü. Filistin’den doğu sorununa, sosyal medyadan modern çocukların yetiştirilme problemlerine kadar çağını bütün sertliği ile resmeder Dilek Kartal. Bunu içimizi acıtarak yapar. Kanatarak yapar. Ne yaptığının farkındadır. Düşmüş bir genç kızın dramından çocukları öldürülmüş annelere kadar bize canhıraş tablolar çizer. Özellikle savaşlarda kana bulanmış çocukların trajedisi üzerinde durur.

(Yetmiş yaşındaki şairlerden şiir bekleyip hayal kırıklığına uğramak yerine genç şairlere başımızı çevirsek, hayatın daima kendisini yenilediğine inansak, yeni dönemde pek de iyi şiir yazılmadığı gibi martavalları bıraksak, insan olduğu sürece, insan yaşadığı sürece şiirin de kendini var kılacağını unutmasak, yeni isimlere güvenssek, yeni isimlere değer versek, *Safahat*’tan *Çifte Açmaz*’a uzanan koridoru görebilsek... keşke.)

Çifte Açmaz, sarsıcı bir kitap. Okumaya başlayın ama -bencileyin- bırakamayabilirsiniz.

2 Şubat 2017: “Kamçı”

Ali Karaçalı’nın öykülerini *Edebiyat* dergisini incelerken dergideki örneklerinden okumuş ve *Yazının Yükü* kitabına aşağıdaki satırları yazmıştım:

Ali Karaçalı, ilk öykülerinden itibaren, inançlı bir gencin, yaşadığı modern kenti yadırgaması, çevresindeki her şeyi kendi doğrularıya karşılaştırması ve kenti, kent insanını bu doğrular karşısında sorgulaması çizgisinde ilerleyen konuları işlemiştir. Çevresinde gördüklerini, inandıklarıyla uyumsuz gören inançlı birey, bu düzeni değiştirmek, bu gidişata hayır demek arzusunu duyar. Karaçalı öykülerinde en çok öne çıkan konu bu başkaldırı, yaşanan hayatı sorgulama konusudur. “...kurulmuş bir düzen vardı. Kendilerini bu düzenin kurallarına, ilkelerine uydurmaya çalışıyorlardı. Düşünmek, görmek, vicdan ezinci duymak istemiyorlardı.” gibi cümlelerle hayatın gidişatına boyun eğen kişilerin eleştirildiği “Sürgün” öyküsünde, “ne pahasına olursa olsun karşı durmak istiyorlardı. Önce kendi içlerinden başlıyorlardı arınmaya. Yürümelerine engel olan tüm ŞEYleri yakıyorlardı.” (D.5, S.38+68, s.4) cümleleri, düzenin dışına çıkıp bu düzeni eleştirmek ve düzenin dışında doğru bir yaşama biçimi geliştirmek derdinde olan kişilerin durumlarını gösterir. Aynı öyküde, kendisini büyütüp eğitime büyük emek harcayan ailesine rağmen hareket eden ve onların istedikleri bir hayat tarzını benimsemeyen öykü anlatıcısı, “...o kapının önünde boyun eğmemi istiyorlardı, bunun bir boyun eğmek olduğunu bilmiyorlardı, anlamıyorlardı, anlatamıyordum da. Bir parçası olayım istiyorlardı bu dizgenin, bu birörnek yaşam dizgesinin.” derken, inançlı bireyin çevresiyle yaşadığı çatışmayı anlatmış olur. Öyküdeki kişiler akıntıya kürek çekmek istememekte, kendi doğrularına göre bir hayat yaşamak istemektedirler.

Karaçalı’nın öykülerinde, içi başkaldırı düşünce ve duygularıyla kaynayan, dış dünyaya karşı büyük öfkeyle dolu, var olan düzenin bir parçası olmamak için direnen bireyler yoğunluktadır.

Öykülerdeki bireyler, köylerinden büyük kente gelmiş ve köylerindeki doğaya karşılık burada ancak kir, sis, karanlık, çirkinlik görmüş kişilerdir. “Adımlarını nereye attığını bilemiyordu. Ortalık kirdi, çamurdu, kapkaraydı, bataklıktı. Her adımında bir kir bataklığına düşebilirdi. Ülkenin en bayındır kenti deniliyordu. Ülkeyi yönetenler hep burada oturuyorlardı. Sokaklarından kan, irin, kin birbirlerine karışarak akıp gidiyordu.” (D.5, S.38+52, s.74) Bu satırların geçtiği “Bir Güneş Yeniden” adlı öyküde, kent bütün karanlığı içerisinde çizilmektedir. Yabancılaşma konusuna ise, genellikle kent insanlarından geçilir. “Alında Bir Top Gül” öyküsünde, insanların ne çok “yüz”lerinin olduğundan bahsedilir. İnsanların taş kesilmiş olabilecekleri ihtimali üzerinde durulur. İnsan yüzlerinin her an başka bir renge boyanıyor oluşundan ve onların bundan rahatsız olmayışlarından şikâyet edilir (D.5, S.38+57, s.3).

Kentin hem maddi hem de manevi anlamda bu kadar karanlık olması, insanlık dışı görüntüsü, bu kente taşradan gelmiş olan bireylere geldikleri yeri hatırlatır. Geldikleri yerin insanları, hem doğalarıyla, hem ahlaklarıyla modern kent insanından farklı, üstün kişilerdir. Karaçalı'nın dergide yayımlanan ilk öyküsünde, yaşadığı hayattan bunalmış olan öykü kişisi, "Çocukluk günlerimi ansıdım birden. Kutlu bir elma gibi düştü avuçlarıma çocukluk günlerimin aklı." (D.5, S.38+46, s.6) der. Bu cümle, içinde bulunulan karanlıktan bir anlık olsun kurtulmak için, kişilerin maziye ve dolayısıyla taşraya sığınmalarının göstergesidir. Taşra; temiz, saf, iyi insanlarıyla olduğu kadar, göz alıcı doğasıyla da dikkat çekicidir.

Öykülerde, bilhassa Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, Anadolu'da devlet eliyle vatandaşlara yapılan zulüm de işlenmektedir. "Ulu Çınarın Gövdesinde" adlı öyküde, seneler önce, kardeşi askerler tarafından götürülen ve bir süre sonra idam edilen bir yaşlı adam anlatılır (D.5, S.38+54, s.7 ve 8). Yaşlı adam, uzun seneler sonra bu olayı hatırlamakta, olayın acısını ruhunda hissetmektedir. Öykü kişinin bir an içerisinde düşündükleri ya da hissettikleri verilir. Öyküyü genellikle ruh hâllerinin değişimi bitirir.

Karaçalı öyküleri, dış dünyaya karşı büyük bir öfke duyan kişilerin "iç ses"lerinin öyküleridir. Bu kişilerin, iç dünyalarında olup bitenler, kişilerin ruhlarındaki taşkınlıklar yansıtılır.

Bu öykülerde rüya dilinden de yararlanılır. "Alnında Bir Top Gül" öyküsünde, rüya, yaşanan karanlık hayattan kurtulmanın bir çaresi, bir yolu gibi sunulur. Rüya anlatımı sırasında, öykünün dili de şiir diline yaklaşır: "Sabah. Alnında bir top gül. Bir top ibrişim. Gönül bir top gül, bir top ibrişim, bir top menekşe. Bir top karanfil: ellerin/de. Çatlaman nar alnın/da. Tut ki bu urgandır, bu belik, bu dalga dalga ibrişim saçlar. Saçların. Saçlarından sarkan kızılık." (D.5, S.38+57)

YAKIN PLAN

Söyleşi:

NECİP TOSUN’LA *EMANET HİKÂYELER* ÜZERİNE

Konuşan: Handan Acar Yıldız

– *Emanet Hikâyeler bir proje kitap. Nasıl doğdu ve gelişti?*

– *Emanet Hikâyeler* gerçekten de nasıl şekilleneceği önceden belirlenmiş bir proje-plan çerçevesinde oluşmuş öykülerden oluştu. Bu nedenle de birbirini destekleyen, birbirini tamamlayan, tıpkı çerçeve hikâye anlayışında olduğu gibi sonuçta bütünlüğe ulaşan bir öyküler toplamı. Ben öykü kitaplarının tematik, biçimsel bütünlük içerisinde olmasını önemsiyorum. Bu yaklaşım, okurun fotoğrafı toplu olarak görmesini sağladığı gibi öykünün kopuk kopuk olması zaafını da gidermiş oluyor. Daha proje aşamasında kitapta hangi öykülerin yer alacağı belli olmuştu. Sadece yazmam kalmıştı. Ben de bu proje çerçevesinde öyküleri yazdım.

– *Bu eserinizi diğer eserlerinizden ayıran özellik nedir?*

– Her kitabın bir kaderi var ve her kitap kendi atmosferinde, duyarlılığında oluşuyor. *Küller ve Uçurumlar* çok daha şiirsel ve yoğun bir kitaptı. Yakıcı, sert ve sarsıcı bir biçimsel anlayışa sahipti. *Otuzüçüncü Peron* dingin, hayatın derinliklerini kavramaya, yansıtmaya çalışan bir kitaptı. Durumun, meselenin de amaçlandığı bir kitap. *Ansızın Hayat* ise bir olgunluğu ve hayat karşısında kazanılan birikimi yansıtmayı amaçlıyordu. Bu farklılık da doğal olarak anlatıma, dile yansdı. *Emanet Hikâyeler* her şeye bir “hikâye” olarak bakan ve durmaksızın hikâyeler devşirip kurgulamaya çalışan bir anlatıcı etrafında oluştu. Yazı, hayatla yüzleşmenin bir aracı yapıldı. İnsanın asıl anlatıcısını bulmadan

hikâyesinin de bir anlamı olamayacağı gerçeğine vurgu yapıldı. Hikâyeler akışkanlık, şiirsellik ve yoğunlukla öyküleştii. Elbette insan bu uzun süreçte değişiyor, dönüşüyor, kendini geliştiriyor, yeni bakış açıları ve anlayışlar ediniyor.

– *Kendilerinden emanet hikâye alınan on üç öykücü ve onların kahramanlarından bize biraz bahseder misiniz?*

– *Emanet Hikâyeler*, her biri öykücülüğümüzün önemli durakları olan on üç öykücünün kahramanlarına, öykülerine göndermede bulunuyor. Kitapta Orhan Kemal’in, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın anlatması gereken bir öyküyü ben anlatmış oldum. Başarıp başaramadığım ayrı bir konu ama bu emanetleri hakkıyla yerine getirmeye çalıştım. “Bahar ve Kelebekler” öyküsündeki kaybedilmiş Balkan acısı yaşayan seyyah Ömer Seyfettin kahramanıdır; “İki Damla” öyküsündeki, yoksul, kimsesiz bir sokak çocuğu Orhan Kemal’in kahramanıdır; “Dağların Çağrısı” öyküsündeki müzik, zaman ve rüya ile iç içe yaşayan udi aslında Ahmet Hamdi Tanpınar’ın kahramanıdır; “Cem Zehiri” öyküsündeki iktidar ve inanç arasında gidip gelen Cem Sultan, Kemal Tahir kahramanıdır; “Boşluğun Sesi” öyküsündeki Doğu ile Batı arasında sıkışmış, var olma sancısı çeken yazar Oğuz Atay kahramanıdır; “Şehrin Sesleri” öyküsündeki bir baştan öbür başa İstanbul’u dolaşıp hikâyeler kuran kişi Sait Faik’in kahramanıdır; “Yorgun Irmak” öyküsündeki kendini bahçeye, doğaya, ağaçlara adanmış ihtiyar, Mustafa Kutlu’nun kahramanıdır; “Sûr” nefesi öyküsündeki mahşer korkusuyla sarsılan kişi Rasim Özdenören kahramanıdır; “Bir Hikâye Kalır Her Şeyden” öyküsünde dostlukların son anlarını yaşayan kişiler Selim İleri kahramanıdır; “Küçük Berivan” öyküsündeki bir deniz kasabasında minimal öyküye giren küçük kız Ferit Edgü kahramanıdır; “Teneffüs” öyküsündeki kötü hikâyesinden kurtulmak için kendi hikâyesini yazan kişi Bilge Karasu kahramanıdır; “Hayata Düşmek” öyküsündeki intiharın eşiğine gelen işçi Hulki Aktunç kahramanıdır; “Körebe” öyküsündeki taşrada hayatın kıyısına düşmüş genç kız Adalet Ağaoğlu kahramanıdır. Böylece kahraman ve tema aynı olsa bile bir başka yazarda her şeyin nasıl değişebileceğini ve farklılaşabileceğini örneklemeye çalıştım.

– *Bir öykü kitabı olmasına rağmen (zaman, mekân ve kahramanların belirlenmesi, tanımlanması ve hayata geçirilmesi açısından) bu eserinizde eleştirellemenliğinizi oldukça yoğun hissedildiğini söyleyebilir miyiz?*

– *Emanet Hikâyeler*’de anlatma, anlatmanın büyüğü ve öykü yazmanın, hikâye anlatmanın sorunları tartışıldığı, gündeme geldiği için kitaptaki öykülere eleştirmenliğimin elbette katkısı oldu. Çünkü hemen her öyküde yazı ya da anlatma odaktı. Burada eleştirmenliğimin birikimine yaslandım. Diğer yandan yazarların dünyasını anlama çabası için de aynı şeyi söyleyebilirim. Eleştirmenliğim o yazarların dünyasını iyi tanımama neden olmuş olabilir. Ama yazarken eleştirmenliğimi elbette bir kenara bıraktım. Gerçi öykülerde, anlatma sorunları, hikâyenin kendisi zaman zaman özne oluyor ama bunlar öykünün gerektirdiği durumlar, hiçbir durumda eleştirmen bakışı yok.

– *Biraz da altını çizdiğiniz cümleler üzerine konuşmak isterim. İlk öykü “Dağların Çağrısı”nda, “Gerçek isimlendirmeyi bulduğunuzda, halk bunu asla unutmaz, dilinde, yüreğinde yaşatır.” demişsiniz. Bunun üzerine neler söylemek istersiniz?*

Kimseyi sevmek, hiçbir yazarı, eseri beğenmemek bir “erdem” artık. Yani bir yazar, ne kadar çok yazarı sevmez, ne kadar çok yazarla kavgalıysa o kadar “değerli” oluyor.

– Benim yaklaşımına göre genelde sanat özelde de öykü, durumları ve duyguları icat etmez, var olan ama izah edilemeyen, başka bir biçimde somutlaşmayan duygu ve durumları ortaya çıkarır. Kuşkusuz hayatın özünü damıtmaktır öykü. Hayatı

tanımlayacak o ayrıntı, o seçim ne kadar yerindeyse öykü de o kadar başarılı olur. Çünkü öykü biraz da ayrıntı, rafineleşme sanatıdır ve sıkıştırılmış bir cevher gibi parlar. O sadece eksiltme sanatı değil en değerli olanı seçme ve can alıcı olanı belirleme sanatıdır. Öyküde yapılması gereken duygu yoğun anlarını bireyden alıp çoğaltmak, evrenselleştirmek ve kalıcı kılmaktır. Öykücünün sıkıştırdığı öyküsel anlarda, hayat yaşamaya devam eder ve çoğalarak zenginleşir. İşte gerçek isimlendirmeyi bulduğumuzda, bu halkta da okurda da karşılığını bulur ve halk onu dilinde, yüreğinde yaşatır. Okurun yaşayıp da adlandıramadığı duyguları yazar adlandırdığında okur bunu bağrına basar. Bir öyküyü niye severiz sorusuna ilk elde, yaşanmışlıklara ilişkin küçük bir kırıklık, geriye doğru bir bakışla damağımızda buruk bir tat bırakması cevabını verebiliriz. Aktardığı duygu insanın bir yerlerine dokunur ve hayatın yeni bir yönünü bize gösterir. İkinci olarak ise dilsel bir tat, farklı bir bakış açısı, anlatım biçimi ya da soyutlama yeteneği. Diğer yandan o yazarın kendi kelimeleriyle konuşması ve o kelimelerle bizi yakalaması. Açıkça bize yazılmış bir mektup olması. Belki de bütün bunlardan dolayı biz bir öyküyü severiz. Sevdiğimiz öyküyü de yüreğimizde yaşatırız.

– *Sanat kadar özgürlükle bağdaşık bir alanda tanımlara ve kuramlara neden ihtiyaç duyarız? Neden “eleştiririz”?*

– Gerçekten de sanatta statik, değişmez denilen kurallar zamanla yıkılıyor, türler yeni alanlara açılıyor. Kaldı ki öykü, tıpkı diğer yazınsal türler gibi kuralları belirlenmiş, durağan, indirgenmiş, sabitlenmiş bir tasavvur değil, duygusal/dilsel/zihinsel sürekli bir yaratım sürecidir. Öykünün yönelimi ne olursa olsun kopmadığı tek şey yaşantıdır. Bu nedenle de akıp giden hayatı bir öykücü gözüyle kavrama, somutlama ve tanımlama çabası sürekli değişir.

Bütün bunlar bir bakıma gerçeğin ne denli çok yönlü olduğunun da göstergesidir. Kuşkusuz her sanatçı, yaşadığı deneyleri karşılayıp onu sanat katına yükseltecek estetik, dil ve biçim arayışı içerisinde olacaktır. Bu da sürekli değişimi zorunlu kılar. Bu nedenle kuramlar, kurallar geçici, yapıtlar ise her zaman kalıcıdır. Kuşkusuz kurama göre, kurallara göre sanat yapılamaz, yapılmamalıdır. Zaten güçlü yapıtlar, kendilerini bir “edebiyat modeli” olarak sunar. Edebiyatta başkalarına benzemek değil, benzememek; kendi olmak, özgün olmak temel hedeftir. Bu bir yaratı coşkusudur. Yazı elbette bireysel bir etkinliktir. Kendi yolunda ilerlemek, özgün ve yeni olmak pek çok yazarın ortak arzusudur. Yazar her durumda biçim ve içerikle kendi olmak ister.

Ancak birikimi bilme, öncüleri tanıma ve anlamlandırma da küçümsenmemelidir. Edebiyata ne getirdiğimizi bilmek için öncelikle nelerin var olduğundan haberli olmamız gerekir. Bir başka deyişle, yıkmak ve başkaldırmanın birinci koşulu neyi yıktığımızı, neye karşı çıktığımızı bilmekten geçer. Bütün bunlardan dolayı kurama ihtiyacımız var. Ancak burada öykünün kuralları, genel doğruları, birikimleri tartışılmakla birlikte bir reçete sunulmamalı, bir estetik form teklifinde bulunulmamalı. Amaç, öykünün statik, değişmez, tartışılmaz kurallarını belirlemek değil; okura değişik bakış açıları kazandırmak, çoğul okumaya kapı aralamak, işaretler sunmak olmalıdır. Zaten öykü, yapısı gereği sınırları net bir şekilde çizilemeyen esnek, kaygan bir türdür. Bu nedenle kuramsal yazılar, formüllerden ve iddialardan çok, öykünün anlamlı özelliklerini saptamaya yönelik olmalıdır.

Kısaca kuram bize bir öyküyü niye sevdiğimizi açıklar.

– *Her bir öyküde, işaret edilen yazarın zaman, mekân ve insan algısı ustalıklarla yansıtılmış. “Ben hakkında yazı yazdığım yazarları o kadar iyi tanıdım ki, elime kalemi alsam onlar gibi yazabilirim” demişsiniz âdeta. Empatiyi hep yazın türünün ayrılmaz parçası olarak düşünüyoruz. Peki, empatinin eleştiride yeri nedir?*

– Kimseyi sevmemek, hiçbir yazarı, eseri beğenmemek bir “erdem” artık. Yani bir yazar, ne kadar çok yazarı sevmez, ne kadar çok yazarla kavgalıysa o kadar “değerli” oluyor, önemli oluyor; sevgisini, beğenisini açık eden yazar ise herkesin gözünde birden değersizleşiyor. Sevmemekle büyüyor artık insanlar.

Kimseyi sevmemek onlara değer ve büyüklük katıyor. O da bunu boyuna çoğaltıyor. Sanılıyor ki onları beğenmediğini söylerse, kendisi daha üst bir bilgi ve edebiyat donanımı ile donanmış olduğunu göstermiş olacak. Ortada ne edebî tutarlılık ne de sevgi var. Kimseyi sevmemek bir erdem artık.

Oysa bir yazarı sevmekten onun dünyasını kavra-

mak zor gözüküyor bana. Bir eserin kapıları bize ancak bilgiyle, sezgiyle ve sevgiyle açılabilir. Kitapta seçtiğim yazarların tümü yazış biçimlerini, temalarını, duyarlıklarını sevdiğim yazarlar. Bu da onları iye tanımamı sağlamış olabilir.

– *Eleştirmen, kendini yazarın yerine koyarak mı eleştirir?*

– Eleştiri, sanat edebiyat dünyasının en netameli, en tartışmalı alanlarından biri. Fonksiyonları, yöntemleri ve niteliği yüzyıllardır tartışılmakta. Ama yine de genel geçer ölçütleri tespit edilememiş bir tür. Eleştiride asıl problem “yöntem” konusunda odaklaşmakta. Yani bir sanat olayını adilane bir şekilde değerlendirebilmek için onu hangi değerlere, ölçütlere başvurarak yorumlayacağız? Ne var ki bu sorunun cevabında henüz ortak bir çizgi tespit edilememiştir. Yani sanatsal olaylar için, “eğer sanatsal ürün şu özellikleri taşıyorsa iyi, şu özellikleri taşıyorsa kötüdür” denilebilecek, herkesin kabulleneceği genel geçer bir ölçüt yok. Bunun yerine herkesin kendi doğrularından yola çıkarak oluşturduğu yöntemler, yaklaşımlar var: Marksist Eleştiri, İzlenimci Eleştiri, Yapısalcı Eleştiri gibi. İşte eleştiri konusunda tartışma da karmaşa da tam burada başlamakta. Çünkü bir sanatsal olayı değerlendirirken, ayrı ayrı değer yargılarından yola çıkıldığında, hiç şüphesiz aynı sonuçlara ulaşmak çok zor. Nitekim, sanat edebiyat tarihinde, aynı eseri hem yerden yere vuran hem de göklere yükselten sayısız eleştiri örnekleri mevcut.

Eleştirmen, okur ile yazar arasında bir köprüdür. Okuyucunun, metne ulaşmasını kolaylaştırır, onun atladığı yerleri işaret eder, eserin kapısını aralar. Ama bu olumlu fonksiyonları yerine getirebilmesi için de eleştirmenin pek çok donanımına sahip olması gerekir. Eleştirmenin öncelikle, ciddi bir kültürel birikime, geçmişini yorumlama, geleceği sezebilme öngörüsüne, sanat-kârane bir sezgiye ve bitmek bilmez bir sabra ihtiyacı vardır. Yapı olarak da nefsanî ve kişisel zaaflarından arınmış sağlam bir karaktere sahip olması gere-

kir. Bu nitelikleri taşıyan eleştirmenlerin elinden çıkan eleştirilerin, mevcut sanat edebiyat ortamına, okura, yazara ciddi katkılarda bulunacağına şüphe yoktur. Değersiz ve kalitesiz olanla olmayanı birbirinden ayırt eden okura bir yığın dolambaçlı yoldan önce kılavuzluk eden, sanatçıları besleyen, onların eserlerini gün yüzüne çıkartan eleştirinin önemini tartışmak bile gereksiz.

– *Bireyin acısının yüceltildiği, kişinin kendi acısına tapındığı çağda sizin öyküleriniz için ötekinin acısını varoluşçu çizgiden uzaklaşmadan anlatabilen öyküler diyebilir miyiz?*

– Sanatın ana kaynağı olan dram,

Habil ve Kabil’den bu yana
insanlığın en temel hakikat-
lerinden biridir. Hiç şüphe-
siz çatışma insanın erdem
ve zaaflarının karşılaş-
masından doğar; eser ise,
bu olguya uygun biçimsel
yapının inşasından... Bir öykü
hangi durumu, olayı anlatırsa anlatsın

***Aslında hayat
ancak kaybetmişlerin,
yenilmişlerin diliyle tanımlana-
bilir. Çünkü hayatı en iyi mağluplar
kavrayabilir. Anlam her yenilgide
zerre zerre vücuda yayılır, mağlup
ona dokununca mana
ışıldar, dile gelir.***

içinde hayata, yaşanmışlıklara ilişkin bir acıyı, bir keşfi aktarmıyorsa eksik bir öyküdür. O öykünün varoluşu gerçekleşmemiş demektir. Bir acıyı, bir meseleyi, bir duyguyu temsil etmeyen öykünün yazılma gerekçesi de yoktur. Bizi yakalayan öykülere baktığımızda, insanın içinde bir duygu uyandırdığını, bir acı aktardığını görürüz. Bu, bir küçücük cümle, bir fotoğraf, bir diyalog olabilir. Bizde tam da burası kalır, kalıcılığını bu görüntü, diyalog ve cümle aracılığıyla sürdürür. Böylece belleğimizde yer eder.

Ne var ki edebî bir eserin ağırlıklı olarak dram, çatışma ve yüzleşmeye yaslanmış olması çoğunlukla “karamsar/umutsuz” şeklinde nitelenmesine yol açar ve bu da tamamen olumsuzlama anlamında kullanılır. Bu nedenle pek çok eleştirmen, bu yazarları olumsuz nitelemelerden korumak için “her ne kadar acıyı anlatsa da umudu hep açık bıraktığı” parantezini açmak zorunda kalır. Küçümsemeye denk düşen kavram ise “arabeskleşme”dir.

Huzurlu, çalkantısız, sükûnet içindeki bir ortamdan sanat doğamayacağı, sanatın dram ve trajediden doğacağı sıklıkla dile getirilir. Bu anlamda çatışma, huzursuzluk ve acı, insanın yazma gerekçelerinin başında gelir. Eser bir çılgınlıktır ve kaynağı da huzursuzluktur. Yazar eseriyle ikiyüzlülüklerle, ihanetlerle ödeşmeye, yazıyla kendini onarmaya çalışır. Kişi bir yandan kendi kendisiyle bir iç döküş hâlinde söyleşirken bir yandan da hayatı yaşanmaz kılan, olumsuzluklarla hesaplaşır. Bu eserlerde; acı, yalnızlık ve dışlanmışlık; anlatıcının öfke ve isyana dönüşmüş çılgınlığıdır.

Sanat kuşkusuz “uyum”dan doğacağı gibi “çatışma”dan da doğar. Yaşamsal bir problem, sahih bir şekilde ortaya konmadan, varoluş şartları tartışılmadan, yok sayılarak nasıl aşılabılır ki? Kırılar, çiçekler, böcekler anlatılır, felaketler, sıkıntılar, açmazlar anlatılmaz diye bir şey yok. Çünkü bir yazar hayatın bütün alanlarını anlatabilmelidir. Hayatın bir yanını ıskalamak fıtrata ters düşmektir.

***Okurun yaşayıp da
adlandıramadığı
duyguları yazar adlandırdığında
okur bunu bağrına basar.***

Bilindiği gibi Kur'an'da ulusların uğradığı felaketler, yaptıkları sapkınlıklar anlatılır. Elbette bunlar anlatılırken insanların ders çıkarması için gündeme getirilir. Umut yanında elbette korku, yenilgi, yalnızlık da anlatılabilir. Umudun yeşermesine, kök

salmasına vesile olsun, dayanak olsun diye mağlubiyetler de anlatılabilir. Çünkü bu felaketlerden, savrulmalardan, kayboluşlardan alınacak dersler vardır ve her durumda tecrübe değerlidir.

Bir yazar insanların açmazlarını, çelişkilerini, zaman zaman zavallılıklarını, acınası hâllerini, zayıflıklarını, zaman zaman da inceliklerini, güzelliklerini kısaca bir bütün olarak yaşamsal gerçekliklerini anlatır. Kahramanlar kalabalıkların içinde kendilerini yalnız hissedebilirler. Descartes ne güzel söyler; “Yalnızlık, bir daha kırılmayacağın ve üzölmeyeceğın bir huzurdur. Onu çekilmez yapan tek şey ise ‘yenilmişlik’ duygusudur.” Önemli olan yaşananlardan edinilen tecrübedir.

Aksi takdirde Charles Baudelaire, Friedric Hölderlin, Anton Çehov, Marcel Proust, Dostoyevski, Virginia Woolf, Katherine Mansfield, Ingeborg Bachmann, Samuel Beckett, Goethe, Franz Kafka, Wolfgang Borchert, Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Rasim Özdenören gibi yazarları “çok karamsarlar” diye bir kenara atmamız gerekirdi. Oysa bu yazarlar, acının, hüznün, tutunamamışlığın, özellikle mağdurun dilinin edebiyatın diline nasıl çevrileceğı sorununu tümüyle çözmüş yapıtlar ortaya koymuşlardır.

Aslında hayat ancak kaybetmişlerin, yenilmişlerin diliyle tanımlanabilir. Çünkü hayatı en iyi mağluplar kavrayabilir. Anlam her yenilgide zerre zerre vücuda yayılır, mağlup ona dokununca mana ışıldar, dile gelir. Ama bu dil, mağluptan başka kimsenin anlamayacağı bir dildir. Sanatçı bu dili yeniden hayatın diline tercüme eden kişidir.

Öykülerimdeki kimi kahramanlar, yenilmiş insanların içinde kendilerini yalnız hissediyorlar. Sadece bir ideal olarak yaşadıkları hayattan savrulan insanlara kırgın bakıyorlar. Kahramanlar değil, etrafındaki insanlar yeniliyorlar bir bakıma. Çünkü bir yalnızlaşma yaşıyorlar. Yenilmişlik duygusundan çok, yalnızlaşma duygusu var.

– *Daha önceki söyleşilerde ilk kitabınızı, içinize sinmeyen hiçbir öyküye yer vermemek adına çok geç bastırdığınızı ve pişman olmadığınızı defalarca ifade ettiniz. Ama biz okuyucular acemi öykülerinizi de merak ediyoruz. Mavera'daki öykülerin bir gün kitaplaşma ihtimali var mı?*

– İnsanın edebiyata ilgi duyduğu ilk dönemlerde ne yazık ki “yazmak”-tan, üretmekten çok, yayımlamak, yazdığını dizilmiş bir dergi sayfasında görmek önemli oluyor. Ben de pek çok insan gibi yazdıklarımı hemen yayınlamak peşine düştüm. Ama ilk kitabın yayınlanması için fazla acele etmedim. İlk öykümün yayımlanış tarihiyle (1983) ilk kitabımın yayımlanış tarihi arasında (1998) on beş yıl var. Bu sürecin uzun tutulması bilinçli bir tercihti. Çünkü ilk kitapların çok önemli olduğunu düşünüyordum. Bu süreç içerisinde kendimi test etme imkânım oldu. Öyküler yayımlandıkça çevresel tepkileri gözledim. İlk öykülerimi acemiliklerimi atma, kendi dilimi bulma çabalarım olarak görüyorum. Her şeyiyle sahiplendiğim, acemiliklerimi üzerimden attığımı düşündüğüm öykülerimi yayımlamaya başladığımda ise ilk kitabımın dosyasını hazırladım. İlk öykülerimin büyük çoğunluğu bu devrede elendiler ve kitaba giremediler.

Dergi sayfalarında kalmış, kitaplaşmamış o öykülerden çok sevdiğim öyküler de var, karşıma çıkmasından haz etmeyeceğim öyküler de. Ama sonuçta bunlar benim yazdığım öyküler. Acemiliklerim, heyecanlarım, arayışlarım. Yayımladığınız bir metnin iyi yankılarına da “gazabına” da hazır olunması gerektiğini düşünüyorum, bu öyküler için eleştirmenlerin anlayışına güveniyorum. Sonuçta bu öykülerin kaderi dergi sayfalarında kalmakmış. Kim bilir günün birinde İlk Öyküler adıyla kitaplaşacakları günü bekliyorlardır.

HANDAN ACAR YILDIZ

BİR HİKÂYE KALIR GERİYE EMANET DE OLSA SAHİBİ DE OLSA

Necip Tosun'un günlüklerine değinerek başlamak istiyorum bu yazıya. Yazarın eleştiri ve öykü anlayışının değerlendirilmeye çalışılacağı bu yazıda günlük gibi önemli bir edebî kaynak dışta kalmamış olacak böylece. Bilindiği üzere Tosun, sosyal medyada fotoğraflar eşliğinde günlüklerinden bölümler paylaşır. Bunlar içinde benim zihnime en fazla kazınan görüntü, Ahmet Kekeç ve Necip Tosun'un kendilerinden geçmiş vaziyette, Virginia Woolf üzerine bir yazıyı değerlendirdikleri o âna aittir. Virginia Woolf sadece bilinç akışı yöntemiyle değil metnin şiirselliği açısından da Tosun'un edebiyat evreninde önemli bir yere sahiptir. Woolf'u çözebilmek, metnin içinde ritmi konuşlandırabilmek demektir. Çünkü ritim metnin aldığı nefestir, ona hayat verir, onu çürümekten korur.

Bununla birlikte ritim ve lirizm bazen birbirine karışabilmektedir. Tahkiyesini kaybeden lirizm, hangi tür olursa olsun imgeyi işaretten yoksun bırakabilir. İşte burada Woolf'un, "Şiir olmayan bir şey edebiyata niye girsin ki" ifadesine yaslanırsanız ki bu da *Emanet Hikâyeler*'i okurken benim gözümün önüne Virginia Woolf üzerine düşünen Necip Tosun fotoğrafını getirir. İmgenin imlediğinden ayrı düşmediği bir dil estetiği, lirizmi zihnimiz için bir bataklığa çevirmekten imtina eden hâliyle bütün öyküler şiirseldirler. Çünkü yazarın öyküleri, ritim ve kafiyenin farklı kavramlar olduğunu ve birbirine indirgene-

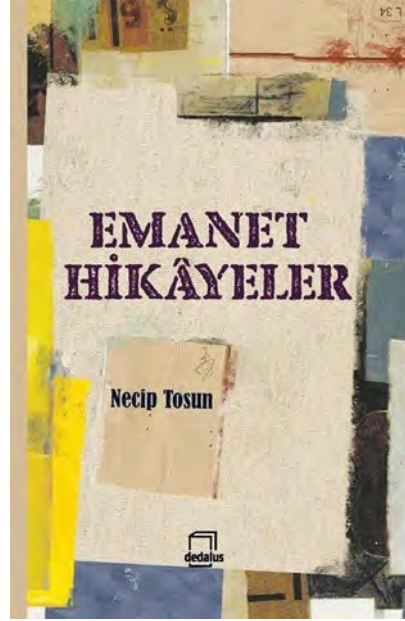
meyeceğini hatırlatır. *Emanet Hikâyeler*'deki bütün öykülerde o “soluk” korunmaya çalışılır. Yazar ritmin nefes olduğunu ve bunun da eseri canlı kılıp hayata değen yan kattığını bize gösterir. Diğer husus ise yazının kaderi ile kaderin yazılması arasında gidip gelen o hattır. Hikâye içinde hikâye anlatılır. Zaman içinde zaman ve mekân içinde mekân oluşturulur.

Bir proje kitap olan *Emanet Hikâyeler*'i Necip Tosun'un diğer kitaplarından ayıran özeliği, yazma sorununun her öyküde ele alınmasıdır. Yazmak hem eylemsel (fayda) hem de stil açısından ele alınır. Geniş şekilde tartışılır. Her öykünün kurgusunda bu meseleye yer verilir. Eleştiri yazılarında “öykü” kelimesini tercih eden, hatta kendi yazdıklarını öykü olarak isimlendiren Tosun, bu kitabını adlandırırken “hikâye” sözcüğünü tercih eder.

Hakikat ve hakikate ulaşma, gerçekçi ve gerçek üstü anlatım tekniğiyle tartışılır. Gerçek ve hakikat, öykülerde bir başka meseledir. Zamanı, mekânı insanı yitiriş, tekrar başa dönememenin acısı, başta ömür olmak üzere sahip olunanların elden kayıp gidişi sıklıkla işlenir. Şişede damla damla azalan serum gibi damla damla yitirilen bir ömrün acısı kahramanlar tarafından derinden hissedilir.

Küller ve Uçurumlar ile *Otuzüçüncü Peron*'da daha varoluşçu bir anlatımla karşımıza çıkan yazar; kitapların adından da anlaşılacağı gibi *Ansızın Hayat* ve *Emanet Hikâyeler*'de, hayatı dışından

ve bütünüyle sarmalayan, bilge bir sesin işitildiği anlatım tarzını tercih etmiştir. Zweig ve Tolstoy'un anlatım tarzına benzeyen bu yapı, ilk bakışta yazarı güvenli bir alandan konuşuyor gibi gösterse de üzerine düşünüldüğünde durum aslında böyle değildir. Bireysel acının yüceltildiği, kişinin kendi acılarını puta dönüştürdüğü günümüz öyküsünde Necip Tosun; *ötekinin acısına* eğilir ve bunu toplumsal gerçekçi bir dil yerine varoluşçu bir dille yapar. Toparlayacak olursak, son iki kitabında Necip Tosun; *ötekinin acısını* varoluşçu bir dille yaslanarak anlatır. Kendisi bu tutumunu çeşitli söyleşilerde, “Yazar, yazılan kişide kendisinden bir parça gördüğü, kendisine benzeyen bir yan bulduğu için anlatır.” şeklinde açıklar. Her kahraman, yazarından izler taşır. Yazmak, zaten riske atılmanın ta kendisidir.

Öykülerde mekân kişiyi yutar. Değişkendir mekân, küçük bir kasaba da olabilir, metropol de. Yutulmuş tip de değişir. Bir simitçi de olabilir, önemli mevkiler edinmiş bir bürokrat da. Yitiriş tek boyutlu değildir.

Emanet Hikâyeler’in kahramanları on üç yazara atfen yaratılır. Yazarından sonra doğmuş ama onu doğrudan çağrıştıran tipler yazarıyla buluşturulmuş böylece. “Bahar ve Kelebekler” öyküsündeki kaybedilmiş Balkan acısı yaşayan seyyah Ömer Seyfettin kahramanıdır; “İki Damla” öyküsündeki, yoksul, kimsesiz bir sokak çocuğu Orhan Kemal’in kahramanıdır; “Dağların Çağırısı”

öyküsündeki müzik, zaman ve rüya ile iç içe yaşayan udi aslında Ahmet Hamdi Tanpınar’ın kahramanıdır; “Cem Zehri” öyküsündeki iktidar ve inanç arasında gidip gelen Cem Sultan, Kemal Tahir kahramanıdır; “Boşluğun Sesi” öyküsündeki Doğu ile Batı arasında sıkışmış, var olma sancısı çeken yazar Oğuz Atay kahramanıdır; “Şehrin Sesleri” öyküsündeki bir baştan öbür başa İstanbul’u dolaşarak hikâyeler kuran kişi Sait Faik’in kahramanıdır; “Yorgun Irmak” öyküsündeki kendini bahçeye, doğaya, ağaçlara adanmış ihtiyar, Mustafa Kutlu’nun kahramanıdır; “Sûr Nefesi” öyküsündeki mahşer korkusuyla sarsılan kişi Rasim Özdenören kahramanıdır; “Bir Hikâye Kalır Her Şeyden” öyküsünde dostlukların son anlarını yaşayan kişiler

Selim İleri kahramanıdır; “Küçük Berivan” öyküsündeki bir deniz kasabasında minimal öyküye giren küçük kız Ferit Edgü kahramanıdır; “Teneffüs” öyküsündeki kötü hikâyesinden kurtulmak için kendi hikâyesini yazan kişi Bilge Karasu kahramanıdır; “Hayata Düşmek” öyküsündeki intiharın eşiğine gelen işçi Hulki Aktunç kahramanıdır; “Körebe” öyküsündeki taşrada hayatın kıyısına düşmüş genç kız Adalet Ağaoğlu kahramanıdır.

Her bir öykü, emanet alınan yazarın eserlerine dair temel nitelikler taşır. İlk öykü “Dağların Çağırısı” bize Ahmet Hamdi Tanpınar’ı hatırlatır. En çok da *Huzur*’u. “Musiki”, “hayat ve müzikte ritim”, “rüya”, “zamanda kayma” bu öyküde işlenen konular arasındadır. Öykünün kahramanı, Tanpınar kahramanları kadar kırılgan, onlar kadar iç huzura hasret biridir. Bu kahraman derin özlemleri içinde taşır. *Huzur* tadında ilerleyen öyküde, kişilik özelliği olarak

bize Mümtaz'ı hatırlatan kahraman; uzak, yağmurlu bir kentte kimsenin dönüp bakmadığı bir saat kulesine benzetilir: *“Hep doğru zamanı gösteren ama orada hep duracağı için kanıksanan, gözden düşen bir yalnızdı. Kimultısız, anlamsızlığı ve gereksizliği fark edilene kadar orada duracaktı.”*

Kahraman ve konusu Mustafa Kutlu'dan emanet alınan “Yorgun Irmak” öyküsünde, yine yazara ait bütün özellikleri görürüz. Doğaya yakın, modernizmin dayattığı şartlardan uzak kahraman hayatın anlamını bir bahçeye yüklemiştir. Bu köy insanı, sembolü, modern insandan çok daha güçlü şekilde kavramıştır. Onun bu tavrı bir nevi direniştir. Dışarıdaki insanlar, hatta en yakınları tarafından dahi kayıtsızlık olarak anlaşılan bu tutum aslında bir umursamazlık değil, bilakis hassasiyettir. Kendini bahçesine vermiş kahraman, aslında ömrün beyhudeliğini herkesten çok kavramıştır. Hatta doğru anlaşılmak gibi bir kaygısı bile yoktur. Çünkü o tercihini yapmıştır. Başkalarının gamsız olarak niteleyebileceği bu kişi aslında faniliği içselleştirmiştir. Tıpkı bir Mustafa Kutlu kahramanı gibi. Çocukları bile onun gerçekliğini sorgularken o buna hiç aldırmaz. Zamanın hızıyla gelenlere direnir. Ve yazarın ifadesiyle “yenilmişliği yener”. Öykü, “doğa”, “bahçe”, “köy”, “saflık”, “iç muhasebe”, “ölüm” ve “acı”yı konu edinir.

“Boşluğun Sesi”nde karşımıza çıkan kahraman bize Oğuz Atay'ı anımsatır. Yazarın ifadesiyle “hayattan daha gerçek şeylere dokunabilmek için çabalayan” kahraman Doğu ve Batı arasında asılı kalmıştır. Tek isteği tutunmaktır. Ama nasıl başaracaktır? Çıkışsızlığını ifade ediş şekli ironiktir. İroninin en yoğun hissedildiği öykü budur. Hikâye, anlatıcısı aramaktadır. Yazma meselesi uzun uzun tartışılır: *“Ama nasıl yapacaktım? Asıl mesele buydu. İçine girince gördüm ki her şey karmakarışık ve alevlerin döküleceği pek çok kalıp vardı. Hikâye kimine göre sade kimine göre kapalı, kimine göre bilinçaltından, kimine göre postmodern anlatılmıyordu. Hatta bir öykü nasıl biter onda bile anlaşma olmamıştı. Kimine göre öyküde çarpıcı bir final olmalı kimine göre final gereksizdi. Bazılarına göre birey bazılarına göre toplum anlatılmıyordu. Kimine göre mesaj metinde gizlenmeli kimine göre doğrudan verilmeliydi. Ya kaleme kalem diyecek kadar gerçekçi olmalıydık ya da elmaya kadın diyecek kadar gerçeküstü olmalıydık.”*

Kahraman tam da bir Oğuz Atay kahramanından beklenecek şekilde kararsız kalır ve öykü, arayışla biter. Son cümlede, dertleştiği Albayını da kaybeder kahraman. Konuşmayı, sözü yitirir. Sözün kaybedildiği yerde elbette teknik de boşluğa düşer. Artık duyulacak tek ses “Boşluğun Sesi”dir.

Adalet Ağaoğlu'ndan emanet alınan “Körebeye”de sessizliğin felsefesi yapılır. Bu öyküde de yazar bilinç akışı tekniğini tercih etmiştir. Taşra ve kadın, baskı ve çıkışsızlığı konu edinen öykü, derin bir hakikat arayışını simgeler. Hakikat nedir? Söz müdür sükût mu? Ses midir sessizlik mi? Kadın ve baskı üzerinden, susmaya mahkûm edilen kişinin aslında hakikate daha fazla yaklaş-

tığı ifade edilir. Hakikat çileli bir yoldur. Başkalarını susmaya mahkûm edenler en çok da kendileri hakikatten uzaklaşır. Kitabın en güzel bölümlerinden biri bu öyküde yer alır: *“Çünkü dil sustuğunda her şey konuşmaya başlıyordu: Gözler, tavırlar, manzara, parmaklar, uçuşan yapraklar, rüzgâr, boşluk... Sessizlik herkesi kendi içine itiyor, insanı kendi kendine konuşturmaya başlıyor, anılar, görüntüler, sesler zihne üşüşüyordu. Açıktan hiçbir şey duyulmuyor ama herkeste bir iç konferans işliyordu. Belki de en iyi anlaşma biçimi buydu: iç konferans. Çünkü iki insan arasında konuşma her zaman hakikatten kopuktur. İnsan konuşmaya başladığı andan itibaren hakikat kapıları kapanır, bilinç, dayatmaların, kuralların, maslahatların emrine girer. Çünkü kimse o an saf kendisi değildir. Pek çok şeyi hesap ederek konuşur, konuşma uzadıkça insan kendinden uzaklaşır, yabancılaşır. Söyledikleri aslında söylemek istedikleri değildir. Dil iki kişi arasındaki hakikati ortaya çıkaramaz, anlama getiremez, aksine anlamı boşluğa düşürür.”*

Kahraman ve konusunun Bilge Karasu’ya atfen oluşturulduğu öykü ise “Teneffüs”tür. Öyküde kurgu, hayata can veren “nefes” ile metne can veren “ritim” üzerinde oluşur. Hayat için nefes ne ise, hayatı anlattığımız öykü için de ritim odur. Gerçek ve kurgu, felsefi bir dille tartışılır. *“Çünkü bazen küçük gerçekleri bilmek büyük gerçeği kaçırmamıza neden olabilir.”* Kahraman, “kötü bir hikâyenin içinden iyi bir hikâye ile çıkılabileceği”ni anlar. İnsanın ve yazmanın varoluş sorgusu birlikte yapılır. Havuza düşen çocuk nefes almayı başarır ve boğulmaktan kurtulur. Hakikate düşen hikâye ritim sayesinde boğulmaktan kurtulur. Hayatın sırrını çözemez kahraman. Ölümün sırrına daha vâkıftır: *“Bir insan için gömülecek hâle gelinceye kadar yaşıyor denilmesini anlamıyorum. Birine sadece gömülecek hâle gelince ölü diyorlardı.”* Ne tarih ne coğrafya, ne fen ne de felsefe kitapları yeterli değildir hakikatin dilini çözmede. Hakikate en çok edebiyat dili hizmet eder. Çünkü bu dil, yorum değil aynadır.

Rasim Özdenören’den emanet alınan “Sur Nefesi” kurgusal açıdan “Toz” gibi ilerler. Zerreden küreye varlığın sorgulandığı öykünün Sûr’a gönderme yapması ayrıca anlamlıdır. Bilindiği üzere, başta *Çarpılmışlar* olmak üzere “suç” ve “günah”ı bir olgu olarak sıklıkla işler Özdenören. Bütün günahların tekrar değerlendirileceği kıyameti hatırlatır bu öyküye verilen isim. Burada da hakikatin peşinden koşulur. Aranır, sorgulanır. Her gerçeğin hakikate çıkmadığı yeniden ifade edilir. *“O sesle başlayacaktır gerçek hikâye. Büyük hikâye büyük sestten sonra”*dır. İnsan ki varlığını gürültünün içinde kaybeder. Çünkü artık insanın, onu kendisiyle yüzleştiren, baş başa bırakan sessizliğe tahammülü yoktur. Anlatıcı, bütün seslerden kaçıp tek bir sesi arar. Hakikatin sesini.

Yine ses odaklı başka bir öykü Sait Faik atıfıdır. Acı ile sevinci aynı arabada taşıyan, bu nedenle akşam televizyonda hiçbir dizi izlemeyen taksi şofö-

rüdü bu kez kahraman. Küçük gibi görünen ama aslında hiç de küçük olmayan dünyasında helal rızkın peşinde koşan bir taksi şoförü. Yazar kahramanı bize iyice tarif eder: *“Kalptir sonunda taşıdıkları. Tutulurlar. Bazen bir sesi, bazen bir görüntüyü, küçücük bir gülümsemeyi aylarca bu yollarda gezdirir, aşmaya, kaçmaya çalışır, başaramaz, mutlaka bunlarla bir kez daha karşılaşacakları umuduyla yaşar ama gün gün sesler yiter, görüntüler silinir, o gülüş kaybolur ve yeniden gerçeğe dönerler.”*

Ha bir balıkçı ha bir şoför, kaygısı aynı olduktan sonra ne fark eder? İşte öykü buradan sonra “Haritada Bir Nokta” gibi ilerler. Anlatıcı, şahit olduğu acıyı kâğıda geçirmesinin bir anlam ifade edip etmemesini sorgular: *“Yazmak ne işe yarayacaktı. Bu vakte kadar yazdım yazdım da ne oldu? Ne değişti. Yoksul çocuklar sıcak bir yuvaya mı kavuştu, kestane satıcısı kızını mı buldu, ada balıkçıları mutluluğu mu yakaladı, sinema düşkünleri hayallerine mi ulaştı... Aslında yazmak, avareliğimizin, yalnızlığımızın bir sığınağıydı, o kadar. O da bir kandırmaca, kendimizi oyalama...”* Yazar bu sorgulamadan sonra yazmamayı seçer. Fakat dayanamaz, kendini tutamaz. Tıpkı “Haritada Bir Nokta”daki kahramanın telaşla kurşun kalemini yontması gibi o da kendini yazının başında bulur.

Öznel bir yargıyla, kitabın en güzel öyküsü “Küçük Berivan”dır. Bu öyküde sadece kahraman ve konu üzerinden Ferit Edgü hatırlatılarak, yazı nitelikleri ortaya konulmaz. Türk öykücülüğünde varoluşçu çizginin başta gelen isimlerinden Edgü’nün esin kaynağı bir yazar olan Kafka’ya ve onun “Dönüşüm” öyküsüne gönderme yapılır. Öykü ters dönmüş bir böcek sahnesiyle başlar. Buradan, hayatta ters dönmüş küçük bir kız çocuğuna varılır. Kız ayakları üzerine basıp yoluna gitmek istemektedir. Kıyıya vurmuş bir yoksuldur Berivan. Yazar ise şahittir. Tanıktır. Elbette tanık olmanın gereğini yapacaktır.

Emanet Hikâyeler’de son öykünün ismi kitabın içeriğini özetler niteliktedir: *“BİR HİKÂYE KALIR GERİYE HER ŞEYDEN.”* Evet, bir hikâye kalır her şeyden geriye. Çünkü “yazdıkça işe yarar bu yaralar”.

İlk Kitap Söyleşisi: ÇİYİL KURTULUŞ’LA *KASIRGA VE YABANMERSİNLERİ* ÜZERİNE

Konuşan: Merve Koçak Kurt

Çiyil Kurtuluş ismini birçoğunuz yeni duyuyor olabilirsiniz (ki bu çok doğal). İlk kitabı geçtiğimiz günlerde çıkan Kurtuluş’un öykülerini okurken aşinalığınız artacaktır. *Kasırğa ve Yabanmersinleri* tam da yanı başınızda olup bitenleri anlatıyor: Usulca, bağırmadan ve içten bir öykü diliyle... Dedalus Kitap tarafından yayımlanan kitapta on dokuz öykü yer alıyor. “Anneme. Babama. Ve Alev ağaçlarına...” ithafıyla açılan kitabın öykülerinden bazıları şunlar: “Ay’ın Yuvarlak Yüzü”, “Ormanda Soğuk Işık”, “Gündüz ile Gece Arasında”, “Avcı”, “Soğuğu Soğuğuna”... Kitapla ilgili söyleyecek elbet daha çok şey var. Ancak yazarından okumanız/ dinlemeniz sanki daha iyi olacak. Sizi, *Kasırğa ve Yabanmersinleri*’ne dair söyleşimizle baş başa bırakıp aradan çekileyim şimdi.

– “Öykü”de karar kılışınızın hikâyesini alsak kısaca sizden?

– Kendimi bildim bileli iyi bir okur olmaya gayret ederim. Ama yazmak daha geç gelen bir gayret oldu benim için. Yaşadığım büyük kayıp, bir uyanışın başlangıcı oldu diyebilirim. 2009 yılında annemi kaybettikten sonra on altı yıldır yaptığım tarih öğretmenliğini bıraktım ve yazmaya karar verdim. Hangi tür diye hiç düşünmedim, öykü kendiliğinden geliverdi. İçimde iyileştireme-

diğim bir acı vardı, yarım kalmış bir yolculuk ve yarı yolda terk edilmiş bir yolcu. Sanırım bir şeyleri dünya gözüyle tamamlayabilmek, iyileştirebilmek istiyordum ve buna gücümün yettiğini görebilmek. Hayat kısa ve acımasız. İyi haber çabuk gelmeli. Yalnızca birkaç sayfada ulaşabildiğimiz. Emin olun, hem bir öyküseven hem de bir öyküyazar olmaya gayret eden biri sıfatıyla söyleyebilirim ki, orada, o satırların ardında çok sabretmiş ve sabırlı olmayı öğrenmiş birileri var. Kendini fazla sözle dillendirmeden, yalnızca vakur duruşlarıyla anlaşılacak istenen insanların bu hayatta pek de az olmadığına inananlardanım. Öykü deyince her şeyden önce zihnimde böylesi bir uzlaşma hikâyesi var. Bu yüzden benim için öncelik her zaman öyküdür.

– “Çiyil Kurtuluş öyküsü” ile ilk kez tanışacaklar içindir sorum: Nasıl bir öykünüz var? Okuduklarında neler bulabilir okuyan?

– Öykülerimi yazarken hep şunu amaçladım. Öykü kişilerim dertlerini anlatmasın, dertlerini yaşasın. Becerebildiğim kadar. Akıp giden hayattan bir kesit. Orada, o odada iki kişi bir şey yaşıyor, dışarıdan müdahale etmeden, abartmadan, süslemeden, neyse o. Kulağımızı komşunun duvarına dayamak gibi, bir gize şahit olmak, dahası ortak olmak. Biz insanoğlunun en büyük ortaklığı. Bastırılmış duygular, karşılık bulamamış hayaller ve her şeye karşın sürdürülmesi gereken bir hayat. Öykülerimin meselesinin niteliğini ona nereden baktığınız belirler aslında. İlla finalde kanlı bir bıçak görmemiz gerekmiyor. İşte o güleç yüzlü, iyimser kadının bir ormanda yürürken ya da kanepesinde otururken içten içe defalarca öldürülmüş olduğunu pekâlâ bilebiliriz.

– Öykü’nün damıtılmış bir tür olduğuna fikrine katılır mısınız?

– Kesinlikle katılırım. Sanırım öyküyü, okuru ve yazarı için cazip kılan da bu özelliği olsa gerek. En azından benim için böyle. Sözcükleri bir yap-boz’un parçaları gibi kullanmayı seviyorum. Ne fazla, ne eksik, elimden geldiğince... Öykü, şiir ve oyun’dan sonra çağrışımları en güçlü yazın türü bana göre.

– Hayatın imbiğinden geçirilmiş her şey öykülenebilir mi size göre? Hayat ile hikâyat arasındaki o ince çizgide nerede durur öykücü?

– Elbette öykülenebilir. Yaşanmışlığın içinden geçen buharı soğutarak yoğunlaştırıp tekrar sıvıya dönüştürmek olası ve bu kendiliğinden yeni bir öz verir bize. Damıtılmış öz, öykücünün imbiğinden bir kez daha geçer ve artık orada o beyaz sayfalarda yeni bir hayat başlar. Öykü kendi gerçekliğini yaratır, uzaya yapıştırılan bir resim gibi, durup geçtiğimiz bir ânı sonsuza yayar. Usta öykücülerin, hayatı kolayca kabullenişlerinin altında yatan bilgelik bu olsa gerek. Büyük resmi görebilmeleri...

– *“Bazen olur, avdan önce avımı görürüm rüyamda.” diyor “Avcı” öykünüzdeki anlatıcı. Metaforik bir öykü bu sanki. Öykücü için “av” kimdir, “avcı” kim? İzler karışır mı birbirine?*

– Böyle okumanıza sevindim. “Avcı” metaforik okumaya açık bir öyküdür. Bir adam köpeğiyle ormanda keklik avına çıkıyor. Kimi tüyüyle kanadıyla, kimi dişiyle tırnağıyla, orada bir dünya var. Köpekle adam, iki ortak, iki dost avcı, birlikte bir dünyanın içinden geçiyorlar ve bir doğa kanununu sorguluyorlar âdeti. Güçlü olan hayatta kalır. Gücü hayatın merkezine koymanın getirdiği o sert yalnızlığa bir pencere. *“Düşüysen bir kez bu karanlığın ortasına, börtü böcekle geçinmeyi baştan kabul ettin sen.”* Artık av da sensin, avcı da...

– *“Öykü”lerken neler kelimelerinizi çoğaltır? Yazarken nelere bakıp “kurarsınız” mesela?*

– Genellikle bir önceki cümle bir sonrakine gereken yakıtı sağlar ve bir yola girmişinizdir artık. Sürprizlere her zaman açık bir yol. Zihnimde beliren bir görüntü sözcüklere dönüşür. Onları eleyip dokurken, yan yana sıralarken o görüntü de benimle birlikte hareket eder ve o manzaraya her seferinde yeni, farklı bir detay gelir, yerleşir, o beni, ben onu düzeltere çoğalta yolu yarılamişizdir bile. Aslında bize yeni ve farklı gelen, bir düşünce üretimi isteyen bir keşiften başkası değildir. Mesela uzakta parlayan bir bisiklet ve yanı başında duran bir çocuk her zaman olacaktır. Ama şimdi onların hareket etmesi gerekir.

KADIN VİTRİNİN ÖNÜNDE DURUYORDU ÜZERİNE ZEYNEP YENEN'LE SÖYLEŞİ

Konuşan: Hatice Günday Şahman

İlk öykü kitabı *Adam Vitrinin Önünde Duruyordu* ile edebiyat dünyasına merhaba diyen Zeynep Yenen ile Aralık 2016'da çıkan ikinci kitabı *Kadın Vitrinin Önünde Duruyordu* üzerine konuştuk.

– “*Kadın vitrinin önünde duruyordu. Birbirinden şık kıyafetlerden birini beğenmiş olacak ki cama iyice yaklaştı. Evet, şu kırmızı siyahlı olanı tam istediği gibiydi. Ellerini cebine attı.*” Zeynep Yenen’in ikinci öykü kitabında yer alan otuz öykü, bu paragraf ile başlıyor. İlk kitabınız “*Adam Vitrinin Önünde Duruyordu*”da başlattığınız kurgu tekniğini bu kitabınızda da kullanmışsınız. “Adam”ın yerini “kadın” almış. Öncelikle bunun nedenini sormak istiyorum.

– Öncelikle öykülerin çıkış noktasıyla başlamak istiyorum anlatacaklarım; bundan otuz yıl önce almak isteyip de alamadığım bir elbiseyle başladı bu öyküler. Kapora vererek ayırttığım gece mavisi elbise, nişan gecemden bir hafta önce başkasına satılmıştı. O üzümlükle bunun nasıl olabileceğini sorduğumda yaşlı bir beyefendi tarafından kaporası verilmiş nişan elbisesi olduğunun bildirilmesine rağmen ısrarla satın alındığı bilgisini verdi tezgâhtar. Sebebini düşündüm. Bu yaşlı bey elbiseyi kimseye denettirmeden, ayırtılmış olmasına rağmen neden almıştı? Kime verecekti, ne yapacaktı gibi bir sürü şey düşündüm. Hemen o akşam dört tane vitrin önünde duran adam öyküsü oluştu.

Daha albenili olduğu için elbisenin rengini gece mavisinden kırmızıya çevirdim. Öyküleri ilk paragraf aynı olacak şekilde başlayıp değişik sonlara götürecektim. Projem böyleydi. Önce vitrinin önünde adam sonra kadın duracak ve en sonra da çocuk duracaktı. Bu şekilde bir üçleme olmasını planlamıştım. İlkini yazarken kadın ve çocuğa ait öyküler de belirtmeye başladı. Bu arada *Adam Vitrinin Önünde Duruyordu* kitabını okuyanlardan “Neden adam, neden kadın değil?” gibi sorular gelmeye başlamıştı. Bunlar sorulurken, “Kadın Vitrinin Önünde Duruyordu” ve “Çocuk Vitrinin Önünde Duruyordu” dosyaları yayınevindeydi.

– Öyküleri aynı şekilde başlatıp, okuru farklı hikâyelere götürmek. Navigatörden

Kavimler Göçü’ne, mitolojik kahramanlardan robotlara, canlı bombaya giden öyküler. Bu zorlamıyor mu sizi?

– Planlarken bana kolay bir şeymiş gibi gelmişti. Ama yazarken bazı sıkıntılarla karşılaştım. Örneğin kadın vitrinin önünde dururken elini cebine attı diye devam etmek zorladı beni. Çünkü kadınların her kıyafetinin cebi olmaz. Olsa bile yine de çantamızda taşırız pek çok eşyamızı. Bu bir sıkıntıydı benim için. Daha büyük sıkıntıyı *Çocuk Vitrinin Önünde Duruyordu*’yu yazarken yaşadım. Çocuk elini cebine atsa bile eline gelen şey para olmaz çoğu kez. Ben de çocuklu öykülerde bu sıkıntıyı cebe emzik, loliop, oyuncak, telefon, kurutulmuş çiçek bozuk para gibi şeyler yerleştirerek aşmaya çalıştım. Bu kurgulamada asıl sıkıntı ise vitrinin önünde bir çocuğun niye durduğu, o kırmızı elbiseye bakıp ne hissettiği idi. Onu da bir şekilde aşmaya çalıştım. Ama zorlandım. Paragrafın bütünlüğünü değiştirmek ise hiç istemediğim bir şeydi. Sadece özne değişecekti ilk paragrafta. İlk paragrafı hiç değiştirmeden (özne hariç) doksan öykü oluştu sonuçta.

– On sekizinci öykünüzde “Her başarılı kadının arkasında da başka bir kadın vardır bana göre” diyor Munise. Zeynep Yenen’in arkasında kim var?

– Rahmetli annem ben çocukken okumayı sevdirdiği için, kendisini hep arkamda olan kadın olarak hissediyorum. İlkokuldayken kütüphanemizden kitap seçip bana verirken yüzünde gördüğüm ifade, bitirdiğim zaman sarılıp

kucaklaması şimdi bile her kitabı bitirdiğimde özlediğim duygudur. Otuz yıl önce ilk yazdığım vitrin önü öykülerini kendisine okuyabildiğim için şanslı hissediyorum. Beğenmiş ve beni yüreklendirmişti. Eşim ve çocuklarım da iyi okuyucudurlar. Yazar yazmaz heyecanımı onlarla paylaşıyorum. Öykümün yarısına geldiklerinde sonunu tahmin etmemeleri gerekir. Tahmin ederlerse o öykümü çöp kutusuna atarım. Her zaman dinler ve desteklerler.

– *Gazete haberlerinden yola çıkarak kurguladığınız öykülerde size dokunan, sizi tetikleyen ne oluyor? Neden o haber?*

– Üzerinde düşününce farklı türde öyküler oldukları için ortak bir duygu olmadığını görüyorum yola çıkış noktamın. Bir keresinde beni çok güldüren bir haberi yazmıştım; fiber kablo hırsızıydı kahramanım. Bir başka sefer töre cinayeti idi gazetede okuduğum, yüreğime dokunan. Bir hayvana yapılan eziyet de vitrinin önüne geldi bir şekilde. Yani bir duygu uyandırması şart gazetede okuduklarımızın veya çevremizde olanların. Nötr kaldığımız konular yazmamızı sağlamıyor. Yazarsak da içi boş kalıyor sanıyorum. Genelde insana ve topluma ait sorunlara dikkat çekmek, çözüm üretmek, kendini ifade etmek, konuları olabildiğince çok kişiye ve olabileceği kadar uzun zamana ulaştırabilmek için etkili yol yazmak bence.

– *Öykülerinizde tiyatro oyunları ve filmler de yer alıyor. Bu sanat dallarıyla ya da başka bir sanat dalıyla ilginiz var mı? Bu durum sizin yazma sürecinizle nasıl bir etkileşim yaratıyor?*

– Görsel sanatların hepsi yazanı besleyen unsurlar. Amatör olarak, herkes gibi herkes kadar ilgileniyorum. Sadece tiyatro, sinema değil plastik sanatların ve duysal sanatların çok etkisi olduğuna inanıyorum edebiyat dünyasına. Bazen resim yapıyorum ama dediğim gibi amatör olarak. Sadece rahatlamak, mutlu olmak için. Yazmak bazen acı veriyor. Duygu yüklü bir şey yazıp o duyguları üzerinizden atıvermek o kadar kolay olmuyor çoğu kez. Öykü kahramanınızla empati kuruyorsunuz. O yüzden aralara komik öyküler katıyorum.

– *Erkeklerin ve kadınların duygu dünyaları farklı olduğu görüşüne katılıyor musunuz? Eğer öyle ise bir kadın olarak hem erkeklere, hem kadınlara dair bu öyküleri yazarken beslediğiniz kaynak/kaynaklar nelerdir?*

– Tabii ki erkeklerle kadınların duygu dünyaları arasında farklılık var, ancak bu farklılık çok kesin sınırlarla ayrılmıyor her iki cinsten. Evrensel değerlere sahip insanlarda bu duygulanımlar arası fark oldukça az bence. Kedinin mikrodalgaya konulmasına kadın da erkek de aynı tepkiyi verebiliyor. Sadece duygularımızı ifade ederken kullandığımız dil biraz farklı. Kullanılan dil derken beden dilini de kast ediyorum. Beslediğim kaynağın dil olduğunu düşünüyö-

rum o yüzden. Günlük olaylar, gazete manşetleri, okuduklarım hepsi öykülerimin beslendiği yerler. Bazen biri bir şey anlatıyor. “Bak bu ne güzel öykü olur. Bunu da yaz” diyor. Hazır konu, işlenilecek sadece. O an asla öykü olmaz gibi gelen anlatımlar günler, haftalar veya yıllar sonra kendiliğinden öyküleşiyor. O yüzden

anlatıldığı an bize çok sıradan gelen olayları bile beynimizin içine kaydettiğimizi düşünüyor, ilgiyle dinliyorum.

– “Ölmek konusunda bile prangaların varsa özgür değilsin” diyor on üçüncü öykünüzün kahramanı. Peki özel bir soru, bir yazar olarak sizin prangalarınız var mı?

– Ne yazık ki var. Atölyelerde bize kalemimizi özgür bırakmamız öğretiliyor. Ancak ben tam anlamıyla bunu başarabilmiş değilim. Yazmadığım ve yazamayacağımı düşündüğüm konular var. Bu yüzden ödev veremediğim bir iki hafta olmuştu.

– En beğendiğim öykülerinizden yedinci öyküde “Aynı gün her yaştan otuz beş milyon kadın bu haberler yüzünden nefes alamadı. Yok oldular. Ülkede sadece otuz beş milyon erkek kaldı.” şeklinde bir bölüm var. Ne düşünüyorsunuz bu distopik durumla ilgili?

– Öncelikle size çok teşekkür ederim, öykümü distopik olarak nitelendirdiğiniz için. Çok kısa bir öykü bu. Televizyonda her gün duyduklarımdan gerçekten nefes alamaz olduğum bir ara yazmıştım. Gerçekdışı bir öykü değil bence. Evde birbirinden iyi üç erkekle yaşadığım için, öykünün devamında duyarlı erkekler de yok oldular dedim. Vitrinin önünde çok az sayıda erkek kalıyor. Kalıyor da ne oluyor, onu söyleyemiyorum şimdi burada.

Bu konuda yaşanan sorunların pek çok ayağı olduğuna inanıyorum. Öncelikle toplum olarak bilinçlendirilmeliyiz bu konuda. Bazen kadın cinayeti haberinin verilış biçimi beni çok rahatsız ediyor, bazen bir şarkıdaki töre cinayetini hafifletici sözler aklıma takılıyor, bazen biz kadınların hemcinslerimize bakış açımız önyargılarla dolu olabiliyor. Yasadan, yargıdan hukuktan söz etmiyorum farkındaysanız. Sosyolojik boyutu o kadar önemli ki.

– *Dokuzuncu öyküde antik Yunan anlatı tekniğini kullanmışsınız. Anlatıcı, koro, korobaşı. Ve tam günümüze uygun bir sonla bitirmişsiniz. Çok merak ediyorum nasıl yazıldı bu öykü? Nereden aklınıza geliyor böyle farklı durumları bir araya getirmek?*

– Hem yaşadığı duygu yoğunluğundan dolayı hem de binlerce yıl önceki insanlarla benzer hislere sahip olduğumuzu gösterdiği için mitoloji ve tragedya-ları seviyorum. Tarihin içinde gezinir gibi. Aşk, kıskançlık, öfke, vicdan azabı, pişmanlık gibi pek çok duygu o zaman da günümüzde de aynı hisleri oluşt-uruyor insanlarda. Bu iki farklı zamanın vitrin öyküsünde bir araya gelmesi ise bütünlüğü sağlamak adına oldu. Denedim, oldu mu bilmiyorum.

– *Her iki kitapta da yer alan öykülerin hepsi kısa, hatta çok kısa. Bunun yanı sıra cümleleriniz de kısa ve yalın. Okuru zorlayan, kapalı bir anlatım tekniği kul-lanmamışsınız. Bunu tercih etmeniz belli bir nedeni var mı?*

– Günlük hayatta da kısa cümlelerle konuşuyor olmamın etkisi olabi-lir kitapta bulunan cümlelerde. Sohbetlerim de kısadır. Son kitapta “Çocuk Vitrinin Önünde Duruyordu”da bir sayfalık bir cümleyle tamamladım öyküler-den birini. Altı, Yedi, On Altı, Yirmi Dört, Yirmi Dokuz ve Otuz no’lu öykü-lerde kullandıklarım en belirgin olmak üzere çoğunda metafor kullandım. Açık veya kapalı yazmak benim tercihim değil. Günlük hayatta konuştuğum gibi yazıyorum. Rahat okunduğunu düşünüyorum yazdıklarımın.

– *Etkilendiğiniz yazarlar, eserler diye sorsam ilk aklınıza gelenler?*

– Bu konuda çok şıpsevdiyim. Yaklaşık on kitapta bir, bir kitaba hayran kalıyorum ve artık ondan daha değerli bir eser yazılamayacağını düşünüyorum. Sonra yeni bir kitaba âşık oluyorum. Bütün klasikleri hiç ayırt etmeden seviyo-rum diyebilirim. Ütopya ve distopyalara bayılıyorum. Türk yazarlarımızı sevi-yorum. Türk edebiyat dünyasında adını sıkça duyduğumuz yazarlarımızın yanı sıra genç yazarlarımızı da severek okuyorum. Genç yazarlarımız çok başarılılar ve akıcı yazıyorlar. Hızlı bir tempoları oluyor yazdıklarının. Onları hem zevk aldığım hem de bana katkı sağladıkları için okuyorum. Yazarlarımızın kitapları yabancı dillere, Japoncaya bile çevriliyor. Türk edebiyatı adına oldukça gurur verici bu gelişmeler.

ÖYKÜ

M. EMİN GÜRDAMUR

YEŞİL PERDELER

Şehrin sivilceli yüzünden bir miktar irin aktı. Adam bahçe kapısından içeri girince duraksadı. Konağa doğru uzanan taş yola, kameriyeye, tuğlası aşınmış barbeküye, onun hemen yanındaki ıpıssız oyun parkına ve bütün bunların altında eski bir halı gibi yayılıp her şeyi hüznle benimseyen sarı çimenlere baktı. Bir zamanlar bu bahçenin coşkun hayatı ve gülbüz telaşları da benimsemiş olabileceğini düşündü.

Konağın kapısına yaklaştığında siyah bir kedi çokça tekrar etmekten ezberlediği duvar dibindeki yoldan yürüyüp demir parmaklıklar arasından yola sıçradı. Kedinin gidişini seyrederek yine zaman kazanmak istedi adam. Yola baktı, kaldırıma, denize, denizin sataşkan mavisine baktı. Vapurları sıkıntılı bir yüzle seyretti. O an zamana değil de zamansızlığa ihtiyacı olduğunu hissetti. Vapurların ağır ağır yol alışından güç bularak nefesini yoluna koydu. İçeri girdi.

Duvara bitişik dik merdivenleri birer birer çıkarken attığı her adıma başka perdeden seslerle karşılık veren kara tahtalar, eve karşı yabancılığını artırdı. Merdivenlerden, adımlarıyla ilgisi olmayan, kesintisiz bir cızırtı geliyordu. Yurkarda tek bir manayla donakalmış kapının coşkuyla ardına kadar açılmış kendisini beklediğini gördü. Cızırtı sanki merdivenlerden kapıya sirayet etmiş, kapının içinde gezinmekteydi. Kapının ne zamandan beri böyle davetkâr bir ifadeyle beklemekte olduğunu merak ettiyse de bu merakın peşi sıra gitmedi. Karnı açtı ve takatinin son kırıntılarını, yaşadığı huzursuzluğun da tesiriyle yüksek ökçeli merdivenleri tırmanırken tüketmişti. İkide bir durup terli yüzünü kuruluyor, yü-

züne düşen kirli saçları geri atıyor, büzüştürmek suretiyle dudağının hastalıklı bir şekilde sağa kaykılmasına mâni oluyordu. Bütün bunların ne anlama geldiğini düşündükçe daha çok sıkılıyor, hatta telaşlanıyordu. Vapurlardan devşirdiği sükûneti merdivenlerde zayi etmişti. Evin dışları bütün kabukları, zırhları dar-madağın ediyordu. Üstelik hokkası devrilen bir kalemin yontulmuş, kupkuru ağzı duvarlarda, kapıda ve sonra yine duvarlarda biteviye gezinmeye, bir cızırtı hâlinde yankılanmaya devam ediyordu.

Korktuklarıyla, kaçtıklarıyla bir an önce yüzleşmek istiyordu adam. Loş koridoru ellerini yapış yapış eden bir terleme eşliğinde geçti ve büyükçe bir odanın eşliğinde durdu. Birkaç adım sonrası için üç gün üç gece düşünmüş, başına gelebilecekleri yoklamış, düşünce düşünce ehlileştirmiş lakin ansızın midesine saplanacak kör bir ağrıyı hesap edememişti. Karnını eliyle bastırarak çömeldi. O an cebinden düşen buruşuk zarfı fark etti. Onu buraya çağıran pusulayı zarfın içinden çıkarmak, bir kez daha okumak, yaptığı şeyden emin olmak istedi: “Gel.” Mağlup ordularıyla bu tek sözcüğün ardına takılıp gelmişti. Onlarca kez ampulün sarı ışığına tuttuğu, evirip çevirdiği, kokladığı, kulağına götürüp dinlediği, sokağa çıkıp iyimser yüzlere okuttuğu, parktaki çocuklara teyit ettirdiği tek bir sözcüğün. Ne var ki mide sancıları içindeyken bile tek bir sözcüğün tek bir sözcük olduğunu kestirebiliyor, hâlâ bir yanlışlıktan, bir rezillikten, kulaklarını tırmalayacak bir çığlıktan ölesiye korkuyordu.

Uykusuz gecelerin bir çift kırmızı post serdiği gözlerini yumdu, dişlerini sıktı. Yol boyu bir türlü toparlayamadığı, toparlayıp karşısına alamadığı uzun, yırtık pırtık yılları, dudaklarındaki istem dışı kaykılmayı, ellerindeki ihtiyarlık lekelerini, gözlerini acıtan terlemeyi, midesine saplanan ağrıyı, kendisiyle buraya kadar gelen bütün tedirginlikleri bir çuvala doldurup çuvalın ağzını düğümlemek istedi. Gözleri kapalıyken bir söz keşfetti, bir kınnap, bir sicim: “Geldim.” Derin bir nefes aldı. Yine de az evvel kıyısında yürüdüğü boğazın dikenli sularını andıran bir telaş, bir uğultu alnında dönenip durdu. Kafasının içinde her biri öne çıkmak isteyen sözlerin, nerede duracağını bilemeyen acemi erler gibi sağa sola gidip gelen cümlelerin arasında doğruldu. Adam kendi kafasının içinde doğrulunca bedeni de onu takip etti. Omuzlarındaki niyetleri eliyle silkeledi. Uzunca üç adım attı. Salonda ilk anda gözüne çarpan, insana böcekmiş gibi tepeden bakan yüksek tavan oldu. Karşıda iki pencere vardı ve ikisi de ardına kadar açıktı. Sim işlemeli kemerle belinden iki yana çekilmiş yeşil perdelerin hareketsizliğine inat rüzgârın karnını deşip durduğu tüller, odadaki boşluğa sataşp durmaktaydı.

Boğazın yapış yapış havasının ve başka ağır kokuların hissedildiği odada eşya namına ince ayaklı bir koltuk ve koltuğun önünde durmakta olan sehpadan başka şey yoktu. Adam koltukta kırçıl saçları ve o saçların tepesinde ışıldayan gümüş tokayı görür görmez elindeki zarfı yere bıraktı. Kollarını, niyetini, göğ-

sündeki tedirginliği yere bıraktı. Yağlı saçlarını, sağa kaykılıp duran dudaklarını yere bıraktı. Mide ağrısını yere bıraktı. Yol boyu bir türlü ipe dizemediği ama avucundan asla düşürmediği sözleri yere bıraktı, tıktırılar ahşap zeminde birbirini çimdikleyip durdu. Sesler kesilene kadar bekledi adam. Harfler dursun, kelimeler sussun, sessizliğin içinden yepyeni bir ses belirsin istedi. Bu ses onu içine çeksin, karnına bastırsın, doğurup kundaklara sarsın. Dünyayı ısıramayacağını anladığı için yoksunlukla çığlık atan bebekler misali emzirsin, yepyeni gerekliliklerle şımartırsın, hiç duymadığı ninnilerle uyutup büyütsün ve tekrardan ve hızlıca bu salona getirsin istedi.

Kadının başı hafifçe oynadı. Yahut oynamadı da adamın gözünde ipince bir ürperti gezindi. Yahut onca yıl sonra neden hâlâ ayakta dikildiğini sorguladı. Ya da korkmaması gerektiğini, silahsız olduğunu ima etti kadının başı. Atını vurduğunu, zırhını haraç mezat sattığını kastetti. Adam, tavanı sedef kakmalı yüksek ve ıssız bir evde kimsenin kimseyi doğuramayacağını hemencecik anladı. Bir müddet koltuğun içinden gelecek sesi bekledi, o sesi kaçırırım endişesiyle nefesini tuttu. Tüller sinir edici bir muvazeneye dalgalanmaya devam etti. Tüt-sülerden yükselen çelimsiz duman boşluğa son kez savruldu. Dumanın ardından adamın bilinci savruldu. Bilinci sendeledi, tutunacak bir yer aradı. Bulamadı. O an kuzeyde bir bataklık ansızın kurudu. Yavru bir kuş karlı bir sabaha uyandı ve çimenlerin ebediyen yok olduğunu sanıp telaşa kapıldı. Kuşu bir kar tanesi teselli etmeye çalıştı: “Şimdi sana ne söylesem, neresinden tutup anlatsam bu yanlışlığı?”

Adam koltuğa yaklaştıkça kadının omuzlarını örten şal da perdeler gibi yeşile dönüştü. Ağarmış saçlardan tutmakta olan anlamı çepeçevre kavramak istercesine parmaklarını diken gibi gerdi ve boşluğa uzattı. Ama boşluğun parmakları daha gergindi, adamın parmakları büküldü. Hummalı gözlerinde şimşekler çakan adam yılmadı, bata çıka son bir adım attı. Karnı koltuğa değdiğinde durması gerektiğini anladı. Bunu anlayabildi. İki elini açarak ihtiyar dünyayı avuçlamak istedi. Bilinçsiz bir merhametle kadının başını avuçlamak istedi. Yüzünü merak etmeden, yüzündeki anlamı dışta bırakarak, ellerini, kalbini dışta bırakarak, bu tuhaf kavuşmayı dışta bırakarak kadının yanaklarına dokunmak istedi. Ellerinin alev almasından korkmadan, nefesinin kesilmesinden, dünyanın durmasından çekinmeden gözlerini yumdu ve küçükken yaptığı gibi yaparak yüksek bir yardan atladı. Boşluğa bırakarak kendini elleriyle kadının boğazını kucakladı. Parmakları, bumbuz yanaklarına kadar uzandı. Avuçlarında soğuk, hareketsiz, gerçek ve cansız bir dünyayla kalakaldı adam. Dünya bir kez daha yaralarını tezden saklamış, derinlere çekmişti. Duvarlar titremeye durdu. Tavan-daki sedef kakmalar birkaç yüzyıllık yerlerinden çıktılar, yıldız olup boşlukta sağa sola savruldu. Kar yağmaya başladı. Odayı beyaz бүрүdü; kış, yeniden

başlamanın ancak rüyalarda mümkün olduğuna dair geleneksel nutkunu çekmeye durdu. Lakin yüksek tavanlı yorgun konağın temrine, sedef yıldızların oyununa, kışın nutkuna tahammülü yoktu. Harcı yekten bir çöküşle karılmış, çivisi yekten bir çöküşle çakılmıştı. Konak geniş geniş çökmeye durdu. Bu çöküş, tarihin pek çok yerinde yankı buldu, yinelendi. Yerin ve göğün muhtelif yerlerinde acımasızca belirdi. Kubbeli bir tekke dizleri üstüne düştü, kubbesiz bir ev, kırmızı kiremitlerini toprağa serdi. Baca, enkazın üzerine hançer gibi dikildi. Bedestende bir cızırtı yankılandı; nalbantlar, debbağlar, aktarlar avlulara sükun etti. Cızırtı uzadıkça uzadı. Ulular ululuktan, hakanlar yürümekten şüpheye düştüler. Çölde bir kurban vardı, ona son sözü sorulmadı. Sorulsa toprağa fiyakalı bir tohum düşürmeye takati vardı ama sorulmadı. Ne boğaza karşı buz dağını andıran çöküşle toprağa yığılan ıssız konak ne de konak çöktüğünde bile havada muvazeneyle dalgalanmaya devam eden yeşil perdeler, gerçekte kimin kimde yankı bulduğunu, neyin neyi tekrar ettiğini bilebildi.

Medresenin penceresinden boğazın huysuz sularına bakan müderris, talebe-i ulumdan gözlerinin akı olmayanı odasına çağırıp rahlesine oturttu. Ellerini arkasında birleştirerek yaz dedi. Evvela yazdıklarımı, gecenin her şeyi labirente dönüştüren şerrine adadığımı yaz. Bile isteye içine düştüğüm, kurtuluş beklemediğim, zindan beklemediğim, rüya beklemediğim, Züleyha beklemediğim, erdem beklemediğim, saltanat beklemediğim, kardeş beklemediğim kuyuları yaz. Yüzyıllardır aradığım, bulur gibi olup bulamadığım, anlar gibi olup anlamadığım şeyleri yaz sonra. Kimsenin görmediği çöküşleri gördüğümü yaz. Gece yarıları kalkıp dişlediğim kalın kitapları, içtiğim soğuk suları, kırdığım aynaları yaz. Şu avlunun revnaklı kemerine başımı nasıl vurduğumu ve nasıl vuramadığımı yaz. Yaz, hayatım boyunca kan ter içinde inşa ettiğim sarayları günü geldiğinde nasıl paramparça ettiğimi yaz. İki ayrı kaderle kaderlenmek isteyen bir kartalın tüylerinin arasında taşıdığı felaketi yaz; kayalıkların üzerinde kaybolup beliren gölgesinin nasıl tek bir kaderden bile mahrum kaldığını yaz. Kalemini mürekkebe banmadan yaz çünkü kahverengi bulutların mürekkebe ihtiyacı olmaz. Nalları kıvılcım saçan atların, yüzyıllardır üzerime yürüyen atların, beni ölümün her türlüşüne hazır kılan, beklemekten yorgun düşüren atların hepsine birden sırtımı nasıl döndüğümü yaz. Yaşamın kendini temize çekirtmekten gocunan ağır yüzünü her dağıtmak istediğimde aklıma gelen kuş cıvıltılarını yaz. Tanrı olmadığım hâlde bütün insanları bağışladığımı yaz. Duvarlarda hayata ve ölüme dair korkunç şüpheler gezindiğinde yeşil perdelerin nasıl dalgalandığını, öfkeyle nasıl yüzümü dövdüğünü yaz. Dünyanın yazmakla onarılmayan yanına denk gelen bir kadının, ucunu mürekkebe banmadan yazan o tuhaf kalemiyle şakağını nasıl yokladığını, ölümü bir böceği dürter gibi nasıl dürttüğünü yaz. Camdaki ölü sinekleri yaz.

Boğazı kuruyan müderris iki eliyle çıplak başını avuçlayıp hıçkırarak ağlamaya başladı. Elleri, bir baştan fazlasını avuçladığını anlar anlamaz sustu. Rüzgârı yırtan yüzlerce okun vızıltısı kulaklarına doldu. Sadece kendisinin duyabildiği boğuk bir sesle devam etti: O perdelere mihlanmış donuk gözleri yaz, korkma. O gözleri ben yonttum, ben boyadım, içinde sonsuza değin boş bir salıncak sallanmasın diye ben kör ettim. Yaprakları kaldıran rüzgâr yerden daha neleri kaldırır merak etmedim yaz.

Müderris omuzlarına saplanan görünmez okların saldırısı altında titreyerek yere düştü. Gözlerinin akı olmayan talebe, onun gasilhaneye taşınmasını beklemekten koşar adım çıktı odadan. Duvara bitişik merdivenleri üçer beşer indi. Çokça tekrar etmekten ezberlediği duvar dibindeki yoldan avluya, oradan bahçe duvarına sıçradı. Yolda telaşlı bir adam uykusuz gözlerini gıcırtılı bir kağıt yapıp talebenin önüne sürdü. “Dur, yalvarırım dur” dedi ve elindeki zarfı onun akı olmayan gözlerine uzattı. Zarfı yazılı adresin burası olup olmadığını sordu. Talebe, zarfa değil adamın yüzüne baktı, orada gördüğü tanıdık çizgilerde korkuyla gezindi. Parmağıyla bahçe kapısını işaret etti ve arkasına bakmadan adamdan uzaklaştı.

ZEYNEP SATI YALÇIN

KÖPÜKLÜ GECE VE ÇOCUK

Köpüklü bir gecenin içindeydik. Karanlığa inat dopdolu bir ışıkla aydınlatılmaya çalışılan bir engin su vardı duvarlarla aramızda. Suya batıp çıkan bir koca yılan ve yılanın boynunda bir adam, adamın kucığında güzel mi güzel bir kız çocuğu vardı. Adam bir eliyle yılanın başından çıkan boynuzlardan birini tutmuştu. Diğer eliyle çocuğu tutuyordu. Çocuk, başını yılanın boynundaki adamın uzun saçlarına, uzun sakallarının arasına gömmüş düşünüyordu.

Yılan koca gövdesiyle kıvrıla kıvrıla yükseliyor, hızla aşağıya iniyor, suyun yüzeyinde beyaz köpüklerin arasında dansını sürdürüp sonra yine aniden yükseliyordu. Kıvrılmaları azalınca adamın saçını sakalını yastık yapan çocuk başını kaldırıp parmaklarının arasından korkuyla etrafına bakıyordu. Etrafta alkışlar, ısıklar, müzik, danslar, sigara dumanları...

Suyun etrafında yükselen binalardan birinin balkonundan yukarıya bakıyordum, kara bir gökyüzü uzanıyordu. Suyun üstü köpük köpük kabarmış, sahile taşmış, dans eden insanların ayaklarının altında sönüyordu. Yılanın alçalıp yükselmesiyle artan köpükler sönenlerin yerini alıyordu.

Ellerdeki bardaklar geceye çarpıp kırılıyor, bir mum gibi usulca sönüyordu. Ötede bir çığlık, diğer yandan gelen coşku dolu çığlığa karışıyor, kimin ne dediği ne yaptığı tam olarak anlaşılmıyordu. Kimse kimseyi duymuyor, anlamıyor, herkes sadece yılanla eşlik etmiş kıvranıyordu.

İncecik bir ses duydum. Bir haykırma, bir kedi yavrusu miyavı, uçmaya çalışırken düşen bir yavru kuş ciklemesi, ne bileyim boğulan bir çocuk çığlığı demeyi dilim varmıyor ama öyle işte, boğulan bir çocuk çığlığıydı gelen incecik ses.

Yılanın homurtusu, insan kahkahası, kıvrılan bedenlerin sesi, bardak şakırtısı, ayakların yerle çatlak patlak yusuvarlak oynar gibi çıkardığı ses arasında o incecik sesi aradım. Bir şey vardı, bir tehlike, bir incinme, ne bileyim bir yardım çağrısı işte... Yok, tekrarını duyamadım. Suyun üstündeki köpük tepeciği büyüyordu gittikçe. Altında bir kımılta vardı.

Uzarlara döndü bakışım, uzun binalardan upuzun karanlığa. Aynı binalarda, aynı ışıklar altında, aynı duygular mı bilmem ama benzer hayatlar yaşayan insanlara baktım. Köpükler suyun üstünde beyaz bir dağa dönüşüyordu.

Her şey aniden sustu. Yılanın homurtusu, bardak şakırtısı, ayak oyunları, insan sesleri sustu. İşte duyduğumu herkes duydu, dedim. Herkes, sessizlikte bu sesin tekrarını aradı. Daha zayıf daha ince bir ses geldi. Ne kedi ne kuş yavrusu; bu ses, insan yavrusu sesiydi.

Yılan son bir kıvrılışla suyun üstüne iniş yaptı. Üstündeki adam, kucağındaki kızı kıyıya bıraktı. Kızın terlikleri köpükleri ezerek köpüklerde kayarak yürüdü. Kız, başını yeşil pembe çiçekli bir eteğe gömdü. Yılanın boynundaki adam, inip kıyıya çıktı uzun saçlarını sakalını uzun parmaklarıyla düzeltti.

İnsan yavrusunun sesi çoğaldı, köpükten dağın altında kalmış sesini duyuramamıştı çocuk. Bir insan el uzattı, çekip aldı kıyıya, nefesini kontrol etti, yuttuğu suyu geri boşaltmak için ayaklarından havaya kaldırdı. Sus pus izledik hepimiz insan yavrusunu. Yılanın boynundaki adamın kucağındaki kız, fazla izleyemedi. Başını bu sefer kıllarla kaplı iki sütuna gömdü.

Uzun saçlı adam, havasını indirince kalın ağır bir kayışa dönüşen yılanını topladı, tekerlekli el arabasına koyup kalabalıktan uzaklaştı. Dansçılar, terli insanlar uzaklaştı. Sessiz bir araba yaklaşır insan yavrusunu ve ona el uzatanı alıp gitti.

Ben tarumar olmuş, ıssız kalmış suyun çevresini izledim. Yenilgiden sonra terk edilmiş bir şehre benziyordu. Bir adam tek başına, suyun çevresini sönmemiş köpükleri ve kırık camları süpürüyordu. Gökyüzü hâlâ kapkaraydı. Yatağıma uzandım, başımı yastığıma gömdüm, ıslaktı. Yastık kılıfının altından fırlayan tüyler yüzümü tırmalıyordu. Başını gömen kız çocuğu hâlâ kafasını gömmek için bir yer arıyor muydu? Acaba sudan çıkan insan yavrusu hâlâ hayatta mıydı? Ortalık ağarana dek uyuyamadım.

SEMA BAYAR

GECEYLE GELEN

*Tülay'a***T**ülay öldü.

Bu satırları gecenin yarısında karnımın tam ortasına koca bir yumruk yemiş bir hâlde yazıyorum. Sonra o yumruğun etkisiyle boğazıma çöken ve nefes almak için ağzımı sessiz bir avazla açtığımda ortaya saçılan kelimelerle yazıyorum. İnsanın avazı bazen sessiz harflerle çıkıyormuş öğrenmiş oluyorum böylece. Saçılan kelimeleri tek tek toplayıp ve onları bir dilbilimci titizliğiyle inceleyip ve ardından bir yapbozun parçaları gibi sabırla birleştirip yazıyorum.

Tülay öldü.

Çok değil, dört ay oluyor. Bir Ramazan günüydü. Haziran sonlarıydı ve sabaha karşıydı ve ben uzun bir yoldan gelmiş uyumak üzereydim ve tam uyudum mu yoksa uyandım mı yoksa uyukladım mı bilmiyordum. Bir ses duydum, “Kalk! Tülay ölmüş.” diyen, bunu diyebilen, bunu demekten imtina etmeyen. Sonra hastane koridorları ve ağıtlar ve hıçkırıklar ve susmalar ve öylece bakmalar. Ağaran gün ile artan kalabalıklar. Şaşırانlar, ne olduğunu anlamaya çalışanlar, ne olduğunu anlayamayanlar. Ben etrafa bakıyorum. Boşluğu bir siren sesi ikiye bölüyor. Yeşil bir kamyonet geliyor sonra. Yeşil. O an karar veriyorum yeşili sevmediğime. Bir tabut çıkıyor. Arabaya biniyor. Ardından bakakalıyorum.

El sallamak istiyorum. Yok, olmaz diyorum. Güle güle Tülay. Tekrar görüşür müyüz?

Tülay öldü.

Tülay sizin için herhangi biri ve onun ölümü sizin için herhangi birinin ölümü gibi ve siz bu ölümü kısa zamanda atlatabilir, unutabilir ve hayatınıza devam edebilirsiniz. Ama Tülay benim için herhangi biri değil. Gerçi sizinle

bu konuda eşitiz ve ödeşebiliriz. Çünkü sizin için önemli olan birini kaybettiğinizde de o benim için herhangi biri olacak ve ben bu kaybı çabuk atlatacak, unutacak ve hayatıma kaldığım yerden devam edeceğim.

Şimdi izninizle sizinle benim aramdaki derin farkı göstermek ve bu kaybın etkilerini anlatmak istiyorum.

Ve siz Tülay'ı tanımıyorsunuz, benim arkadaşım olduğunu ve çapraz blokta oturduğunu ve o öldüğünden beri benim boğazımda düğümlenen kelimeleri ve aylar sonra bir gece yarısı tam karnımın ortasına inen yumrukla ve uyku ile uyanıklık arasında o kelimelerin döküldüğünü ve uzun zaman sonra kaleme sarılıp bir şeyler yazmaya çalıştığımı bilmiyorsunuz.

Ve yine bilmediğiniz bir sürü şey daha var. Onun çok genç olduğunu, onun çok genç öldüğünü, benden bir ay büyük olmasına rağmen yaşı sorulduğunda hep “yirmi dokuz” dediğini ve otuzları sevmeyip onlara ancak üç yıl dayanabildiğini ve otuz, otuz bir, otuz iki dedikten sonra otuz üçü tamamlayamadan gittiğini. Peşinden koştuğu gençliğin artık onun yakasını bırakmadığını, korktuğu yaşlılıktan ilelebet kurtulduğunu, “Şu borçlar bi bitse... Gezelim bel!” derken, o mütemadiyen hayatı ertelerken, yaşamak için beklerken, yaşamın onu beklemediğini bilmiyorsunuz.

Ne çok şey var bilmediğiniz. Tanımadığınız herhangi bir kadına bu satırlarla tanıklık edip ve onun herhangi bir kadından Tülay'a dönüşümünü ve onun aslında her kadın gibi bir kadın, her anne gibi bir anne, her dost gibi bir dost ve belki benim için biraz daha fazlası olduğunu...

Dedim ya, bir yapboz gibi birleştiriyorum kelimeleri ve bütün kelimeler bitmeden, kutudaki son parça yerini bulmadan da anlatmış olamayacağım derdimi.

Tülay öldü.

Ve sanırım, yani öyle olmalı, yok aslında eminim ki; benim bunu tekrar etmem, kendimle ve onun ölümüyle ve kendi ölümlülüğümle yüzleşmem. Kabullenemedim mi? Ölüm kabullenilen bir şey değil ki. Ölüm öyle aniden başa gelen değil mi? Ve insan bazen birinin ölümüyle birlikte kendi ölümlülüğü ile de karşılaşılıyor. Ölmeden önce ölümle tanışmak. Üstelik herkes onun ölümünü ve sonrasını düşünürken ben ölümlülüğü ve öncesini düşünüyorum. Herkes ölümünden sonraki hayatı sorgularken ben “Ölümden önce hayat var mı?” diyorum.

İçimde bir şeyler kırılıyor. Fakat mütemadiyen kırılıyor. Ve her kırılmada yeni kelimeler sızıyor çatlaklarımdan. Kutudaki parçalar bir türlü bitmiyor.

En çok işaretler dökülüyor içimden. Ünlemler. Virgüller ve noktalar. Sayamadığım kadar soru işaretleri. Şimdi ne önemi var Dr. Bull'un son bölümünün, ölmeden önce izlenmesi gereken yirmi felsefi filmde on altıncı sıraya kadar gelebilmemin, kuru temizlemede lekesi çıkmamış sarı montun -ki alalı bir hafta olmuştu- ve ufaklığın makasladığı salon perdesinin ve henüz ödenmemiş faturaların ya da aylarca ödenmiş olanların.

Tülay öldü.

Yedisini okuttular ve elli ikisini de. Kırkı varmış bir de o okunmadı. Sanırım kırkını okutan elli ikisini okutmuyor ya da kırkını okutamayana bir bonus gibi sunuluyor elli ikisi ve bir tartışma sürüp gidiyor öldüğü günden mi saymalı, gömüldüğü günden mi? Defnolunduğu diyorlar aslında, biri “sırlanmak” demişti hatta. Tanrım ne kadar tuhaf kelimelerin var. Ölüler ne acayip rakamların önünde bekletiyorsun. Bekletmiyor musun yoksa? Önemi var mı bunların?

Ve hafız güzel sesiyle Kur'an okuyor. Dinliyorum. Gerçekten yakın mısın bana Tanrım? Benimle kendi kelimelerinle konuşuyorsun sen de, seni anlamıyorum Tanrım. Tanrım seni anlamıyorum. İçimi ferahlatan kelimelerini anlamak istiyorum.

Sonra duaya geçiyor hafız. Bir yere takılıp kalıyorum. “Dertlilere deva, hastalara şifa, borçlulara eda” diyor gür sesiyle. “Ölüm” diyorum. İşte çare. Hastalıkların şifası, dertlerin devası, borç konusunda emin değilim ama taksitlerin sonu ölüm. Tülay öldü ve bitti onu çekiştirip duran her şey. O çok korktuğu meme kanserinden kurtuldu sonsuza dek. Ne çok acıtıyordu mamografi. “Ya kanser olursam” diyordu. Olmadı işte. Bu yıl gerek kalmadı çekap yaptırmasına. Artık düşünmeyecek okul taksitlerini ve günü geçen faturaları.

Ah o sonsuz gençlik arzusu. Verilen ve bir daha alınması katiyen yasak olan kilolar ve uzak durulması gereken lezzetler ve iştahla bakılan ama el sürülmeyen tatlar ve kuaför randevuları, haftada iki gün fön, bir gün manikürler, on beş günde bir dip boya ve iki ayda bir saç bakımı ve başka şeyler. Ebediyen genç kalmak ne muhteşem bir çaba, kaybedeceğini bile bile zamana meydan okumak. Tülay zamanın var mıydı senin? Tüm dertlerin bitti Tülay, zamanın doldu. Öldün sen.

Herkes Tülay'ı düşünüyor. Ve baş sağlığı diliyor herkes. Teselli ederken “Ne iyi arkadaşınız” diyorlar, di’li geçmiş zaman kullanıyorlar bizim için. Hâlbuki sensin geçmiş zamanda kalan. Ölen sensin. Ben yaşıyorum hâlâ. Ben hâlâ yaşıyorum anlıyor musun? Ne tuhaf bütün bunlar.

Hayır, bencillik ediyorum. Kendimi düşünüyorum. Nefes alıp verirken ve pencereden bakarken, karanlık bir odada senin ölümünü kelimelerle bir daha kefenlerken, hocanın tekrar etmekten yorgun düşürdüğü sözleri doluyor kulaklarıma: “Aşk ile buyurun bir daha; LÂ İLÂHE İLLALLAH, MUHAMMEDÜN RASÛLULLAH.” Şimdi gecenin bir yarısı tüm bunları yazarken tekrar ediyorum. LÂ İLÂHE İLLALLAH, MUHAMMEDÜN RASÛLULLAH. Bencillik ediyorum, kendimi düşünüyorum.

Tanrım benimle konuşuyorsun biliyorum. Seni anlamıyorum. En yakın arkadaşımın ölümüyle tanıştım kendi ölümlülüğümle. İnsan ölümle tanışınca bir daha görmezden gelemiyor. Korkuyorum Tanrım. İçimi ferahlatan kelimelerini öğrenmek istiyorum. Tülay öldü ve ben ölmedim. O gece Tülay bize veda etti. Belki ona veda eden bizdik aslında. Tanrım onun zamanı bitti. Benim ise hâlâ var. Zamanım var mı? Tanrım lütfen. Seni tanımama, dilini çözmemeye zaman ver. Zaman... Evet zaman.

NESLİHAN SOYDAŞ

İZAFİ ZAMANLAR

Yaştan, yıllardan ulu orta bahsetmeyi yersiz bulmuşumdur. Fakat bunu kimseye söylemedim.

İnsanlar tanışma evresinde genelde sonradan utanacakları nezaket gösterileri yaparlar. Kendinizi değerli hissettirecek kadar ilgi boca ederler üzerinize. Bu yanılğı da sizi utandıracaktır. Kimi insanlar yemeğin tatlısı gibi sonraya bırakır; pek çoğuysa ivedilikle halleder bu hesabı. Yaşımız hep merak edilir. 83'lüyüm dersiniz misal. Bu benim en sevdiğim cevaptır. Mebzul miktarda 'yaşsızım' içerir. Tabii bir kısım feylesof, başlar doğduğunuz günden saymaya, bir kısmı nüfusa geç yazdırılmış gibi sene atlatır. Neticede herkesin bir kararı vardır. Ama kimse birbiriyle aynı sonuca ulaşmaz. Zaten hesaplar da bunu gerektirir.

İnsanların hayret edilecek çoğunluğu 1gün=1gün, 1yıl=1yaş, 3 yıl=3 yaş vb. şeklinde ruhsuz bir hesaba tutuşur, bazı günlerin, anın soluk kesen sancısını yok sayarak. Standart sapma gibi. Zor sorular, zor günler... Bir günün hiç de gün gibi geçmediği, hipotenüsünü alırsak pisagora yol olacak günler. Babanı kaybettiğin yaş sekiz on yıl sürer.

Çantada keklik günler veya. Şüphesiz anneden süt emmek de kolay değildi. Ama deniyorduk. Daha iyisini bilmiyorduk.

Biz faniler farazi kavramları severiz. Aslında hiçbir kelime birbirinin yerini tutamazken şu vakitle zamanı bir türlü ayıramayız birbirinden. Vaktin geniş vahaları yerine zamanın planladığımızı sandığımız duvarları arasında eririz.

Zaman bir vaaddir, belki gelmeyecek olan. Bir sanrı. Bir uğultu. Zaman karşısında ben kendine intifada ilan etmiş zerre.

Caddenin ortasında etrafımda insanlar donmuş, insanlar korkmuş, insanlar kaçışırken, beynim benimle son oyununu oynuyor. Sakladığı tüm gerçekleri kollarında olduğum katilimin ellerine teslim etmiş. Birazdan mermilerin gireceği vücudum gergin, böyle arıyor kurtuluşu. Demir aleti etrafa sallayınca oyuna ara veriyoruz. Şakaklarımda hissedince yeniden dönüyor film.

Şehir trafiğinde kalabalığı yarararak gelen habercileri bile görüyorum oyun arasında. Cadde boyunca uzanan dükkânlara bakabiliyorum. Hepsi indirmiş kepenkleri. Yazık diyorum. Orada yıllardır mahsursunuz. Çünkü oyun bitmiyor. On yıllar sürüyor belki. Bir ara yere yatıyoruz. Gece olmuş olmalı. Etraftaki bebekler de yatıyor. Korkmasınlar, üşümesinler diye anneleri de. Öyle kavi bir sessizlik oluyor ki arka caddedeki hastanede doğum yapan kadının çıkışlıklarını bastırıyor. Bu anlar benim için nispeten zor geçiyor.

Başıma geldiğinde yeniden kalabalık içinde Yekta'yı görüyorum. Yekta'yı yirmi yaşından beri görüyorum. En başarılı olduğum iş bakışlardan cümleler devşirmektir. Yekta'nın başarısı, sana istediğini vermemek. Gözleri kapalı çıkmış.

Doktoruma bunları anlattığımda bakışlarını benden çevirdi. Bileğini okşar bir hareketle saatine baktı. Doğrudum. Başımı yana çevirdiğimde şakaklarımdan alnıma geldi soğuk demir. Bu vakit, kestiremediğim kadar uzadı. Kollarında olduğum bu korkak, ben, birkaç fotoğrafçı ve büyüyen çocuklar vardı etrafta son bir hamleyle alnımdakini elime aldığımda. Çok değil bir mermi sıktım. Ve bütün dükkânlar açıldı, kalabalık akın akın yürümeye başladı, doktorumla vedalaşarak odadan çıktım. Yekta gözlerini açtı. Hastanedeki kadından sonra bebeğin sesi duyuldu. Soğuk demirle sıcacık kanım birleşti, dudaklarıma yayıldı. Hepsi kaç yılda oldu, bilmiyorum.

Son flaş yüzüme patladığında 83'lüydim.

AHMET BURAK KÖROĞLU

POSTERLERİN ARKASI: DUVAR

Kendime rastlayalı birkaç gün oldu. Ellerim biraz buruşuk. Gözlerim kısık ve bıyıklarım dudaklarımı kapatmıştı. Biraz solgun ve sararmaya yüz tutmuş çiçekler gibi. Hasta, yorgun, bitkin...

Evim birkaç oda birkaç koltuk ve birkaç sigara paketinden ibaretti. Yeni fark ettim, her şeyi. Ha, bir de bütün posterlerin arkasında kalmış beyaz duvarları. Galiba insan olabilme kavramını yeni yeni anlıyorum. Mutfağın kapısına yöneldim. Kapı kolunu tuttum, parmaklarım hareket etti, damarlarımdan akan kanlar parmaklarımın ucuna uyuşukluk veriyordu. Zorladım. Sivri bir gıcırtı, kapı arkasında toplanan tozlar ve örümcek ağları. İçeri girdim. Son makarna paketinin izleri vardı. Salça kararmış, çeşmeden su akıyor, pencere güvercinlere dışarıdan yuva olmuştu. İçerisi bomboş bu odalara. Bir şeyler hatırlıyorum: Yıl 1900'ler 'salçalı mı seversin yoksa sade mi?' derdi her seferinde salçalı olduğunu bilmesine rağmen. Beli incecik, saçları ince belini sarmış, hafif sağ tarafa dönük kafası ve suların kesilmesine birkaç saat... Ve dudaklarından çıkan son kelimeler. İşte o zaman kararmıştı gözlerim. Bir perde: rengi, cinsiyeti, kimliği, sesi, bedeni, düşünceleri, kendisi, hiçbir şeyi yoktu. Galiba ben ona Kara ismini verdim. Erkekti, bizdendi, kalın sesi, kocaman omuzları, herkesi kucaklayan başı ve kendisi vardı.

Kara biraz garipti. Fazla konuşmazdı. Evin en büyük erkeğiydi. Annesini kaybedeli üç yıl kadar olmuştu, babası ise hayırsızın biriydi. Eşi vefat ettikten sonra eğlence düşkünü hâlleri bir hayli artmıştı. Kara o vakit çalışır, evine

ekmek getirir ve altı kardeşini okuturdu. Şimdiye kadar hiç şikâyet ettiğini duymadım. Kendisine birkaç çift çorap bile almazdı. Otuz sekizine basmıştı bugün. Evlenemedi. Babası gelini evden kovmuştu. Neden mi? Bilmiyorum. Kara da bilmezdi. Sormadı da babasına hiçbir şey. Kara gider çalışır, para kazanır, tırnakları çaprazlamasına kırılır, elleri nasır tutar, ayakkabıları iple sarılır ve hiçbir şey yapmazdı.

Elime aldığım mutfak bezini muslukta temizledikten sonra lavaboyu sil-dim. Mutfaktan çıktım. Sağ omuzumun üstünde duran kuş kafesini gördüm. Ve kafesin altında salon kapısı. Açamazdım. Çok tozlanmıştı. Çok sivri gıcirtısı vardı. Sandalyeler çoktan kırılmıştı. Kesinlikle içeri giremezdim. Duvar köşeleri nemlenmiş, kararmış, yeryüzüne akan gözyaşları vardı. Dokunamadım kapıya. Çektim elimi. Geri döndüm. Kardeşimin odasına girdim. Oyuncaklarının boynu bükük. Atıklarınca dörnmüyor, müzik kutuları notalarını kaybetmiş, ruhundan donmuş kıyafetlerin pembeleri kaybolmuştu. Bedenime çok küçük geliyordu, ruhumun kapsayamadığı bu odada renkleri.

Belki renkleri solmasaydı, o da yaşıyor olacaktı. Oyuncakların boynu dik, en güzel makamlarda dans ritüelleri ve prenseslerini götüren atıklarınca olacaktı. Belki renkleri solmasaydı...

Ne zaman *Selvi Boylum Al Yazmalım*'ın Cengiz Aytmatov'un eseri olduğunu öğrendim, işte o zaman anladım renklerin ne denli güzel olduğunu. O gün bir daha kitaplardan uzak kalmamaya ant içtim. 'Zaman boynuma dolanmışsa gideceğim tek yer kitap karakterleridir.' dedim.

Kafesten bülbül sesi gelmeye başlıyordu. Kara! Karaaaa! Odadan biri sesleniyordu. Ben Kara değilim! Ben Kara değilim! dedim. Karaaaaaa! Ne olursun gel, lütfen beni buradan kurtar. Ben Kara değilim! Sus artık, kes sesini.

Şakaklarımdan terler akmaya başladı, sol kulağımın üstünde saçlarım yavaş yavaş beyazlıyordu, ellerim buruşuk ve ayaklarım kuvvetini kaybediyordu. Kemiklerim derimin üstüne çıkıyordu. Ayaklarım ise, salona doğru ilerliyordu. Kapının kolunu tuttum, yüksek gıcirtı sesi tozdan halı ve duvar köşelerinde nem... Her şey aynısıydı. Her şey aynısı!

Etrafa bakındım. Poster oradaydı. Salon kapısının sol çapraz duvarından sağ çapraz duvarına çekilen ipin tam ortasına mandal ile tutturulmuş şekilde duruyordu. Ben içeri girince ses kesildi, dışarıda rüzgâr uğultusu başladı, karşı komşu karısını artık dövmüyordu, göğsümde sıvı bir ilaç, düzenli aralıklar ile ritim vurgusu, başımda beyaz cankurtaranlar.

Kara! Kara, gözlerini aç. Kara kendinde misin?

Ne oldu? Neredeyim ben?

MUSTAFA SARI

ÇOBAN YAMAĞI

Kimsenin misafir beklemediği saatler. Gündüzün telaşı bitmiş, bahçe-
deki ince derenin şırıltısı ve değirmen dolabının hantal sesi duyulur
olmuştu. Adam, elinde fener, küçük tahta köprüyü dikkatle geçti. Bir insan
boyu büyüebilmiş elma, şeftali ve erik ağaçları arasından tepeye doğru tır-
manmaya başladı. Birinci sekiyi geçip ikinciye geldi. Ona doğru uzanmış dalı,
bir dost eli tutar gibi kavradı. Sağ ayağını taşın üzerine atıp çevik bir hareketle
bedenini yukarıya çekmek istedi. Ama yeltenmesiyle dal elinde kalıverdi. Diğer
ayağını kaldırmamıştı bereket. Biraz sendeledi. Karşı yamaçta bir köpek ürü-
meye başladı çatırtıya. Bu kez daha ihtiyatlı davranıp elindeki fenere dökük bir
yer buldu. Dizini koyarak çıktı. Tepeye doğru attığı her adımla, barakanın için-
de, eskimekten siyahlaşmış tahta aralıklarına yaklaşan ışık büyüdü büyüdü...
Ve açıldı kapı. Yaşlı bir kadın, idare lambasını adamın yüzüne tuttu. İçeriden
hasta, yılgın bir ses;

– Kimmiş hanımım?

– Kimse değil, meraklanma bey, deyip kapadı geceyi.

Adam başı önde, talvarın altından bahçe kapısına doğru yürüdü. Toprak
yolun karşısındaki köy odasına vardı. İçerisi sadır ve insan kokusu. Odanın en
sürgün yerine usulca oturdu. Çobanlar, muhtar, birinci aza ve köyün ileri gelen-
leri konuşuyorlardı; sürüler Yılanlı Vadi'den nasıl geçer? Üstelik koyunların
çoğu kuzulamışken. Bir süre dinledi sessizce. Dayanamadı, suskunluğu patladı
adamın. Son nefesini veriyormuş gibi üfledi cılız sözcükleri. Çobanın muhalif

baloncukları ürkek ve boştu. Kimse duymadı. Köşesinde büründüğü peltemsi karanlığı geçip lüks lambasının silik ışıklarına bile ulaşamadı sesi. Beyaz kül zerrecikleri hâlinde ağızdan uçuşup döküldüler ayaklarının önüne. Bu sönük infilakten sonra boşaldı adam. Küçülüp kendine hapsoldü.

Evet, doğruydü; kurak geçmişti kış. Ayaz olmuş, don vurmuş ama yağmur düşmemişti. Toprak yeşerememişti. Ancak nasıl gidilirdi? Sürüde kuzular da vardı. Henüz bir aylıktılar. Vadi yılanlı olmasa bile uğultulu geçitlerden sarp kayalıkların ardına çıkmaları zordu. Yeşil meralara salınmalıydı salınmasına hayvanlar ama öyle uzun yola düşüp ırak yere varmaya ne gerek vardı. Köyün çıkışındaki değirmen dolabını döndürecek kadar da olsa derede su akıyordu. Önüne set yapıp birkaç kez otlaklara taşırırsalar fena mı olurdu. Bir haftaya kalmaz gürbüz otlar çıkıverirdi. Fakat kimseye duyuramadı sesini. Onun fikrini sormadılar bile. Var ama yoktu adam ahalinin gözünde. Deli Firdevs'in sümüklü yetimiydi hâlâ. Bir çobanın peşine yamamışlardı işte. Sürüdeki yeri Çomar'dan hâllice.

Karar verildi; yarın gün doğumu yönünde çıkılacaktı yürüyüşe. Kalıbını basardı ki kuzular telef olacaktı menzile ulaşmadan. İçini tırmalayan kaygılar, başında uçuşan öfkeli melekler, vurdumduymazlık ve ahmaklığın karşısında çaresizdiler. Görünmez olup küskün bir bulut hâlinde kapıdan süzüldü. Kimse fark etmedi.

KAHRAMANIMA MEKTUPLAR

TUBA DERE

EFENDİLER VE KÖLELER

Köpekleşmiş köpek işkence edeni sever¹

AVCIATMACA²

İlginçtir sana yazmaya başlarken, henüz hitabı yazmışken, ne vakit su topladığını bilmediğim bulutlar birden alçaldı, kararan gökyüzü koyuverdi kendini, dışarıda hızlı bir sağanak başladı, kader gibi. Ormana likenleri, yaprakları ağırlaştırarak usul usul gelen yağmur, şehre haber bile vermeden iniyor.

Birkaç gün evvel kitabının ilk okumasını bitirdim. Hızlı bir devridaimle son sayfadan ilk sayfaya döndüm. İlkinde bir solukta okuduğum, nerdeyse müstakil birer öykü sayılabilecek bölümleri şimdi tekrar tadacak, yavaşça satırların yahut olayların üstünden geçeceğim. (Bak, isimleri ve altı çizilebilecek cümleleri büyük harfle yazan -yüksek sesle söyleyen- yazarına ben de uydum.) Hem okuyacak hem de sana yazacağım, yağmur izin verirse... Belki sağanakta sığınacak tek bir saçak altı kalmayana dek konuşacağız.

Seni ilk kez, vurduğun zavallı tavşanı ayaklarından tutup kaldırdığın an gördüm ben de diğer okurlar gibi. Sonra elinde, tüylerinden kan damlayan bir tavşanla -dizlerine kadar çamura batmıştın üstelik- o eski av köşkünden bozma kulübenin ortasına kadar yürüdün. Sırtında, hiç çıkarmadığın kahverengi keçe yeleğin vardı. Yüzüne dikkatle bakınca ellilerinde ha var ha yok, kalın kaşlı, pala bıyıklı bu adam, bana pek tanıdık geldi. Birazdan izah edeceğim. Yine de gece ve yağmurla gizlerine bürünmüş, bir ormanın içinden çıkıp gelmesen

zannederim, hikâyenin peşine düşmezdim AVCIATMACA. Sana yazamazdım da. Zira biraz gönülsüz başladık sohbete; sen konuşmayı pek sevmiyordun, ben de şimdiye dek hep iyileri arkadaş bildim kendime. Sana daha baştan kuşkuyla yaklaştım. Avcıydın çünkü. Ama ilk anda ana kahraman zannettiğim Tarık'la ya da Filiz'le -aslında hikâye sürekli el değiştiriyordu- karın Kara Zühre'yle hatta Murat'la bile konuşabilecekken romanın orta yerinde, tek sana çözüldü dilim. Neticede Atmaca sen, iyi de olsan kötü de, güzel bir anlatıda, ustaca işlenmiş bir kahramansın; bu sebeple mektubuma muhatapsın.

İtiraf edeyim ilk bölümlerde olan biteni takipte zorlandım. Zihnim koyu mavi gölgeler içindeki ormana dalıp dalıp gitti çok defa. Ben de yazarına öykünmüş gibi, bilmeden, bir iki orman öyküsü yazıp kenara koymuştum, bir süre evvel. Okurken hikâyen hikâyeme karışıp durdu. Zaten senin hikâyenin anlatılmasına bir türlü izin vermiyordu orman, aksine kendi hikâyesini anlatıyordu. Hatta yazarının elinden kalemi kapıp hikâyesini dayatmış bile olabilir. Çünkü ruhumuza bahar tatları getiren, estetik hazlar veren, uysal bir doğa değil-di içine düştüğümüz. Tekin olmayan bir göğün altında, en az onun kadar acımasız, her şeyi hükmü altına alan, dize getiren bir ormandı bu, hem de dinmek bilmeyen yağmur yüzünden gittikçe daha hırçınlaşıyordu.

Kulübede, pencerenin yanındaki tahta sandalyeye oturup bir zaman büyülenmiş gibi ormana baktın. Sen de hissediyordun, havada tedirgin edici bir karanlık vardı. Tam o sırada, uğursuz TİMSAH gaklayarak gelip omzuna konuverdi. Eski Türklerde kartal evcilleştirme geleneğinin olduğunu duymuştum, ama ilk kez görüyordum böyle bir şey. Kana olan zaafına, vahşi yaratılışına rağmen, nasıl da köpek gibi sadıktı, o yırtıcı kuş? Sadece Timsah değil tabii, atın KAHVE ve karın Kara Zühre de sana sadakatle bağlı, sorgusuz sualsiz itaatkâr görünüyordardı.

Başlangıçta romanınız bana, bir yol hikâyesi gibi gelmişti. Filiz ve Tarık, hazırlıksız çıktıkları yolculukta, Filiz'in şüphelendiği gibi, yollarını kaybetmişlerdi. Tam tepeye varmak üzereyken Tarık, önüne çıkan hayvana çarpmamak için direksiyonu kırıp da son anda el frenine asılınca uçurumun kıyısına kadar

gelip durdu araba. Karı koca ıssız bir ormanda, bir yokuşun başında, yolla uçurum, ölümle dirim, hatta gerçeikle masal arasında, Araf'ta kaldılar. Ufacık bir kıpırdanış aşağı uçmaları demekti. Kaza anının hezeyanları her şeyi, olduğundan vahim gösterip gerçeğin dışına taşımakta gecikmedi. Sen yanlarına gittiğinde korku ve acı içindeydiler, ayrıca şaşkındılar. Alıştığımız hayatların dışına çıktığımızda hepimiz bir çocuk gibi acemiyiz, ne de olsa. Kulübende ormana dalmış seyrederken, biri seni çağırmış gibi Kahve'ye atlayıp kaza yerine nasıl geldin? Karanlıkta, başında kartalın, yanında atınla bir masal kahramanı gibi görünen de güven vermeyen bir yanın vardı. Sonradan anladım, meğer sen dâhil tüm orman, kazayı fark ettirmeden ve kayıtsızca izlemiştir. Peki neden görür görmez yardıma gitmedin, bir de onları kurtarıırken, alay eder gibi, “iyi dayandınız” dedin? Akıl sır erdirmek zor.

Arabadayken Filiz ve Tarık'ın ağır yaralı olduklarını zannetmiştim. Filiz daha metanetli çıktı. Kocasını arabadan çıkarırken ve ata bindirdikten sonra sana yardım etti. Kahve'nin sırtında, kulübeye geldiklerinde iyi değildi ikisi de. Kulübedeki kan kokusu Filiz'in midesi bulandırsa da sığınacak bir yer bulmuş olmanın rahatlığı çököverdi üzerlerine. Ağrılarını dindirip dinlenecek sıcak bir yatağa ve her şeyi unutturacak bir uykuya kavuşmuşlardı. Sendeki tekinsiz hâllerin farkındaydılar ama çaresizlik, insanın olumsuzluklar üzerinde durma cesaretini kırar. Zaten gece vakti, şiddetli yağmurda, ambulansın bile gelemeyeceği bu ormanda başka nereye gidebilirlerdi? Şaşırtıcı olan, şu yıkık dökük kulübedeki tüm kasvetli şeyler, Kara Zühre'nin maharetli ellerinde nefis bir yemeğe, Tarık'ın yarasına iyi gelecek bir merheme, dilinde masala dönüşüyordu ve bilhassa Filiz'in içini ısıtıyordu. Karının atınla ve Hızır'la ilgili anlattığı hikâyelere, Murat gibi ben de inanmaya hazırdım. Koynuna TOZŞEKER adlı güvercinini saklayıp Hızır'ı üçkâğıda getirmeye çalışan Deli Fahri'nin buruk hikâyesini Zühre'nin tuhaf hâllerini seyrederek, ateşin yarattığı gölgeler içinde, büyük bir keyifle dinlemedik mi? Hızır, bazısı değişik olur, dünyada duramaz, dünya ona fazla gelir, işte onları yanıma alırım demişti ya Fahri'ye.

Sen Zühre'nin bu tatlı hikâyelerini de ağzındaki sigaranın külü uzayıp dururken, hep kuşkuyla dinlerdin. Sanırım ne onu seviyordun, ne başka bir şeyi. Kalbin kaskatı kesilmişti senin. Belki merhametinden evvel masalını yitirmiştin. Filiz'in kalçalarına yapışmış eteğini ve bacaklarını kaçamak bakışlarla izlerken için gitmişti ama neyse ki nazik davranıp o ıslak giysilerini değiştiren kulübeden çıktın. Geri de gelemedin. Ahırda Kahve'nin ürkmüş olduğunu o sırada fark ettin.

Günlerdir zaten ağzını burnunu dağıtacak kadar dövmüştün, ne istiyordun zavallı çocuktan? Haşim Bey onu sana teslim ederken “öldürmek yok” dememiş miydi? Çocuğun başına bir iş gelirse seni kurda kuşa yem ederim de demişti. “Haşim Bey iş büyüsün istemiyor.” Anladın mı Atmaca? Babası Kadir

Amca, sözde altından kalkamayacağı bir iş yaptı, Haşim Bey'den borç alıp ona kazık attı diye kaçırılmamış mıydı Murat? Haksızlığa uğramıştı, elbette hırçın davranacak. Hem bilmez misin ki Haşim Bey dolandırıcının, hırsızın, zorbanın tekidir. Bilsen de işine gelmez. Atmaca, sen zor anlarsın.

Evet, sağdı ama öldürmekten beter etmiştin Murat'ı. Kara Zühre uyar-mıştı seni hatta, çocuğun üstüne bu kadar gitme, demişti. İnsan kendi kendine iş çıkarır mı? Belki yağmur bu yüzden musibet gibi, göklerden bir ceza gibi yağıyordu. Şimdi adı yağmur olan bu belayı hakikaten zor anlarsın sen Atmaca. Doğa hepimizden güçlü.

Murat'ın köşeye sıkışmışların can havliyle ve yaralı bir hayvan çevik-liğiyle tüfeğini alıp kaçmasına şaşırdın değil mi? Hâlbuki güçten düşmüş, zayıflamıştı çocuk; dayaktan adım atacak mecali kalmamıştı. İstedğin kadar kız kendine, avcı geçinip de tüfeğini bir çocuğa kaptırdın diye istediğin kadar söylen. Karanlık işine yaradı Murat'ın, yağmur yaralarını yıkadı. Timsah kokusunu alıp onu bulamadı. Soğuktan tir tir titrese, kaçarken taşlar ayaklarını parçalasa da senin elinden kurtulmuştu nihayet. Bir daha düşer mi o tuzaklara? Ne söylesen, nafiye. Artık yalanlarına ve vaatlerine kanar mı? Bir kere Murat, ciğerini okumuş senin.

İtiraf edeyim onun bu kadar gözü kara oluşuna pek sevindim. Hadi Murat, dedim içimden, alt et şu vicdansız Atmaca'yı da inandır beni dedim, kötülerin eninde sonunda cezasını bulacağına. Gönül hep masumdan yana. Çocuk hak-lıydı, birkaç lokma yemek için etrafında dolaşan o sakat, hasta, yaralı köpekleri nasıl sana muhtaç ettinse, Kara Zühre'yi, Kahve'yi ve Timsah'ı nasıl kendine bağladınsa o Haşim denen herif de öyle kul köle etmişti seni. Korkuyla saygı çoğu zaman karışır birbirine.

Köpeklerin de senin kadar korkaktı. Nasıl döverdün, hatırlasana. Aldanma sen onların, işkence sesi işittikleri zaman koşarak yanına gelişlerine (bu ses, onlara bir şarkı gibi gelir), bir asker gibi etrafına dizilişlerine. Bir köşede yal-nızca kendilerine düşecek payı beklerler. Dış geçirebildiğine efendilik taslayan, güçlülerin karşındaysa el pençe divan duranlar, âcizler ve gözü dönmüş cahil-ler gibi köpekle köpek olmuşsun sen de Atmaca. Başta söylemiştim hâlinle, tavrınla bana pek tanıdık geldiğini.

Köpeklerin arasından da sessizce başkaldıran bir AKÇATOPAL çıktı. Zavallı hayvan, senden kaçarken can yoldaşı oldu Murat'a. İkisinin de düşma-nı sendin Atmaca. Bir olmuş, birlik olmuşlardı. İkisi de birbiri uğruna canını tehlikeye atabilirdi o şartlarda. Zaten bu yüzden başına gelmedi mi o 'talih-siz' kaza? Bir hikâyede, bir silah elbette patlamak içindir.

Orman sessizce soluk alıp verirken, Tarık ve Filiz uçuruma düşmekten son anda kurtulmuşken, yağmur gök delinmiş gibi yağmasa, Murat senin tüfeğini

alıp kaçmasa, felaket pusuda beklemeşe sanırım bu kitap yazılmazdı. Yazarın yalnız seni, Filiz ve Tarık'ı, Kara Zühre'yi değil, yuvasındaki anne tavşanı, ahırda Kahve'yi, saklandığı oyukta Murat'ı ve sessizce soluk alıp veren ağaçları da anlatıyordu. Çünkü asıl izlenmesi gereken, içinde kıpırdanıp duran halkı ile ne zaman, ne yapacağı bilinmeyen ormandı. Basbayağı kolları vardı ağaçların, insanı kuşatan. Toprağın elleri vardı, ayak bileklerine yapışan. Yağmurun uğultusu ve dalların hışırtısı, kulak vereni bir süre sonra sağır edebilirdi. Kendi lisanınca konuşuyordu orman. Bu bildiğimiz bir şey değildi. O yüzden hepimizi zamanın ve gerçekliğin dışına sürükledi hikâye.

Bazen insan zamanı elinden geçirir biliyor musun? Çünkü her hikâye ne zaman okunacağını belirlediği gibi mühletini de belirler.

Yağmur her şeyi peşine katıp götürecektik kadar şiddetli yağıyordu artık. Filiz, Tarık ve Kara Zühre büyük tufanda, Nuh'un gemisine sığınanlar gibi, kulübede hem korunmuş hem de mahsur kalmışlar, sabahın olmasını, kâbusun bitmesini bekliyorlardı. Kulübe dünya üzerinde bir yer değildi aslında ve kulübeden yani hikâyeden çıkmak da zannedildiği kadar kolay değil.

Hududa gelmek üzereyiz Atmaca. Haddini bilmeyen her şeyin bir başka şeye dönüşeceği o yere. Aynı zamanda adaletin tecelli ettiği yerdir burası. Bil ki seni öldürecek olan yaran değildir. Bir insanın içinden her an başka bir insan çıkabilir ve insan ölüp ölüp yeniden doğabilir.

Yazarın kadar tarafsız olamadım, doğru. Yargıladım seni, kusuruma bakma. Bakma şimdi benim de bu kadar üst perdeden konuştuğuma. Zaman zaman köpekle köpek, kuzuyla kuzu olur insan. Dünya affetsin hepimizi.

¹ *Köpekler İçin Gece Müziği*, s.104

² *Köpekler İçin Gece Müziği*, Faruk Duman, Can Yayınları

BAKIŞ

MERVE KOÇAK KURT

VE KAMÇI YENİDEN İNDİ KÂĞIDIN YÜZÜNE

Kamçı'ya dair bir okur-yazar hikâyesidir.

“Ali Karaçalı’nın *Kamçı*’sını okuyorum. Sanki 1982’de değil de ‘dün’ yazılmış gibi, hatta ‘bugün’. İmgesel anlatımın böyle bir güzelliği var işte!” diye not düşmüşüm kitabı okurken. İçindekiler’e bakıyorum: “Kamçı, Bir Işık Seli, Mevzilerde, Âraf, Uluçınar, Zincirler, Alnında Bir Avuç Kor, Aramızda Dağlar Yok, Sen Olmayınca, Sağnak”.

Bir öykü kitabı içine ne çok şey sığdırabilir: Anılar, acılar, aşklar, arayışlar... derken bir tutam ibrişim, bir duygu ipeği, bir yanık izi, bir kalp ağrısı bazen de... O, bitimsizmiş gibi duran hikâyesi işte insanın: Bir nefeste, solu(k) veren.

Kim bilir kaç ömürden devşirilmiştir, Kamçı’da okuduğum öyküler. Boşluk duygusu ve yitiriş bazı öykülerin havasını “ağırlaştırırsa” da yazar, her öykünün atmosferini ayrı ayrı “kurmuş.” Bazen bir “Uluçınar”ın gölgesi değişiyor içimize bazen bir “Sağanak”... “Kamçı iniyor. Birden güneş. Birden atlar. Dövülen etim. Kanayan sular. Kırbaçlar. İri, kızgın taşlar. Kahkahalar. Çıglıklar. Kamçı iniyor. Sabah ne zaman?”

Kitabın en çok dikkatimi çeken yönü dilindeki dirilik oldu. Kısa ve vurucu cümleleriyle, “Kamçı iniyor. Derimde kırbaç izleri. İçimde kırbaçlar. Atların sağrı-

ları kan ter içinde. Safkan, doru, kır atlar. Kamçı iniyor. Atlar safkan. Ölene kadar koşan atlar. ‘Düş gören atlar.’” (Kamçı) Yahut araya yerleştirilmiş soyut ve çarpıcı cümleleriyle, “İmgeler nasıl da sınır tanımıyordu öyle. Ağır ağır inen akşamdı sokaklara, caddelere, pazaryerinin uğultulu kalabalığı üzerine.” (Bir Işık Seli)

Sanki Yıllar Geçmemiş Gibi!

Yazıldığı dönemin özelliklerine baktığımızda *Kamçı*’daki öykü dilinin kapalı/ imgesel/ soyut olmasını yadırgamamak gerektiğini düşünüyorum. Bu kadar “acı” başka türlü nasıl ifade edilebilirdi ki? Yazarken, “Çağrışımlarla üstümüze yıkılan çok sesli bir müzik bu. Dinmeyen bir yağmur: İnce, uzun yollarında içimizin. Bir ustura ağzı denli yalın, gerçek: Sürgünlüğümüz.” (Mevzilerde)

O boğucu “12 Eylül” atmosferinden kaçmak ve kelimelere sığınmaktı yazarın yaptığı belki. “Tutuyor sorguluyorlardı sanki insanları. Kimileri kanıksamış, aldırımıyordu ama çoğunlukla şaşırmıyordu insanlar, çarpılıyorlardı. Bir gerekliliği mi duyurmak istiyordu insanlara? Ülkesinin, acılı ülkesinin insanlarına.”

Yaşananlar, ancak yalın/içten ve şiirsel ifadelerle anlatılabilirdi yazara göre belki de. “Gönül bu. Bir demet gül. Bir top ibrişim. Gönül bir top ibrişim. Bir demet menekşe. Bir demet karanfil: ellerin/de. Çatlayan nar: alnın/da. Tut ki bu urgandır. Bu belik. Bu, dalga dalga ibrişim saçlar. Saçların. Saçlarından sarkan kıvrıklık: kan. Kanım.” (Alnında Bir Avuç Kor)

“Bir Işık Seli” Gibi...

“Kırgın. Bugün bir dal kırıldı içinde. Bir yapı çöktü. Bir ayna devrildi, paramparça oldu bir yüz aynada.” diyen “Âraf”taki anlatıcı, aslında o dönem insanının da duygularına tercüman oluyor-du. “Bir Işık Seli”ndeki gibi “İmgeler nasıl da sınır tanımıyordu öyle. Ağır ağır inen akşamdı sokaklara, caddelere, pazaryerinin uğultulu kalabalığı üzerine.” Her kahraman kendi hikâyesini -yoksa yaz(g)ısını mı demeliyim- yaşıyor. Ömer iken Amer’e dönüşen adıyla “Gezmiş, dolaşmış, deli divaneye dönmüştür aşktan. Sonunda çatlamıştır yüreği, dayanamamış, çıldırmıştır.”

Benöyküsel anlatıcı da aynı yetkinlikle anlatıyor anlatacağını tanrısal anlatıcı da. “Ay yükseliyor. Birbirlerini daha bir açıklıkla görüyorlar şimdi. ‘Birbirlerine baktıkça erinçleri artıyor.’ Ay, duru aydınlığıyla, ellerine, yüzlerine, omuzlarına, dağınık saçlarına, gür sakallarına dökülüyor, oradan içlerine ağıyor. Ayı duyuyorlar, yıldızları, geceyi, tüm bir gökyüzünü. Bir büyüklük karşısında olmanın gönenci sarıyor bedenlerini, kaslarını.” (Mevzilerde)

Olaylardan çok durumların/ anların “resmedildiği” öykülerin arasına daldığınızda görüyorsunuz ki: Her biri kendine özgü ama bir o kadar bildik-tanidik.

Sorgulamaları da bir o kadar içten. “Daha doğmadan suçlar mı yığmışlar sırtıma bilmediğim? Doğduğumda armağan diye ölümü mü sunmuşlar avuçlarıma: böylesi bir yeryüzünü? Daha çocukluğun arı, billur dünyasında böcekler, karıncalar mı girmiş düşlerime? Ağlamış, avunmamış, sararmış solmuş muyum sarı yapraklar gibi? Atlı karıncalar mı doluşmuş göz çukurlarıma?” (Zincirler)

Dil(d)e Gizlenmiş Metaforlar

Somut olanın sembol diline çevrilişini izliyoruz *Kamçı*’yı okurken. Öyle okumak istediğimizden belki, metaforları sevdiğimizden belki de. (Burada *Il Postino* filmindeki ‘metaforik’ diyalogları hatırladım.) “Güneştir kapıyı çalan. Düş vaktidir. Düşlerin düğüm düğüm çözülme vakti. Çöz düşlerini. Çöz ki bir bir çözülsün buzullar, buz dağları, bukağılar. Kan ki koşan bir attır. Sabahtır. Aşk keskin bir kılıçtır kınında. Coşkun bir ırmaktır damarlarında. ‘Deniz dalgasız olmaz’, sevdâ yanasız. Harlanmadan bükülmez demir.” (Alnında Bir Avuç Kor)

Anlatılanın (benim, senin, onun, bizim, sizin, onların) hikâyesi, içimizde bir yerlere “dokunuyorsa” bu durum “tanıdık” gelir elbet bize. “Kuşlar, böcekler durmadan öter, sesler birbirine karışır, tek sese dönüşür, kulaklarında, içinin ıssız bölgelerinde uğuldar, bir ışık ansızın düşer, mavi bir dünya dökülürdü avuçlarına.” (Uluçınar)

Ali Karaçalı’nın ilk ve -şimdilik- tek öykü kitabına dair birkaç kelimetmekti yazının amacı. *Kamçı* üzerine çok şey söylenebilir ama kendi cümleleriyle okurunu selamlasın istedim: “Neden diyordum kendime, bu ülkede bütün çiçekler bir parça zakkumdur; karanfilde bile, gülde bile bir parça zakkum tadı vardır. Yoksa sen yoksun diye mi böyle duyumsuyordum ben bütün çiçekleri? Kolay mı ayrılık. Değil elbet. Bütün bu sürgünlüklerimiz bir yana, senden sürgün olmaktı acı olan.” (Sen Olmayınca)

Bir kitabı okuduktan sonra eğer cümleleri zihninizde yankılanıyor ve kendinize sorular soruyorsanız, hayatınızda -ufak da olsa- değişikliğe yol açıyorsa o kitap nitelikli bir kitaptır. *Kamçı* da böyle... Daha ne olsun!

ALİ NECİP ERDOĞAN

GERÇEKLİĞİN DİĞER YÜZÜ YA DA MEHMET KAHRAMANIN ÖYKÜ PARADİGMASI

“Zahir, işte bu bizim hikâyemiz.”

“Gerçek nedir anlatayım sana.” Mehmet Kahraman’ın *Işıklar Açık Kalsın* isimli öykü kitabının “Gülümse” isimli öyküsü işte bu cümleyle başlıyor. Yani görünenin arkasındaki gerçeğin, meselenin iç yüzünün bambaşka olduğunu bildiriyor. Görünene aldanmak insanın en temel zaaflarından biridir. Mehmet Kahraman, öykü paradigmasını, yani içinde yaşadığı toplumun değerler dizisi içinde kendi dünya görüşü ve algısı ile oluşturduğu “anlatı” ilkelerini, “gerçekliğin iki yüzü” üzerinden kuruyor: Zahirin (görünenin) arkasındaki asıl gerçeğin anlatımı.

Bu açılış cümlesi (Gerçek nedir anlatayım sana), okuyucuyu ele geçiren cümledir. Zira, gördüğümüz “şey”in görüldüğü gibi olmadığını, arkasında bir “hikâye” barındırdığını söylüyor: gördüğünüz fotoğraf karesindeki gülümseyen insanların hikâyeleri. Öyküdeki anlamın, gerçekliğin bu iki yüzü arasındaki geçişlerden ürediğini anlıyoruz. Görünen ile görünmeyen arasında oluşturulan eşik, sadece anlam üretmekle kalmıyor, çok katmanlı bir anlam oluşturuyor. Okuyucuyu “Gerçek nedir anlatayım sana” cümlesiyle cezbeden anlatıcı, kendisi “hikmete” talip olduğu gibi, okuyucuyu da hikmetin arayıcısına dönüştürüyor.

Anlatıcı, on beş askerlik bir takımın komutanı olan bir asteğmen. Komutan olmakla, üstelik mesleği de askerlik değil, askerlerin gözünde “bir eli yağda bir eli balda” şanslı biri. Bu onun görünen yüzü, oysa gerçek bambaşka. Annesi ölmüş, babası ilgisiz, arayıp soranı olmayan, ölüp gitse kimsenin üzülmeyeceği, acılı yalnız bir adam. İşte bu da onun görünmeyen yüzü. Anlatıcının görünen yüzü ile görünmeyen yüzü arasındaki eşik, aynı zamanda fotoğraf karesindeki askerlerin görünen yüzü ile görünmeyen yüzü (her birinin hikâyesi) anlamı çoğalttığı gibi, bunu fotoğraf karesi üzerinden anlatmak da hem fotoğrafın çağrıştırdığı arka planla (fotoğrafın tarihsel süreci) hem de Ziya Osman Saba’nın *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*’ni çağrıştırmasıyla çok katmanlı bir anlam oluşturuyor.

Televizyondaki şehit haberlerinde üzgün insanların omuzlarında taşıdığı tabutun içinde kendini hayal eden anlatıcı, görünenle görünmeyen arasındaki eşiği de çoğaltıyor ve okuyucunun duygu dünyasını sarsıyor. Ekranda görünen ile onun arkasında olup bitmiş olan gerçek arasındaki bağı görünür kılıyor. Devlet büyüklerinin, cenaze törenindeki fonksiyonlarını icra etmeleri, usulen yapılan konuşmalar sonrası toprağa verilen şehide son görevlerini yerine getirmeleri, sonrasında “gönül rahatlığıyla” işlerine güçlerine dönmeleri, onların da görünen yüzlerine bir sitemken, aynı zamanda görünmeyen yüzlerinin de deşifre edilmesi arzusunu işaret ediyor. Şehidin geride bıraktığı eşi ve çocukları için de görünmeyen hayat şimdi başlıyor ve apayrı bir hikâyeye gebe. Bütün bu görünenler ve arkasındaki gerçekler eşliğinde anlatıcının yaptığı işe (askerlik) yabancılaşması da sorgulanır. “Ne yapıyoruz biz burada?” der anlatıcı, zira, ölüp gitme tehlikesi, görünmeyen hayallerin (bir iş bulmak, evlenmek, çoluk çocuğa karışmak...) de yok olup gitmesi anlamına gelmektedir.

“Gülümseyin” öyküsünde görünenin arkasındaki sarsıcı gerçek, bu sefer “Sabaha Çok Var” isimli öyküde tersine döner. Yani görünmeyen (anlatıcının kanser olma ihtimali) vahameti, görüneni (anlatıcının sıradan hayatını) değerli kılıyor. Ölüm, görünen ile görünmeyen arasındaki geçişlerde anlam üretici bir fonksiyon üstleniyor. Ölme ihtimaliyle yaşama arzusu arasındaki gerilim, anlatıcının duygusal iniş çıkışlarıyla zirveye taşınıyor. Anlam üreten geçişler hayatın sıradanlığındaki ölüm haberleriyle güçlendiriliyor. Zira, televizyon seyrederken karşılaşılan “ölüm haberleri” çocuklar etkilenmesin diye kanal değiştirilerek hep “halının altına” süpürülüyor. Ancak anlatıcı halının altını biliyor. Bu hem şimdiye kadar yaşadığı hayatı hem de ölümünden sonra geride kalanların hayatını sorgulamasına neden oluyor. Ayrıca kendi ölümünün yaratacağı etki ile savaşlarda ölen babaların geride bıraktığı çocuklara gösterilen kayıtsızlığın kıyası, dünyanın bu ölümlere sessiz kalışı, koca koca adamların gece yarılarında kadar televizyonda bunu tartışması, ideolojik bakışın gerçek algısını değiştirmesi... “Bu iki yüzlülükle kılıyorum namazımı” diyen anlatıcının

görünenle görünmeyen arasında kaybolan huzuru... Sistemin esir aldığı insanın, sıkıntılarını bir başkasına aktararak devam edebilme gücü bulmasıyla, aslında kanser olanın “sistem” olduğunu ve durmadan hastalıklı hücreler/zihinler ürettiğini sembolize ediyor.

“Korkunç bir rüya görmüştüm, gerçek gibiydi.” Kitaba ismini veren “Işıklar Açık Kalsın” öyküsünün giriş cümlelerinden. Bu öyküde görünen ile görünmeyen bu sefer gerçek ile rüya arasındaki eşikte cereyan ediyor. Görünen (gerçek) ile görünmeyen (rüya) arasındaki geçişlerin ürettiği anlam katmanlarıyla çoğaltılmış bir öykü. Anlatıcının (bir çocuk), “soğuk odada yorganı başıma çekmiş, annemin uyandırmasını bekliyordum. Babam çoktan gitmiş olmalıydı. Korkunç bir rüya görmüştüm, gerçek gibiydi.” dedikten sonra anlatmaya başladığı hikâye, çocuğun rüyası mıdır yoksa çocuğun başından geçen bir hikâye midir? İki küçük kardeşi ve hasta annesiyle babasının kahveden dönüşünü bekleyen bir çocuğun (anlatıcı), korku ve endişesi, bilinçaltının etkisiyle, bu rüyayı görmesine mi neden oluyor, yoksa gördüğü bir rüya bu gerçekliği mi yaratıyor?

Öykünün girişindeki, “Korkunç bir rüya görmüştüm, gerçek gibiydi” cümlesi kurgunun oluşturulması ve ilerletilmesi adına ustalıkla yazılmış bir giriş cümlesidir. Zira, okuyucu ele geçirip gerçek ile rüya arasında kaybederek, okuyucunun kendi durduğu yeri sorgulamasını sağlıyor. Acılar içinde kıvranan annesini hastaneye götürebilmek için babasına ulaşması gereken bir çocuğun kendi zihninde çıktığı yolculukta “çareler” üretme serüveni ile gerçekten evden dışarı çıkıp gecenin karanlığında babasının yanına gitme serüveni, korkunun ve çaresizliğin insanı nasıl bir ruh hâline sürükleyebileceğini gösteriyor. Bir babanın kayıtsızlığı nasıl bir çocuğun endişesine, yorganı kafasına çeken çocuğun yatağı nasıl bir karanlık kuyuya, korkuları nasıl cesarete evrilir şiirsel bir anlatımla aktarılmış.

Oğlunun çizdiği bir resim üzerinden kendi çocukluğunu, yaşamını, varlığını, resimdeki nesneleri sorgulayan anlatıcıya kulak veriyoruz “Resim” isimli öyküde. “Her şeyin içinden bir şeyi seçerek” resim yapması gereken çocuğun resme başlayamamasıyla, elindeki boş kâğıttan okuduğu/ sorguladığı bir dünya. Anlatıcı bu öyküde de oğlunun çizdiği resim üzerinden görünen (resim) ile görünmeyen (hayatı) arasındaki geçişlerde anlam üretiyor. Resim, “dilın ağıryan diş gitmesi gibi aklının hep resme gitmesine” neden oluyor ve hayatını sorguluyor. Resimdeki nesnelerin sese dönüşmesiyle, yaşadığı hayatın gerçekliğinin örtüşmediğini karamsarlıkla görüyor. Bir çocuğun resminde kendini öylece gören birinin “gerçeği” kabullenemeyişi. Bu resim hayatını ortasından ikiye bölen bir bıçak gibi, artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

Işıklar Açık Kalsın, 2016 yılının hem Türkiye Yazarlar Birliği en iyi öykü ödülünü hem de Eskader ödülünü aldı. Mehmet Kahraman’ın öykü serüveni övgüyü fazlasıyla hak ediyor. Yazarın yeni öykü kitaplarını heyecanla bekliyoruz.

ÖZLEM GÜNER

AH MERCİMEĞİM

İrene Nemirovsky *Bir Yazarın Romanı* adlı biyografik eserinde “Öykü, bilinmeyen bir evin bir an aralanıp kapanan kapısıdır.” der. Kısa ve yoğun anlatımın evreni olan bu türün son dönem temsilcilerinden biri olan Mustafa Çiftci, “*Adem’in Kekliği ve Chopin*” ve “*Bozkırda Altmışaltı*” gibi nitelikli öykü kitaplarına 2017 yılının başında birbirinden bağımsız altı kısa öyküden oluşan, adını ilk öyküden alan “*Ah Mercimeğim*”i de ekledi.

Yozgat ve çevresinin yaşantısını, folklorik öğelerini, yerel ağzını tüm kitaplarında ana unsur olarak yansıtan yazar, Refik Halit Karay ve Mustafa Kutlu’nun yolundan ilerleyen bir “memleket hikâyecisi”dir. Onun hikâyelerinin atmosferinde yer alan taşra rahatsız olunan, terk edilmek istenen yer değildir. Okuyanı saran, olaya dâhil eden canlı, nefes alan yaşam parçalarıdır her biri. Çiftci, bu kitabında da kırsalı küçümsemeden, taşrada yaşamamanın, taşralı olmanın hikâyelerini anlatmıştır.

Taşranın orta hâlli esnaf ailelerinde var olan kişisel dertler, yoksulluk, çocukluk hevesleri, gençlik tutkuları, tahsil yoluyla geçim sıkıntısını aşma arzusu öykülerde karşımıza çıkan konulardır. Toplumdan asla soyutlanmadan bireyin toplumla var olduğunu ispatlar.

Nurdan Gürbilek, kırsala yönelen Cumhuriyet Dönemi yazarlarında var olan taşra sıkıntısından söz eder. Çiftci bu darlıktan beslenen öykülerinde taşrayı bir umman olarak kullanmıştır. Onun öykülerinde “dar hayat” olarak ifade bulan taşrada yaşamaktan şikâyet bir yana asıl ayak uydurulamayan büyük şehir hayatıdır. Askerlik, iş ya da tahsil etme nedenleriyle terk edilmek zorunda kalınan memlekete eninde sonunda dönülür. “Köfte Ekmek” öyküsünde kentte tutunamayan kahraman ailesini de alarak ilçesine, mutlu yaşantısına geri döner.

Çiftci’nin öykülerinde, Sait Faik yapıtlarındaki birtakım küçük insanlar belirginleşir, kimliğe kavuşur. Hatta yazar bu küçük insanlardan, öykü sonunda okurda derin izler bırakacak kadar güçlü karakterler oluşturur. “Bacanaklar”ın anlatıcısı ve Zakir’i, “Baba Neredesin?”in Baki’si, “Bahar Eyyamında Bülbül Sesinde”nin Sazcı Cabir’i yazınımızda kalıcı olacak kahramanlardır.

Kahramanların büyük bir çoğunluğunun babasının işini devam ettiren esnaf çocuklarından seçildiği ve bu kişilerin idealize edildiği görülür. “Uykucu Duman ve Ben” anlatıcının kadın olduğu tek öyküdür. Kitap boyunca oluşturulan iyimser havanın geri plana atılarak taşrada kadın olmanın zorluğunun konu edildiği öykü, diğerlerine nazaran temposu düşük, sert bir öyküdür.

Necip Tosun’un Mustafa Kutlu için uygun gördüğü “geleneğin modern dilini konuşuran yazar” yaklaşımı adaşı için de söz konusudur. Çiftci öykülerinde Mustafa Kutlu tesiri sezilir. İyi insanlar, zor hayatlar, babanın yanında yer alan oğullar, sevilen taşra, deyimler ve özlü sözlerle bir geleneğin (bireyin topluma geri dönmesi) devamına işaret eden öykülerinde Çiftci, özgünlüğünü de elden düşürmez.

Mustafa Kutlu öykülerinde karşımıza çıkan köyden kente göçen insanların şahsiyetlerini kaybettiğine dair olan inanç Mustafa Çiftci’nin “Köfte Ekmek” öyküsünde de hayat bulur. Babasıyla beraber küçük bir ilçede köfte ekmek dükkanı işleten kahraman, eşinin baskısına dayanamayıp ailesiyle beraber şehre yerleşir. Burada ilçesinde görmeye alışık olmadığı bir düzen vardır. Esnaf lokantası anlayışı ile modern fast-food yapısı çatışır. Şehre göçmeleriyle beraber hiçbir şey eskisi gibi değildir. Bu değişim öykünün sonunda tersine göçü getirir.

Kitapta biri dışında tüm öyküler kahramanın dilinden aktarılır. Birinci tekil şahısla anlatmanın imkânlarını kullanan yazar, yerel dili ben zamiriyle hikâyelere eklemeler. Yozgat ağzı, Çiftci öykülerinin en belirgin özelliğidir. Hâkim bakış açısıyla anlatılmış tek öykü olan “Bahar Eyyamında Bülbül Sesinde”de de halk hikâyesinin birçok unsurunu bir arada görmek mümkündür. Gelenekle bağını koparmayan yazar; yerel söyleyişlerle, deyimlerle, kısa cümlelerle halk hikâyeciliğini modern dönem yazınında diriltir. Lakabı Sazcı Cabir olan kahraman, bir halk ozanıdır. Oğlunu ve yeğenini usta-çırak ilişkisi içinde “sazcı” olarak yetiştirir. Öyküdeki atmosfer ve diyaloglar tam manasıyla geleneksel hikâyemizin izleriyle doludur.

“Gel hele Cabir Efendi. Beni yorma. Nefesimi tüketme. Dediğimi dinle.”

“Senin baban benim de atamdır. Ata demek ne demek; sözü yere düşürül-meyecek bir adam demek...”

Kasaba ve küçük şehir insanının serüveniyle ilgilenen Çiftci, üslubunu duygusallıktan mizaha kadar çeşitlendirir. Okuyucuyu tesiri altına alan duygusal zemin iyimser bir hava içinde dile getirilir.

Çiftci’nin son kitabı *Ah Mercimeğim* üzerine çok şey söylenebilecek eserlerden. Biçimsel zorlamalara girmeden, açık, anlaşılır, sade bir anlatımın tercih edildiği kitapta yazarın başarısı, okuyucuyu edilgen kılmadan kahramanla hasbihâl eder gibi olayları anlatmasında gizli. Yaşamındaki her şeye ve herkese yabancılaşmış bireyi dert edinen kötümser yaklaşımli bugünün öykücülerine nazaran farklı bir yerde durmayı tercih eden yazar; gelenekten uzaklaşmayan, yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen ayakta kalmayı, direnmeyi, tutunmayı önemseyen, topluluk içinde var olan idealize edilmiş iyi insanları anlatır.

YENİ KİTAPLAR

YAZMAK BANA GÖRE DEĞİL

Alim Kahraman

Büyüyenay Yayınları

Yazmak Bana Göre Değil, alakasını kurmakta zorlandığımız iki konu başlığından oluşmaktadır; karga ve yazarlık. Yazarlık konusunun bir karga örneğiyle anlatılması okur için hayli ilgi çekici. İnsanlar nazarında sevimli bir imgesi olmayan karganın eserde başkahraman olması, ezber bozan bir cesarete sahip. Yazar, yazma eyleminin ne olduğunu veya ne olması gerektiğini, karga dilinden okura göstererek bizi, absürt bir hikaye ile baş başa bırakıyor. Karganın, ölçülülüğün, gerçekliğin, sahihliğin sembolü olarak seçildiğini eserin sonunda açıklıyor bize hikâyeci. Kitabın ismi, konusu, kahramanları ironilerle dolu. Kahraman olarak neden bir karganın seçildiğini ise, kendi dilinden öğreniyor okur: “*Kendi hikayemizi kendimiz yazarız bir gün belki. İnsanlar bizi başka insanların yazdıklarıyla değil, kendi ağzımızdan anlatımızla tanımış olur!*”

Eser, hikâye içinde hikâyelerle gizlidir. Âlim Kahraman, dört yavrusunu bir gecede kaybetmiş talihsiz fareyi, yaşlı kütüpheneciyi, kumruyu ve köpeği birbirleri ile bağlantılı olarak ama özelden kendi hikâyeleriyle birlikte anlatır. Bununla beraber, kargaların yaşam biçimleri, hayat düzenleri, insanlık tarihindeki yeri hakkında okura bilgiler verilmektedir.

Editöre mektupla başlayan hikâyede karga, yazdığı ilk öyküyü dergiye gön-

dermekte ve yazma nedenini ise aslında bir sorumluluğun yerine getirilişi olarak tanımlamaktadır. Bir çatı katında, zor şartlar altında yazan şehir kargasının yazma deneyimi, kendi hikâyesini aşan bir serüvene dönüşmüştür artık.

Âlim Kahraman’ın bahsettiği semt-profil örneğine de uygun düşmektedir eser. Hikâyeci, kargaları neden kadrja aldığını bu başlık içinde anlatır diyebiliriz. Ayrıca bu şekilde yazının çerçevesi de ortaya çıkmış olur: “*Bir semtin sakinleri yalnızca orada yaşayan insanlar değil. Aynı zemin üzerinde varlık bulmuş, farklı canlı türlerine ait, yaşam katmanları var. Kendi başlarına bağımsız iç işleyişleri bulunan bu varlık daireleri birbiriyle kaçınılmaz bir etkileşim içinde. Bir semtin varlığıysa söz konusu olan, bu iç içe geçmiş boyutları bir arada görmemiz gerekir diye düşünüyorum. Bir köpek, bir kedi; karga, martı günlük yaşantımızın içinde*

birer öge olarak belli bir yer tutuyor. Sonra ağaçlar var; çiçekler, diğer bitkiler. Onlarsız bir semti düşünmek ne büyük bir eksiklik. Onların bizim kendimizi idrakimizde oynadıkları rolü fark etmemiz için semte ait adlandırmalara bakmamız yeterli olsa gerek. At Pazarı, Ceviz Ağacı, Bağ Arası..”

Âlim Kahraman’ın öyküsü, içeriden ve dışarıdan bir konu ve dil ile ilerlemektedir. Karganın, diğer hayvanların, editörün, hikâyesinin hikâyesiyle bağlantılar kurulmakta ve böylece alt metin olarak da türlerin iç içeliği okura gösterilmektedir. Kitap, yazarlığı, yazı türlerini, okumaya olan ilgiyi, sanat ve edebiyat dünyasını alt metin ya da iç metin olarak irdelemeye açıyor.

Karga örnekliğinde, yazar adaylarına yapılan ilk öneri, sıkı bir dergi okuru olmaktır. Yazılarını dergilere göndererek, yazarın kendisini böyle bir mecra açıyor olması, gelecek tenkit veya övgülere göre bir yol haritası belirlemesine yardımcı olacaktır. Bunun dışında önemli bir konu daha vardır ki o da yazarın, editöre olan ihtiyacıdır. Kendi yeterliliğine aldanıp eleştiriden veya dış gözlemden uzak kalan yazar, kendisini tatmin etmekten öteye gidemeyecektir.

Ayrıca, tür olarak “neden hikâye?” seçtiğini ise şöyle anlatır karga: “Benim tarzım olmaz öylesi. Bir hamuru fazla kabartıyor gibi geliyor bana onlar, gevezelik de giriyor sanki işin içine. Etrafıyla yazmadan da etrafını sezdirebilirsin çünkü. Sözün çok olmasın, ifaden zengin olsun, derdi dedem.” Burada yazarın, roman türüne karşı tavrını ve hikâyeyi hangi pratik nedenlerden dolayı önemseydiğini görmekteyiz.

Yazarlık sürecindeki diğer önemli nokta ise, yaşlı kütüphenecinin hikâyesinde yatmaktadır. Eskiden denizci olan ve gemide geçen yıllarını kitap okumaya adanmış yaşlı kütüphaneci, emekli olunca sahip olduğu kitapları hiçbir yere sığdıramadığı için, kütüphenede yaşayamaya karar verir. Ve kesintisiz olarak okumalarına burada devam eder. Güçlü bir yazarlık için, yoğun okumalar yapmanın gerekliliği kütüphaneci örnekliğinde okura hatırlatılır.

Eserin nihayetine geldiğimizde, aslında karganın dilinden bir iç itiraf ile karşılaşmış oluyoruz. Bir nokta olan ilim çoğaltılmış, azdırılmıştır. Söz, sükûtu yenmiş, hikâyeler roman olmuştur: “Sevgili okuyucularım biliyorum sizi de şaşırtan bir hız kazandı anlatımım. Ne yaparsınız ki buna biraz da mecburum. Yazı yazmaya başladığım günden beri gördüm ki imâ devri de kapantıyor artık. İnsanoğlu sonu nereye varacağı belli olmayan bir söz dağının, bir kaosun içine doğru yuvarlanıyor. Herkes konuşuyor, dinleyen çok az. Değil imâyı anlamak, birbirinin ne söylediğini bile izleyemiyorlar artık.”

Okuru içine alan, oldukça akıcı, ifadede yaratıcılığa ulaşmış bir kitap. Yazar olmak isteyenler için başlangıç kitabı olacak bir nitelikte...

RÜVEYDA DURMAZ KILIÇ

YÜZÜMÜ TANI

Betül Nurata

Profil Yayıncılık

Betül Nurata’nın öykü kitabı *Yüzümü Tanı*, geçtiğimiz Mayıs ayında okuyucusuyla buluştu. Yazarın ilk öykü kitabı olma özelliğini de taşıyan eserdeki yirmi üç canlı, hareketli öykü; bizi hayatın ayrıntılarını görmeye çağırır.

Öyküleri okudukça yazarın hem göz hem kulak hem de his yönünden önemli bir hayat ve insan gözlemcisi olduğunu görmek mümkün. Onun dünyasında hayattaki herkes, her şey bir hikâyeye dönüşebiliyor. O kadar ki dış dünyaya sürekli öykü oluşturma niyetiyle baktığını söylemek sanırım yanlış olmaz. Yalnızlık, kalp kırıklıkları, mülteci çocuklar, tramvayda keman çalan çocuk, anlaşılmayı bekleyen kadınlar, kadın davetlerindeki teyzeler, hassasiyet bekleyen gençler, vapurlardaki ilginç tipler, sokağa bırakılmış

çocuklar, düşüncesiz kocalar vs. onun işlediği konular ve kahramanlardan bazıları.

Betül Nurata'nın öykülerinde yaşadığımız hayatın sıradan diyebileceğimiz insanları, sıradan olayları hatta sıradan duyguları ele alınırken bütün bu sıradanlığın öykülerde harekete geçip bizi peşinden sürüklediğini fark ederiz. Anlatım çoğu zaman anlatılanların önüne geçer. Kurduğu kısa, bazen yüklemsiz cümleler de bu hareketin önemli birer parçası: *"Beyaz çorapları, mavi elbisesi vardı o gün. Bir yere gidecekler. Herkes tam tekmi. Tam kapıdan çıkacakları vakit. Beyaz kurdelesini tavşan kulağı. Anahtarı eline almış evin kadını. (Dışarı fırlatılmış s.55)*

Okurken sanki seri konuşan; insanları, olayları, kafasını bozan şeyleri anlatmadan duramayan bir arkadaşımızın konuşmasını dinliyor gibi olduğumuz öykülerde, kısa cümlelerle kurulmuş betimlemeler dikkatimizi çekiyor. Neredeyse bütün öyküler ayrıntılı betimlemelerle başlıyor ve öykünün tamamında kullanılıyor. Betimleme, öykülerin olmazsa olmazı durumunda.

Yazar/ anlatıcı, çoğu zaman okuru kurguya dâhil ederek ve öykünün yazımını okurla sohbetle dönüştürüyor. *"Tokmak havada asılı kaldı sevgili okur."* *"Hadi sevgili okur, el sallayalım onlara. Nasılsa kurtulduk."* (Miras s.15) *"Sevgili okur kızı o masadan kurtarabilirsin."* (Kıyas s.19) Kitaptaki birçok öyküde gördüğümüz bu durum postmodern öykünün de en belirgin özelliklerinden biri. Bazı öykülerde ise kahraman, yazarla konuşur: *"Allah razı olsun senden sayın yazar. İyi düşündün."* (Lepiska Saçlar Boncuk Gözler s.30) Kimi öykülerde kahramanları kendi hâline bırakan yazar (Kurabiye Canavarları) kimi öykülerde kendi iyimserliğiyle yönlendirir (Eksik Bir Şey).

Postmodern öykünün bir başka özelliği olan filmlere, başka yazarlara, başka metinlere gönderme yapma tekniği, yine bazı öykülerde anlatımı renklendiriyor. (İnsansız Bir Uçak Kadar Yalnızdım Düştüğümde)

Bu öykülerde kâh kalabalıklar içinde yalnız kalıyoruz kâh bir cümlenin peşine

düşüyoruz kâh annemize söylediğimiz cümlenin vicdan sızısını yaşıyor kâh bir muhabbet anının sıcaklığına giriyoruz. Gerçek ve bir o kadar bize dair duygular, yazarın rahat ve samimi anlatımıyla birleşince ortaya başarılı metinlerin çıktığını görüyoruz.

TÜRKAN BAYRAKÇI

KIŞ TUTULMASI

Ayşe Aldemir

Büyüyenay Yayınları

İlk romanı *Üzüm Kokusu* ile 2015 Ahmet Hamdi Tanpınar Roman Yarışması'nda üçüncülük ödülünü almış olan Ayşe Aldemir, öykü severlerin beğenisine sunduğu ilk öykü kitabı olan *Kış Tutulması*'yla geçtiğimiz ay kitapçıların raflarında yerini aldı. Üç bölümden meydana gelen ve on dört öyküye ev sahipliği yapan kitap, 181 sayfadan oluşuyor.

Yazıma "Kuşbaz" öyküsündeki Keke-me Süleyman'ın sözlerine kulak vererek başlayalım istedim: "Siz bana bakmayın olur mu, bakmayın hiç, mümkünse çevirin yüzünüzü! Yalnız hikâyeme bakın, çünkü ruhumun aktığı yer orası!" Biz de uyduk

Süleyman'a, topladık bakışlarımızı sağdan soldan yalnızca hikâyeler denizinde kulaç atarak kahramanların ruhlarının derinliğinde boğulmayı göze aldık.

Sonbahar ya da kış mevsiminde; kar, yağmur ya da rüzgârın eşlik ettiği zamanlarda geçiyor neredeyse bütün hikâyeler. Eğer kitabı bahara beş kala ama Mart ayının kışı aratmadığı, tabir caizse kazma kürek yaktırdığı şu günlerde okumayı planlıyorsanız bir fincan sıcak kahvenin dostluğuna sığınmanızı tavsiye ederim.

Mevsimden midir bilinmez ama acı, özlem, yalnızlık gibi duyguların hâkim olduğu, kışın belki sadece zamana değil de yüreklerle de düştüğü, kimi zaman insanı duygulandıran kimi zaman derin düşüncelere salan yara izi saklı hikâyeler kol gezmekte satırlarda.

Selma'dır adınız, yıllar sonra yine bir acıdır onu doğduğu topraklara geri getiren. Robar olur adınız ceviz ağacının ölü gölgesinde yazgının hain planlarından bihaber yaşama gözlerini açan. Halil'dir adınız, kekemedir diliniz belki de talihiniz. Neclan olur adınız nice sonra geçmişle yüzleşebilme gücünü toplayıp Cordelia (Karşıyaka)'ya yola çıkan. Süleyman'dır adınız, doğarken başlamıştır sınavınız ve daha pek çok hayat akıp gider sayfalarından. Kış tutulmasıdır bu yaşanan ve kitabın ilk öyküsüne vermiştir

adını ama soğuğu, ayazı, yağmuru, karından ziyade yürekleri de tutmuştur kim bilir...

Hikâyelerde özellikle anne ya da baba kaybı, onlara duyulan özlem ve bazen kırgınlık, kızgınlık çokça yer ediyor. Rüya ile ilgili; anlam verilemeyen rüyaların görülmesi, aynı rüyaların tekrar etmesi, rüyada geçen bir söz, rüyanın tabir edilmesi gibi motiflere o kadar sıklıkla başvurulmuş ki kitabın adı için "Rüya Tutulması" da alternatif olarak düşünülebilir diye geçiriyor insan zihninden. Yazarın, at motifini de yoğun olarak kullandığı görülüyor. Yine Halil, Selma, Musa gibi isimlerin farklı hikâyelerde de geçmesi hikâyeler arasında bir bağlantı olup olmadığını düşündürüyor fakat isim benzerliğinden öte belirgin bir bağlantı kurmak pek mümkün değil gibi. Bütün bu unsurlar, her ne kadar birbirinden farklı konular işlense de, zaman zaman hikâyeler birbirini tekrar ediyormuş gibi bir hisse kapılmanıza neden olabiliyor.

Öte yandan Aldemir; sıklıkla kısa, kesik bazen de devrik cümleleri ustalıkla kullanarak, akıcı, açık ve anlaşılır olmayı başarmıştır. Çoğunlukla iç seslerle, düşüncelerle ya da olaylarla oradan oraya yol aldığımız hikâyelerdeki geçişlerin kopukluğa yer vermeksizin sağlanmış olduğu dikkat çekiyor.

Yazar, merak unsurunu sürekli tetikte tutarak hikâyeyi bitirmeden masadan kalkmanıza pek izin vermiyor. Çünkü hikâyeyi tamamlamadan düğümü çözebilmeniz pek mümkün görünmüyor. Hatta bazı hikâyelerde anlamakta zorluk çektiğiniz ya da ne anlatılıyor burada dediğiniz başlangıçlar ancak halkayı tamamladığınızda kafanızda yerine oturmuş oluyor.

Öykü tutkunlarına, daha buharı üstünde, on dört güzel öyküyle merhaba diyen yazara; "Geceyi Kaçıran Kuşlar" öyküsünde kâğıdın dilinden söylediği: "Çünkü yazmak dünyanın en büyük hatasıdır, geri dönülemez oradan..." cümlesine cevaben ne iyi etmişsiniz de bu hatayı işlemişsiniz diyerek veda edelim.

ZEYNEP ÖTER